TÜRK
YAZARLARI

TÜRK SANATÇILARI DİZİSİ

TALİP APAYDIN

SARI TRAKTÖR

Roman

Kurucusu:
OĞUZ AKKAN
cem yayınevi

Dizgi - Baskı : **Başaran Matbaası**
İstanbul - 1983

I

Arif, sap arabasının üstünde arkaya iyice yaslanmış, kasketini gözlerinin üstüne indirmiş, uyukluyordu. Atların dizginlerini yere düşmesin diye iki kere dolayarak bileğine geçirmişti. Atlar toprak yolda kendi hallerine yürüyorlar, kocaman sap arabasını kımıldata kımıldata sürüklüyorlardı. Arkalarda başka arabalar vardı. Uzaklardan bakılsa sap harmanları sıraya dizilmiş gibi görülebilirdi. Zor duyulur bir kımıltı ile köyün önündeki harmanlığa gidiyordu bu arabalar. Boşaltılacak, sonra tekrar Yüksekkaş dedikleri geniş tarlaların bulunduğu ekeneğe dönülecekti. Epey uzaktı burası. Şafakta kalkılır, o uzun yaz gününde akşama kadar ancak üç sefer yapılabilirdi. Erken kalkmaların verdiği uykusuzluğu çiftçiler sap arabalarının üstünde giderirlerdi.

Ârif uyukluyordu. Karşıdan gelen güneş onu rahatsız ediyordu. Kasketini gözlerinin üstüne iyice indirdi. Alnı terledi biraz sonra. Yan değiştirdi. Buğday saplarını çıtırdatarak dirseği üstünde hafif sola doğru döndü.

— Dâh.. diye bağırdı atlara. Sonra başını bir kolunun üstüne dayıyarak saplara kendini bıraktı. Keten iş urbaları güneşte kızmıştı. Pantolonu bacaklarını yakıyordu. Sıcaklık omuzlarının üstünde bir ağırlık gibiydi. Doğruldu. Rahat edememişti. Atlara baktı. Kulaklarını sarkıtmışlar, kendi bildiklerine yürüyorlardı. Arkaya uzanarak saplara sokulu kamçıyı çıkardı.

— Dââââh..

Birer tane şaklattı atlara. Araba kımıldadı. Tekerlerin altından toz kalktı.

Köye doğru bakındı Ârif. Hayli yol vardı daha. Beyaz topraklı tepelerin önünde evler belli belirsizdiler. Sigara paketini çıkardı. Cebinde buruşmuş gitmişti paket. Sigaraların uçları boşalmıştı. Birisini çıkarıp yaktı.

— Aaaah ah!.. diye boşalttı nefesini. Atlara bakıyordu. Daha ilk seferde yorulmuşa benziyordu meretler. Karınları, sağrıları terden parlıyordu.

Sap çekimine yeni başlamışlardı. Bu iş yirmi gün kadar sürerdi. Sonra döğene kuvvet verilecekti. Atlar pek güçlü sayılmazdı öyle. İşin altından kalkmak bu yıl kolay olmayacaktı. Babası da hastalıklıydı üstelik. Geçen yıllardaki gibi çalışacak hali yoktu. Düşündükçe sinirlendi. Nefesini boşalttı yeniden:

— Bu babam yok mu, bu babam... diye söylendi.

On yedi on sekiz yaşlarındaydı Ârif. Sarı sarı bıyıkları çıkmıştı bu yıl. Kocaman yüzü vardı. Babasının büyük oğluydu. Evin işlerini hemen hemen tek başına çeviriyordu. İki kızkardeşiyle bir erkek kardeşi daha vardı, ama onlar küçüktüler. Hele erkek kardeşi okula bile gitmemişti. Rüstem'di onun adı.

Babası köyde varlıklı bir kişi sayılırdı. Bir zamanlar muhtarlık yaptığı için tanımlayıcı adı «Muhtar İzzet» kalmıştı. Köylünün çoğu akrabasıydı. Hatırı vardı heryerde. İki yıldır kötü bir mide ağrısı çekiyordu. Ankara'ya kadar gitmişti bunun için. Çok paralar dökmüştü. İlâç içmediği gün yoktu. «Kötürüm bir adam oldum,» diye cinlenir sinirlenirdi kendi kendine. Eskisi gibi çalışamıyordu. İşin zorunu hep Ârif'e yıkmıştı. Gene de işi kendisi idare ederdi. Onun dediği gibi yürüdü herşey. Değilse bağırır çağırırdı.

Ârif sigarasının izmaritini yola attı. Atların dizginlerini bileğine geçirip arkaya doğru yeniden yaslandı. Güneş tepeye dikilmiş, iyice kızmıştı. Her günkü öğlelerden birisi başlamak üzereydi. İnsanın gözü yılıyordu şimdiden. Ovanın ortasında tozlu yol hep aynı çizgileriyle, küçük kıvrıntılariyle gidiyordu. Başolmuyordu bir türlü. İki yanda yavşanlı düzlükler, kıraç otlaklar uzanıyordu. Beyaz tozlu bir topraktı buraların toprağı. Ve-

rimsizdi. Bunun için tarla yoktu bu tarafta. Köyün sığırları, davar sürüleri yayılırdı. Ârif bir gürültüyle uyandı. Yattığı yerde gözlerine inik şapkasına bakarak ortalığı dinledi. Bir motor sesiydi basbayağı. Doğruldu. Yâkub'un Ali karşıdan traktörüyle geliyordu. O da Yüksekkaş'tan köyün önüne sap taşıyordu. Şimdi ikinci sefere gidiyordu demek.

— Ulan Ali, işin iş... diye söylendi Ârif. Traktör iyice yaklaşınca atak bir devinimle sağa saptı. Arkasındaki boş römorkuyle birlikte Ârif'in arabasını sıyırarak geçti. Ali bir elini kaldırarak selâm vermişti. Motorun «pat pat»larından sesl duyulmadı. Atlar ürküp kulaklarını diktiler. Bir toz bulutu içinde kaldı sap arabası. Sonra toz bulutu sola doğru eriyerek kayıp gitti. Ârif atların kafaları arasından traktörün taze izlerine baktı. Toprak yolda koca lastik tekerleklerin izleri diş diş duruyorlardı. Arkada motorun sesi gittikçe azalarak uzaklaştı. Ali'nin boynuna bağladığı mendil Ârif'in aklında kalmıştı. O da cebinden kocaman köylü mendilini çıkarıp boynuna bağladı. Tozdan ve güneşten korunmak için iyiydi bu.

İlerdeki arabalar harmanlara varmışlardı. Bazıları boşaltmaya başlamıştı bile. Biraz sonra karşıdan boş arabalar göründü. İki tanesi yanlarından geçti. İkinci sefere gidiyorlardı. Yorgun, yanık yüzlü köylülerini selâmladı Ârif. Bazıları akrabalarıydı. Arkadaşları, akranlarıydı çoğu. Kimisi gülümsüyordu yanından geçerlerken.

Köyün önüne gelince atların dizginlerini çekerek kendi harmanlarına saptı. Babası öküzleri döğene koşmuştu. Yorgun yorgun dönüyordu öküzler. Bacısı Ümmü sürülmüş arpa harmanının çevresini süpürmeye çalışıyordu. Elinde kendisi boyunda bir çalı süpürgesi vardı. Zor gücü yetiyordu zavallının. Toz içinde kalmıştı. Korunmak için yazmasının ucuyla ağzını sarmıştı. Araba harmana girince toz gitmesin diye süpürgeyi bıraktı. Çardağın altındaki küçük testiyi kapıp ağasına getirdi. Zayıf kollariyle arabaya uzattı. Karayağız bir kızdı. On üç on dört yaşlarında vardı. Göğüslerinde şimdiden bir kabartı başlamıştı. Ne de çabuk gelişirdi bu kızlar. Ârif atların dizginlerini arabanın önüne bağladı. Uzatılan testiyi alıp çenesine dikti. Mahsus akıtarak içiyordu. Serinliyordu dökülen sularla.

Sonra yarı boşalmış testiyi Ümmü'ye uzattı. Arabanın iplerini çözmeye başladı. Babası yanına gelmişti.

— İn de ben boşaltayım, dedi aşağıdan.

Ârif duymamış gibi davrandı.

— Ben boşaltırım, dedi. Arabanın üstünde saplara sokulu dirgeni çıkarıp boşaltmaya başladı. Dargın gibi bir duruşu vardı. Yüzü yaşına uymayacak biçimde ciddiydi.

Babası oğluna aşağıdan yan yan baktı. Sonra öküzlerin yanına doğru yürüdü.

Anası bakır bir sini üstünde bir iki kapalı sahanla bazlama ekmekler bulunan sofrayı getirmişti. Çardağın gölgesine koyarak yanına oturdu. Zayıf bir köylü kadındı işte. Kırkından fazla göstermiyordu, ama çökmüştü. Sarak yüzünde yılgınlık gölgeleri vardı.

— Gelin ekmeğinizi yeyin gayri! diye seslendi.

Ârif boşalmış arabayı biraz ileri çekti. Atların kayışını gevşetti.

— Su getir kız! diye bağırdı.

Ümmü testiyi tekrar koşturdu, ağasının eline döktü.

Çardağın gölgesine oturdular. Kız tozutmamaya dikkat ederek süpürme işini sürdürdü. Öbürleri yemeklerini konuşmadan yiyorlardı. Birbirlerine yabancı gibiydiler. Herkes kendi işini düşünüyordu. Sessizliği baba bozdu:

— Daha çok mu sap? diye sordu Ârif'e.

Söz olsun diye sorulmuştu elbet. Ne kadar sap geldiğini, daha ne kadar geleceğini bilmez miydi hiç?

— Çok, dedi Ârif.

— Biraz çabuk git gel oğlum. Baksana herkes ikinci arabayı getirecek nerdeyse.

Ârif ağzında lokmasiyle gözlerini ağartarak babasına baktı.

— N'âpiim yahu, dedi. Yürümüyor atlar. Bunlarla iş mi görülür?.

Yemeği bırakıp ayağa kalktı. Anası rahatsız olmuştu.

— Ne çabuk doydun Ârif? dedi. Niye kalktın hemen? Yesene ekmeğini...

Ârif hiç duymamış gibi arabaya doğru yürüdü. Babası arkasından bakarak kafasını iki yana salladı:

— Lâf da söylenmez oldu gayri, dedi.

— Hep sende kabahat, diye çıkıştı karısı. Ne istersin çocuktan yemek yerken?

Kalkıp, oğlunun arkasından gitti.

— Ârif len, niye kalktın ekmeğin başından? diye sordu.

— Doydum, diye kesip attı Ârif. Arabayı hazırlayıp üstüne atladı. Sonra birden kamçıladı atları. Kıyasıya vuruyordu. Boş sap arabası harmanı toz içinde bırakıp Yüksekkaş yoluna doğru saptı. Komşu harmanların arkasında kayboldu.

Babası öylece kalmıştı orada. Sigara yakarak yan üstü uzandı. Yüzü bulanmıştı iyice.

— Eşşek oğlu eşşek!.. diye çıkıştı arkasından. At beğenmez, araba beğenmez... Benim gibi kırk yıl öküzlerle çekseydi o sapı, ne haltederdi bilmem ki?

Anası ezik yürekle sofrayı topladı. Yemeklerin yarısı bile yenmemişti...

— Bir adam tutmadın! diye çıkıştı kocasına. Çocuğu çalıştıra çalıştıra öldüreceksin.

— Kendine çalışıyor, diye yanıtladı İzzet ağa. Benim şurda üç günlük ömrüm var karı! Deyyusun oğlu isterse çalışmasın. Karaoğlan'ın Hüsnü gibi sersin bacakları caminin gölgesine, yatsın. Bana ne?

— Yanına bir adam tutuver dedim sana. Parmak kadar çocuk nasıl başetsin senin işini?

— Kendisi istemedi be! diye azarladı. Sesi sertti. Onun derdi adam mı?

Döğene doğru giderken mırıldandı:

— İki yıldır imanıma yetti bu oğlanın derdi. Başıma iş açacak benim.

Döğene binip öküzlere «dâh» dedi.

Ârif yarı yere varmadan Yakub'un Ali'nin traktörü ile karşılaştı. Römorkun üstünde iki arabadan fazla sap yığılıydı. Koca bir harman gibiydi, titriye titriye geliyordu saplar. Yanına gelince Ali elini sallayarak traktörü durdurdu.

— Ârif, ateşin var mı? diye sordu. Sonra yere atladı. Şap-

kası, omuzları, her yanı toz içindeydi. Terli yüzünün ortasında gözleri canlı parlıyorlardı. Sigaraları yaktılar. Ârif sordu:

— Daha bitmedi mi sapın?

Ali traktöre doğru giderken:

— Bitti, dedi. İki seferlik bir şey kaldı. Yarın emmim gilinkilere başlayacağım.

— Sonra?

— Sonra da döğen süreceğim.

— Traktörle mi süreceksin?

— He...

— Ali, bizim sapları da çek be.

Ali traktöre binmiştl.

— Çekelim yavrum, diye seslendi. Parasıyla değil mi? Ben bu mereti nasıl ödeyeceğim?. Daha dört bin lira borcum var...

— Bırak borcu canım. Doğru dürüst konuş, çeker misin?

— Çekerim, diyorum sana!

— Ne zaman?

— Söyleyen çok, bakalım...

— Amma yaptın ha! Arkadaşlığın böyle mi senin? Önce bizimkini çek işte.

Ali gaza bastı,

— Çekeriz, kolay! diye seslendi. Motorun «pat pat»ları arasında sap yığılı römork Ârif'in yanından hızla geçti.

Ârif arabayı yürüttü. Sigarasından bir çekti.

— Yakup'un Ali kadar olamadık... diye söylendi. Bizi yalvartıyor baksana. Vay kahbe dünya vay!

Güneşin tüm sıcaklığını omuzunda duydu. Kızgın, yapışkan bir sıcak. Alaf alaf yanıyordu her yer. Toprak yola, terli atlara baktı. İçinde usanç duyuyordu.

Bir de kendisi binseydi şöyle bir motora. Sürmeli Emine'nin önünden gaza basıp bir geçseydi. Kolay öğrenirdi sürmeyi canım. Yakub'un Ali bile öğrendikten sonra, ne vardı sanki bunda?

— Bu babam yok mu, bu babam... diye mırıldandı. Mahsus ediyor vallahi. Hepten rezil olduk köye. Tabanca deriz almaz, motor deriz almaz. Bir sıkım kıymatımız kalmadı herkesin yanında. Tüh!..

Atları kırbaçladı. Karşıdan gelen sap arabalarının yanından geçti. Kızgın güneş ortalığı yakıyordu. Ârif'in sarışın, kocaman yüzü sıkıntıdan kıpkırmızı olmuştu. Yol bitmiyordu bir türlü. Atlar boşuna çabalıyor gibiydiler.

Burnunun üstündeki soyukları kaşıdı. Sızlıyordu orası. Kurumuş dudaklarını yalayarak ıslatmaya çalıştı. Yüzünün derisi soyulmuş gibiydi. Bomboş kırlara doğru bakındı. Daha şimdiden susamıştı. Oysa bu taraflarda damla su bulunmaz.

Boynundaki mendili çözüp yüzünü, alnını sildi. Yelpaze gibi sallayarak serinlemeye çalıştı. Boş arabanın üstünde yan değiştirdi.

Bir saat kadar sonra Yüksekkaş'a yaklaşmıştı. Yol, ekini biçilmiş, yığınlar yapılmış geniş tarlaların kıyılarından geçiyordu. Uzaklarda adamlar, arabalar çalışıp kaynaşıp duruyorlardı. Yerle göğün arası göz kamaştırıcı, usandırıcı bir aydınlıktı. Koca boşluğun altına bozkır boyunca tarlalar serilmişti. Ufuklara kadar her taraf tarlaydı. Tek bir ağaç görünmezdi buralarda. Hiçbir yeşillik yoktu.

Ârif kendi tarlalarına geldi. Arabayı yığına yaklaştırdı. Dirgenle kuru sap yığınlarını arabanın çardağına bir sıra yükledi. Sonra üstüne çıkıp düzeltti, çok alsın diye çiğnedi. İnip tekrar yükledi.

Kan-ter içinde kalmıştı. Mendiliyle yüzünü, boynunu sildi. Herbir tarafı yanıyordu. Bu sıcakta güneşin altında zor şeydi çalışmak. Kızıyor, hırslanıyor, ama neye hırslandığını bilemiyordu. Bazan tepinen, sineklenen atlara bağırıp çağırıyordu. Delikanlı yüzü sıcaktan kavrulmuş gibiydi.

Uzun bir urganla sapları arabaya birkaç yerinden bağladı. İki yandan dökülebilecek olanları dirgenle tarayıp aldı. Sonra arabanın üstüne tırmanıp dirgeni, kırbacı saplara soktu. Arabanın ön tarafına oturdu,

— Dâââh!.. diye dizginlere asıldı. Arkada, önde başka arabalar vardı. Üremez, başolmaz yolculuk yeniden başlamıştı. Ârif geriye yaslandı. Kasketinin siperliğini gözlerinin önüne indirdi. Uyuklamaya başladı. Araba, üstündeki sapları titrete titrete yürüyordu. Öğle üstlerinin kızgın sıcağı çökmüştü ovaya. İnsana nefes aldırmıyordu. Bu saatlerde bozkır canlıları nefes-

sizlikten ağızlarını açarlardı. Bir gölgeye hasret, serinlik rüyası içinde her şey bitkin düşerdi. Zordu bu saatlerde yolculuk. Ârif kızgın gömleğin yaktığı omuzlarını saplara gömdü. Boynuna batıyordu saplar. Doğruldu, aydınlıktan yarı yumulmuş gözleriyle köye doğru baktı. Dünyanın öbür ucundaymış gibi uzaktı köy.

— Aaah, ah! diye bağırdı kendi kendine.

Atlar korkarak biraz kımıldandılar. Sonra kulaklarını yeniden sarkıttılar.

II

Ârif sap arabasını boşaltınca ortadan kayboluverdi. O anda harmanda kimse yoktu. Nereye gittiğini gören olmamıştı. Atlar boş arabanın önünde düşünüp, uyuklayıp duruyorlardı. Babası evin kapısından harmana doğru baktı. Boş araba hâlâ orada bekliyordu. Üçüncü sefere çıkmamıştı Ârif.

— Allah Allah, diye söylendi İzzet ağa. Bu oğlan nereye kayboldu be!

— Bilmem, dedi içerdeki kadın. Ayak yoluna gitmiştir belki.

— Bu nasıl ayak yolu böyle?

Evden çıkıp, harmana doğru yürüdü. Komşu harmandakilere Ârif'i sordu, «görmedik» dediler. İzzet ağa düşündü kaldı.

Ârif arabayı boşaltınca sıvışıp ırmak kıyısına gitmişti. Köyün sulu tarlaları, bostanları hep bu taraftaydı. Ağaçlık, yeşillikti buralar. Harman zamanı işler sıkışık olduğundan bostanlar tenha olurdu. Bostan bekleyen bir-iki çocuktan başka kimse görünmüyordu. Ârif geldi, ahlat ağacının gölgesine uzandı. Hasta gibiydi. Sıcaktan bunalmış, başı dönmüştü. Islak toprağın üstünde uyudu kaldı.

Babası o gün harmanda akşama kadar kızdı, söylendi. Araması için Ümmü'yü yolladı. Köyün içini aradı kız, caminin gölgesine, okulun bahçesine filân baktı, bulamadı. Nereye «defolup» gittiğini bilemediler. Bir delikanlının bu iş güç zamanı bostanlara gidip uyku çektiğini kim düşünebilirdi?.

— Deyyus oğlu deyyus! diye bağırdı babası. Eşşek oğlu eşşek! Onun derdini biliyorum ben. Onun derdi traktör! Ben bu mali traktörle mi kazandım, hay deyyus oğlu deyyus!..

— Ne o Muhtar İzzeeet? diye sordu komşu harmanlardan birisi. Gene mi motor kavgası?

İzzet ağa o tarafa baktı. Kafasını iki tarafa salladı. Cevap vermedi.

— Ula sen de al da kurtul şu mereti, dedi adam. Bu oğlan sana nasıl olsa aldıracak bunu...

İzzet ağa komşuya hırsla baktı. Kötü bir şey söyleyecekti, kendisini tuttu.

Eli ekmek tutalı böyle hainleşmişti bu oğlan. Böyle yapıyordu işte. Adamı bus bus bunaltıyordu.

İzzet ağa «ne yapmalı?» diye düşündü. Yüzü sararmıştı sinirden. Sigara yaktı.

Ne zamandır «traktör» deyip tutturmuştu. Nasıl alınırdı şimdi traktör? Bir sürü borca, harca gireceksin. Belki davar satacaksın. Başına iş açacaktı bu oğlan. Ne görürse ona heves ediyordu.

— Allahım sen yol göster, dedi. «Cık cık cık» etti.

Bunca zamandır çiftçiydi. İki yüz elli dönüme yakın tarlası vardı. Bir çift at, bir çift öküz koşuyordu. Daha ne istiyordu bu oğlan? Köyde varlıklı, hatırlı bir evdiler. Traktörle mi gelmişlerdi bu hale? Tekrar sinirlenmişti,

— Ben nasıl çalıştımsa sen de öyle çalış a deyyusun oğlu... diye söylendi.

Önünde öküzler ağır ağır dönüyorlardı. Döğen altındaki kuru sapları hışırdatıp duruyordu. Güneş eğilmişti iyice.

Atlar önlerindeki arpa samanından yemiyorlardı. İkisi de gözlerini yummuş, kulaklarını indirmiştiler. Sabah beri susuz kaldıklarını düşündü adam. Döğeni durdurarak ayağa kalktı.

— Ah eşşek oğlu eşşek ah!.. diye söylendi. Sonra eve doğru bağırdı:

— Biriniz buraya gelin kıız!..

Elli altmış adım uzaktaki evin kapısından Ümmü kız çıktı. Harmana doğru koştu.

İzzet ağa atların koşum kayışlarını çözdü. Birini yedeğine alıp diğerinin çıplak sırtına bindi.

— Sür öküzleri, dedi kıza. Döğen durmasın.

Atları ırmak boyuna sürdü. Zayıf yüzü kızgınlıktan büsbütün zayıf görünüyordu. Gözleri kanlanmıştı. Tozlu, kirli iş urbaları içinde tipik bir görünüşü vardı.

— Elli yaşımızdan sonra bize hayvan sulatıyor, eksik olsun böyle evlât, dedi atın üstünde.

Komşu harmanların yanından geçti. Sessiz bir düzen içinde bütün köylü çalışıyordu. Çocuklar, kadınlar, herkes harmanlardaydı. Döğen sürenler, sap getirenler, harman savuranlar... bir kaynaşmadır gidiyordu. Böyle bir zamanda şu oğlanın yaptığına bakındı. Delikanlı adam... Yarın öbür gün nişanlanacak. Şimdiden sözlü gibi bir şey... Duyan olsa el adama ne derdi be!.

İzzet ağa atları ırmağın suvatından sulayıp geri döndü. Bunalıyor, dişlerini sıkıyordu. Karşıdan dolu sap arabaları geldiler. Son seferden dönüyorlardı.

Ârif ahlat ağacının altında uyanmıştı. Sırtının toprağa değen yerleri üşümüştü. Doğrularak oralarını uğuşturdu. Irmağa baktı. Söğüt dallarının, kamışların aralarından dolana dolana akıyordu. Öbür yandan güneş batmak üzereydi. Şimdi eve gitse babası kimbilir neler diyecekti? Hemen dönmemeye karar verdi. Bostanlara bakındı. Uzak bir bostanın kıyısında oynayan iki üç çocuktan başka kimse görünmüyordu.

«Irmağa girsem» diye düşündü. Kaç zamandır yıkanmamıştı. Boynu, bedeni toz içindeydi hep. Soyunup ırmağa atladı. Derin yerlerine doğru yüzdü. Boynunu, saçlarını oğuşturarak yıkadı. Ne güzeldi ırmağın suları! Hafif bulanık, ama serin. Iğıl ığıl akıyordu. Sırtüstü yüzdü. Suya dalıp çıktı. Her türlüsünü biliyordu yüzmenin. Çocukken her gün buralardaydılar. Irmak boyu köylerinde hele erkek çocuklar hep yüzme bilirler. Yaz aylarında tek eğlenceleri yüzmektir. Akşamlara kadar suda kalırlar. Bazan köyün çocukları toplanıp ırmağa girerler. Suyun içinde boğuşurlar, türlü hokkabazlıklar yaparlar. Ne hünerlileri vardır içlerinde. Takla atarlar, suyun altında yüzerler. Birbirlerinin ellerinden tutup iki üç kişi birlikte yüzerler.

Ortalık kararıyordu. Söğüt dallarının arasında sivrisineklerden korunmak için çarçabuk giyindi. Ne kötü ısırıyordu buranın sivrisinekleri! Yarım dakikada kıpkırmızı olacak kadar kan emiyorlardı insandan. Ârif can acısiyle eğilip ayağının üstünde kızarmış bir sivrisineğe vurdu. «Uff» diye kaşıdı orayı.

Bir hoş kokusu vardı buraların. Çamur, söğüt yaprağı, yeşil ot karışığı bir koku. Bildik bir koku...

Arif dalların arasından çıktı. Bostanların ot bürümüş sınırlarından yürüdü. Su yollarından atladı. Kavunlar, karpuzlar olgunlaşmamıştı daha. Kelektiler, yeni büyüyorlardı. İricesinden bir tane kopardı. Hıyar tadındaydı. Kemirerek yarısını yedi. Şakla kokuyordu. Ham kavun kokusu. Öbür yarısını otların arasına fırlatıp attı. Tarlaların kıyısından köye doğru yürüdü. Nuri ağanın harmanının yanından geçti. Emine harmanda yoktu. Nuri ağa yıllıkçısı ile dalmışlar, harman savuruyorlardı. Akrabası olurdu Nuri ağalar. Üstelik kızı Emine ile Ârif sözlü gibiydiler. Belki bu güzün nişanlanacaklardı. Emine'yi birkaç yerden istemişlerdi. Ama Nuri ağa kayınbiraderi olan İzzet ağanın oğlunu kastederek «kendimizde oğlan varken dışarı satılık kızım yok» demişti. O günden beri Sürmeli Emine'yle saklılarda konuşurdu Ârif. Bazan çerez, lokum filân yollardı. Ondan da mendil, çorap gelirdi. Ama harman zamanı böyle şeylere zaman olmuyordu ki. Sadece akşamları ağılda, koyun koşarken filân kaçamak bir iki şey konuşabiliyorlardı. İyi kızdı Sürmeli Emine. Ârif gibi o da boylu bosluydu. Köy okulunu bitirmişti. Pek azdı köyde okulu bitiren kız. Çoğu ikinci, üçüncü sınıftan ayrılır, bir daha gitmeyiverirlerdi. Emine, öğretmenin karısından iğne işleri filân da öğrenmiştl. Kendisinin dikiş makinesi vardı. Eli öyle işlere pek yatkındı. Son bir iki yıl içinde köyde anılır bir kız oluvermiştl. Akça yüzünün ortasında kapkara gözleri vardı. Bunun için «Sürmeli Emine» derlerdi köyde.

Ârif, Nuri ağanın harmanının yanından başı yerde terbiyeli geçti. Görür de «nerden geliyorsun?» diye sorarsa, uygun bir yanıt da hazırladı. Ama Nuri ağa görmedi. Başını kaldırmadı tınazdan.

Ârif öbür harmanların aralarından geçti. Kendi harmanlarına doğru yürüdü. Babası görünmüyordu. Evdeydi herhalde.

Boş araba ortada bıraktığı gibi duruyordu. Ümmü hâlâ döğen sürüyordu.

— Babam nerede kız? diye sordu.

— Evde. Sen neredeydin ağabi? Babam çok kızdı.

— N'aapalım kızarsa, dedi Ârif. Hastalandım...

Harmanlarda hayvanlar koyverilmiş, bir durgunluk başlamıştı. Yorgun öküzler düşünceli düşünceli geviş getiriyorlardı. Sağda solda, birkaç yerde köylüler harman savuruyorlardı. Yoğun bir toz bulutu kalkıyordu ortalardan. Ârif seslendi:

— Ümmü! Bırak da git sen! Ben öküzleri sularım. Benim ekmeğimi harmana getir.

— Eve gelmiyor musun?

— Yok.

Babasiyle bugün karşılaşmak istemiyordu.

İzzet ağa evde yere serili mindere bağdaş kurup oturmuş, düşünüyordu. Sofra kurulmuştu ortaya. Ümmü kız:

— Ağabeyim harmanda, diye girdi içeri. Ekmeğini oraya istedi.

— Niye? diye sordu babası. Neredeymiş şimdiye kadar?

— Bilmem, «hastayım» dedi.

İzzet ağa düşündü bu söze.

— Hastaysa harmanda ne arıyormuş? Git çağır eve, yürü!..

Biraz sonra Ümmü kız gene boş geldi. İzzet ağa kızmıştı iyice.

— Hasta masta değil o! dedi. Anlamıştı plânını. Darılıyordu «itin eniği.» Ne olduysa sanki? İnsan evlâdına hiç mi söz söyleyemeyecekti yahu? «Kaşının altında gözün var» demeyecek miydi kendi oğluna?

— Cık cık cık... diye kafasını iki yana salladı. Küçük kızla oğlan sofra başına oturmuşlar, ellerine birer tahta kaşık almışlar, yemeğe başlanmasını bekliyorlardı. Babalarının kızgın olduğu zamanlar hiç ses çıkaramazlar, böyle uslu uslu oturup gözüne bakarlardı. Anaları ocak başında yemek kotarıyordu. Onun da canı burnundaydı.

— Git karı, harmana kendin git! dedi İzzet ağa. Konuş ba-

kalım derdi neymiş, ne istermiş? Beni ortalığa rezil edecek bu oğlan. Tövbe estağfurullah tövbe...

Yemek yiyemedi.

Karısı kapalı sahanlar bulunan siniyi başına aldı, harmana yollandı. Ârif saplara yaslanmış oturuyordu. Somurtkandı yüzü. Anasını görünce hasta tavrı takınmaya çalıştı. Hafif hafif ıkılamaya başladı.

— Neyin var Ârif? diye sordu anası merakla. Zayıf yüzü endişe içindeydi. Sahiden hasta sanarak bir anda dertlenivermişti.

— Hastayım biraz.

— Hastasın da niye eve gelmezsin? Neredeydin sabah beri?

— .....

— Niye böyle yaparsın? Bus bus bunaltıyorsun adamı? Duyan olsa ne der?

— Ne derlermiş hasta adama? Ölelim mi?

— Gel babana hasta olduğunu söyle yavrum. Adam bulsun da çalıştırsın. Bu harman böyle kalır mı?

— İstemem adam.

— İstemezsin de kim yapacak bu işleri? Herkes sapını bitirdi kodu. Bizimki daha öylece durur. Harman dersen öyle. Ne olacak bunun sonu?

Anası siniyi koymuştu. Ârif yemeğe başlamıştı bile. Hiç hastaya benzemiyordu yemek yiyişi.

— Ben sapı traktörle taşıtacağım, dedi.

Anası baktı kaldı yüzüne.

— Ne traktörü? diye sordu.

— Traktör işte... Yakub'un Ali'nin traktörü. İki günde taşır bitirir. Seferini on liraya getiriyormuş. Gayri bitsin bu iş. Ne uğraşıp duruyorum böyle? Atlarla iş üremiyor!

Anası bir şey söyleyemeden baktı kaldı oğluna. Dargınlık filân bunun içindi demek.

— Babana söyleyelim, dedi.

Eve geldiğinde kocası akşam namazını kılıyordu. Ayakta dikilmiş, ellerini göbeğine bağlamıştı. Karısının geldiğini gözleriyle kovuşturdu. Yattı kalktı, namazını çabucak bitirdi.

— Neymiş? diye sordu sabırsızlıkla.

— Hiç, dedi kadın. «Sapı traktörle taşıtalım, atlarla iş üremiyor» diyor. Arabasını on liraya getiriyorlarmış.

İzzet ağa başını önüne eğdi. Düşündü kaldı. Bir cevap vermiyordu. Neden sonra bağırdı:

— Zor mu gelmiş? Ya ben kırk yıldır yapıyorum bu işi. Ne çabuk bıkmış deyyusun oğlu?

Sonra küskün küskün sofraya oturdu.

— Boşuna karı, boşuna bu emeklerimiz. Davar yaptım, tarla aldım. Çift dizdim. Çocuklarım zebil olmasınlar diye. Bu oğlan hepsinin altından girip üstünden çıkacak. Şimdiden lâf söylenmez oldu baksana?

Sesini alçalttı:

— Ben şunlara acıyorum, şunlara!

Ellerinde tahta kaşıklarla sofra başında hâlâ bekleyen küçükleri gösteriyordu. Babalarının kendileriyle ilgilenmesine sevinen küçükler, birbirlerine bakışıp gülüştüler. Rahatlamışlardı bir anda.

«Bana» dedi oğlan. Dört beş yaşlarında bir çocuktu. Sarı saçları kulaklarının ardına kadar uzanmıştı. Küçük kız gibi bu da yalınayaktı. Bacakları kapkara olmuştu. Babası ne konuşuyordu, ne diyordu, birşey anladığı yoktu.

— Bir de onun dediğini yapıver bakalım, dedi kadın. Kendin hastasın, çalıştığın yok. Hep yıktın çocuğun üstüne. Kolay mı?

İzzet ağa cevap vermeden ağzındakini çiğnemeye başladı. Yemekten sonra da kalktı, köyün içine doğru yürüdü.

III

Yaz gününün erken saatinde traktörün çalışmaya başlaması ile sessizlik bir anda yırtıldı. Tavuklar korkularından gıdakladılar. Evlerin önünde geceleyen hayvanlar kulaklarını diktiler. Sabahın sessizliğinde motorun «pat pat»ları makineli tüfek sesi gibi patlıyordu. Köyü bir anda uyandırmış, her yerde kımıldanmalar başlamıştı.

Yakup'un Ali direksiyon başına geçti. Elini sallayarak Ârif'i de yanına çağırdı. Yürüdüler. Ârif'in sevincine diyecek yoktu. Kendi tarlalarına sap çekmeye gidiyorlardı. Evlerin önünden geçtiler. Sola kıvrılıp Yüksekkaş yoluna düştüler. Ârif direksiyonun yanıbaşında dikilmiş, bir eliyle çamurluktan, öbür eliyle Ali'nin omuzundan tutunmuştu. Düz yola girince traktör hızlandı. Ârif'in yüzü serin serin rüzgârlanıyordu.

— Yaşşa be Ali! diye bağırdı. Erkek adamsın be!

Ali, gözleri hep ilerde, memnun gülümsüyordu. Kendilerinden önce yola çıkan öküzlü, atlı arabaları birer birer geçtiler. Onları geride bırakıp geçerken bir hoş keyifleniyordu insan. El sallamak, alay etmek geliyordu Ârif'in içinden. Her günkü can sıkan, bitmek bilmeyen kır yolu bugün altlarında geriye doğru sel gibi akıp gidiyordu. Sağdaki soldaki tepeler gerilerde kalıveriyordu. Ârif hızlı giden taşıtlara öyle sık sık binmediğinden, kendisini sarsıyor, hoşuna gidiyordu bu hız. Arabalar yarı yola bile gelmeden Yüksekkaş'a vardılar. Oralarda kendilerinden başka kimse yoktu. Güneş az önce doğmuştu. Bu saatte tarlalar daha bir geniş görünüyorlardı. Sabah alacasında Yüksekkaş kocaman bir davul gibi bomboştu. Gökyüzü alabildiğine açıktı. Durup çevreyi seyretmek geliyordu insanın içinden. Ârif çocukluğundan beri buraları tanırdı ama Yüksekkaş'ın bu halini ilk görüyordu.

Çardaklı, geniş römorka Ârif'lerin tarlalarından iki üç yığını birden doldurup geri döndüler. Traktörün hızı kendilerine geçmiş gibiydi. Öyle acele ediyorlardı. Ârif «şu sap işi bir an önce bitsin» diyordu. Ali de «bir sefer fazla» dönebilmeyi düşünüyordu.

Ârif her günkü miskinliğinden, kımıldamazlığından kurtuluvermişti. Kendisinde bir zindelik buluyordu. Koca çardağı çarçabuk doldurup iplerle bağladılar. İki arabadan fazla sap almıştı römork. Ârif'i keyiflendiriyordu böylesi iş. Sigara uzattı Ali'ye:

— Yak arkadaş, dedi. Senin gözünü yiyeyim ben. Şu harmanları başedelim de, sana bir de rakı içireceğim.

— Senin düğünde içelim, dedi Ali. Milleti traktöre doldıracağım o gün, köyü iki kere dolaştıracağım valla..

— Yaşa be Ali! diye bağırdı Ârif. Aslansın valla. Senin gibi bir akranım daha yok şu Özeler köyünde.

— Karayetim var ya!

— Bir de o işte...

— Hacı?

— Boş geç onu.

— İdris?

— Çingene İdris mi? Bırak yahu!

Ali gülümsüyordu. Traktörü düz yolda alabildiğine hızlandırdı. Arkalarından harman gibi yığılı saplar titreşe titreşe geliyordu. Ârif ikide bir geriye bakıyor, mutlulukla gülümsüyordu.

— İnşallah, diyerek eğildi Ali'nin kulağına. Bir traktör de ben alacağım arkadaş!

— Sen alamazsın, dedi Ali.

— Neden?

— Baban korkar, alamaz.

— Alır. Göreceksin, aldıracağım!

— Sizin almanız gerekir. Tarlanız çok. Allah versin, eliniz de öyle pek dar değil. Ama baban eski kafa birader. Korkar işte. Benim de babam rahmetlik sağ olsaydı, aldırmazdı. Öyle değil mi?

— Öyle.

— Ama Allahıma bin şükür, çok memnunum. Bir taksidim kaldı şurada, üç bin lia. Bin lira kadar römorka borcum var. Ama sap çekerim, çift sürerim, pancarım var... Allahın izniyle bu kışın herşey tertemiz.

— Yani memnunsun, değil mi?

— Deli misin yahu? Memnun olunmaz mı? Ben sizin yerinize olsam, hiç durur muyum? Bak yalnız sap için sekiz on kişi geldi. Yüzer liralarını alsam bin lira eder.

Ali bir elini direksiyondan kaldırarak salladı:

— Arkadaş, bunun tadını bilen bilir. Aha harmandan sonra çiftler çıkacak. Bahara tekrar çiftler çıkacak. Sonra gene harman gelecek. O günler ben boş mu duracağım sanıyorsun?

Ârif dinliyordu.

— Ali, dedi.

— Haa?

— Ben de traktör alacağım arkadaş.

— Al, dedi Ali. Hiç durma. Bak başkasına bunu söylemem. Köyde traktör çoğalırsa benim için iyi olmaz. Ama seni de, İzzet emmiyi de severim. Bizim buralarda traktör alan zarar etmez arkadaş, anladın mı? Arazi çok. Pancar ekiliyor, buğday, arpa ekiliyor. Böyle yerde at araba sökmez. Bizim milletvekili bile söyledi bunu.

— Sen onu bunu bırak, dedi Ârif. Ben de alırsam bana sürmeyi öğretir misin?

— Ohooo... O da iş mi yahu? Araba sürmekten kolay. İş direksiyonda. Dönülecek yerde kıvıracaksın işte. Durmak isteyince gazı kesip aha şu ayağınla şuraya basacaksın.

Zınk diye durdular. «Yürümek isteyince ağır ağır şu pedala dayanacaksın.» Yürüdüler.

Ârif heyecanlanmıştı. Ali vites değiştirip, düz yolda daha da hızlandırdı. Karşıdan gelen arabaların yanlarından hızla geçtiler. Toz içinde bırakıyorlardı onları. Ârif sevincinden arabalara el sallıyor, «heeeyt!» diye bağırıyordu. Sonra dikkatle Ali'nin motoru kullanışına bakıyordu. Nasıl da hoşuna gidiyordu her şey. Benzin kokusunu da sevmişti. Kolonya koklar gibi derin derin kokluyordu.

— Kolaymış bunu sürmek be Ali, dedi.

— Tabii kolay. Araba sürmekten bir farkı yok ki. Arpa, yem de istemez. Bazan tımar edeceksin, yağlıyacaksın. Lâstiği patlarsa yamayacaksın, basacaksın içine havayı, o kadar!

— Onları yapmak zor mu?

— Yok canım, hepsi kolay be. Sen bir kere görsen öğrenirsin.

— Öğrenirim he?

— Sen ne edeceksin Arif, babanı razı etmeye bak. Ben sana her şeyi öğretirim. Bunu alan pişman olmaz arkadaş.

Ârif düşünüyor, bir tuhaf oluyordu. Kendileri de bir traktör sahibi olsalar işleri nasıl iyi yürürdü. Hem alabilirlerdi canım. Bu yıl epey pancar ekmişlerdi. Ne yapacaklardı onun parasını? Bu kadar iyi şey alınmaz mıydı hiç?

Traktörün iki tarafında yavşanlar, yaban kevenleri sıraya dizilmişler gibi birer çizgi halinde geriye doğru akıp gidiyor-

lardı. Köy gittikçe yaklaşıyordu. Traktörün gürültüsü tatlı bir türkü gibiydi kulaklarında. Yüzü rüzgârlanıyor, bedeni serinlik içinde, haz içinde kalıyordu.

Harmanların arasına girdiler. Herkes kendilerine bakıyordu. Döğen süren kadınlar, çocuklar gözlerini traktörden ayıramıyorlardı.

Doğruca Ârif'lerin harmana çevrildiler. Buğday harmanının yanına gelip durdular. İkisi birden dirgenlerle boşaltmaya başladılar. İzzet ağa harmandaydı. Bir anda yığılan saplara yan yan bakıyordu.

— Yemeği ikinci gelişte yiyelim, deyip tekrar sürdüler. Harmanları toz içinde bırakarak uzaklaştılar. Motorun horultusu her yerden işitiliyordu. Herkes başını çevirip kendiliğinden onlara bakıyordu.

Yüksekkaş yolunda koşuyorlardı. Uzaktan baş tarafı sipsivri uzun bir toz bulutu ovanın yüzünde uzayıp gidiyordu. Bu bulut hızla ilerliyordu. Göz açıp kapayıncaya kadar yeri değişmiş oluyordu. İzzet ağa döğenin üstünde her dönüşte o tarafa doğru bakıyor, ne kadar çabuk gittiklerini düşünüyordu. Gözleri de onlarla birlikte ilerliyordu. Biraz sonra Tekke yokuşunu tırmanmaya başladılar. Motorun gürültüsü tâ oralardan geliyordu. Bozkırın geniş boşluğunda yankılanıp yayılıp duruyordu bu ses. Koca Özeler ovası sanki Ali'nin traktörünü dinliyordu. İzzet ağa kafasını iki yana salladı:

— Allah Allah... diye mırıldandı.

Aradan iki saat geçmemişti. Traktör geri döndü. Sapı boşaltıncaya kadar evden yemeği zor yetiştirdiler. İki delikanlı bakır sahanları sıyırıp sildiler. Ârif domates salatasının biberli suyunu başına dikerek içti. Acele kalktılar. Görünmeyen birisi kollarından çekiyordu sanki. Traktörün mazotunu koyup hemen çalıştırdılar. Arif bu işlerde de Ali'ye yardım ediyordu. Her şeyi nasıl hevesle ve isteyerek yaptığı İzzet ağanın gözünden kaçmıyordu. Kurnaz kurnaz gülümsedi kendi kendine. Kafasını iki tarafa salladı. Daha dün yüzünden bıkkınlık akan oğlanın haline bakındı. Sanki değişmiş, başka bir adam olmuştu.

Traktör kulakları sağır edercesine sesler çıkararak uzaklaştı. Yanlarından geçtikleri harmanlarda bulunanlar durup ba-

kıştılar. Arif keyif içinde kalıyordu. En ufak yorgunluk duymuyordu içinde. Her gün canını acıtan sıcak bugün aklına bile gelmiyordu. Zaten traktörün hızıyla insan rüzgârlanıyor, serinliyordu.

Tekrar döndüler, tekrar gittiler. Büyük tarlanın sapı bitince kırk dönümlük öbür tarlaya başladılar. O tarlanın buğdayı başka cins olduğundan, harmanı da başka yapılmıştı. Akşama doğru o da kocaman bir harman oldu. «Maşallah» demeden edemiyordu insan. Akşam üzeri Arif'in anası ellerini kalçasına dayayarak harmanlara bakakaldı. Söyleyecek bir söz bulamıyordu, ama yüzünden memnun olduğu anlaşılıyordu. İki koca sap harmanı yanyana ne de hoş duruyorlardı...

Akşam yemeğini geç vakit yediler. Çocuklar çoktan uyumuşlardı. Arif'in yüzünde neşe parıltıları vardı. Yemek yerken bile kendisini traktörün üstünde sanıyordu. Hele geceleyin, uyku arasında hep motor sesi duydu. Rüyasında traktörle uğraştı. Gidiyor, sallanıyor gibi oluyordu. Düşmemek için yorgana yapıştı. Bir tatlı zevk içinde oluyordu bütün bunlar. Sanki traktörü kendisi kullanıyordu. Evlerin arasından geçiyor, düz yerlere gelince alabildiğine hızlandırıyor. Emine'lerin evin önünden «pat pat»lar çıkararak geçiyor, sonra direksiyonu birden çevirip tekrar geri dönüyordu. Amma sefaydı be... Balıkların yüzmesi, ya da uçakların uçması gibi kayıp gitmeye benzer bir şey... Millet durmuş kendisine bakıyordu. Üst kat pencerelerinden Sürmeli Emine de başını uzatmış kendisine gülümsüyordu. Göz ucuyla görüyordu bunları Arif.

Sabah alacasında traktörün sesiyle uyandı. Geç kalmışlardı. Ali motoru kendisi çalıştırmış, Arif'i almak için evlerinin önüne kadar gelmişti. Bir anda giyindi. Dirgenleri, tırmığı römorka atıp traktöre tırmandı. Yüksekkaş'a doğru sürdüler.

Arif heyecan içindeydi. Bir işe başlarken hiçbir zaman böyle sevinçli olmamıştı. İkide bir Ali'nin omuzuna dokunuyor, onu coşturmak için olmadık şaklabanlıklar yapıyordu. Kendilerinden önce davranıp yollara düşen arabaları koyup koyup geçtiler. Altlarında toprak yollar bulanık bir ırmak gibi geriye akıyordu. Ovanın yüzünde koşuyorlardı.

O gün akşama kadar yedi sefer yaptılar. Yüksekkaş'daki

tarlaların sapı hep taşınıp bitmişti. Son iki seferi de İnlerin önündeki tarladan yaptılar. Ariflerin oradaki tarlasını da neredeyse yarı etmişlerdi. Son seferlerinden dönüşte İzzet ağa:

— Elinize sağlık yiğitler, dedi, iki günde bitirip attınız.

— İnlerin önü daha bitmedi, dedi Arif.

— Oranınkini gayri kendin getirirsin. Ali'yi fazla oyalamıyalım. Başkalarına da söz vermiş, öyle değil mi Ali?

— Öyle emmi. Kusura kalmayın. İş çok.

Arif suratını astı. Yaralanmış gibiydi. Kuru dudaklarını ıslattı.

İzzet ağa koynundan meşin cüzdanını çıkardı. Oraya çömelip eski yeşil liralıkları saydı.

— Sağol yeğenim, dedi. Al bakalım hakkını. Allah razı olsun.

Ali paraları cebine yerleştirdi. Çalışan motora atladı.

— Eyvallah! diyerek sürdü.

Arif elleri yanına sarkmış, uzaklaşan traktöre küskün küskün baktı. İki günlük yorgunluğunu duydu içinde. Harmanın kıyısına oturup saplara yaslandı. Toz-toprak içindeydi her yanı. Yüzüne görülür bir öksüzlük yayılıvermişti.

İzzet ağa bir süre kocaman sap harmanlarına bakındı. Ne düşündüğü hiç belli değildi.

— Bu yıl sap bıldırkinden fazla, diye söyledi.

— Fazla, dedi Arif. Arabayla gelseydi baş mı olurdu?

Durup harmanlara enine boyuna bakıştılar. Arif bir şey söylemek istiyor, söyleyemiyordu bir türlü. Neden sonra yutkundu:

— Temelli bitiriverseydik sapı? diye sordu.

— Yok, dedi babası. Acelen ne? Herkesten önce bitirip de ne olacak? Kalanı yarın öbür gün ağır ağır çekersin. Biz de çocuklarla döğen sürerlz.

— .....

— Yüz altmış lira verdik iki günde oğlum. Nerde bu paranın bolluğu? Rençberlik böyle parayla yapılırsa onun altından mı kalkılır?

Baba önde, oğul arkada eve doğru yürüdüler. Tozlu, kirli iş urbaları içinde kararmış, yıpranmışlardı. Yaz aylarında böy-

leydi rençber köylüleri. İşten başka şey düşünecek halleri yoktur. Kendilerini unuturlar. Üst baş perişandır. Saç sakal birbirine karışır.

— İki gündür gene hiç keyfim yok, dedi babası. İnce ince ağrıyor dalağım. Bu beni çok yaşatmaz ya hayırlısı Allahtan.

Arif babasının kırışık ensesine baktı.

— Çalışma sen, dedi. Al bir traktör, her işi kendim yapayım. Sen caminin gölgesinde yat. İstersen yaylaya git, gez...

— Neyle alayım traktörü? diye sordu babası. Sesi sertleşiverdi.

— Böyle söylersin zati.

— Kaç kere dedim sana, aklını öyle şeylere takma. Kolay mı sanıyorsun traktör almayı? İki gün üstüne binmeye benzemez o. Yarın bir tarafı kırıldı mı, dilinden anlayan yok, dişinden anlayan yok. Ne edeceksin o zaman?

— Niye kırılsın, iyi kullanınca?

— Kırılır ya, Allah yapısı mı bu?

İzzet ağa durdu:

— Biz köylüyüz oğlum, diye ekledi. O deee, zenginler için belki iyi. Ustalar ayağında, hatırın olur, bilmem neyin olur, traktör de alırsın, herbir şey de alırsın. Biz köylüyüz. Kasabalar şehirler uzak. Bu gâvur malından anlayan yok, eden yok. Ovanın yüzünde bozulur kalırsa ne edersin o zaman?

— Hep böyle söylersin. Traktörü olanlar ne yapıyorsa biz de öyle yaparız.

İzzet ağa elini salladı:

— Sonunu görürsün onlar ne olacak, dedi.

Eve gelmişlerdi.

Arif dışarda şapkasını üstüne başına vurarak çırptı. Toz içinde kaldı ortalık. Motordan yağlanmış, kirlenmiş ellerini toprakla sürterek yıkadı. Sofra kurulmuştu, oturdular.

— Abi, dedi küçük oğlan, beni niye bindirmedin motora?

— Kendimiz alınca binersin, dedi Arif.

Anası söze karıştı:

— Amanın iyi şeymiş bu oğul. İki günde bitiriverdi işi. Biz de alalım bari sahi...

Saf bir taraf vardı konuşmasında.

— Babam almaz, dedi Arif. Bilgiç bilgiç başını salladı. Bir alsa bak ne ediyorum...

— Sen işine bak karı! dedi İzzet ağa. Aşını pişir, davarını sağ. Nene gerek senin?

Suratı asıktı.

— Öyle ama, iyi şeymiş baksana. Sapı bitiriverdi.

— Yaaa... Biz de alalım bubaaa... diye mızlandı küçük oğlan.

— Sus! diye azarladı babası. Tokadı gösterdi. Gayri çoluk çocuğun ağziyle iş yapacağız öyle mi?

— .....

— İlâcımı getir kız! dedi Ümmü'ye. Ümmü kalkıp içeri odaya koştu.

İlaç sözünü duyunca hep sustular.

IV

Arif akşam yemeklerinden sonra köy içine doğru çıkardı. Hem akranlariyle buluşur, hem de köyde ne var ne yok onu öğrenir, biraz dolaşırdı. Yaz aylarında iş güç arasında başka vakit olmuyordu. Bazan canı isterse ağıla gider, akşam sağımında koyunların koşulmasına yardım ederdi. Zaten köylünün çoğu ağıllarda olurdu akşam sonlarında. Erkekler koyunları koşarlar, sonra kadınlar sağıma başlayınca ağılın kıyısındaki taşlara, çit gibi uzatılmış ağaçlara oturup konuşurlardı. Yaz aylarında konuşmalar, haberleşmeler çokluk böyle olurdu.

Köyde birkaç ağıl vardı. Sekiz on komşu, ya da akraba davarlarını karıştırırlar, bir sürü oluştururlardı. Sürü akşam köye gelir, sahiplerin evlerine yakın uygun bir yerde yapılmış ağılda geceler, bir akşam sonu, bir de sabah erkenden günde iki kez sağılırdı. Herkes kendi koyununu yünden örülmüş iplerle bir sıra dizer, sonra kadınlar, kızlar ellerinde büyük bakır helkelerle sağıma otururlardı. Arif'lerin elli altmış koyunu sağılırdı. Anası ile Ümmü kız bu işi yetiştiremediklerinden, «sağımcı» dedikleri ücretli iki kadın yardımcı tutmuşlardı. Koşum

işine Arif gelmezse koyunları kadınlar kendileri koşarlardı. Uzun sürerdi bu iş. Koyunların kulaklarında delmeler, kesmeler halinde herkesin kendine ait özel işaretleri vardı. Ararken koyunların kulaklarına bakmak ya da elle yoklamak gerekirdi. Arif bu işin ustasıydı. Hele bir elinde fener varsa, kendi koyunlarını daha uzaktan tanır, bacaklarından yakalayıp koşuma sürüklerdi. Hepsini beş on dakika içinde koşar, bitiriverirdi.

Yemekten sonra anası yalvardı:

— Arif, oh oğlum, koyunları koşuver. Herkes sağıp bitiriyor da biz hep geç kalıyoruz.

— Hadi! dedi babası. Koyunları koşuver, yürü!

Arif kalktı.

Akrabaları olduğu için Emine'ler de sağıma Arif'lerin ağıla gelirlerdi. Onu görmek, bir iki söz etmek için çoğu zaman ağıla isteyerek giderdi. Ama işin bu tarafını sezmesinler diye biraz nazlanıyor gibi yapardı.

Fenerleri yaktılar. Yün ipleri, helkeleri alıp çıktılar. Ortalık kararmıştı.

Ağıl, Arif'lerin samanlığın arkasındaydı. Sürü yeni geliyordu. Karanlığın içinde göğe doğru ak bir toz yığını yükselmişti. Gübremsi gübremsi kokuyordu bu toz. Kimi kadınlar gelmişler ağılı çeviren ağaçlara oturmuşlardı. Şalvarlı, başörtülü köylü kadınlar kızlar fısıldaşarak konuşuyorlardı. Kararmıştı hep yüzleri. Akşamlara kadar güneş altında harmanda çalışmışlardı. Gene de yorgun görünmezlerdi. Gülüşürler söyleşirlerdi. Böyle yuğrulmuştu hamurları.

Arif gözleriyle Emine'yi aradı. İşte oradaydı. Fener vardı elinde. Uzunca düzgün yüzü görülüyordu. Yanındaki kadını dinliyor, gülümsüyordu ona. Arif yaklaştı:

— Davar daha gelmedi mi yahu? diyerek bacaklarını ağılın ağaçlarından aşırıp içeri girdi. Emine'ye duyuracaktı kendisini. Onun için yüksek sesle sormuştu. Emine sesi tanıdı. Kaçamak bir bakış attı.

— Ula buraya gelsene Ariiif! dedi bir ses. Ne arıyorsun karıların yanında?

Arif karanlığa doğru baktı.

— Ooo, dedi, sen de mi buradasın, Halil?

— Buradayım ya! Yüzümüze bile bakmaz oldun kahbecik. İşi bitirdin tabii.

Arif elindeki feneri ağılın yere çakılı kazıklarından birisinin çatalına astı. Arkadaşlarının yanına doğru yürüdü.

— Ula, dedi, yüzünü gören cennetlik be.

— Haydi oradan! Büyüdün gayri. Motorun üstünde selâm bile vermiyordun. İki gün sefa sürdün değil mi?

— He he, dedi Arif. Len Halil öyle iyi oluyor ki valla. Sap bitti kodu be.

— Elbet biter. Yarın da mı size çalışıyor?

— Yok. Zati az bir şey kaldı. Bizim ağa «kalanı da kendin çek gayri» dedi.

— Amma sapınız varmış yahu? Maaşallah, nasıl harman onlar öyle? Bugün değirmen yokuşundan bir baktım, sizin harmanlar dağ gibi görünüyorlar.

— Motoru koşturmasaydık yok mu, işim kötüydü Halil.

— Seninki iyi razı olmuş valla. Kaç lira verdiniz?

— Yüz altmış.

— Abovv. On altı sefer getirdiniz öyle mi?

— Hee...

— Ula Yakup'un Ali parayı vuruyor be.

— Ne diyorsun yahu. Bizim ağayı razı getiremiyorum. Vallahi traktörden iyi şey yok. Parasını bir yılda çıkarır arkadaş.

— Öğretmen de hep söyler. Bugün caminin gölgesinde anlattı durdu. Baban da oradaydı. «Bize yaramaz öyle şeyler öğretmen» dedi. «Boşuna çocukların kafasını bozma, biz traktör alamayız,» dedi. Öğretmen ne dediyse kâr etmedi. Sonra kızdı, kalktı gitti.

— Kim kızdı?

— Baban. Kim olacak?

— Yaa?...

Davar gelmişti. Koyunlar ağılın kapısından itişe kakışa girdiler. Bir anda doldu ağıl. Kadınlar sağıma hemen başlayacak oldular. Çoban çıkıştı:

— Girmeyin be! dedi. Soluğunu alsın hayvanlar. Evde bebeğiniz mi ağlıyor?

— Bebeğimiz ağlıyor ya, dedi kadının birisi.

Çobanın yaban bir sesi vardı. Hep dağlarda, bayırlarda gezmiş insanın sesi. Nasıl da belli oluyordu oraların havası.

Biraz sonra fenerler, kadınlar ağılda dolaşmaya başladılar. Bir kaynaşmadır gidiyordu. Koyunlar iplere koşuluyordu. Herkes kendi koyununu arıyordu. Kulaklarındaki işaretlere bakıyorlar, elleriyle yokluyorlar, kendi koyunları ise boyunlarından çekip koşuma götürüyorlardı.

Arif koyun aramak bahanesiyle Emine'yi kolluyor, o ne tarafa giderse bu da o tarafa doğru sokuluyordu. Fenersiz, tenha bir tarafta kıstırdı.

— Ne o Emine? diye sordu.

— Ne olsun? diye fısıldadı kız. Uzun boylu uyumlu bir karaltıydı. Ürkekti. Boynundan kavradığı koyunu hızlı hızlı çekip götürdü. Bir fener bu tarafa doğru yaklaşmıştı.

Arif tekrar kolladıysa da tekrar konuşmak olanağı bulamadı. Koşum işi bitmişti. Kadınlar helkeleri çekip bir kenardan sağıma başladılar. Ağılda sütlerin kaplara dökülüş sesleri işitiliyordu. Gübre ve yapağı kokusuna sıcak bir taze süt kokusu karışmıştı. Erkekler ağılın kıyısına çekildiler. Ağaçlara oturup konuşmaya başladılar. Arif'le Halil de Emine'nin karşısına gelen bir yere durmuşlar, ağaçlara yaslanmışlardı. Emine koyundan koyuna geçerken, helkeyi kaldırırken Arif'e kaçamak bakıyordu. Arif de bir gözü Emine'de, Halil'le fis-kos ediyor, bazan da uzaktan duyulacak şekilde gülüyordu. Kendiliğinden neşeleniyordu Emine'nin yanında.

Halil köyde en yakın arkadaşıydı. Doğumları da aynıydı. Askerlikte bir yere düşmeyi arzu ediyorlardı. Çocukluktan beri birbirlerini severlerdi. Okula beraber gitmişler, bir sırada oturmuşlardı. Arif'ten daha kısa boylu, kara yağız bir oğlandı Halil. Geçen kış köyden bir kız istetmiş vermemişlerdi. Bu yüzden dertliydi. Arif'le bir araya gelince hep bu konuyu konuşurlardı. Babası birkaç yıl önce ölmüştü. «Karayetim» kalmıştı adı. Kendilerine emmisi göz-kulak oluyordu.

— Ah anasını sattığım, dedi Halil. Yetimlik kadar kötü şey yok köy yerinde. Benim de başımda babam olsaydı, bu iş böyle olmayacaktı. Emmim değil mi, elinin ucuyla tutuyor. Eladamı işte, ne edeceksin?

— Sen boş versene, dedi Arif. O kız nasıl olsa senin arkadaş. Değil mi gönlü var?

— Var ama, işte öyle...

— Hele şu harmanlardan bir kalkalım Halil. Dünürlüğe bir de bizimkileri yollarız. Belli olmaz, bakarsın razı geliverirler.

— Gitseler de, iş yok, dedi Halil. Kızın babası adam değil. Kaburgası kalın herifin. Kolay kolay eğilmez.

— Eğilir be. Eğilmezse eğerlz. Hatçe abla sağ olsun.

— .....

— Hadi seninle Hatçe abiaya gidelim.

— Şimdi evde olmaz o. Mehmet ağaların sağımcısı. Ağıldadır...

— Şöyle gezeriz canım, dedi Arif. Kolundan çekti. Ağıldan çıktılar.

Hatçe abla dul bir kadındı. Delikanlılarla kızlar arasındaki ilişkileri hep o yönetirdi. Söz getirlp götürmeler, mektup alıp vermeler hep Hatçe abla eliyle yapılırdı. Çok kere işler yoluna girer, ondan sonra büyüklerin dünürlük, söz kesimi ya da nişan âdetleri başlardı.

Hatçe abla bu yüzden köyde çok azarlanmış, kız babalarından dayak yemiş, hattâ bir seferinde sokaklarda sürüklenmiş, tövbe üstüne tövbe ettirilmişti. Gene de delikanlıların yalvarmalarına, hediyelerine dayanamaz, kızlara sokulur, yeni işlerin mayasını hazırlardı.

— Ben geçenlerde gittim Hatçe ablaya, dedi Arif. Senin işi de tembih ettim.

— Sahi mi? diye sordu Halil. Ne dedi?

— Her zamankini. Ama eğeriz canım. Sen üzülme. Harmandan sonra ona bir urbalık aldık mı, bu işi bitti say.

— Sahi mi?

— Elbet sahi. O benim bildiğim Ayşe ise...

— Geçen gün ne olmuş biliyor musun?

— Ne olmuş?

— Anam çeşmeye gitmiş. Ayşe de oradaymış. «Doldur Gülsüm hala» demiş, sırasını anama vermiş.

— Sahi mi? diye sordu Arif. Başka karı da var mıymış orada?

— Kimse yokmuş.

— Ee, anan ne demiş?

— Ne desin, hiçbir şey diyememiş. Doldurmuş güğümü.

— Amma yapmış ha. Bu senin anan da bir yavu be. Kız güzelce pas vermiş. Bir şey deseydi ya!

— Diyememiş işte, ben de kızdım söylendim.

— Tüh!

Yavaş yavaş köy içine doğru yürüyorlardı. Yakup'un Ali'nin evine yaklaşmışlardı. Karanlıkta evin önündeki traktör görünüyordu. Kocaman tekerlekli bir karaltı. Bacası ile direksiyon tekerinin üst kısmı göğe yansıyordu.

Arif durdu:

— Senin iş kolay Halil, dedi. Asıl benimki olmayacak.

— Ne olmayacak?

— Traktör işi.

— Ha şu...

— Bizim ağayı nasıl razı etmeli bilmem ki? Asıl bizimkinin kaburgası kalın.

— Ben olsam hemen alırım, dedi Halil. Sizin traktör almanız zorunlu. Neden dersen baban çalışamıyor. İşiniz çok. Baksana Yakup'un Ali'ye. Sizin ondan neyiniz eksik? Kapısında her gün yalvaran yalvarana. Adam sırasına girdi vallahi.

— Bir traktör alsam Halil. Nabalını çekeyim, dünyada hiçbir şey istemem be...

— Bir de Sürmeli'yi...

— Bir de onu işte...

Gülüştüler.

Sonra Halil birden ciddileşti:

— Baban alsın birader, dedi. Dünyada biricik yetişkin oğlu var, sen istiyorsun da niye almıyor?

— Bırak canım, bizim hatırımız mı var onun yanında? «Traktör bize yaramaz» deyip çıkıyor. Borçtan korkuyor.

— O da biraz haklı. Kışın nişan yapacak, düğün yapacak. Kolay değil.

— Düğünü gelecek yıl yapsın canım. Traktörü alalım da...

— Ona da razı gelmiyor mu?

— Gelmiyor birader.

— Biliyor musun? diye sordu Halil. Dünyada derdi olmıyan adam yok.

— Ama ille benimkiyle seninki...

— .....

Karanlıkta yürüyorlardı. Bir evin köşesini dönerken oradaki başıboş eşekler, sıpalar ürküp kaçıştılar. On, on beş kadar vardı. Bir köpek arkalarından saldırarak kovaladı. Gündüz işe koşulmayan hayvanlara yaz aylarında kimse sahip çıkmazdı. Böyle salıverirlerdi. Geceyi sokaklarda geçirirler, gündüzleri de sığır sürüsüne katılıp otlamaya giderlerdi.

Sigara yaktılar. Köyde ses seda kesilmişti. Birkaç evde ışık görünüyordu. Bunların en parlağı dükkânın ışığıydı. Kapısında bir iki kişi dikilmişler, sigara içiyorlardı.

— Neyin var yeyip içecek Hasan ağabi? diyerek girdiler içeri.

— Buyurun ağalar, dedi Hasan. Gazoz var, üzüm vardı tükendi.

— İki gazoz aç, dedi Arif. Kirli bir teknenin içinde ıslı gazozlardan iki tane çıkartıldı. Hasan, gazoz açacağını aradı bulamadı. Testerenin dişleriyle asılarak açtı. Şişeleri dikerek içtiler. Lâmba ışığında çıkık gırtlakları görünüyordu, yutkundukça aşağı yukarı oynuyordu. Yakalarına yakın beyaz tenleri ortaya çıkmıştı. Yüzleri güneş altında çalışmış insan yüzleriydi.

— Ilıkmış gazozlar, dedi Arif.

— Kimdir o ağa, bana da gazoz ısmarlasın, diyerek birisi girdi içeri.

Dönüp baktılar. Akranlarından Hacı'ydı.

— Buyur Hacı, dedi Arif. Hiç görünmüyorsun be.

— Öyle olur iş zamanı kardaş. Sen neydiyorsun? Bugün baktım harmanları yığmışsın maaşallah.

— Yığdık, dedi Arif. Bir gazoz daha aç Hasan ağabi.

Hacı da gazozunu içti. İkişer paket sigara aldılar. Halil'le Arif bakıştılar gözgöze.

— Lokum var değil mi? Hasan ağabi?

— Var yeğenim, ne kadar istiyorsun?.

Arif durdu.

— Sonra alacağız, dedi. Hasan anlamıştı tabii.

Üç arkadaş borçlarını deftere yazdırıp dükkandan çıktılar. Sigaralarını tellendirerek köyün alt tarafına doğru yürüdüler. Ağıllardan dönen kadınlara rastlıyorlardı. Bazılarının elinde fener vardı. Yakın evlerin duvarlarında sallanan kocaman gölgeler bırakarak yürüyüp gidiyorlardı. Helke sesleri, çocuk ağlamaları duyuluyordu ikide bir. Köyün alt başından geri döndüler. Camiye doğru yürüdüler.

Arif bir şey anımsamış gibi durdu:

— Ula, dedi, traktör bir iyi oluyor ki arkadaş. İş üreyiveriyor yahu.

— Elbette, diye tasdik etti Hacı. Traktör kötü olur mu?

— Üstünde gitmek de başka. Adamın yüzü serinliyor. İki gündür hiç sıcak neyi duymadım.

— Sen de alsana, dedi Hacı. Madem hoşuna gitti...

— Bırak yahu. Biz de Halil'le onu konuşuyorduk. Bizim ağa razı gelmiyor.

— Niye? Mehmet ağa bile alıyormuş.

— Deme?

— Nabalınızı çekeyim, alıyormuş. Başvurmuş da bilmem neyi, bir şeyi bekliyorlarmış. Hemen çekiyormuş köye.

Arif heyecanlanmıştı.

— Vay ağzına, diye şapkasını yere vurdu. Yahu biz ne güne duruyoruz be? Kör Mehmet kadar olamadık mı? Tüh, hepten rezil olduk desene.

— Niye canını sıkıyorsun? Sen de çek getir bir tane.

— Bırak yahu, dedi Arif. Ben sürmeyi bile öğrendim valla. O kadar kolay ki...

— Biliyor musun, birgün hep alacağız bu mereti ama, şimdi nazlanıyoruz işte. Bu zamanda öküzle möküzle rençberlik mi yapılır?

— Öğretmen de öyle söylüyor. Söz dinleyen yok ki. «Sana ne?» deyip çıkıyorlar işin içinden.

— He, dedi birisi. Lâf yetiştiremeyince, «sana ne?» diyorlar.

Caminin önüne gelmişlerdi. Köyün yaşlıları içerde namaz kılıyorlardı. Hocanın boğuk sesi duyuluyordu ikide bir.

— Gelin şurada oturalım, dedi Hacı.

— Bırak, dedi Arif. Şimdi çıkacaklar. Hoca gene azarlar. Şöyle biraz daha yürüyelim.

Hiçbir yerde durası yoktu. İçi kabarıp karışıp duruyordu.

Yürüdüler. Arif'lerin evin yanına gelmişlerdi. İlerde harmanlar belli belirsiz farkediliyordu. Uzaklarda çalışan bir harman makinesinin sesi duyuluyordu. Köy durgun bir karanlığın içindeydi.

— Yatalım, dedi birisi. Sabah erken kalkacağız.

Arif, Halil'in kolundan çekerek:

— Hatçe ablaya sonra bir gün gideriz olmaz mı? diye fısıldadı.

— Olur olur, dedi Halil.

— Ne fis-kos ediyorsunuz ulan? Benden saklı mı?

— Yok be Hacı, biraz para istemiştim de...

Arif, Halil'in bu kurnazlığına güldü. Ayrıldılar. Arif'in içi karmakarışıktı. Körün Mehmet'in traktör alacağını düşünüyordu. Nedense bir tarafı kırılmış gibiydi. Köyün ikinci traktörü de kendisinin olmayacaktı demek. Hasta gibi sallanarak içeri girdi. Kimse yoktu evde. Babası namazdan gelmemişti demek. Kardeşleri kıvrılmış, minderlerin üstünde uyuyorlardı. Üşümesinler diye üzerlerini örttü.

Yatmak için harmana gitti. Çardağın gölgesinde her zaman bir yorgan dururdu. Bazan babası, bazan Arif harmanda yatarlardı. Hırsızlık filan zararlı bir şey olmazdı ama, köyün başıboş hayvanları gelmesin diye harmanı boş koymamayı adet etmişlerdi.

Yorganı boş arabanın üstüne iki katlı serdi. Arabaya tırmandı. Ceketini baş altına yastık gibi koyup, yorganın arasına girdi. Gökte karmakarışık yıldızlar vardı. Arif'in içi rahatsızdı. Kulaklarında motor gürültüleri duyuyordu. Gözlerini yumuyor ama, uyuyamıyordu bir türlü. Uyku arasında dirgeni kaldırıyor, ya da iplere asılıyor, boyuna uğraşıyordu. Her taraf deniz gibi sarı başaklı buğday sapıydı. Arkasını döndü, başaltındaki ceketi ikiye katlayıp düzeltti. Ağzına tozlar giriyordu. Başını kaldırıp aşağıya tükürdü. Sıcak, yapışkan bir geceydi.

Sonra uyudu kaldı.

V

Ertesi gün Arif arabanın ön tarafına oturmuş uyukluyordu. Kızgın bir güneş omuzlarını yakıyordu. Bunalıyordu. Bunalıyor, terliyordu boyuna. Atlar hiç yürümüyorlarmış gibi geliyordu ona. Sanki kımıldıyorlar kımıldıyorlar, gene de yerlerinde sayıyorlardı. Beyaz tozlu yollar bir türlü tükenmiyordu.

Arif sigara yaktı. Boynundaki mendili biraz gevşetti.

— Aaaağğğ... diye esnedi kendi kendine. Sonra atları kırbaçladı. Hayvanlar kulaklarını dikerek biraz kımıldadılar. Boş araba azıcık hızlanır gibi oldu. Az sonra her şey deminki hale döndü. Başının üstünde güneş, sıcak, toz... Sıkıntısı gittikçe artıyordu.

— Şu sap işi bir bitse! diye hırsla söylendi.

Traktöre alıştıktan sonra arabayla sap taşımak ona büsbütün zor gelmişti. Hayvanlar yürümüyor, iş ilerlemiyordu. Arabanın üstünde miskinleşiyor, uyukluyordu. Sıcaktan derisi soyulmuş, kızarmış yüzünde etleri dökülüyormuş gibi bir sızı vardı. İşten yılmıştı iyice.

— Deeeh! diye bağırıyor, kırbaç sallıyordu ama içinden gelmeyerek, kendiliğinden yapıyordu bu işi. Kırbacı yiyen hayvan kulaklarını kısıyor, öbürünü ısıracakmış gibi saldırıyor, kırbaç daha şiddetli inince kıç atıyor, rahatsız hareketler yapıyordu. Araba biraz kımıldıyordu böyle zamanlarda.

Yol işlenmemiş, kıraç toprakların arasından geçiyordu. İki yanda yavşanlı, pirenli geniş düzlükler vardı. Göz alabildiğine bomboştu kırlar. Adamın uykusunu getiriyordu. Uzakta ovanın bitimindeki beyaz topraklı tepeler sıcaktan titreşip duruyorlardı. Gözleri kamaştırıyordu oraların aklığı. Ortalık öylesine aydınlıktı. Tepelerin üstü yuvarlak, yayvandılar. Kara kara lekeler, benekler görülürdü üstlerinde. Bunlar oralarda nasılsa büyümüş çalılar, yavşanlardı. O uzak tepeler girinti çıkıntılar yaparak ve birbirlerine ulanarak geniş ovanın çevresini dolanıyor, sonra gelip köyün arkasındaki tepelerle birleşiyordu. Bir tuhaftı bu toprakların yapısı. Beyaz, içli...

Arif arabayı soldaki tarlalara doğru saptırdı. Tarlaların ortasından doğrulamasına sürdü. Kendi tarlalarına yaklaşınca gi-

riverdi. Traktör izleri içindeydi tarla. Yığının birisine yaklaştırıp dizginleri çekti. Sapları yüklemeye başladı. Dirgeni her sallayışta durup tarladaki öbür yığınlara bakıyordu. Daha gerçek bir bıkkınlık duyuyordu o zaman. Bu arabayla, bu yürümeyen hayvanlarla şu bir yığın saplar nasıl bitirilirdi? Kavruk yüzünü hırsla kaşıdı. İçi sıkılıyor, bir tuhaf oluyordu nedense. Kurumuş dudaklarını sıkıp iyice acıttı. Dudağı kanamıştı. Elinin tersiyle ağzını sildi. Tozlu eline uzun bir kan silintisi bulaştı. Boynundan mendilini çıkarıp tekrar sildi. Sarı tüylü kocaman yüzü sinir içindeydi.

Birkaç dirgen daha sap koydu arabaya. Sonra çıkıp çiğnedi. Sineklenen hayvanlara bakıp:

— Höööst! Deyyusun malı! diye bağırdı.

İndi, tekrar sap koydu. Bir saate yakın uğraştı yükleme işiyle. Yorulmuş, terlemişti iyice. Bir de susamıştı ki, kuruyacak gibiydi. Ağzında bir saman çöpünü geveleyip duruyordu.

Sonra köye doğru çevirdi arabanın yönünü. Şimdi güneş tam karşıdan geliyordu. Öğlen olmuştu nerdeyse. Arabaya tırmandı. «Dâh» dedi atlara. Altında hışırdayıp duran saplara iyice yaslandı. Hasta gibiydi, uyuklamaya başladı.

Güneş tepede ateş saçıyordu. Bir kımıltı yoktu ovanın yüzünde.

— Vay mübarek vay... diye doğruldu arabanın üstünde. Kasketini gözlerinin üstüne iyice indirdi. Atlar kafalarını sarkıtmışlar, kendilerini bırakmışlardı.

Harmana geldiğinde, başı ağrıyordu. «Hastayım» diyecek oldu, vazgeçti. Zorla boşalttı arabayı. Kolları güçsüzdü.

Babası döğen sürüyor, yan yan bakıyordu Arif'e.

— Ne o, hasta mısın? diye sordu.

— Pek halım yok, dedi Arif.

Babası cevap vermedi. Kafasını döğene indirdi. Düşünüyordu. Anası siniyi getirmişti.

— Sap daha bitmedi mi Arif? diye sordu oğluna.

— Yok, dedi Arif kısaca.

— Temelli motorla bitiriverseydiniz keşke.

— Geçti gayri, dedi Arif. Yan yan babasına baktı. Babası yemeğe başlamıştı.

— Ağır ağır çeksin işte, dedi. Acelesi ne? Herkesten önce bitirip de ne olacak?

— Döğen sürerdi canım.

— Biz sürüyoruz ya işte?

— O da atlarla sürerdi.

— Sen çok karışma karı! diye azarladı. Sözü kesip attı.

Yemeği konuşmadan yediler. Birbirlerine dargındılar sanki. Arif ayran tasını başına dikip sonuna kadar içti. Sonra kalkıp testiden yüzüne, boynuna su serpti. Doğru dürüst yemek yememişti. İsteksiz isteksiz arabaya doğru yürüdü. Hayvanların kayışlarını bağlamaya başladı. Ölüme gidecekmiş gibi isteksizdi. Köyde adının «Tembel Arif» çıkmasından korkuyordu. Değilse şimdi bu sıcakta İnlerin önüne sap getirmeye gitmek akıl işi değildi.

Arabaya bindi. «Dâh» dedi hayvanlara. Yan gözüyle babasına baktı. Hiçbir şey yokmuş gibi oturuyordu babası. Arif arabayı yola sokup atları sıkıştırdı. Harmanların arasından geçti. Çocuklar döğen sürüyorlar, erkekler sap boşaltıyorlar, harman karıştırıyorlardı. Böyle zamanda «ben çalışmam» demek olmazdı. Babasının dediği gibi, yavaş yavaş çalışmak gene en iyisiydi.

Önde giden boş arabalara baktı. Üçüncüyü Hacıgilin arabaya benzetmişti. Ona yetişmek için atları kamçıladı.

— Hacıııı! diye bağırdı arkadan.

Hacı kafasını döndürüp geriye baktı.

— Sen misin Arif? Nereye böyle? diye sordu.

— İnlerin önüne. Ya sen?

— Yüksekkaş'a.

— Aynı yere gitseydik sıralaşırdık. Benim canım sıkılıyor.

— Benim de valla... dedi Arif. İstersen sıralaşalım. Yüksekkaş'la İnlerin önü ne fark eder?

— Sahi mi söylüyorsun?

— Sahi söylüyorum.

— Sıralaşalım. Bir bize, bir size. Haydi!..

— Peki, dedi Arif. Sür!..

Arabaları peşpeşe sürdüler. Aşağı yukarı aynı miktar sap

getirebilirlerdi. Fazla düşünmeden kabullendiler. Birbirlerini aldatacak değillerdi ya?

Arif geriden geliyor, Hacı'nın arabasının tozunu yutuyordu. Ama aldırmıyordu. Yalnızlıktan daha iyiydi. Yol ayrımında İnlerin önüne sapmadı. Doğru Yüksekkaş'a gittiler. Günün en sıcak saatleriydi. Yardımlaşıp arabaların ikisini de yüklediler. Konuşuyorlar, zamanı kolay geçiriyorlardı.

— Ula Hacı, dedi Arif. Gel ağalara dayatalım da, birer traktör aldıralım. Bu böyle gitmez vallahi.

— Aldıralım ama, dedi Hacı, benim askerlik yakın arkadaş. «Haydi» deyiverirlerse o meretin kahrını kim çekecek? Sonra bizim borcumuz var, onu mu ödeyelim, traktör mü alalım? İyisi mi sen şimdi al. Ben de askerden gelince inşallah... İlk işim o zati.

— Benim de var askerlik.

— Canım arada bir yıl fark var. O zamana kadar sen parasını çıkartır, bir kenara koyarsın.

— Koyarım koymasına ama, gel de bizim ağaya anlat.

Arif'in kafası boyuna traktör üstüne çalışıyordu. «Ne etmeli de babamı razı etmeli?» diye düşünüyordu.

Yükleme işi bitince, yola düştüler. Peşpeşe gidiyorlardı. Bazan sapların üstünden bağrışarak konuşuyorlardı. Arabadan arabaya şaka yapıyorlardı.

Sapları, Hacı'ların harmana boşaltıp geri döndüler.

Gün, İkindiye yaklaştığı halde Arif kendi harmanlarına sefer yapmamıştı. Babası yollara bakıyor, kızgın kızgın söylenip duruyordu. Bir-iki kere döğeni durdurup yoldan geçen sap arabalarının üstündekilere Arif'i görüp görmediklerini sordu. «Görmedik» diyordu adamlar. İzzet ağa merak etmeye, bunalmaya başlamıştı. «Hasta olup kalmasın» diyordu. «İtin eniği» oralarda?

Döğen sürüyor, öküzlere «dâh» diyor, ama hep Arif'i düşünüyordu.

Güneş eğilmişti iyice. Döğeni durdurup öküzleri saldı. İnlerin önüne gidip Arif'i arayacaktı. Bu oğlan hasta olmuştu kesin. Yoruldu da yattı desek, oralarda yatacak, dinlenecek yer de yoktu.

Birkaç harman geçtl. Birisine daha soracaktı, sap arabalarının arasında kendi atlarını tanıyıverdi. Baktı üstündeki Arif'ti. Hasta filân değildi.

— Vay eşşek oğlu eşşek vay! diye söylendi kızgınlıkla. Durumunu sezdirmemeye çalışarak geri döndü. Ama Arif babasını görmüştü. Burada ne aradığını, harmandan niye çıktığını da anlamıştı elbet. İçinden eğlendi onunla, çatlak dudaklarını acıtarak güldü. Oyununa gelmesine memnun olmuştu. İki araba Arif'lerin harmana yanaştı.

— Ne gülen? diye sordu babası.

— Hiç, dedi Arif. Yarılaştık...

Bir şey söyleyecekti, vazgeçti. Ama Arif onun kızdığını yüzünden anlıyordu. Hoşuna gidiyordu babasını kızdırmak, öcünü alıyordu böylece.

Arabalar boşalınca Hacı «eyvallah» deyip gitti. Ertesi gün, daha ertesi gün Hacı lle sıralaşarak sap çektiler. Bir sefer kendilerine, bir sefer onlara... Sonra Arif'lerin sap işi bitti.

VI

Üç gündür döğen sürüyorlardı. Babası öküzlerle, Arif atlorla, iki döğen harmanda akşamlara kadar dönüyordu. Sıkıcı bir işti bu. Arif bunalıyor, babasının yanında sigara içemediği için ikide bir ortadan kayboluyor, evde ya da sap harmanlarının arkasında sigara içip geliyordu. Sürülecek daha üç kocaman harman vardı. Dağ gibi duruyorlardı Arif'in gözünde.

Arif döğenin üstünde ayakta dikiliyor, atları kamçılıyordu. Yorulunca babası gibi döğenin üstüne bağdaş kurup oturuyor, atları kendi haline bırakıyordu. Döğenin iki tarafından sarı bir ırmak gibi ezilmiş, karılmış buğday sapları akıyor akıyordu. Tükenmek bilmiyordu bu sarı ırmak. Öğleye doğru dayanılmaz bir sıcak başlıyor, tepede güneş ateşler saçıyordu. Döğenin tahtası kızıyor, üstüne oturulmaz oluyordu. Terden, tozdan bunalıyordu insan. Nefes almak bile zorlaşıyordu.

Arif yılgın gözlerini küçültüyor, usanmış ezik yüzüyle har-

mana bakıyordu. Bir türlü ilerlemiyordu iş. Boşuna çalışıyorlar gibi geliyordu ona. Akşamlara kadar durmadan dönüyorlardı.

Öğle sonlarının dayanılmaz sıcağı başlayınca ikide bir atları durduruyor, arabanın gölgesindeki testiyi başına dikiyor, çenesine bağrına dökerek içiyordu. Ilık su kandırmıyordu bir türlü. Atlar da iyice yoruluyordu bu saatlerde. Döğenin sayırtısı gittikçe hafifliyor, siliniyordu. Hele babasının sürdüğü döğen yürüyor mu, yürümüyor mu belli bile değildi. Öküzler kendilerini koyuvermişler, isteksiz isteksiz kımıldanıyorlardı. Babası oturduğu yerde başını göğsüne bırakmış, uyukluyordu. Döğenin yürüyüp yürümediğinden haberi yoktu.

Bu saatlerde komşu harmanlarda da ses seda kesiliyor, bir durgunluktur başlıyordu. Alabildiğine kızan güneş, ortalığı yakıp kavuruyordu. Özeler köyü duman olup tütecekti nerdeyse. Günün en güç geçen saatleriydi bu saatler. Tavuklar bile bu saatlerde gölgelere sığınır, ağızlarını açarlardı. Beyaz tepelerin önünde çıplak Özeler köyü yanar giderdi nerdeyse.

Arif döğenin tahtasına oturdu.

— Dâââh! diye bağırdı atlara.

Atlar aldırmıyordu. Zayıflamışlar, kararıp gitmişlerdi zavallılar. Kuyruklarını sallamaktan bile vazgeçmiş gibiydiler. Nasıl başolacaktı bu koca harmanlar? Arif'in canı sıkılıyor, bir yol arıyor, hiçbir şey düşünemiyordu. Suratı asılmıştı iyice. Arabayla sap çekmek gene bundan iyiydi. Gidip geliyordu hiç değilse. Bütün gün aynı harmanda döğen sürmek çekilir iş değildi.

Babası döğenin üstünde doğruldu:

— Vay mübarek vay! diye bağırdı. Ortalık yanıyor be...

Döğeni durdurdu.

— Koyver hayvanları, dedi Arif'e. Biraz dinlensinler.

Arif önce öküzleri, sonra atları döğenlerden çözdü. Harmanın kıyısında dikildi kaldı hayvanlar. Kendileri de arabanın gölgesine sığışıp oturdular. Şapkalarını çıkarmışlar, bağırlarını açmışlardı. Alınlarında saçlarına yakın yerler şapkanın altında kaldığından yüzlerine, boyunlarına bakarak daha beyazdı.

— Sen yarın pancara git, dedi babası. Susamış mı bir bak.

Susadıysa pancarı sula. Onu bari yakmayalım. Bu yıl harmandan hayır yok.

— Niye yok? diye sordu Arif.

— Sen sapın çokluğuna bakma. Tane az çıkacak bu yıl.

Arif kendisini bildi bileli babası her yıl tanenin az çıkacağından yakınırdı. Cevap vermedi. Aldırmıyordu.

— İki üç araba satabilirsek iyi. Onun parasını da sap çektirmeye verdik gitti. Gerisi tahılımıza, tohumumuza ancak yeter.

— .....

— Bizimki rençberlik değil ya, işte... Adet olmuş.

Arif gülümsedi. Biliyordu, bu sözlerin pek anlamı yoktu.

— Bostanı da sula, dedi babası. Fasulyeleri filan hepsini sula.

— Olur, dedi Arif.

Sevinmişti. Harman sürmeye benzemezdi o işler. Hem oralar şimdi serin olurdu. Bostanlarda kelek falan yiyecek bir şeyler bulunurdu gayri. Babası arabanın gölgesine biraz uzandı. Arif de caminin yanına doğru yürüdü. Şimdi köyün en serin yeriydi caminin gölgesi. Bu saatlerde işi bırakan, kadınların üstüne yıkan, caminin gölgesine gelip uzanır, biraz uyurdu. Boyunlarında mendiller bağlı, çalışmış, işten çıkmış köylüler duvar diplerine, kuru yerlere serilmiş uyuyorlardı. Yaşlı birisi fena halde horluyordu. Kirli, bakımsız urbaları içinde bağırları çözük, yorgun insanlardı hep. Nedense çoğu yüzükoyun yatardı, böyle alışmışlardı.

Arif de duvara yakın boş bir yer bulup uzandı. Yatması ile uyuması bir oldu. Kemikleri sızlıyordu yorgunluktan.

Bir saat kadar sonra ayaklarına vurulan bir tekmeyle uyandı.

— Heey! Sarı oğlan, ne yatıp duruyorsun iş zamanı!.. Kalk hadi!

Hacı Hafız'ın sesiydi bu. Köyün imamıydı.

Arif doğrulup oturdu. Kanlanmış gözlerini küçülttü. Gün ikindiye devrilmişti. Ortalık sıcaktan kavruluyordu.

— Bu delikanlılar da ne yatar dururlar Iş zamanı böyle? diye çıkıştı Hacı Hafız. Hiç sıtma tutmamış gibi gür sesi vardı. Kara sakallı ve şiş yüzlüydü. Köyde en rahat adamdı. Namaz

vakitlerinde camiye gelir, namazını kıldırır, sonra bostanına gidip yatardı. Varlıklıydı zaten.

— Kalkın bakalım; diye bağırdı bir daha. Ya işe, ya namaza!

Bir iki yaşlı adam abdest almak için çeşmeye gittiler. Kollarını sıvıyorlardı yürürken. Hallerinde bir isteksizlik, bir tembellik vardı.

Arif bir elini yere dayadı, kalkmaya hazırlandı. Hâlâ uykuluydu yüzü.

— Ne o muhtar oğlu? dedi arkasında bir ses. Dönüp baktı. Eskici Reşat'dı.

— Ooo Reşat ağabi, hoş geldin.

— Hoş bulduk yeğen, nasılsın bakalım?

Duvar dibine düzenini kurup oturmuş, kucağına küçük örsünü almış, eski ayakkabı onarıyordu. Yanındaki sandıkta bir sürü ayakkabı eskileri, köseleler, kova, lastikler, dikiş gereçleri vardı. Kasabalıydı eskici Reşat. Bazan köye gelip tezgâhını kurar, eski ayakkabıları, lastikleri onarırdı. İşini yaptığı köylülerin hem yemeklerini yer, hem paralarını alırdı. Böyle geçinir giderdi işte.

— Ayakkabın eskimiş, dedi Arif'e. Ver de bir güzel onarayım.

Elindeki tığı uzatarak gösterdi:

— Şurasına bir yama vurayım. İpliğim bu sefer çok sağlam, Avrupa... Altlarına da bir pençe vururum.

— Olur Reşat ağabi, dedi Arif.

— Hadi. Evden biraz yoğurt ekmek getir. Ayağına da başka bir ayakkabı giy gel.

— Başka ayakkabım yok.

— Aha şunları giy, al!

Köylülerin çoğu zaman birer çift ayakkabısı olur. Onun için eskici Reşat yanında büyüklü küçüklü yedek birkaç eski ayakkabı bulundururdu. Birisini Arif'e verdi.

— Hadi, dedi, çabuk, acıktım.

Hep böyle acele ederdi bu adam. Konuşurken de çabuk çabuk konuşurdu. Elindeki çift iğneyi ayakkabıya çabuk çabuk sokardı. Ya da küçük çekicini çabuk çabuk vururdu.

Arif eve doğru yürüdü. Yoğurt ekmek hazırlattı. Yanına yeşil soğan yıkattı. Sininin üstüne bir iki domates de koydurdu. Reşat'a verdikten sonra harmana döndü. Babası öküzleri koşmuştu. Tekrar döğen sürmeye başladılar. Arif biraz açılmıştı. Dizginleri çekerek atları sıkıştırdı. Kulaklarını kısıp sapların üstünde koştu hayvanlar.

Birden bir motor sesi duyuldu. İkisi de o tarafa baktılar. Yakup'un Ali traktörle harman sürmeye başlamıştı. Kendi harmanlarına yakındı onun harmanı, buradan görülüyordu. İki döğeni arka arkaya koşmuş, üstlerine kocaman birer taş bindirmiş, başlamıştı harmanda döndürmeye. Ortada yığılı sapların çevresinde «pat pat»lar çıkararak çabuk çabuk koşuyordu traktör. Yığılı sapların arkasına gelince sesler hafifliyor, bu tarafa çıkınca gürültü yükseliyordu. Kulaklarının dibinde gibi patlıyordu gürültü. Traktör uzun egzoz bacasından kesik kesik dumanlar fırlatıyordu. Yakın harmanlarda herkes o tarafa dönmüştü. Atlar bile kulaklarını Ali'nin harmanına dikmişlerdi. İzzet ağa döğenin üstünden o tarafa baktı baktı, sonra:

— Allah Allah! diye başını salladı. İcat üstüne icat çıkarıyor bu oğlan be...

Köyde traktörle harman ilk olarak sürülüyordu. Herkesin tuhafına gitmişti. Yakın harmanların sahipleri işi bırakıp oraya biriktiler. Sapların üstünde kocaman dişli tekerlekleriyle dönüp duran traktöre bakakaldılar. Döğenler birbiri arkasından vızır vızır koşuyor, geçtikleri yeri yol yapıyorlardı.

Arif'in gözü hep o taraftaydı. Atları kıyıya durdurup Ali'nin harmanına doğru yürüdü. Babası arkasından baktı, bir şey söylemedi.

Ali'nin harmanında on beş yirmi dakika içinde yerdeki saplar ezilmişti bile. Samana kesmişti nerdeyse.

— Vay canına, diye söylendi bakanlardan birisi. Bu iyiymiş yahu!

Yakup'un Ali kimseye bakmıyor, traktörün üstünde dimdik durmuş, direksiyonu hafif hafif oynatıp duruyordu. Motoru mahsustan hızlı çalıştırıyordu. Oraya birikenler öylece bakıp kaldılar.

Biraz sonra traktörü durdurdu. Döğenlere birer taş daha

yükledi. Sonra direksiyona tırmanıp tekrar yürüttü. Hiç çevresine bakmıyordu. Sanki oraya birikenlerin farkında değildi. Dönüyor, dönüyordu sadece.

Arif'in içi bir tuhaf oldu. Hiçbir şey düşünemiyor gibiydi. Kendi harmanlarına döndü. Döğene binip atları yürüttü gene. Şimdi hiç kımıldamıyorlar gibi geliyordu ona. Can sıkıcı bir işti bu. Atlarla öküzlerle döğen sürülür de iş mi ürerdi? İçi usançla dolmuştu sanki. Babasına baktı. Hiçbir şey olmamış gibi kafasını döğene eğmiş, imballı değneği öküzlere uzatıyordu. Arif sıkıntıdan çatlayacak gibiydi. Kendileri varlıklıydılar. Neden bir traktör almıyorlardı? Atlarla falan böyle çocuk oyuncağı gibi harman mı sürülürdü? Yakup'un Ali harmana ikinci sapı seriyordu işte. Kendilerinden önce onu da eritecekti kesin. Zarar bunun neresindeydi?

Gözlerini Ali'nin harmanından ayıramıyordu. Traktör tekrar dönmeye başlamıştı bile. «Pat pat»lar kulağının dibinde gibi çatlıyorlardı. Ortalık bu seslerle dolmuştu hep. Özeler köyü durmuş bu sesi dinliyordu. Taa uzak harmanların sahipleri bile işlerini, arabalarını bırakıp geliyorlar; traktörle harman sürülüşünü seyrediyorlardı. İşin gözle görülecek denli ilerlediğini görüyorlar, şaşıyorlar, hayran kalıyorlardı.

— Vay gavur malı vay! diye bağırıyordu kimisi. Şuna bak be. On çift at yapamaz bunun yaptığını...

Köyün yaşlılarından birisi de iki döğeni arkasında habire koşturan traktöre baktı baktı, şöyle söylendi:

— Vallahi bu gâvur malını almayan bir akıllı, alan iki akıllı...

Köyde olumlu bir etki yapmıştı traktörün döğen sürmesi. Yakup'un Ali harmanları herkesin gözü önünde eriti eritiveriyordu. Bazan akşamdan sonra da farları yakıyor, bütün köyün harmanları üzerinde keskin ışıklarını gezdire gezdire döğen sürmeye devam ediyordu. Biraz da keyf için yapıyordu bunu. Hele ışıkların, köye doğru vurunca evleri bir baştan öbür başa çabukça tarayıvermesi besbelli kendisinin de hoşuna gidiyordu. Dışarılara çıkan kadınlar, kızlar bir an bu ışığın içinde kalıyorlar, kendi kendilerine gülümsüyorlardı.

Köyde bir yenilik, bir değişiklik olup çıkmıştı bu. Eğlenceyi-

di nerdeyse. Günlerce herkes bunu konuştu. Bazan Yakup'un Ali'nin harmanına köyün çocukları toplanıyordu. Taşları kenara indirip bu çocukları üçer beşer döğenlere bindiriyor, arkasında koşturuyordu. Çocuklar da hep birden bağırıyorlar, orayı düğün evine benzetiyorlardı. Döğenler ağırlaşınca saplar daha çabuk eziliyor, Ali'nin harmanı daha çabuk eriyordu.

Ertesi gün ikindi sonlarıydı. Arif bakınırken, Ali'nin harmanından, ceketsiz birisinin geldiğini gördü. Köyün öğretmeniydi bu. Başında hasır şapka vardı. Ellerini arkasına bağlamıştı. Yaz aylarında hiç ceket giymez, hep pantolon gömlekle dolaşırdı.

— Kolay gele İzzet ağa! diye harmana sokuldu.

— Allah razı ola, dedi İzzet ağa.

— Ver bakalım değneği, biraz da ben süreyim.

Arif severdi öğretmeni. Okuldan dört yıl önce çıkmıştı. Gene de her zaman gider konuşurdu. Bazan da o Arif'lere gelirdi. Babasiyle iyi ahbaptılar. Şakalaşır konuşurlardı her zaman.

— İzzet ağa, diye sordu öğretmen. Ne diyorsun, daha razı olmayacak mısın?

İzzet ağa kızar gibi yaptı:

— Öğretmen, Allahaşkına gene bunaltma beni.

Öğretmen gülümsedi:

— Ne bunaltması be? Seni bunaltıdan, sıkıntıdan kurtarmak istiyorum. Bir kere kendi canına kıyıyorsun. Doktor, çalışma dediği halde çalışıyorsun. Bu Arif'e de hiç acımıyorsun.

— Ne olmuş Arif'e? diye sordu İzzet ağa. Sinirlenmişti. Çalışmasın mı delikanlı oğlan, bacakları gerip yatsın mı?

Arif döğenin üstünde dikiliyor, söze karışmadan konuşmalarını dinliyordu.

— Canım yatsın demedik, binsin traktörün üstüne, şu Ali gibi sürsün döğeni. Sen de caminin gölgesine uzan, yat. Daha iyi olmaz mı o zaman?

— Bırak öğretmen. Allahaşkına bırak şu konuyu. Çocukların kafasına soktun böyle şeyleri, şimdi imanıma yetiyor traktör hevesi.

— İzzet ağa, hiç çabalama. Sana aldıracağım bu traktörü. Boşuna geri asılma.

— Neyle?.. diye bağırdı İzzet ağa.

— Parayla.

— Benim param maram yok.

— Ben biliyorum olup olmadığını.

— .....

— Ne dersin Arif? Daha traktör almayacak mısınız?

Arif, babasına doğru baktı, küskündü:

— Harmandan sonra almasın da, ben biliyorum yapacağımı, dedi.

— Ne yapacaksın ulen? diye sordu babası. Beni mi döveceksin, deyyusun oğlu!..

— Yok, dedi Arif, bırakıp gideceğim bu köyden. Görürsün bak!..

— Nereye gideceksin?

— Nereye olursa.

— Allah Allah... diye söylendi babası. Gördün mü öğretmen yaptığını?

— Gördüm, dedi. Beğenmedim. Gitmez, gitmemesi gerekir. Ama senin yaptığını da beğenmiyorum İzzet ağa. Şu köyde bir kişinin traktör alması gerekirse, sen almalısın. Halin vaktin iyi. Kullanacak, sürecek oğlun var... Ne duruyorsun, anlamıyorum? Neden çekiniyorsun?

— Yahu öğretmen, Allahaşkına beni bunaltma. Ben traktör muraktör alamam.

— Öğretmenim! diye bağırdı Arif.

Sesi ağlamaklıydı, sinirliydi. Dolup taşmıştı iyice.

— Benim hiç hatırım yok ki babamın yanında!

Son sözcükleri hıçkırarak söylemişti. Atların kayışlarını elinden fırlatıp tarlalara doğru yürüdü. Arkasından bakakaldılar. Ağladığı, gözünden yaş geldiği belli oluyordu. Dolup taşmıştı çocuk.

İzzet ağa kötülemiştl.

— Bırak be öğretmen, dedi. Babayı oğulu birbirine katıyorsun sen!

Gerçekten bunaldığı, sinirlendiği belliydi.

— İzzet ağa, dedi öğretmen, o da üzgündü. Döğenden inip yanına gelmiştl. Karşısına dikildi:

— Şu altın gibi oğluna acı. Madem heves etti, kırma şu çocuğu. Bak alanlar hep memnun. Sonunda sen de memnun olacaksın. Ben bunu biliyorum.

— Yahu öğretmen, böyle konuşma. Ben güzün bu oğlana düğün yapacağım, nişan yapacağım. Param yok. Yarın askere gidecek. Sen beni yıkacaksın yahu.

— Aldanıyorsun İzzet ağa, dedi öğretmen. Askere gitmesine en az iki yıl var. Düğünü gelecek kış yaparsın. Ben kendisiyle konuştum, zaten öyle istiyor.

Öğretmenle İzzet ağa harmanda karşı karşıya dövüşür gibi uzun uzun konuştular. Nal diyor da mıh demiyordu İzzet ağa.

VII

Arif pancarı iki günde suladı. Sabah erken gidiyor akşam geç saatlere kadar çalışıyordu. Elinde kürek, beyaz iş donu dizine kadar sıvalı su yollarını açıyor, otları temizliyor, getirdiği suyu tarlalara akıtıyordu. Yalın ayaklariyle bazan çamurlara girip, bazan küreğin sapına dayanarak suyun ilerlemesini bekliyordu. Susamış, yaprakları kararmış pancarlar suyu içtikçe diriliyor, parlamaya başlıyorlardı. Döğen sürmekten kolaydı bu iş. Tepesinde güneşi o kadar duymuyordu. Buralar ağaçlık, yeşilliktl ne de olsa. Susadıkça pancar tarlasına bitişik olan bostana dalıyor, şakla ya da hıyar koparıyor, tarlanın ortasında soyup yiyordu. Şaklalar epey irileşmişlerdi. On oniki güne kadar kavunlar olgunlaşacaktı artık.

Sabah serinliğinde sulama işi daha çabuk ilerliyordu. Toprak serin olduğundan su çabuk yürüyordu. Öğle sonunda ağırlaşıyordu iyice. Gelen su hep olduğu yerde kalıyor, toprağın içine doğru kaybolup gidiyordu. Kızgın toprak emdikçe emiyordu suyu. Arif suyun başına dikilip küreğe yaslanıyor, yer yer çamurlar sıçramış sarışın yüzüyle geniş pancar tarlasına bakıyordu. Parlak yapraklariyle yeşil bir dünya uzanıp gidiyordu. Tarlanın sınırlarında çeşitli otlar, dikenler bitmişti. Bazılarının kekremsi, keskin kokuları vardı. Üstlerine basınca, ya da yan-

larından geçerken dokununca bu kokuları hemen duyuyordu insan. Arif hep tanıyordu bu otların kokularını. Ezberlemişti. Acımsıydı kimisi, bazıları nanemsi, bir hoştular.

Bu yıl otuz dönüm pancarları vardı. Allah izin verir de hayırlısıyla kaldırıverirlerse seksen doksan ton pancar bekliyorlardı. Bir de bunu istasyona taşıma işi vardı. At arabasıyla baş mı olurdu bunca pancarı taşımak? Bir traktörleri olsaydı o zaman Arif'e pancar mancar vız gelirdi ama...

Tarlanın sınırına oturdu. Bir sigara yaktı. Dumanları savurarak söylendi:

— Ağayı bir razı edebilseydik...

Büyük adam davranışı vardı davranışlarında. Öyle ciddiydi. Koca evin işini kendisi çeviriyordu. Babası hasta adamın birisiydi. Hem öyle kolay değildi İzzet ağanın işi. Köyün birkaç varsıl evinden birisi sayılırdı. Bu eve gayri bir traktör şarttı canım.

Güneşe baktı. Tepeye dikilmişti güneş. Irmak kıyısındaki ahlat ağacına doğru yürüdü. «Su kendi kendine aksın bakalım» diye düşündü. Küreği omuzundaydı. Ağaca asılı azık torbasını indirdi. Bir çıkının içinde sarılı bazlama ekmekler, altında da bakır bir kap içinde höşmerim(1) vardı. Çıkını yere serdi. Bağdaş kurup oturdu başına. Sıcakta zor yeniyordu yağlı yemek. İnsanın yüreğini döndürüyordu. Zorla yemeğe çalıştı. Boğazından geçmiyordu. Kamışların arasından ırmağa eğilip su içti. Tatsız, hafif bulanık bir suydu ırmağın suyu. Sonra azık çıkınını toplayıp, ağacın gölgesine uzandı biraz. Sigara yaktı.

— Şu işler bir bitse... diye söylendi kendi kendine. Çoktandır Emine'yi görememişti. «Dükkandan biraz lokum alıp yollayayım bari» diye düşündü.

İşlerin en civcivli zamanıydı şimdi. Olmazsa «Ne diyorsun hala?» falan diyerek evlerine gider, «anam evde yok, karnım açıktı» der, hem yemeklerini yer, hem de Emine'yi bir görürdü. Hala derdi Emine'nin anasına. Zaten babasının akrabalarından olurdu. Şimdi kayınvalidesi olacaktı ilerde. İyi kadındı. Herkes gibi öyle «eve gelme» falan demezdi. Hatta kızıyla

---

(1) Yağlı, şekerli bir çeşit hamur yemeği.

bir odada bırakıp biraz dışarı çıkıverdi. «Aslan karı»ydı canım. O zaman Emine'yle konuşurlardı biraz. Kızarır dururdu Sürmeli Emine. Kendi kalbi de atmaya başlardı, nedense. Cebindeki hediyeleri çıkarır verirdi. Ya lokum, çerez falan gibi yiyecek bir şeyler, ya da çevre, iyi cins yazma. Köy yerinde bunlar bulunurdu. Bir şehire gitseydi. Arif alacağı hediyeyi biliyordu ama... Ne zamandır bir şişe kolonya düşünüyor, almak kısmet olmuyordu.

— Anasını sattığım... diye söylendi Arif. Bir de traktör alabilseydim şu Emine'ye karşı.

Traktörü anımsayınca keyfi kaçıyordu. Bir şeylere kızmaya başlıyordu hemen. Bunun iyiliğini babası niye anlamıyordu bilmem ki? «Öğretmeni de kaç kere kırdı bunun için» diye düşündü.

Davranıp kalktı. Küreği omuzuna alıp sulanmamış pancarlara doğru yürüdü. Zavallıların yaprakları simsiyah olmuşlardı. Arif baktı, acıdı onlara. Tarlaya akan suyu biraz daha çoğaltmak için bendin yanına gitti. Gelirken su yollarına bir daha baktı. Dar yerleri genişletip açtı biraz. Bazı yerleri ayrık otu bürümüştü. Onları kesip, suyun daha kolay akmasını sağladı. Köpüklü bulanık sular otların arasından döne döne geliyorlar, sonra tarlanın düzlüğüne yayılıyorlardı.

Arif omuzlarında güneşin kızgınlığını duydu. Sıkıcı, terletici bir havası vardı buraların. Islanmamış topraklar yalın ayaklarını yakıyordu. Hemen sulara ya da çamurlara girip ayaklarını serinletiyordu biraz.

O günün akşamı sulama işi bitti. Bostanı, fasulyeleri, domatesleri hep suladı. Akşam sonu ırmağa girip yıkandı. Çamurlu bacaklarını temizledi. Sonra azık torbasını sırtlanıp köyün yolunu tuttu. Evlere yaklaşırken harmanda çalışan traktörün sesini duydu. Özeler köyünü dolduruyordu bu ses. Kâh azalarak, kâh makineli tüfek sesleri gibi birbiri arkasına patlamalar yaparak çalışıp duruyordu. Arif'in içinde gene anlaşılmaz bir karıncalanma oldu. Acı bir duygu kemirip geçiyordu Arif'i. Traktörsüz, kendisini şu köyde öksüz, garip buluyordu. Babası eziyet ediyordu kendisine canım.

— Hiç hatırım yok benim... diye söylendi. Yüzünün etleri sızlıyordu.

Doğruca harmana geldi. Babası hayvanları salmış, arabanın tekerine yaslanıp oturmuş, sigara içiyordu. Kasketi dizindeydi. Alnı terliydi.

— Suladın mı, bitti mi? diye sordu oğluna.

— Bitti, dedi Arif. Küs gibi bir hali vardı. Babasının yüzüne bakmıyordu. Traktörün sesi kulaklarının dibinde gibi patlıyordu.

— Şu deyyusun motoru milletin kulağını sağır edecek! diye bağırdı babası. Akşama kadar pat pat pat... Ne bu be?

Arif cevap vermedi. Arkasını dönüp yürüdü. Bu seste rahatsız olacak ne vardı sanki? Sözün önünü önleyecek... Asıl diyeceği o.

Bir isteksizlik sarmıştı her yanını. Canı sıkılıyor, şu harman işine karşı soğuyup gidiyordu. Varıp da dirgenin sapına yapışmak gelmiyordu içinden. Tatsızdı herşey.

— Hayvanları sula, diye emretti babası.

Arif arkası dönük, bir an kımıldamadan durdu.

— Sulamıyacağım işte!.. diye bağıracaktı nerdeyse. Sen benim dediğimi yapmıyorsun... Ben de o hayvanları sulamıyacağım! Susuzluktan gebersinler...

Yok canım, öyle şey olmazdı. Zorlukla yürüdü.

Babası oğlunun bu isteksizliğini, sıkıntısını anlıyordu. Bilmez miydi hiç oğlunu? Onun ruhunu okuyordu.

Arif atların birisine bindi. Öküzleri önüne kattı, sulamaya götürdü.

Herkes döğeni, sapı bırakmıştı şimdi. Irmak boyu sulanmak için getirilmiş atlarla, öküzlerle doluydu. Yorgun hayvanlar sularını içiyorlar, kafalarını kaldırıp biraz dinleniyorlar, sonra tekrar içmeye başlıyorlardı. Kıyıda sulanmak sıra bekleyen başka hayvanlar vardı. Toz, gübre kokusu, terli hayvan kokusu doldurmuştu her tarafı. Harmanlardan çalkama sesleri, savurma tozları geliyordu. Bir ana-baba günüydü harman yerleri, köyün önü...

Arif geri döndü. Hayvanları arpa harmanına bağladı. Yüzü gülmüyordu bir türlü. Yakup'un Ali'nin harmanına doğru gitti.

Ali döğen işini bitirmek üzereydi. Traktörün egzos bacasından dumanlar atarak sapların üstünde durmadan dönüyordu. Ağır taşların altında döğenler arka arkaya boyuna koşuyorlardı. Ali, Arif'in kendisine baktığını görünce elini sallayarak selamladı onu.

Arif gülümseyerek cevap verdi. Acı bir anlam vardı yüzünde.

Üç gün içinde kocaman harmanların sapı erimiş saman olmuştu. Savrulmayı bekliyorlardı orada. Arif baktı baktı, sonra ellerini arkasına bağlayarak geri döndü. Karmakarışık, busbulanıktı içi.

— Ana! diye girdi eve.

Anası iç odada ocak başına çömelmiş, tavada yağ kızartıyordu. Kapıya doğru baktı. Gözlerine duman kaçmıştı. Kızarmıştı gözlerlnin iklsi de.

— Ana... Benim bu evde hiç kıymetim yok!.. dedi.

— Nedenmiş? diye sordu kadın.

— İşte, yok.

— .....

Tava elinde baktı kadın. Bir şey anlamamıştı.

— Traktör alın diyorum, almıyorsunuz. Benim hiç kıymetim yok bu evde.

— Aman Arif... Usandık gayri senin bu traktöründen. Dirlik düzenlik komadın evde. Ne bu her gün, her gün traktör kavgası?.

Arkaşını dönmüş yemeği karıştırmaya başlamıştı.

— Öyle, dedi Arif. Dirlik düzenlik komadık biz. Kaybolup gideyim de siz rahat edin bari.

Kızgın, anlamlı, kafasını sallıyordu.

— Deli mi olsun sen! diye çıkıştı kadın. Bizi böyle üzüp duruyorsun? Baban zati hasta, inleyip durur. Şimdi traktör zamanı mı? Dur bakalım, işler bitsin. Pancarı mancarı kaldıralım...

— Öyle öyle. Sen de babamdansın elbet.

Çocuklar paldır küldür içeri girmişlerdi. Birbirlerini kovalıyorlardı. Küçük oğlan ağabeyisinin son sözlerini duymuştu. Ne olduğunu anlamaya çalıştı:

— Ağabey, dedi, ben de senden olayım emi?

— Haydi oradan be! diye azarladı Arif.

Küçük kız ne oluyor diye şaşkın şaşkın baktı. Bir şey anlamıyordu.

Arif elleri arkasında gezindi odada. Hiçbir yerden yüz bulamıyordu. Kendisini tek başına duyuyor, bir öksüz gibi garipseniyordu.

— Hep boşuna bu benim çalıştıklarım, diye mırıldandı. Gece deme gündüz deme çalış. Sonu hiç...

— Niye hiçmiş? diye sordu anası. Ya bizim çalışmamız kimin için?

— Ne bileyim ben? Bir sözümüz olmadıktan sonra neydeyim?

— Aman Arif, çocuk gibi konuşup da insanı bunaltıp durma!

— Öyle. İşinize gelmeyince çocuk oluruz.

— Ben bile büyüdüm, değil mi ağabey? diye sordu küçük oğlan.

Arif ona anlamsız gözlerle baktı. Sonra anasına kızgınlıkla döndü:

— İşinize gelince delikanlıyız. Söze gelince çocuğuz, değil mi?

Anası gülümsedi:

— Delikanlısın ama, traktör diye aklını bozdun baksana!

— Niye bozmuşum aklımı? Traktör alanların akılları bozuk mu? Sizden kötü bir şey mi istiyorum ben? İşleri daha çabuk görelim diyorum. Babam hasta, çalışmasın diyorum. Kötü söz mü bunlar?

Kadın karşılık bulamamıştı.

— İyi iyi, dedi. Söyleyelim babana da, alın ne alacaksanız.

Hem Arif'e söz bulmak, hem de ocak başında uğraşmak bunaltmıştı onu.

— Ümmü! diye bağırdı dışarı. Kur sofrayı, baban şimdi gelir.

— Ağabey, dedi küçük oğlan, ah bizim de bir traktörümüz olsa, değil mi? Beni de bindirir misin ağabey?

Ağabeyisi cevap vermedi.

— Sen düşersin len, dedi küçük kız.

— Vırt! yaptı oğlan ağzıyla. Düşer miyim be? Ben Ali dayının traktörüne bindim de düşmedim. Tahtasına şöyle yapışınca düşülür mü hiç?..

— Düşülür ya, değil mi ağabey?

Ağabey ikisine de bakmıyordu bile.

— Ama pişman olacaksınız, diye kafasını salladı anasına. Siz almayın bakalım. Körün Mehmet bile alsın da siz almayın.

Anası cevap vermedi. Alışkın elleriyle yemeği kotardı. Ocaktaki ateşleri yana çekerek ekmek teknesine uzandı.

— Gel kız, şu ekmekleri ısıt, dedi küçük kıza. Yakma ha!

Sonra Arif'e döndü:

— Alsınlar, dedi, bize ne onlardan? Bizim gibi bu yıl düğün mü yapacaklar? Traktöre verecek paramız mı var bizim?

— Var ya, diye çıkıştı Arif. Ben sizden düğün mü istiyorum? Kalsın düğün.

— Yaaa! dedi anası. Traktör alacağız diye senin mürüvvetini görmeden ölelim, öyle mi?

Arif cevap verecekti tam...

— Neymiş o gene? diye bir ses geldi. Babası kapıda dikiliyordu. Sonra içeri girdi.

Arif suratı astı. Yan yan kapıya doğru gitti.

— Hiç, dedi karısı, traktör deyip duruyor. Bu oğlan aklına esirik getirecek.

Arif kapıdan çıkarken duydu bu sözleri ama dönüp yanıtlamadı.

VIII

Arif döğenin tahtasına oturmuş, kafasını önüne indirmiş, döğen sürüyordu. Canı burnuna gelmişti sıkıntıdan. Sırtını, belini sap kılçıkları kaşındırıyordu boyuna. Terliyor, bunalıyordu. Toz-toprak içinde kalmıştı her bir yeri. Kızgın güneş başını ağrıtıyordu. Atlar kendilerini iyice bırakmışlar, cansız cansız yü-

rüyorlardı. Arif'in yüzü sıcaktan, sıkıntıdan yanmış, küçülmüş gibiydi. Dudakları iyice yalama olmuştu. Aklına geldikçe acıyorlardı. Fazla aydınlıktan gözlerini kısıyor, öyle çalışıyordu.

İstasyon yolunda bir gürültü duydu. O tarafa baktı. Yeşil renkli kocaman bir traktör horultular içinde geliyordu. Yaklaştı, yaklaştı. Üstündekileri tanır gibi oldu. Direksiyonda bilmediği birisi vardı. Onun yanında Körün Mehmet dikilmiş, bir eliyle öbür adamın omuzundan yapışmıştı. Harmanları toz içinde bırakarak geçtiler. Herkes kafasını döndürmüş, onlara bakıyordu. Mehmet ağa dimdik duruyordu şoförün arkasında. Mağrur bir hali vardı. Geçerken İzzet ağaya selam verdi.

Arif dönüp babasına baktı bu arada. Babası başını salladı. Ters bir duruşu vardı.

— Gördün mü? dedi Arif. Körün Mehmet bile çekti traktörü.

İçinde bir yumruk kabarmış, boğazına gelip tıkanmıştı sanki.

Babası aldırmaz bir tavırla cevap verdi:

— Çeksinler bakalım, dedi. Yarın görürüz onların gününü.

Bu konuda fazla konuşmak istemediği anlaşılıyordu.

— Görüp duruyoruz işte, dedi Arif. Daha ne göreceğiz? Yakup'un Ali harmanı bitirdi. On günde beş yüz lira da para kazandı.

Babası cevap vermedi. Kafasını indirip döğen sürmeye devam etti. Arif açılmıştı. Çıkışır gibi konuşmaya devam etti:

— Sen de traktör al baba! Benim hiç hatırım yok mu bu evde?

Babasının yüzü yumuşaktı. Ama karşılık vermedi. Döğenler ağır ağır dönüyordu altlarında. Ortada yalnız bir sıyırtı sesi kalmıştı.

— Kör Mehmet kadar adam değil miyiz biz? Pancarımız bile onun parasını öder.

— Nasıl öder? diye sordu babası. Öyle mi hesap bliyorsun sen? Yarın sökümde bin lira daha masraf edeceğlz o pancara. Bunu billyor musun?

— .....

— Senin aklının ermediği yerler var oğlum. (Sesi daha da yumuşamıştı) Bu gâvur malının dilinden dişinden anlayan yok buralarda. Çalışırken bozuluverirse ortada kalır. O zaman ne yapacaksın, çaresini nasıl bulacaksın? Yaptırmak için kasabadan adam mı getireceksin? Beş yüz liraya gelmez ustalar buraya. Sonra sen daha gençsin. Delilik zamanındasın. Güven olmaz ki... Sürüverirsin, ediverirsin. Başıma bir kaza çıkarırsın, söndürürsün tümden ocağımı. O zaman iyi mi olur?

— Niye söndüreyim? diye cevap verdi Arif. İyi kullanırım, yavaş sürerim...

— Sen daha çocuksun, dedi tekrar. Şimdi böyle söylersin ama yarın üstüne binince kimbilir ne yaparsın?

— Niye çocukmuşuz Allah Allah!

— Çocuksun ya, ne sandın? Traktörün üstüne bindirilir de sana güvenilir mi?

Arif kızmıştı. Babasının yüzüne baktı:

— Ata arabaya bindiriyorsun ya? diye çıkıştı.

— At başka, motor başka.

— Niye başkaymış, aynıl

— Hem sen traktör almayı kolay mı sanıyorsun? En aşağı sekiz on bin lira bunlar. Biz bu kadar parayı sayıp da bir şey aldık mı? Çekip getirmesi kolay ama, bir de onu ödemesi var.

— Baba, vallahi o kendi kendini öder. İşte Yakup'un Ali ödedi kodu. Yarın çift çıkacak, nadas çıkacak. Dünyanın parasını vuracak gene. Niye ödeyemesin?

— O öder, dedi babası. Sana kim çift sürdürecek?

— Herkes sürdürür. Ona sürdürür de bana niye sürdürmesinler?

— Oğlum köyde bir traktör, iki traktör olunca İş bulur, para kazanır belki. Ama üç beş tane olunca hepsine iş bulunmaz.

Babasında traktör almaya razı olacak bir eğilim yoktu.

Arif, «ne yapmalı?» diye düşündü içinden, «nasıl razı etmeli...» Hiçbir yol düşünemiyordu.

— Aah, ah! diye bıraktı nefesini.

Sonra omuzlarına kızgın bir güneş çöktü. Harman sürme-

ye devam ettiler. Arif'e bu iş çekilmez gibi geliyordu. Bir çeşit zulümdü bu. Altından kalkılacak iş değildi.

Körün Mehmet traktörü doğruca harmana çektirdi. Millet çevresine toplanmış bakıyordu. «Oliver» marka, yeşil boyalı, yepyeni bir traktördü. İki yanda hiç aşınmamış, kocaman tekerleri vardı. Taze lastik kokuyordu bu tekerler.

Şoför, elindeki üstüpü ile siliyor, temizliyor, uğraşıp duruyordu. Motor satan şirketin adamıydı. Mehmet ağa sürmeyi öğreninceye kadar burada kalacaktı. Açıkgöz bir adamdı. Kasabalı şivesiyle konuşuyordu. Öve öve bitiremiyordu traktörü. Soranlara uzun karşılık veriyor, çabuk çabuk konuşuyordu. Köylülerinkine benzemiyen ince uzun bıyıkları vardı.

— İşte şuna kontak derler, şöyle açarsın, gaz ayarı ile debriyaja şöyle basarsın. Traktörü çalıştırınca yavaş yavaş marşa basar, yürütürsün. Motor gaz kokuları çıkararak yürüyordu. Şoför, Mehmet ağaya tarif ediyor, önce kendisi yapıyor sonra Mehmet ağayı direksiyon başına geçirip, ona yaptırıyordu. Tarif edile edile sürmesini nerdeyse oradakiler bile öğreneceklerdi. En sonunda Mehmet ağa traktörü kendisi yürüttü. Direksiyonu sağa sola bükerek yürüdüler. Toprak yolda birkaç kere gittiler, geldiler. Seyredenler:

— Hayırlı olsun Mehmet ağa! diye bağırıyorlardı.

Mehmet ağa, motor gürültüsünden hayır dileklerini duyamıyordu. Bütün dikkati motordaydı. Yüzünden telâşlı, heyecanlı olduğu anlaşılıyordu. Alnından terler sızıyor, yüzü ışıldıyordu. Dışarda bağıran birinin sesini duyarsa:

— Eyvallah, Allah razı ola, diye gülümsüyor, sonra dikkatini gene traktöre çeviriyordu. Kasabalı şoför boyuna söylüyor, sürmesini öğretmeye çalışıyordu.

— Onu kurcalama, direksiyona bak. Sağa bük, gaza bas...

Mehmet ağa kan-ter içinde kalıyor, şoförün dediklerini yapıyor, motoru yürütüyordu. Bazan yalpalayarak, bazan dümdüz yürüyerek seyredenlerin gözleri önünde gittiler, geldiler. Mehmet ağanın harmanına yakın meydanda döndüler durdular.

Akşama doğru Mehmet ağa, döğen süren ve boyuna kendisine bakan karısına bağırdı:

— Çöz o öküzleri de kov oradan! Cehenneme gitsinler meretler!..

Döğenlere taş koydular. Traktörün arkasına bağladılar. Mehmet ağa başladı traktörü harmanda döndürmeye.

Arif iki tarafta iki traktör sesi dinleyerek döğen sürüyordu. Bir sağdan, bir soldan kulaklarının dibinde patlar gibi «pat pat»lar duyuyor, canı sıkıldıkça sıkılıyordu. Yorgun atlar, yaşlı öküzler yürümüyorlardı bir türlü. Traktörlerin gürültüsü koyup koyup geçiyordu Arif'in döğenini. Yılgınlığı, sıkıntısı anlatılacak gibi değildi. Yüzünün rengi solmuş, gözleri donuklaşmıştı. Hasta gibiydi. Öylesine bıkmıştı atlardan. Zamanı gelsin gelmesin ikide bir döğeni durduruyor, sapları karıştırmaya, alt-üst etmeye başlıyordu. Böylelikle sözüm ona oyalanıyor, boşuna zaman harcıyordu.

Babası anlıyordu bunu. Bakıyor, düşünüyor, sonra döğenin üstüne oturup sigara içmeye başlıyordu.

Bazan hiç gereksiz atlara kızıyordu Arif. Basıyordu kamçıyı. Döğeni boşuboşuna koşturuyordu. Hırstan, kızgınlıktan yüzünün biçimi değişiyor, başka bir insana benziyordu. Yalama dudaklarını ısırıp kanatıyordu. Akşamlara kadar böyle gidiyordu bu. Tatsız bir çalışmaydı.

Gün eğilmişti iyice. Uzaktaki tepelerin gölgeleri ovaya yayılmışlardı. Arif babasına hiç danışmadan atları koyverdi. Şapkasını vurarak üstünün başının tozunu silkeledi. Sonra atları sulamadan falan bırakıp köyün içine gitti. Yürüyüşü kararsız, sinirliydi. Babası arkasından baktı.

— Cık cık cık... ederek kafasını iki yana salladı. Bu itin eniği benim başıma bir iş açacak ama bakalım nasıl açacak? diye söylendi.

Köylüler caminin gölgesine oturmuş konuşuyorlardı. Kimisi toprağa uzanmıştı, kimisi bağdaş kurmuştu. Akşamlara kadar çalışmış, yorgun insanlardı hepsi de. Üstlerinde yağlı kirli iş urbaları, harmanların tozu toprağı vardı. Yüzlerini bile yıkamadan gelip çökmüşlerdi buraya, yorgunluklarını alıyorlardı.

Arif de geldi, duvarın dibinde bir yere oturdu. Boynunda bağlı mendili çözmemişti hâlâ.

— Ne o sarı oğlan? dedi yaşlılardan birisi. Yoruldun mu?

— Yorulduk, diye cevap verdi Arif.

— Daha çok mu sapınız?

— Çook.

— Siz niye traktör almıyorsunuz?

Daha önce traktör sözü ediliyordu demek.

— Bizim ağa almıyor, dedi Arif.

— Almaz, dedi başka birisi. Hasta hasta çalışmazsa yürümez onun işi.

Yanındaki:

— Eski kafalı adam, dedi.

Körün Mehmet de oradaydı. Ağa gibi yaslanmıştı bir yanına.

— Ula baban geberecek çalışa çalışa, dedi Arif'e. Bir traktör de siz alın oğlum.

— Almıyor, dedi Arif kısaca.

— Alır o. Sen bilmiyorsun nasıl aldıracağını.

Arif önem vermiyormuş gibi yaptı. Babası hakkında böyle konuşulması pek işine gelmemişti.

— Hasan bey var ya Hasan bey... O sizin hısımınız. Kazada söz hep onda kesiliyor. Kaymakamı, memuru avucunun içinde.

— Elbet, zengin adam, dedi yanındaki.

— Bırak zenginliğini, hatırlı adam. Elinl kimin omuzuna koysa, işini yürütüyor. Ben bunun babasının yerinde olsam ehee, çoktan traktör sahibi olmuştum.

Hasan bey kasabanın varsıllarındandı. Birkaç yıl öncesine kadar Belediye Başkanlığı yapmıştı. Arif'lerin uzaktan —bilmem nasıl— akrabası olurdu. Babası kasabaya gittikçe «ağabey» diye Hasan beye uğrar, bazan evine hediye falan bırakırdı. Yüksek okullarda okuyan oğulları, kızları vardı Hasan beyin. Zengindi, gümüşlü bastonla gezerdi kasabada. Arif de bir iki kez evlerine gitmişti. Öyle halılar, koltuklar döşeli zengin evi ilk görüyordu ömründe. Ama nedense o evde sıkılmıştı.

— ..... Gidersin Hasan beye, dedi Mehmet ağa. Dersin, «amca» böyle böyle... Babam hasta, kendim işin altından kalkamıyorum. Traktör al diyorum, almıyor. Neydeceksen et, dersin.

— Valla bu iyi akıl, dedi yanında oturan. Baban onun sözünden çıkamaz. O «traktör al» derse alır.

Gülüştüler.

— Ama bunu sonra ne yapar? diye sordu birisi.

— Ne yapacak?

— Muhtar İzzet bunu evden kovar be.

— Kimi kovuyor? diye söylendi Arif. Meydan okur gibi bir hali vardı.

— Bırak Mehmet ağa, dedi yanında oturan. Oğlanın aklını çelme boşuna. İzzet ağa traktör mıraktör almaz.

Arif'lerin akrabası olurdu bunu söyleyen. Sözü kesip atmıştı.

— Canım... diye çıkıştı Mehmet ağa. Oğlanın aklını çelip de ne yaptık yani? Traktör mü çektik hemen İzzet ağaya? Alırsa diyorum hani. Madem çocuk heves ediyor. Ben olsam vallahi alırım.

— Zati aldın, dedi o da.

— Hem İzzet ağaya bir traktör yakışır canım. Allah'ı var şimdi. Değil mi komşular?

— Öyle öyle... diye kabul etti öbürleri.

— Valla kardaşım, görseniz kapışan kapışana. Millet birikmiş mağazanın önüne. Hep senin gibi, benim gibi köylüler. Birisine sordum, nabalınızı çekeyim, ikinci traktörü almaya gelmiş. «İlkini iki yıl önce aldım kardaşım,» dedi. Günyüzü köylüklerinden bir adam. «Borcunu ödedikten gayri, eve beş yüz teneke de buğday doldurdum» dedi. «Bunu aklı olan alır» dedi.

— Amma palavra atıyorsun be! dedi, Arif'in akrabası.

Mehmet ağa kızdı.

— Sen öyle de bakalım, dedi.

Tatsızlık girmişti konuşmaya.

— Agggğğğ... diye esnedi bir köylü. Kasketini çıkarıp başını kaşıdı.

— Bu yılki gibi de hiç sıcak olmamıştı yahu, dedi, sözü değiştirmek için.

— Ne diyorsun Mustafa dayı, dedi yanındaki. Bugün İnlerin önünde düşüp bayılacaktım. Beynim kaynadı vallahi.

— Hâlâ terliyorum be, vay mübarek vay! diye bağırdı başka birisi.

— Allah alem... Yağmur sıcağına benziyor bu.

— Yok yahu, yağmur muğmur yağmaz bu zamanda.

— Sen de yağmur yağdırıp da... diye güldü Mustafa dayı. Harmanları ıslayacaksın be.

— Ne olur harmanlara Mustafa dayı? Gene kurur gider.

— He ya. Serinlerdi bari ortalık, dedi birisi.

Arif duvarın dibinde düşünmüş kalmıştı. Konuşmaları duymuyordu bile. Neden sonra kendine geldi. Kalkıp çeşmeye gitti. Başını boynunu bir iyi yıkadı. Beton oluğa gümbürtüyle dökülüyordu sular. Oradan ince bir su yoluyla okulun bahçesine akıyordu. Ağaçlık, yeşillikti okulun bahçesi. Uzaktan öğretmen gömleğinin kolları sıvalı, eğilip doğruluyor, bir şeyler yapıyordu.

Arif mendiliyle elini yüzünü kurulayarak okula doğru yürüdü. Kocaman ak badanalı bir yapıydı okul binası. Bahçesi alçak kerpiç bir duvarla çevriliydi.

— Kolay gelsin, diyerek bahçe kapısından girdi.

— Sağol, dedi öğretmen. Gel bakalım. Nasılsın, ne var ne yok?

— İyilikler, dedi Arif. Bildiğiniz gibi...

— Kolayladın mı harmanı?

— Uğraşıyoruz, pek ilerlemiyor.

— Baban nasıl?

— Bildiğiniz gibi.

— Geçen gün iyi etmedin Arif, dedi öğretmen. Babanı öyle üzme.

— Ne yapayım öğretmenim. Dayanamadım, asıl o beni üzüyor.

— Biliyorum ama, senin öyle yapmaya hakkın yok. Söyleyeceğiz, razı etmeye çalışacağız.

— .....

— Bak Mehmet ağa da çekti traktörü. Baban ne dedi onun için?

— Ne diyecek, «sonunda pişman olacaklar» diyor.

Öğretmen güldü:

— Belki haklı.

Eğilip yaprakların arasından salatalık kopardı. Arif'e uzattı.

— Belki haklı ama, alanlar daha pişman olmadılar. Çok da memnunlar.

— Öğretmenim, ben kasabaya gideceğim, dedi Arif. Hasan bey amcamla konuşacağım. Babama traktör aldırabilirse, o aldırır.

Öğretmen, Hasan beyi tanırdı. Kasabada birkaç kere konuşmuşlardı. Etkili bir insan olduğunu bilirdi. İzzet ağayla ilgilenirdi, akrabalıklarını da duymuştu. Kaç kere sözetmişti İzzet ağa ondan. Sözünden çıkmayacağı tek kişi varsa, oydu.

Düşündü kaldı.

— Bak biz onu düşünmedik, dedi. İyi olur. Ama senin işi bırakıp gitmen doğru değil. Ben yakında kasabaya gideceğim. Hasan beyi görür, durumu anlatırım.

— Ama ben traktörü aldırıp hemen getirmek istiyorum.

— Yok, dedi öğretmen, buna olanak yok. Traktörü baban alacak. İş onu razı etmekte. Sen sabırlı ol, acele etme. Biz önce Hasan bey yoluyla babanı bu işe inandıracağız. Ama kimseye söylemeyelim ki, Hasan beye bunu bizim söylediğimiz anlaşılmasın. Ben kendisine de tembih ederim. Fikir kendisininmiş gibi babanı kasabaya çağırır, «sen niye traktör almıyorsun?» diye çıkışır. Eminim ki, o zaman baban eğilecektir. Onun aklına karşı gelemeyecektir. İş, bunu Hasan beye söylemekte.

Arif heyecanlanmıştı. Gözleri parladı:

— Söyler o, dedi. Ben bilirim onu.

Öğretmen, Arif'in yüzüne bakıp gülümsedi. Eski öğrencilerinin yenilik hevesi hoşuna gidiyordu.

— Peki öğretmenim, dedi Arif. Sağolun. Ama Hasan beye her şeyi ince ince anlatın. Muhakkak aldırsın. Babam onun sözünden çıkamaz.

— Olur olur, onu yapmaya çalışırım. İyice üstelerim. Zaten hasta olduğunu, çalışmaması gerekirken çalıştığını, traktör alınca işinizin daha da ilerleyeceğini, kendisinin rahat edeceğini, hepsini anlatırım.

— Traktörü sürmeyi öğrendiğimi de söyleyin.

Öğretmen gülümsedi.

— Onu da söylerim, dedi.

Arif sevinmişti. Hemen değişmişti tavırları. Ne de sevimli çocuktu. Sarışın yüzü ışımış, uçacak gibi hafiflemişti.

— Ne zaman gideceksiniz? diye sordu.

— Yarın, dedi öğretmen, ya da öbür gün. Sen hiç üzülme. Acele de etme. Bu iş nasıl olsa olacak. Siz traktör almadan edemezsiniz. Ben isterim ki bir an önce alın.

Arif nasıl ayrılacağını, ne diyeceğini bilemeden ayrıldı öğretmenin yanından. Bahçe kapısından çıkarken farkında olmadan birkaç defa «sağolun, eksik olmayın»lar sıraladı.

— Ama, dedi öğretmen arkasından, hiç kimseye belli etmeyeceksin ha! Bak, sen şimdiden değiştin bile.

Arif kendini toparladı. Sevincini yenmeye çalışarak evlerine doğru yürüdü.

IX

Açılmıştı Arif. Artık traktör alacağını, kendisinin de sonunda bir traktöre sahip olacağını kabul ediyordu. Bilinmedik bir sevinç, bir ferahlama duyuyordu içinde. Yüzüyor gibiydi kendi kendine. Aklı fikri ordaydı. Babasının sinirli yüzüne bakarken gülümsemek, alay etmek geliyordu içinden, ama kendisini tutuyordu.

Yemekten sonra doğruca dükkâna gitti. Bir kilo lokum tarttırdı Hasan ağabeye. Borcunu deftere yazdırdı. Dönerken birkaç tanesini atıştırdı lokumların. Amma tatlıydılar ha! İnsanı hemen susatıyorlardı. Sonra elini kesekâğıdının içine sokup lokumlara teker teker dokundu. Okşar gibiydi onları.

— Haydi lokumlar, diye söylendi, Emine'yi besleyin, Sürmeli Emine'yi...

Emine'lerin eve doğru yöneldi. Yanından geçenler olursa dolu kesekâğıdını eliyle öbür yanına saklıyordu. Dışarılarda görebilirse, kesekâğıdını Emine'nin eline kıstıracaktı.

Kapının önünden geçti, evin arkasına doğru dolandı. Köşeden baktı. Yoktu görünürlerde. Kesekâğıdıyla eve girmek de

olmayacaktı şimdi. Çaresiz geri döndü. «Ağılda veririm» diye düşündü.

— Sürmelime lokum da mı çok gayri? diye söylendi.

Eğri büğrü sokaklarda yürüdü. Hava kararmıştı iyice. Ellerinde bakır helkelerle, fenerlerle ağıllara giden kadınlar görünüyordu. O da kendi ağıllarına doğru yöneldi. Davar ağıla girmişti. Gübre kokusu, koyun kokusu doldurmuştu havayı. Elinde paketiyle sessizce ağılın çevresini dolaştı. Kadınların oturduğu yere yakın kalınca:

— Ana!... diye bağırdı. İpler nerede?

Geldiğini duyurmaktı amacı.

— Burada, dedi anası, neredeydin sen? Yemeğini yedin mi?

— Yedim, dedi Arif yalandan.

— Arif len! diye bir ses geldi karanlıktan. Halil'in sesiydi Arif o tarafa gitti. Sigaranın ışığı farkediliyordu. Demek erkekler o taraftaydılar. Kimisi yere oturmuştu, kimisi uzanmıştı. Koşuma başlamayı bekliyorlardı.

— Selâmünaleyküm, dedi Arif.

Böyle selam vermek önceleri zor geliyordu ona. Ama zamanla alışmıştı. Yetişkin erkekler hep böyle selamlaşırlardı köyde.

— Aleykümselam... dediler birkaçı birden.

— Gel bakalım muhtar oğlu.

— Nerelerdesin Arif? Halil soruyordu bunu.

— Buradayım kardaş, sen nerelerdesin?

Elindeki paketi gizlemeye çalışarak yanlarına çöktü. Dereden tepeden konuştular. Bu günlerde dünyaları harmandan, döğenden kuruluydu.

— Ula, dedi birisi. Valla bu yıl çok buğday var köyde.

— Yok canım, dedi yanındaki. Kulak asma. Bıldır değil, evvelki yıl bundan fazlaydı.

— Öyle deme Aliosman dayı, o yıl da çok bereketliydi ama, maaşallah bu yıl da iyi.

— Çok şükür Allaha, bereketli olmaya bereketli de, kıraçlar biraz yandı yeğen.

— Ne? dedi yanındaki, asıl kıraçlar iyi bu yıl.

— Sen ne bilirsin dünkü bebek?... diye azarladı bir ses. Bu yeni yetmeler de bir yavu be... Büyük sözü dinlenir biraz.

Öbürü sustu.

— Valla... dedi birisi, benim bildiğim şu ki, insan şükretmeli.

— Bu bizim köyümüzün adamı şükretmeyi bilmez kardaşım, dedi yanındaki. Ekini ne kadar fazla çıksa, gene de daha fazlasını ister.

Arif konuşmaları pek dinlemiyordu. Halil'in yanında bir yere oturmuş, arkasını ağılın ağaçlarına dayamıştı. Halil'e fısıldaşıyorlardı.

— Şu Hatçe ablayı bir göremedik, dedi Halil Arif'in kulağına.

— Hee. Göremedik dedi Arif. Sağımcı biradèr, şimdi evde olmaz ki. Gündüzleri de biz boş değiliz.

— Ağzına yandığım, şu harmanlar bir bitseydi... İçim yanıp gidiyor be Arif. Bu dinine yandığımın köyü bana cehennem olacak!

— Olmaz, korkma... İşi yoluna koyarız. Hele ben traktörü alayım. Olmazsa Ayşe'yi atarız traktöre, kaçırırız.

Halil kararsız, rahatsız:

— Ne zaman alıyorsun? diye sordu.

— Yakında, dedi Arif. Gör bak! Ama kimseye söyleme ha!

— Ne alıyorsun muhtar oğlu? diye sordu birisi.

Arif bozuldu. Duymuşlardı demek.

— Hiç, dedi. Elbise alacağım da...

Beceriksizce yalan söyledi.

Davar koşulmaya başlamıştı bir yandan. Ağıla girdiler. Arif bir eliyle ceketinin altındaki lokum paketini saklıyor, öbür eliyle koyun sürüklüyordu. Gözleriyle Emine'yi kolluyordu boyuna. Yalnızlarda kıstırmak mümkün olmuyordu bir türlü. Tam yanına yaklaşacağı zaman bir fener geliveriyor, yahut birisi görünüveriyordu. Sıkıla sıkıla paketin içindeki lokumlar da iyice ezilmişlerdi.

Koşum bitti. Kadınlar bakraçları alıp oturdular. Emine de oturmuştu bir başa. O taraf biraz tenhaydı. Arif yaklaştı, Emine'nin yanına gelince birden çöktü.

— Al Emine, diye fısıldadı. Paketi Emine'nin ayakları dibine koydu. Kız şaşırdı birden. Sonra anladı. Arif doğrulmuş, uzaklaşmıştı bile. Görmesinler diye etrafa baktı. Emine paketi alıp kucağına koydu.

Arif rahatlamıştı.

— Halil! diye bağırdı. Bitmedi mi koşumun be?

— Çoktan bitti, dedi Halil.

Arif onun yanına geldi. Kulağına eğilip:

— Emine'ye lokum verdim arkadaş, dedi.

— Sahi mi? dedi Halil. Birden içlenmişti.

— Ah, dedi, ben de kuş südü versem! Keşke şu işim olsa da...

Gülüştüler karşılıklı. Halil acı acı gülüyordu.

— Gel Ayşe'lerin ağılına gidelim, dedi Arif. Kolundan çekti.

— Yok yok... Babası oradadır. Görürse olmaz şimdi.

— Niye olmasın? Gel sen! Ne yapabilir bize babası?

Köyün arka tarafına doğru yürüdüler. Sigara yaktılar yolda.

— Ah ağzına tükürdüğüm, dedi Halil. Bir kuş olsam da Ayşe'yi yanıma alsam, gitsem buralardan...

— Nereye gideceksin? Bura senin köyün be!

— Nereye olursa olsun. Ankara'ya, İstanbul'a, nereye olursa...

— Yok yahu, dedi Arif. İnsan kendi köyünü özler. Duymadın mı, askerliğini yapanlar neler anlatırlar?

— Ayşe'yle bir olduktan sonra ben valla özlemem. Özeler köyü de neymiş? Varı yoğu bir Ayşe var işte.

— Sen öyle san, dedi Arif. Geniş geniş gülümsedi. İçi bir tuhaf rahattı bugün nedense. Bir şey anlamıyordu Halil'in dediklerinden.

Mehmet ağanın evin önünden geçiyorlardı. Bir yokuş çıkılarak varılırdı oraya. Traktör tam kapının önündeydi.

— Gördün mü malın gözünü? dedi Arif. İşte Özeler köyü bu anladın mı? Vay gözümün içi vay!

Biraz daha yaklaştı traktöre. Elini tekerlere sürdü.

— Gelsene, dedi Halil'e. Gel de bak...

— Bırak yahu, gören olur da sonra...

Arif bırakamadı. Kimse yoktu oralarda. Mehmet ağanın evinde ışık yanmıyordu. Şimdi ağılda olmalıydılar. Traktöre tırmanıp direksiyon başına oturdu. Yapıştı iki eliyle. Sağa sola büktü. İçinden «pat pat pat» yapıyordu. Yürüyormuş gibi bir şeyler duyuyordu. Bayılıyordu kendi kendine.

— Gel yahu! diye fısıldadı Halil. Bozarsın elin motorunu, gel!

— Bir gelen var! diye fısıldadı Halil. Sonra kaçıyormuş gibi hızlı hızlı yürüdü.

Arif traktörden çabucak indi. Ayaklarını yavaş basmaya çalışarak koştu. Arkasına bakıyordu bu arada. Halil'e yetişti.

— Amma yaptın yahu, dedi. Adamı korkutuyorsun.

— Ne yapayım, dedi Halil. Başka türlü inmiyorsun. Bir gören olsa ne der?

— Ne edeyim Halil? Çok hoşuma gidiyor arkadaş.

Köyün arkasını dolanmışlar, Ayşe'lerin ağıla gelmişlerdi.

— Gitmeyelim, dedi Halil. Buradan bakalım.

Tepenin yamacına oturdular. Ağıl otuz kırk adım ilerde kalıyordu. Fenerlerin ışığında koşulmuş koyunlar, koyun sağan kadınlar görünüyordu. Kadınların konuşmaları ta buraya geliyordu. Birkaç erkek de ağılın dışında oturuyorlardı. Yanıp sönen sigara ateşleri görünüyordu buradan. Koyun sıralarının kimisi uzundu, kimisi kısa.

— Ayşe hangisi? diye sordu.

— Bilmem, dedi Halil. Bu taraftaki ak yazmalı mı acaba?

— Herhalde o. Onların koyunu o kadar zati.

İkisi birden gözetlemeye başladılar. Ayşe'nin hiçbir şeyden haberi yoktu. Başını önündeki helkeye indirmiş, koyun sağıyordu.

— Gözünü yiyeyim senin gözünü... diye fısıldadı Halil. Oynaşım sen ol dünyada.

Toprağa oturmuşlardı. Sigara İçiyorlar ve fısıldaşarak konuşuyorlardı.

— Baktığımızdan haberi olsa, dedi. O da bize bakar öyle ya!

— Bağıralım mı? diye sordu Arif.

— Yok yok, dedi Halil telâşla. Ne yapıyorsun yahu? Anası yanında, baksana. Belki babası da orada.

— Canım açıkça kıza bağıracak değiliz ya? Ben sana bağırırım. O da anlar ki sen buradasın.

— Olmaz, dedi Halil. El adama ne der? Rezil edeceksin beni köye.

Halil kızmıştı. Arif de tersine genişti bugün. Neşelenmek, oynamak istiyordu.

— Kalk! dedi. Kedinin ciğere baktığı gibi uzaktan bakmakla eline bir şey geçmez.

Halil'in kolundan asıldı.

— Yavaş konuş yahu! diye çıkıştı Halil. Allah cezanı vermesin, duyuracaksın ağıldakilere.

Arif güldü. Halil titizlendikçe, o işi gevşetiyor, rahatlıyordu.

Geri dönüp uzaklaştılar oradan. Birbirlerinin koluna girmişlerdi. Sarhoşmuşlar gibi sallanarak rastgele yürüyorlardı.

Sıcak, durgun bir geceydi. İkide bir sivrisinek vızıltısı duyuyorlardı kulaklarının dibinde. İki kafadar köyün içinde aşağı yukarı dolaşıp durdular.

— Hatçe ablayı bekleyelim, dedi Arif. Aha şimdi sağım biter. Evine gidip konuşalım hiç değilse.

— Ne konuşacağız Hatçe ablayla?

— Senin işi konuşuruz be... «Kızın aklını çel, sana şunu bunu vereceğiz» deriz.

Halil düşündü. Göze alamıyordu.

— Yok yahu, sonra bizi evden kovar.

— Kovmaz, dedi Arif. Halil'in kolundan çekti. Gel sen hele.

Hatçe ablanın evi köyün öbür ucundaydı. O tarafa yürüdüler. Komşularına görünmemeye çalışarak evin duvarı dibine oturup beklemeye başladılar.

— Arif be, dedi Halil. Hatçe abla bizi burada görünce belki korkar da bağırır yahu. Hovardalığa falan geldik sanır.

Arif güldü.

— Belle ki öyle sandı, ne olacak? Dul karı değil mi, hoşuna gider.

— Haydi oradan! Ayıp be. Tuh sana!

Arif gene güldü. Bir hoş kaynıyordu içi.

— Halil, diye sordu, nasıl olur karı kısmı be?

— Nasıl olacak, olduğu gibi olur işte.

— Haydi oradan! Sen ne bilirsin karıyı?

— Sen ne bilirsin?.

— Ben de bilmem, sen de bilmezsin. Harmandan sonra Eskişehir'e gidelim mi? Yahut Ankara'ya? Genelevler varmış oralarda, güzel karılar varmış. Beş lirayı verdin mi, tamammış vallahi.

— .....

— Ha, gidelim mi? Ne susuyorsun be?

Halil susuyordu. Başka şeyler düşünüyordu. Yüzü gülmüyordu bir türlü.

— Olur, dedi, gidelim.

Bir zaman susup geceyi dinlediler. Köyün içinde ışıklar dolaşıyordu. Ağıldan dönüyorlardı herhalde. Konuşma sesleri falan kesilmişti.

— Kim o? dedi evin köşesinden Hatçe abla. İkisi birden ayağa kalktılar. Arif o tarafa yürüdü.

— Biziz Hatçe abla, diye fısıldadı. Yavaş ol, sana bir şey demeye geldik.

— Ne?.. dedi kadın. Ne diyeceksiniz bana?

Halil korkmuş, kapının yanına sinmiş kalmıştı.

— Hatçe abla, dedi Arif. Yavaş ol hele. Bak sana ne alacağız biliyor musun? Bir çift ayakkabı alacağız, bir de urbalık basma alacağız.

— Eee? diye uzattı kadın.

Arif ne diyeceğini şaşırmıştı.

— O kim?

— Halil canım. Bunun işi ne oldu diye geldik sana.

— Ne işi?

— Ayşe'nin işi canım.

Kadın serteldi. Konuşmadan geçti yanlarından. Koynundan anahtarı çıkarıp el yordamiyle kapıyı açtı, girdi içeri.

Dışarda kalakalmışlardı.

— Hatçe abla! diye fısıldadı Arif. Hatçe abla!

Hatçe abla cevap vermiyordu. Sonra kapının aralığından

içerde ışık yandığı görüldü. Biraz beklediler, kapı gene açılmadı. Arif kapının anahtar deliğine eğildi.

— Hatçe abla! diye fısıldadı tekrar. Kadının sesi geldi:

— Gidin kapımdan, gidin!.. Ben öyle işlerden elimi ayağımı çektim. Gidin kapımdan!

Orada dikilip kaldılar. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Önce Halil yürüdü.

— Gel canım, dedi. Boşver, gel.

Arif durgunlaşmıştı. Ses seda kesilmişti gecede. Sokaklar tenhaydı.

— Olmaz bu benim işim canım, dedi Halil. Biz yetimiz bir kere, sahibimiz yok.

Arif cevap vermedi. Neşesi sönmüş gibiydi.

— Canım kabahat bizde, dedi. Bu zamanda gelinir mi? Karı haklı valla.

— Ya ne zaman gelinir?

— Şu harmanlar bitsin hele. Gündüz geliriz. Hediyemizi de götürürüz. Bak nasıl oluyor o zaman.

— Görürsün bak. Olmazsa bile oldururuz. Sen bu köyün Halil'isin, ben de Arif'iyim. Sen işine bak!

Gece ilerlemişti. Yatmak için ayrıldılar. Arif, öğretmenle bugünkü konuşmasını anımsadı. Karanlıkta gülümsedi kendi kendine. «Bak nasıl traktör alıyorum» diye düşündü babası için. Yolu Ali'nin evinin önünden geçiyordu. Karanlıkta traktöre baktı. «Benimki bundan da, Mehmet ağanınkinden de güzel olmalı» diye düşündü. «Değilse yaramaz. Şöyle üstüne binip de bir sürdün mü, herkes bana bakmalı. Tozu dumana katmalıyım şöyle. Bir de arkasına kocaman bir römork. Boyalı falan. Pancar çapasına giderken kadınları, kızları doldur içine. Sür babam tarlalara aşağı. İçlerinde Sürmeli de olacak. Traktörü sürerken bana arkamdan bakacak. Şöyle dimdik otururum o zaman. Emine lokumları yedi mi acaba? Ben de senin dilini yiyeyim Sürmeli Emine'm, dilini...»

Böyle düşünüyordu yürürken. Yatmak için doğruca harmana gitti.

X

Arif, sabırsız bir bekleyiş içindeydi. Harmanda çalışıyor, uğraşıyor, içindeki umudu anımsadıkça işe tekrar sarılıyor, sonucu bekliyordu. Birkaç gün geçmişti aradan. Harmanların birisi sürülüp bitmişti. Onu savrulmaya hazırlamışlar, ikinci harmanı sürmeye başlamışlardı. Akşamlara kadar sıkıcı bir sabır içinde döğen sürüyordu. Öğretmen kasabadan geleli üç gün olmuştu. İşler yolundaydı hep. Babası bugün yarın kasabaya çağırılacaktı. Hasan bey o kalın, buyurucu sesiyle:

— Olur, sahi onlara bir traktör alalım, demişti.

Ama neden bu kadar uzuyordu? Arif onu merak ediyor, hatta, «Acaba bir de kendim mi gitsem» diye düşünüyordu.

Öğretmen, Arif'in bu fikrini beğenmedi. «Acelen ne?» diye çıkıştı. Zaten traktör hemen çekilip getirilemeyecekti. Onun birçok karışık işleri vardı. Onları tamamlamak kolay değildi. Kefil bulunacaktı, alıcının ödeme durumu incelenecekti. Senetler yazılıp imza edilecekti...

Arif bunlardan bir şey anlamıyordu. Giysi ya da ayakkabı alır gibi verirsin parayı, üstünü borca yazdırırsın, çeker getirirsin traktörü. Böyle düşünüyordu. İşin uzaması onu sabırsızlık içinde bırakıyordu.

Birkaç gün daha geçti aradan. Babası hâlâ çağrılmamıştı. Arif harmanda hırslanıyor, sinirleniyor, kendi kendini yiyordu. Suratı asıktı akşamlara kadar. Bir ara öğretmenden bile kuşkulanmaya başladı. Yoksa o da kendisini avutuyor muydu? «Çağıracak» dediği halde Hasan bey, babasını neden hâlâ çağırmıyordu?

Döğeni durdurdu. Atları bir kenara çekti. Harmanı aktarmaya başladı. Yayılmış saplara dirgeni saplıyor, altını üstüne getiriyordu. Bir baştan girmiş, sırayla gidiyordu. Babası kendisini koyvermiş, döğenin üstünde uyukluyordu. Yüzü terlemiş fena halde kararmıştı. Öküzler kendi bildikleri gibi dönüyorlardı. Arif, babasının doğrulmaya çalıştığını gördü. Durdurdu öküzleri.

— Ben gene kötüledim, dedi. Karnını tutuyor, kesik kesik

ıkılıyordu. Yüzünden belliydi hasta olduğu. «Evden Ümmü'yü yollarım» dedi. «Döğenler boş durmasın, sürün!»

Evden yana yürüdü. Arif, babasının arkasından baktı. Yürüyüşü gerçekten perişandı. Yüreği sızladı birdenbire.

— Kendisini de üzüyor, diye söylendi. «Çalışma» diyoruz, çalışıyor...

Az sonra Ümmü geldi. Öküzlerin çektiği döğene bindi. Birlikte dönmeye başladılar. Ters taraftan sürdüklerinden, öküzlerle atlar ikide bir karşılaşıyorlardı. Arif sordu:

— Babam nereye gitti kız?

Bilmiyormuş gibi davranıyordu.

— Hastaymış, dedi Ümmü. Eve gelip yattı. Çok hastaymış.

Sustular. Sessiz dönüyordu döğenler. Ortalığa öğle sonu sıcağı çökmüştü. İnsana nefes aldırmıyordu. Harmanlar, atlar, öküzler, her şey erimişti sanki, neredeyse duman olup uçacaktı. Ortalık yanıyordu. Arif gözlerini kırpıştırarak komşu harmanlara baktı, herkes de kendileri gibiydi. Kızgın güneşin altında bayılmışa benziyorlardı. Öylesine yakıcıydı öğle güneşi. Yüzü gözü kırıştırmadan bakmanın olanağı yoktu. Terliyordu insan. Atlar, öküzler bunalmışlar, yorulmuşlardı. Biraz daha yürümeye akılları kesmiyor gibiydi. Ortalıkta bir durgunluk vardı.

— Ooff... dedi Arif kendiliğinden. Suyu getir kız, arabanın altından suyu!

Ümmü döğeni durdurup, testiyi getirdi. Arif içti.

— Tüh bel.. kan gibi ılımış, diye tükürdü son yudumu. Göğsüne, karnına su döktü. Serinletmiyordu. Sıcak suyla yıkanır gibi bir şeydi. Sonra testiyi Ümmü dikti. O da içti ılık sudan.

Ortalık cayır cayır yanıyordu. Köyün evleri, caminin, okulun kırmızı kiremitleri, uzaktaki beyaz topraklı tepeler titreşiyorlar, kımıldıyormuş gibi görünüyorlardı.

Döğenleri tekrar döndürmeye başladılar. Güneş gelmiş, Özeler ovasına oturmuştu sanki, her yeri yakıyordu.

— Ariiiif, Ümmüüü!.. diye bir ses geldi evden. Sıcakta pek zayıf işitiliyordu.

İkisi birden o tarafa doğru baktılar. Analarıydı, telaşlı bir şeyler yapıyor, iki eliyle kendilerini çağırıyordu.

— Çabuk gelin, çabuk! diye bağırıyordu.

Döğenleri durdurdular, eve doğru yürüdüler. Arif bir şey anlayamamıştı. Ümmü koşmaya başladı. Analarının acılı, ağlamaklı sesi karşıladı kapıda:

— Babanız çok hasta, kustu her yerlere. Yetişin!

Arif iç odaya daldı. Babası mindere uzanmış, kıvranıyordu. İki eliyle karnını tutmuştu. Kapkara yüzü tuhaf bir sarıyla karışmıştı. Ağzını eğiyor, yüzünü buruşturuyordu boyuna.

— Off, Allah... diye inliyor, fakat bitkin sesi pek az işitiliyordu.

Baktılar, şaşırıp kaldılar ortalıkta. Anasiyle Ümmü kirlenmiş yerleri temizlediler, kusmukları sildiler.

— Ne duruyorsun, dedi anası Arif'e, sesi telaşlıydı. Emmini çağır, yürü! Nuri emmini de çağır. Çabuk ol!

Arif baktı. Durumun o kadar ciddi olup olmadığını anlamaya çalıştı.

— Baba! diye bağırdı, Baba!..

Babası duymuyordu. Kıvranıyordu boyuna. Dönüyor, tekrar dönüyor, kendisini minderden mindere atıyordu. Bazan kusacakmış gibi öğürüyor, fakat kusamıyordu. Arif, omuzlarını tutarak babasını ters çevirdi. Sonra göğsünden kaldırıp kucağında tuttu.

— Baba! diye bağırdı tekrar.

Babası cevap vermiyordu. Bir külçe gibi bırakmıştı kendisini. Ümmü korkusundan ağlamaya başlamıştı. Onu görünce küçükler de ağlamaya durdular.

Arif, babasını mindere yaslayıp dışarı fırladı. Caminin önüne doğru koştu. Kimse yoktu orada, harman yerine koştu. Emmisini, Emine'nin babası Nuri ağayı çağırdı. Geçerken okulun kapısını vurarak babasının durumunu öğretmene söyledi. Telaş içindeydi. Böyle hasta görmemişti şimdiye kadar. Hafız efendiyi aradı, bulamadı. Bostan yerine bir çocuk koşturdu. Sonra çabucak eve geldi. Bir tuhaf korkuyordu nedense. Babasının başucunda ağlayan çocukları azarladı, dışarı çıkardı onları. Anası ne yapacağını bilemiyordu. Zayıf yüzü şaşkınlık içindeydi.

Hasta kendisini koyvermişti. Yüzü çamur rengindeydi. Göz-

lerini kapamıştı. Kımıldayamadan yatıyor, sessizce ıkılıyordu. Durumu kötüydü.

— Ne oluyor? diyerek emmisi girdi içeri. Bir şey anlamak isteyen yüzüyle hastaya doğru eğildi. Arkasından Nuri ağa geldi. Kapıdan bakan çocukları dışarı kovdular. Sonra Nuri ağa hastanın yanıbaşına oturup, karnını ovmaya başladı.

— Kiremit ısıtın! dedi, çabuk olun, karnına koyalım.

— Belki iyi gelmez, dedi Arif'in anası. Her zaman koydurmazdı.

Arif bağırdı:

— Ana sen söyleneni yap!

Kadın azarlanmış gibi gitti. Öğretmen girdi içeri.

— Ne o? diye sordu. Geçmiş olsun, ne oldu?

— Birden fenalaştı, diye cevap verdi Arif. Demin çırpınıyordu. Ben gelmeden önce kusmuş, şimdi de böyle uzandı kaldı.

— İzzet ağa, İzzet ağa!.. diye kulağına bağırdılar. Hiç cevap vermiyor, gözlerini açmıyordu. Ağzı aralık kalmıştı. Nefes alıp verdiği, kesik kesik ıkıladığı duyuluyordu. Bir şey yapamadan şaşırıp kaldılar hepsi de.

— Doktora götürelim, dedi öğretmen. Zaman geçirmeyelim. Bir an önce doktora ulaştıralım.

Öğretmene baktılar. Düşündüler. Nuri ağa bir taraftan eliyle uğuşturuyordu.

— Ne? diye sordu, bu hasta yola dayanabilir mi?

— Bugün tren var mı? diye sordu birisi. Trene yetiştirelim.

— Yok, diye cevap verdi öğretmen. Bugün tren yok. Motorlu var ama durmaz.

Düşündüler.

— Traktörle yollayalım, dedi öğretmen. Römorka bir yatak sereriz. İki saat sonra kazaya ulaştırır. Hiç vakit harcamayalım. Doktorluk hasta bu.

— Hele bir bakalım, belki iyi olur... Nuri ağa söylemişti bunu.

Anası elinde kızgın kiremit parçasıyla içeri girdi.

— Yok yok! diye bağırdı öğretmen telâşla. Ne yapıyorsunuz? Bu üşütme hastası değil. Bu sıcakta adamın midesi üşür

mü? Hastalığı zaten belli. Delinme falan olmuştur belki. Herhalde ameliyat gerekir. Hiç bekletmeyelim, traktörün birisini koşturalım çabuk!

Öbürleri birşey söyleyemediler.

— Haydi Arif, yürü! Ali'nin yahut Mehmet ağanın traktörünü çektir. Kaç lira isterlerse «veririz» de.

— Parası kolay canım, dedi emmisi oturduğu yerden. Dur ben gideyim. Çocuğa belki ters cevap verirler.

Arif'le emmisi çıktılar. Öğretmen de hastanın başına oturdu. Elini karnına koydu. Sıcaktı, etleri pörsük pörsüktü. Sıkıntıdan yüzünün rengi değişmiş, korkunç bir durum almıştı.

Haberi duyan köylülerden birkaçı daha geldi. Hepsi de telaşlıydı. Çocuklar dışarda hâlâ ağlaşıyorlardı. Anaları da ikide bir dışarı çıkıyor:

— Ağlamayın, iyi olacak... diye onları avutuyordu. Ama kendisinin de üzüldüğü, endişelendiği belliydi. Zayıf yüzü sararmıştı. Gözleri yaşlıydı hep.

— Bizim kızl diye bir ses geldi içerden. Kadın içeri koştu. Nuri ağa çağırıyordu.

— Para hazırla! dedi. Nerde İzzet'in parası? Oralarda gerekecek. Temizinden bir de yatak hazırla. Madem gidecek, çabuk ol!

— Bilmem ki parası var mı? diye mızlandı kadın.

— Vardır sizin paranız, çabuk ol!

— Yoksa bulalım çanım, dedl öğretmen.

Kadın merdivenleri çıktı. Üst kattaki odada çabucak yatak hazırladı. Sandığı açarak her zaman para koydukları küçük göze baktı. Yüz altmış lira vardı orada. Alıp aşağı getirdi.

— Yetmez yüz altmış lira, dedi Nuri ağa. Başka yok mu?

— Yok, dedi kadın, başka yok.

Nurl ağa çıkıştı:

— Koştur Ümmü'yü, dedi. Eli lira da bizde vardı. Alsın getirsin, yetmezse üstünü Hasan beyden tamamlasınlar.

— Tabii canım, paranın önemi yok, dedi öğretmen. Hasta kurtulsun da...

Traktör kapının önüne gelmişti. Oraya bir kalabalık toplanıverdi. Çocuklar uzaktan bakıyorlardı. Römorka yatak serdi-

ler. İki kişi hastanın koltuklarına girerek götürdüler, yatağa yatırdılar. Bir de gölgelik uydurdular üstüne.

— Atla! dedi Nuri ağa Arif'e. Emmisi:

— Yok, ben götüreyim, dedi. Çocuk belki bilemez.

Nuri ağa bağırdı:

— Tabii sen götüreceksin. Ama bu da gitsin. Orada lazım olur.

O sırada Hafız efendi peydah oldu. Yeni abdest almış, gömleğinin kollarını indiriyordu.

— Durun yahu, nereye böyle? diye bağırdı.

— Kasabaya yolluyoruz, dedi Nuri ağa. Doktora...

— İyi, hoş da durun hele. Ben bir göreyim hastayı.

Römorka tırmandı. Hastanın yüzüne baktı, eliyle dokundu. Cebinden kitabını çıkardı:

— Ben de gideyim başında, dedi. Ne olur ne olmaz. Sür oğlum...

Kadın aceleyle parayı unutmuştu. Zor yetişip aşağıdan Arif'e uzattı. Traktör gürültüyle yürüdü.

— Haydi hayırlısı... dediler arkasından. Dua okuyorlardı.

— Tuh, Allah cezanızı vermesin be! diye bağırdı Nuri ağa. Hayvanlar öyle döğende duruyor, gidip salsanıza şunları!

Ümmü'yle anası harmana koştular. Kız hâlâ ağlıyordu. Kadın üzülüyor, dualar okuyup duruyordu. Boşalmış gibiydi. Eli böğründe kalmıştı.

Bir buçuk saat sonra kazaya geldiler. Ali düz yollarda traktörü alabildiğine sürmüştü. Kasabaya girince hiçbir yerde eylenmeden doğruca sağlık merkezinin önüne çektiler. Arif traktörden önce atlayıp Hasan beye koştu.

Hasan bey evinin havuzlu bahçesinde oturmuş, nargile içiyordu. Arif'in telaş içinde anlattıklarını dinledi. Dinledikçe yüzü ciddileşti. Sonra bastonunu kapıp yürüdü.

Doktor muayenesini bitirmişti.

— Ankara'ya, dedi. Doğruca Ankara'ya!.. Çabuk! Yetiştirirseniz belki kurtulur. Köyden neyle getirdiniz?

— Traktörle, dedi birisi.

— Taksi tutun. Çabuk olun!

Doktor bağırır gibi konuşuyordu. Genç bir adamdı. Yüzü bembeyazdı. İpekli bir gömlek vardı sırtında.

— Taksi tutun! Acele gidin. Doğru Numune Hastanesine.

Hasan bey burnunun üstünü kaşıdı:

— Burada olmaz mı doktor, dedi. Bu benim akrabam yahu.

Doktor ellerini kaldırdı.

— Olanağı yok Hasan bey. Çok önemli. Ameliyat gerekir. Hemen taksi!

Arif'in boğazına bir şey düğümlenmişti. Hıçkıracaktı, kendisini tuttu. Emmisinin yüzüne baktı. Hasan bey bastonunu sallayarak:

— Arkamdan gelin, dedi köylülere.

Taksi kiraladılar. Hasan bey şoförün yanına oturdu. Emmisiyle Arif de arkaya oturup babasını koltuklarından tuttular. Şose yolda sıkıntılı bir yolculuk başladı. İzzet ağa hiç kendisinde değildi, ölüden farkı yoktu. Arif ikide bir başını çevirip babasının yüzüne bakıyordu. Tanınmayacak hale gelmişti. Çenesi sarkıyor, ağzından salyalar akıyordu. Hafifçe nefes aldığı belli olmasa, bazan ıkılamasa, öldü sanılabilirdi.

Taksi düz yolda uçar gibi ilerliyordu. Arif üzüntüden dışarı bakmayı akıl edemiyor, baksa bile bir şey görmüyordu. Tuhaf bir karanlık içinde kalmıştı. Ne bir şey sorabiliyor, ne içinden bir söz söylemek geliyordu. Kafası işlemiyordu. Öyle alıklaşıp kalmıştı.

XI

Anası o gece uyumadı. Traktör yatsı zamanı kasabadan dönmüştü. Hastanın taksiyle Ankara'ya götürüldüğünü, iyi olacağını Arif'in de birlikte gittiğini söylemişlerdi. Dayanılmaz bir üzüntü, bir merak beynini yakıp kavuruyordu.

— Ölecekse evinde ölseydi... diye sızlanıyordu kendi kendine. Çocuklara sezdirmemeye çalışarak ağlıyor, dövünüyordu. «Harman da ortada kaldı» diye üzülüyordu. Gece birkaç kez kalktı, harmana bakıp geldi. Bir huzursuzluk sarmıştı herbir ye-

rini. Kendi kendine dualar mırıldanıyor, Allaha yalvarıyordu. Sabaha kadar gözünü kırpmadı.

Komşuları, akrabaları harmana yardım ediyorlardı. Halil erkenden geldi, atları öküzleri suladı, döğenleri koşuverdi.

— Üzülmeyin hala, dedi Arif'in anasına. Sağlık olsun. İnşallah sağ salim çıkar gelirler. Harman aktarılacağı zaman ben gelir aktarırım. Siz döğenleri döndürün.

Ümmü'yle anası birer döğene bindiler, sürmeye başladılar. Zaman geçmiyordu bir türlü. Kadın düşünüyor, nerde kaldı bunlar diye üzülüyordu. «Şu herif bir kurtulsaydı» diye söyleniyordu içinden. «Allahım her dert gelip bizi buluyor, sırası mıydı şimdi bunun?.. Üç dört çocuğu başıma bırakır da ölüverirse, ben ne ederim? Nasıl yaparım? Oğlan da gitti gelmez. Ne gezerler el yerlerinde bilmem ki?..»

Böyle söyleniyor, sızlanıp ağlıyordu. Çok uzun bir süre önce gittiler gibi geliyordu ona. Neden gelmediklerine üzülüyordu.

Üç gün geçti aradan, zehir gibi geçti. Kadın ağlaya ağlaya bitmiş, tüketmişti kendisini. Çocuklar da zayıflamışlardı. Oturup bir şey yemiyorlardı. Akıllarına gelmiyordu böyle şey. Acı bir bekleyiş içinde üzülüp duruyorlardı. Bu nasıl işti böyle? Üç gündür hiçbir haber alınmaz mıydı?

Kadın döğenin üstüne çökmüş, alnını dizlerine dayamış, gözyaşlarını kızına göstermemeye çalışarak ağlıyordu. Ümmü biliyordu anasının ağladığını. Atların çektiği döğenin üstünde kararmış, küçülmüş yüzüyle şaşkın şaşkın bakıyordu. Gözleri kızarmıştı ağlamaktan, artık ağlayamaz olmuştu.

Harmana doğru gelen öğretmeni gördü birden.

— Ana!.. diye bağırdı. Öğretmen geliyor, kalk!

Anası doğruldu. Gözlerini sildi.

— Hani, nerede? diye sordu.

— Aha bak.

Öğretmen yaklaşmıştı.

— Bir haber var mı? diye sordu.

— Yok, dedi kadın. Ben de sana soracaktım. Gözleri merak içindeydi.

— Olmadığı iyi, dedi öğretmen. Ölüm olsaydı, şimdiye ka-

dar çoktan gelirlerdi. Demek kurtuldu. Hastaneye yatırır, nerdeyse bugün yarın dönerler.

— .....

— Öyle öyle... Ölüm olsa Ankara'da niye beklesinler canım? Kesin kurtuldu.

Kadının yüzüne bir rahatlık geldi. Bunu hiç düşünmemişti.

— Ver döğenl, biraz ben süreyim, dedi öğretmen. Sen eve git.

Döğeni elinden aldı. Kadın kıyıda dikildi kaldı. Hoş bir şaşkınlık yayılmıştı içine. Ne yapacağını bilemiyordu. Komşu harmanlardan öğretmeni gören birkaç kişi de oraya toplandılar. Dirgenleriyle harmanı aktardılar. O sırada Nuri ağa da geldi. Öğretmenin dediğine o da katıldı:

— Doğru doğru, dedi. Kurtuldu İzzet. Değilse şimdiye kadar gelirlerdl. Ankara'da niye beklesinler?

— Dün tren vardı, dedi öğretmen. Bu sabah gene vardı. Ölüm olsaydı dönerlerdi.

— Doğru, dedi Nuri ağa. Git çokça ayran yap getir de içelim! diye çıkıştı Arif'in anasına. Sen de git kız! Biz harmanınızı süreriz. Yürü!

İçleri rahatlamıştı zavallıların. Bir şey söylemeden, eve doğru yürüdüler.

O sabah Arif'le emmisl Numune Hastanesinin önünde bahçe duvarının dibine çökmüşler, sabah beri bekliyorlardı. Ne oluyor, ne bitiyor hiçbir şeyden haberleri yoktu. Hastayı yatırdıktan sonra bir daha görememişlerdi. İçeri kimseyi sokmuyorlardı. Yalnız Hasan bey dün doktorla konuştuğunu, bugün göstereceklerini, ama hastayla hiç konuşamayacaklarını söylemişti. Onlar da gün doğmadan gelip oturmuşlardı buraya.

Ameliyatı büyük doktorlardan birisi yapmıştı. Önce, «geç kalmış, artık kurtulmaz» diye el sürmek istememişti. Hasan bey rica etmiş, uğraşmış, doktorla yalnız kalıp konuşmuştu. Ne yapmış etmiş, ameliyata razı etmiştl doktoru. Şimdi hasta yirmi gün hlç kımıldamadan yatacaktı. Sonra da belki bir ay hastaneden çıkamayacaktı. Hasan bey dün böyle söylemişti.

Arif bitkindi. Üç gündür doğru dürüst bir şey yememişlerdi, rahat bir uyku uyuyamamışlardı.

Arkasını duvara dayayarak:

— Emmi, dedi, kurtulursa Hasan bey kurtardı, değil mi? Yavuz adammış valla.

— He, dedi emmisi, biz bu işleri beceremezdik, iyi uğraştı doğrusu.

Emmisi de zayıflamıştı. Saçı sakalı birbirine karışmıştı. Gözleri yumuluyordu uykusuzluktan.

Ankara'nın üstünde sabah sisi vardı. Yavaş yavaş dağılıyordu bu sis. Şehirde bir canlılıktır başlamıştı. Bir saat önceki tenha caddeler birdenbire gelip geçen taksilerle, otobüslerle dolmuştu. Türlü renkte büyük büyük binalar görünüyordu uzaktan. Arif'i hiçbir şey ilgilendirmiyordu. Her şeyi unutmuş gibiydi. Boş gözlerle bakıyordu çevreye. Bambaşka bir dünyaya göçmüş gibi duygusuzlaşmış, sağırlaşmıştı. Sadece boğucu, acı bir şey vardı içinde; babasının hastalığı, ölüm kuşkusu... Aklına geldikçe beyni bulanıyor, bir yerleri karışıp gidiyordu.

— Kalk, dedi emmisi, şu dükkanlardan biraz ekmek neyi alalım da yiyelim.

— Alalım, dedi Arif. Kalktılar, usanmışlardı beklemekten.

Sıra dükkanlara geldiler. Bakınarak yokuş yukarı yürüdüler. Birisinde karpuz yığılıydı. Adam hortumla su fışkırtıyor, dükkanın önünü suluyordu. Sonra hortumun ağzını çevirip karpuzları ıslattı. Benekli karpuzlar bostandan yeni koparılmışlar gibi parlıyorlardı. Oradan orta boy bir karpuz aldılar. «Hepsi iyi» dedi dükkancı, seçtirmedi. Onlar da herhangi birini tarttırdılar. Uğraşacak, konuşacak halleri yoktu. Bir de somun aldılar başka bir yerden. Hastanenin bahçe kapısına yakın bir ağacın altına oturarak karpuzu kestiler, yemeye başladılar.

— Nerde kaldı bu Hasan bey? diye sordu emmisi.

Arif kapıya doğru baktı.

— Bilmem, dedi. Delikanlı, yabancıl yüzünde bir şey bilmemenin saflığı, alıklığı vardı.

— Vay Ankara vay! dedi karpuzu çiğnerken. Başını sallıyordu. Ne söylemek istiyordu kimbilir?

Saat dokuz buçuk olmuştu. Kapıdan girip çıkanlar çoğal-

mıştı. Kendileri gibi bekleyenler de gittikçe birikiyorlardı oraya. Sarı bir taksi kapıya yakın gelip durdu. İçinden Hasan beyin indiğini gördüler. Kalktılar ikisi de, heyecanlanmışlardı.

— Gelin bakalım, dedi Hasan bey.

— Bunlar mı seninkiler? diye sordu orada birisi. Yaşlı, şişman bir adamdı. O da aynı taksiden inmişti.

— Evet beyefendi, dedi Hasan bey. Bunlar...

— Gelin bakalım. Burada bekleyip durmayın, hastanızı göstereceğim. Sonra köyünüze dönersiniz.

Adam kapıya doğru yürüdü. Öbürleri de arkasından yürüdüler. Geri kalmamaya çalışıyorlardı. Arif tıkanacak gibi olmuştu. Arkalarından koşuyordu. Hastanenin büyük yapısına girdiler. İçerisi ilaç kokuyordu. Her yer geniş ve temizdl. Uzun uzun yürüdüler koridorda, merdiven çıktılar, sonra tekrar yürüdüler. Bir kapının önüne gelince:

— Siz durun, dedi adam, burada bekleyin.

Kendisi içeri girdi. Arif çevreye baktı. İçinde bir şeyler oluyordu. Koridorda yanlardan ak giysili adamlar, hemşireler gelip geçiyorlardı. Kimse birbirine bakmıyordu. Hep dalgın gibiydiler. Ya da birbirlerini hiç tanımıyorlardı.

Deminki kapıdan bir hemşire çıktı. Elinde kağıtlar, defterler vardı. Adlarını adreslerini yazdı deftere. Hastanın neyi olduklarını sordu. Hasan beye de sordu aynı şeyleri.

— Yeğenim, dedi Hasan bey.

Sonra teker teker hepsine imza ettirdi.

— Gelin benimle, dedi hemşire. Hastayla konuşmayacaksınız, ses çıkarmayacaksınız. Sadece görüp çıkacaksınız, o kadar.

— Peki, dedi Hasan bey. Konuşmayız.

Kapıyı açtı hemşire. İki beyaz yatak vardı. Yalnız başları görünüyordu hastaların.

— Bu mu? diye sordu usulca. Beyaz örtüyü azıcık açtı.

Arif babasını zor tanıdı. Yüzü sapsarıydı, uyuyor gibiydi. Hafifçe nefes alıp verdiği belli oluyordu.

Hıçkıracak gibi oldu birden, kendini tutmaya çalıştı.

— Tamam, dedi hemşire. Çıkın...

Çıktılar. Arif sağır gibiydi. Kulakları uğulduyordu. Emmisi-

ne yapışarak yürüdü. Deminki yaşlı adam, beyaz bir gömlek giymiş, pencerenin önünde kendilerini bekliyordu.

— Şimdi köyünüze gidin, dedi. On gün sonra, isterseniz görmek için tekrar gelin. Sonra da her pazar gelip görebilirsiniz. Tamam mı?

— Tamam, dedi Hasan bey.

— Haydi güle güle. Merak etmeyin, kurtuldu.

Merdivenleri indiler. Arif biraz açılır gibi oldu. Dışarı çıkınca rahat bir nefes aldı. Dünyayı yeniden görmeye başladı. Ankara'da sabah yeni açılmıştı sanki.

— Eee... dedi Hasan bey, siz öğlen treniyle gidin. Benim başka işlerim var. Bir iki gün kalacağım burada.

— Gidelim amca, dedi Arif. Sana çok eziyet verdik. Sağ olun...

— Yok zararı oğlum. Hasta kurtuldu ya... Eziyet neymiş? Siz köyünüze dönün, işlerinize bakın.

— Ağabey, diye sordu Arif'in emmisi, doktora sen kaç lira verdin?

— O sonraki iş, dedi Hasan bey. Azarlar gibiydi. Sırası değil şimdi. İzzet iyi olsun hele, hastaneye de borcunuz olacak.

— Peki amca, dedi Arif. Harmanı kaldırınca hepsini öderiz. Pancarımız var.

— Biliyorum, biliyorum... Haydi siz şimdi istasyona gidin, treni kaçırmayın.

Bir taksiye atlayıp kayboldu. Arif arkasından baktı kaldı.

— Vallahi, dedi, adamın gözüymüş bu Hasan bey!

— Öyle, dedi emmisi, adı üstünde Hasan bey.

İstasyona doğru yürüdüler. Trenin kalkmasına iki saat vardı. Üçüncü sınıf bekleme salonunda oturdular. Emmisi banklardan birisine uzanıp biraz uyudu. Askerler, köylüler vardı orada. Kimisi yere oturmuş, uyukluyordu. Kimisi tahta bavulların üstüne çömelmişti. Tren bekliyorlardı besbelli. Sonra salon gittikçe kalabalıklaştı. Oturulmaz, rahat edilmez bir hal aldı. Arif'in emmisi doğruldu. Gözlerinden uyku akıyordu. Yüzünün ortasında şişmiş, kızarmışlardı.

Çıkıp peronda dolaştılar. Sağa sola bakındılar. Kara urbasından tren memuru olduğu anlaşılan birisine Eskişehir yö-

nüne gidecek trenin saatini sordular. Yarım saat vardı. Bilet almak için kuyruğa girdiler.

Tren hınca hınç doluydu. Koridorda bir pencerenin önüne dikildiler. İstasyon ana-baba günüydü. Gelen giden, inen binen birbirine karışıyordu. Sonra tren uzun bir düdük öttürerek ağır ağır yürüdü.

— Duyuyor musun bu düdüğü? dedi emmisi. İnsanın ciğerine saplanır bu düdük. Hele askere giderken, Anam anam... Adamın gözünden fitil fitil yaş getirir valla. Yakında onu da göreceksin ya?

— He, dedi Arif. Az kaldı. Bir de onu bitirseydik hayırlısıyla.

— Biter, sağlık olsun da...

Arif gerilerde kalan Ankara'ya baktı. Yeşillikleriyle, renk renk büyük binalariyle, Ankara uzaktan masallardaki cennete benziyordu. Ama babasının hastalığı yüzünden Arif orada hiçbir şey görememiş, hiçbir şey anlayamamıştı. Açık pencereden aşağı doğru eğilerek tükürdü. Tükrük bölündü, parçalara ayrıldı, rüzgarın önünde döne döne arkalara gidip nereye düştüğü belli olmadı. Kulaklarını trenin teker tıkırtıları doldurmuştu. Alabildiğine koşuyordu tren. İki yandan telgraf direkleri geçi geçiveriyorlardı. Başdöndürücü bir hız başlamıştı.

Sonra Arif usandı, esnedi. Bakmaktan yorulmuştu. Koridorda dikildiği yere çömelerek başını emmisinin dizlerine dayadı, uyuklamaya başladı. Vagonun sallantısını duyuyor, ayaklarının altında tak tak'ların yaptığı sarsıntıları düşünüyordu. Bu hep aynı gürültü ona traktör sesini anımsattı. Gözlerini açıp baktı. Çoktandır traktörü unutmuştu. Babasının hastalığı, üç gündür çektiği sıkıntılar kendi düşüncelerini silip götürmüştü. Ama babası kurtulmuştu artık. İçinde yeni, ılık bir ümit gezindi. Babası iyi olup dönünce traktör almaya herhalde razı olurdu. Oturduğu yerden doğruldu.

— Bir iyi olup gelseydi babam... diye söylendi.

— İnşallah iyi olur, dedi emmisi. Yanıbaşında askerler vardı. Dışarı bakıyorlardı ve türkü söylüyorlardı. «Herkesin bir derdi var» diye düşündü Arif.

İkindi sonuydu. İstasyonda trenden indiler. Köye yayan gi-

deceklerdi. Ankara'nın hayı-huyundan, gürültüsünden sonra bir ıssızdı buraldr. Toprak susuzdu, görünürlerde yeşillik yoktu. İstasyonun mavi boyalı yapıları, birkaç akasya ağacı öksüz kalmış gibiydiler. İnsana dokunuyordu. Arif köyünün kokusuna, kırların tarlaların havasına daha buradayken kavuşmuştu.

— Ha bakalım, dedi emmisi. Davran, geç kalmayalım.

Terleyerek yürüyorlardı. Biraz sonra Özeler köyünün tepeleri göründü. Bir ovanın bitiminde ak topraklı, bildik yayvan tepeler. Buralardan üç gündür ayrıydılar. Ama Arif özlemiş gibi baktı. İçinden sıcak bir şeyler geçiyordu. Ankara'daki duygusuzluğu, alıklığı bir anda kaybolmuştu. Kendisini yeniden bulmuş gibiydi.

— Bir de traktör alabilseydik... diye geçirdi içinden. Bizim köyden iyl yer yok valla. Neymiş o, kimse kimseyi tanımıyor. Her şey yabancı. Sen boşver öyle şeye.

Köye gün kavuşurken vardılar. Harmanlarda görenler, bağırarak hastayı soruyorlardı.

— İyi, diye cevap verdiler, kurtuldu.

— Oh oh... diyorlardı soranlar. Çok şükür, geçmiş olsun.

Arif kendi harmanlarına baktı. Kimse yoktu. Atları, öküzleri döğenden çözmüşlerdi. Sahipsiz bir harman gibi geldi ona, içi sızladı.

Eve geldiler. Kapıda ağlayarak, bağırıp çağrılarak karşılandılar. Arif'in gözlerinden yaş geldi.

— Kurtuldu ana, dedi. Ama çok zor kurtuldu. Biraz geç kalsaymışız gidiyormuş. Ameliyat ettiler. Yirmi gün hiç kımıldamadan yatacakmış. Belki bir ay da hastaneden çıkamayacakmış.

Anası gözlerini sildi. Zayıflamış, çene kemikleri uzamıştı.

— Çıkmasın varsın, dedi. Kurtulsun da, çıkmasın varsın. Şükür Allahıma. Kurtaranlar cennetlik olsunlar. Çok şükür Allahıma.

Çocuklar da gözlerini kurulamışlar, heyecanla bakışıyorlardı. İçlerinde Ümmü bir türlü susamıyordu. Sevincinden hüngür hüngür ağlıyordu.

— Sus gayri! diye azarladı emmisi. Ne diye ağlıyorsun? Kurtuldu işte. Kalk bana bir su ver!

Anası ile Ümmü ikisi birden su getirmeye koştular. Ferahlamışlar, hafifleyivermişlerdi.

Duyanlar Arif'lerin eve doldu. Hafız efendi geldi. Nuri ağa, öğretmen, Halil geldiler. Çoğu toplandı köylünün. Bir düğün havası esti evde.

— Çok şükür, diyordu duyan. Geçmiş olsun. Allah kavuştursun.

Hep memnun oluyorlardı, yüzleri gülüyordu.

— Hadi bakalım, İzzet, dedi Nuri ağa. Bir vartayı daha atlattın.

— Bu çok tehlikeliydi ama, diye karşılık verdi birisi.

Halil'in emmisi başını salladı:

— Ne diyorsunuz, dedi ne diyorsunuz?... Taksinin içinde bir tarafından ben tuttum, bir tarafından Arif tuttu. Temelli koyuvermişti kendisini. Bir görseydiniz, ölmüş gibiydi...

— Ta buradayken ağırdı canım, dedi Hafız efendi. Allah bilir ya, ben içimden «ölür» diyordum. Traktöre de onun için bindim, duasız gözünü kapamasın diye.

Arif'in anası bir kıyıda elini alnına dayamış, sallanıyor, söylenenleri dinliyordu. Yeniden dirilmiş gibiydi.

Sonra kalabalık dağıldı. İyilik dileklerinde bulunup gittiler hepsi de. Öğretmen, en geriye kalmıştı. Memnun memnun gülümsüyordu konuşulanlara.

— Öğretmenim, dedi Arif. Babamı siz kurtardınız, sağ olun. Acele götürmeseymişiz ölecekmiş. Doktorlar öyle dediler.

Öğretmen gülümsedi.

— Siz götürdünüz Arif, dedi. Götürdüğünüze de iyi ettiniz. Böyle şeyleri rastlantıya bırakmak olmaz. Geçmiş olsun.

Yalnız kalınca Arif'le anası, sonra kardeşleri birbirlerine bakıp gülümsediler.

— Çok şükür, dedi anası, çok şükür. Bu çocuklarla ben ne yapardım? Çok şükür Allahıma...

XII

Arif harmanı epey kolaylamıştı. Evin işlerini tek başına yü-

rütüyordu artık. Aile başı olmuştu. Elden geri kalmamak için kıyasıya çalışıyordu. Atları sıkıştırıyor, usanmamaya çalışarak döğen sürüyordu. Bazan Ümmü, bazan anası öküzlerin çektiği döğeni sürüyorlar, hiç boş koymamaya çalışıyorlardı. Arif harmanı sık sık aktarıyor, elinden dirgeni bırakıp döğene biniyordu. Babası hasta olalı bir uysallık, bir işe yatkınlık gelmişti üstüne. Akşamlara kadar hiç boş durmuyordu.

İkinci harmanı da sürüp bitirdiler. Arif onu da savrulmaya hazırladı. Üçüncü harmanı döğenlemeye başladılar. Ondan başka bir de arpa harmanı vardı. Onu sürmek kolaydı artık. İki döğene çok çok üç gün dayanırdı.

— Maaşallah, diyordu komşular, gördünüz mü Arif'i... İşini aslan gibi yürütüyor. Babasının yokluğunu hiç belli etmedi.

Zayıflamış, kavrulmuştu. Yüzüne çok çalışmışlığın, ezilmişliğin izleri sinmişti. Bakınca duygulanırdı insan. Delikanlı yüzünde erken olmuş bir yıkılma, bir yıpranma vardı. Dayanabileceğinden fazlasına dayandığı belli oluyordu. Öylesine zayıflamıştı. Kızgın güneşin altında akşamlara kadar karakucak çalışmak insanı böyle yapıyordu. Bedeninde, yüzünde ilk bakışta görülür bir kavrukluk vardı. Şimdiden çökmeye başlamış gibiydi.

— Gel kız, dedi Ümmü'ye. Sen sür de ben sapı yayayım. Hayvanlar boş durmasın.

Döğeni Ümmü'ye verdi. Öbürünü de anası sürüyordu. Dirgene yapıştı. Ortada yığılı sapları indirmeye, samanların üstüne yaymaya başladı. Zorlanıyor, vücudu yay gibi geriliyordu. Tozlanmış, bozuk iş urbalarının içinde eğiliyor, bükülüyor, gayret ediyordu. Her zorlanışında alnının damarı şişiyordu. Ter içinde kalmıştı yüzü. O gün hava inadına sıcaktı. Güneş ortalığı yakıp kavuruyordu.

— Arif, dedi anası, çok yorma kendini oğlum. Yavaş yavaş çalış. Bu sıcakta acelen ne?

Kadın üzülüyordu. Bu biçim kıyasıya çalışmak kolay değildi. Bunca işin altından parmak kadar çocuk nasıl kalkacak diye düşünüyordu. Oğluna bakıyor dertleniyordu. Kaç kez söylemişti, «bir adam tutalım, tatlı canına kastın mı var?» diye.

— Adam mı bulunur bu zamanda be?.. diye çıkışıyordu

Arif. Herkes kendi işinde gücünde. Kim gelir de senin harmanında çalışır?

Arif sapları yaydı bitirdi. Dirgeni arabanın üstüne koydu. Gelirken birden yere çömeldi burnu kanamıştı. Eğildi, hiçbir şey olmamış gibi kanın dinmesini bekledi. Sıcak kan sarı samanların üstüne aktı, aktı... Anası görünce telaşlandı:

— Ne oldu Arif? diye sordu.

— Hiç, dedi Arif. Burnum kanadı.

— Git biraz arabanın gölgesine yat.

— Niye? Yatma zamanı mı şimdi?

Doğrularak burnunu temizledi. Sonra gelip bindi döğene. Kızgın güneş omuzlarını yakıyordu.

Arif kendisini unutmuş gibiydi. Hiçbir şey düşünmeden çalışıyordu. İçine bir tuhaf karanlık çökmüştü gene. Eskisi gibi yemek beğenmemeyi, titizlenip sinirlenmeyi falan unutmuştu. Anası önüne ne koyarsa yiyordu. Ağzında lokmalarını çiğnerken bile işi düşünüyordu. Öyle dalgındı. Anası oğlunun yüzüne bakıyor, içleniyordu.

— Arif, dedi, davara git de bugün bir kuzu getir yavrum.

— Ne olacak kuzu? diye sordu Arif.

— Pişirecek bir şey bulamıyorum. Bir de et yiyelim.

— İyi, dedi Arif, pişirecek şey bulamıyormuş. Bulgur pilavı pişir.

— Her gün, her gün bulgur pilavı olur mu?

— Olur, dedi Arif. Niye olmazmış? Babam orada hasta yatsın, biz de burada kuzu yiyelim, öyle mi?

Kadın söylediğine pişman oldu. Gözünden yaş geldi. Arif yemeği yarıda bırakıp kalktı. Döğenleri koşmaya başladı.

Böyle olmuştu Arif. Emine'yi de unutmuştu bu günlerde. Ne lokum alıp yolluyor, ne de buluşup görüşebiliyordu. Aklı fikri harmanda, işteydi. Sap yayıyor, döğen sürüyor, harman karıştırıyordu. Bu arada üç gece gidip pancarı da tekrar suladı. İyi gelişmişti pancarlar.

Sonra Arif babasını görmek için Ankara'ya gitti. Ödünç bulup yanında biraz para da götürdü. Babası iyiydi. Yattığı yerde hafif konuşabiliyordu.

— Sigara, diyordu, sigara... Bütün sıkıntım sigara. Yemek istemiyorum, sigara istiyorum, vermiyorlar.

— Niye vermiyorlar? diye sordu Arif.

— İyi gelmezmiş, yasak.

— Öyleyse içme baba, dedi.

Belki saklıdan sigara aldırır diye cebindeki parayı çıkarıp vermedi.

— Sen hiç kendini üzme baba, dedi. İşler iyi yürüyor. Harman bitmek üzere. Pancarı tekrar suladım.

— İyi, dedi babası.

— İlk harmanı savurunca ofise biraz buğday satmak istiyorum.

— Sat. İki araba sat. Arpa satma bu yıl, arpamız az.

Ikılıyor, kesik kesik konuşuyordu.

— Pekl, dedi Arif.

— Zayıflamışsın? diye sordu babası. Hasta mı oldun yoksa?

— Yok. Olmadım.

— Zayıflamışsın. Çok çalıştın herhalde. Adam tut, kendini yorma.

Arif başını indirdi, yanıt vermedi.

— Öğrendim gayri, dedi babası. Buradan bir kurtulursam, öğrendim...

Ne demek istediğini Arif anlayamamıştı.

— Biz karakucak çalışıyoruz. Öldürüyoruz kendimizi, diye ekledl.

Arif sustu.

Hemşireler dolaşıyordu ortalarda, gelip gidiyorlardı. Apayrı bir iklimdi hastanenin içi. Ak gömlekler, ak yataklar, ak duvarlar... Ilık ilaç kokuları. Yağlı boya pencerelerden gök yüzü görünüyordu.

— Komşulara hep selam söyle, dedi babası. Kurtuldum gayri, çok şükür kurtuldum.

— Peki, dedi Arif.

Köye dönüşte Arif'i bir haber bekliyordu. Askerlik yoklamasına çağırıyorlardı. Arkadaşları hep kasabaya gitmişlerdi.

Arif bir tuhaf oldu. Traktör hevesi sarsılmıştı gene. Hemen askere gidecekse, traktör almak doğru olmazdı. Sonra onu kim çalıştırırdı? Parası nasıl ödenirdi? Düşündü kaldı. Kırgın baktı çevresine:

— Muhtar emmi, diye sordu. Acaba bizi hemen götürürler mi askere?

— Yok be yeğenim, dedi muhtar. Yoklama bu yahu. Kimbilir ne zaman çağıracaklar? Hem ben söylerim, «Babası hasta falan» derim, seni candarma yazdırırım. Candarmaları geç topluyorlar. Sen hadi hazırlan. Akşam trenine yetişelim. Yarın askerlik şubesinde bulunmamız gerek.

Arif biraz serinledi. Muhtar odasından çıktı. Gülümsüyordu kendi kendine. İşte askerlik de gelmişti.

— Eee... diye söylendi. Dayan bakalım Arif. Sen asker adamsın...

Kendisini asker düşünmek hoşuna gidiyordu. Haki renk urbaları gözünde canlandırdı. Başta Amerikan kep, omuzda tüfek...

— Gayri adam olduk canım! diye mırıldandı. Kavruk yüzü parlıyordu.

— Ana!.. diye bağırarak girdi eve. Asker olduk, asker...

— Ne? diye sordu kadın. Asker mi oldun?

— Asker oldum ya.

— Ket! diye azarladı. Yoklama yapılmadan asker mi olunur?

— Yoklamaya çağırıyorlar işte, askerlik yoklamasına.

— Hemen almazlar, dedi kadın. Ben bilmiyor muyum onu? Baban da zati dediydi, «yakında askerlik yoklamasına çağırırlar» diye.

— Ana be, ben şimdi asker oluversem, evde babam da yok, siz ne yaparsınız?

— Ne yapalım, dedi kadın. Oturur Allaha dua ederiz.

— Dua ile iş olsa...

Ertesi gün kazada askerlik şubesi binasının önünde oturmuş, sıra bekliyorlardı. Her köyün delikanlıları başlarında muhtarlarıyla birer küme olmuşlardı. Arif'le arkadaşları heyecan

içindeydiler. Yüreklerini asker olma duyguları sarmıştı. Halil, Arif'in elinden tuttu:

— Arif be, dedi. Ah bir sınıfa ayrılabilsek. O zaman belki aynı yere düşeriz.

— Haniydi öyle bir şey olsa, dedi Arif. Ağzına yandığımın gurbeti çok kötü valia...

— Söylesek ayırmazlar mı acaba?

— Bilmem, dedi Arif. Söyleyelim istersen?

— Ne o, Karayetim? diye sordu muhtar. Askerlik şimdiden zor gelmeye mi başladı, ha?

Aralarındaki konuşmayı duymuştu.

— Niye zor gelsin dayı, dedi Halil. Hani bir sınıfa düşebilsek diyoruz.

— Ula, burası ananın evi mi? Herkesi istediği yere ayırırlar mı? Ula bana bakın! diye bağırdı delikanlılara. Sakın ha, «beni şuraya yaz, buraya ver» diye yalvarmayın. Sonra, «Özelerin delikanlıları hep nanemollaymış» derler. Öyle şey istemem, anladınız mı? Girersiniz içeriye, «larp» hazır olursunuz, ne derlerse «başüstüne» der çıkarsınız. Şimdiden üstünüze adam güldürmeyin, valiahi kemiklerinizi kırarım, anladınız mı?

— Anladık anladık... dedi delikanlılar. Hep sus-pus olmuşlardı. Karayağız çehrelerinde bir sinme vardı. Birisi muhtarı ilk olarak bir buyurgan gibi gördü, elindeki sigarayı sakladı.

Şubenin kapısından:

— Özeler köyüüü! diye bir ses geldi.

Hep birden fırladılar. Belden üstünü çabucak soyundular. Adaleli vücutları yüzlerinin tersine ak aktı. Muhtar bir sıra diziye soktu. Arif'i kolundan çekerek en geriye bıraktı. Giren muayene olup çıkıyordu. Muhtar da içeri girmişti. Kimisi, «piyade oldum» diye çıkıyordu. Kimisi motorlu topçu, hava askeri, nakliye... Birisi:

— Bana da «istihkam» dediler diye çıktı.

Halil piyade olmuştu. Sıra yaklaştıkça Arif heyecanlanıyor, renkten renge giriyordu. Sonra onu çağırdılar. Masanın başında bir albayla iki sivil oturuyorlardı. İki yazıcı asker vardı. Tarttılar, boyunun ölçüsünü aldılar. Doktor dinleme gereciyle göğsünü, arkasını dinledi. Kalın deftere bir şeyler yazdılar. Okur-ya-

zar olup olmadığını sordular, ilkokul diploması olduğunu yazdılar. Muhtar:

— Albayım, diyerek sokuldu. Bu çocuğun babası çok hasta. Ankara'da ameliyat oldu. Belkl bir yıl hastaneden çıkamıyacak. Askere geç gitmesl gerekiyor, mümkünse candarma yazmanızı rica ederim, dedi.

Albay öksürdü:

— Candarmaların geç alınacağını ne biliyorsun? diye sordu.

— Her zaman öyle oluyor da... dedl muhtar.

— Pekl, dediler, bir de muhtarın dedlğini yazalım.

Arif heyecan içinde çıktı. Halil kapının önünde onu bekliyordu. Telaşından daha giyinmemişti. Atılıp sordu:

— Ne yazıldın?

— Candarma, dedi Arif.

— Tuh be!.. dedi Halil. Yazık be!

Arif gülümsüyor, sevinmekle dövünmek arasında karar kılamıyordu. Bir çeşit şaşkındı. Giyindiler. Kimisi seviniyor, şapkasını yere vuruyordu. Kimisi somurtmuştu.

Öğleden sonra tren saatine kadar kasabada dolaştılar. Arif'le Halil beraberdiler. Bir aşçı dükkanına girip karınlarını doyurdular. Halil durgundu.

— Tuh!.. diye söylenip duruyordu. Burada da şansımız iyi gitmedi. Bir sınıfa düşemedik.

Arif gülümsüyordu.

— Gayri ben traktör alıyorum arkadaş, dedi. Candarma sınıfı askere geç alınır.

Halil durakladı.

— Yaa, dedi. Sahl mi?

Bir kahpelik sezinlemişti işin içinde.

— Ula, diye sordu, candarmalığı sen mi istedin yoksa?

Arlf kurnaz kurnaz gülüyordu.

— Yok canım, dedi. Benim istememle verirler mi?

— Doğru söyle, nasıl candarma oldun ya?

— Oldum işte arkadaş, dedi. Ayırdılar.

Halil inanamıyordu. Suratını astı.

Aşçıdan çıktılar. Caddede dolaşırken Arif mağazalardan birisinin vitrininde bir traktör gördü.

— Bak bak, dedi. Traktöre bak...

Halil ilgisizdi.

— Bırak yahu sen de, dedi. Traktör zamanı mı şimdi? Allah Allah!

Canı sıkkındı. Arif'in kolundan kurtulup yürüdü.

— Dur ulen, diye bağırdı. Şuna bakalım da gene gideriz.

— Yok, dedi Halil. Ben arkadaşları bulacağım.

Arif de yürüyecekti. Traktöre bir daha baktı. Pırıl pırıldı camın arkasında. «Homanog» marka, turuncu renkte bir traktördü. Tekerlerinin lastikleri yepyeniydi.

Yürümeyi unuttu. Baktı kaldı vitrine. Direksiyonun tekerine hiç el değmemişti. Öyle parlıyordu. Oturma iskemlesinin altında yaylar vardı. Önde ölçü saatleri, türlü pedallar görünüyordu.

Arif bakıyor, haz içinde kalıyordu. Gitmek için döndü, yapamadı. Tekrar dönüp baktı. Oradan ayrılamıyordu.

Sonra «Tarım araçları satışı» yazılı levhanın altındaki kapıyı açtı. Geniş bir yerdi burası. Hangara benziyordu. Çeşit çeşit tarım araçları, pulluklar, biçme makineleri diziliydi. Başka traktörler de vardı geride. Arif baktı kaldı.

Ortadaki masanın başında genç bir adam oturuyor, elindeki kalemle oynayıp duruyordu. Arif'in yaşında birisiydi.

— Buyur, dedi.

— Şöyle baktım, dedi Arif. Şu traktör kaç lira acaba?

— Traktör mü alacaksın?

— Hee, dedi Arif.

— Nasıl bir traktör alacaksın?

Arif bir şey anlamamıştı.

— Yani büyük mü, küçük mü, kaç beygirlik?

— Büyük, dedi Arif.

Adam kalktı.

— Vitrindekini verelim, dedi. Onbir bin beşyüz lira. Gazla çalışır. Taksitle olursa oniki bin lira.

Arif başını salladı. «Abovv» der gibiydi. Düşünmeye başladı. Satıcı boyuna açıklamalar yapıyordu.

— Çok sağlam bunlar. Yedek parçaları bulunur. Taksitler altı ay arayla ödenir. Yalnız fiyatın yarısı peşin.

— Yani altı bini şimdi mi vereceğiz?

— Evet, dedi adam. Üstünü de altışar ay arayla.

«Pancardan altı bin alsak» diye düşündü Arif. «Birinci taksidi yatırırız, baharda iki bin bulmak zor. Ama o zaman çiftler çıkar, parasıyla çift sürsem, iki bini kazanmak kolay değil. Öküzleri falan satmalı. Babam razı olur mu, bilmem?»

— İstersen şunu verelim, dedi adam. Daha ucuz. Dokuz bin yediyüz lira. Bu da güzeldir. Alanlar hep memnun oluyorlar.

Gri renkli bir traktördü.

— İçerde daha büyükleri de var, dedi, yeni geldi. Massey Harrisler. On dört bin liraya. Mazot yakar. Onların parası dört taksitte ödenecek.

Arif o tarafa gidip baktı. İçi hepsine de ayrı ayrı ısınıyordu. Ama adama belli etmemeye çalıştı.

— Babama söyleyeyim, dedi. Hem şimdi paramız yok. Pancar kalkınca alacağız.

— Kolay, dedi adam. Nerelisin sen?

— Özeler köyünden.

— Adın ne?

— Arif.

— Arif efendi. Alacaksanız bir an önce alın. Piyasada traktör kalmıyor. Hem daha da pahalılanacak bunlar, anladın mı? Babana söyle, alacaksanız bir an önce alın. Kefillerinizi falan getirin. Biraz da para bulursunuz, hangisini beğenirseniz hemen çekip götürün. Sonra pişman olursunuz, çünkü bulunmaz.

— Ben sürmeyi de iyice bilmiyorum, dedi Arif.

— Canım iş ona kalsın. Siz hele alın. Bizim makinistlerimiz var. Onlar gelir, sürmeyi öğretirler. Sonra trafikten ehliyet alır, rahatça kullanırsınız.

— Peki, dedi Arif. Babama söyleyeyim de hemen alalım. Şimdilik eyvallah.

— Güle güle, dedi adam. Ben sizin adınızı yazıyorum. Alacaksanız pancara beklemeyin, biraz biz de idare ederiz, anladın mı? Hemen gelin alın.

Arif çıktı. «Vay dinine» diye düşündü. «Adam neredeyse 'al git' diyecek. Amma iş be!»

Caddede yürürken içi karmakarışık olmuştu.

— Traktör almak kolaymış yahu... diye mırıldandı. Amma yavuz iş.

Dalmış, düşünüyordu.

— Gel bakalım buraya Arif! diyen bir ses duydu. Dönüp baktı. Hasan beydi. Arif toplandı.

— Buyur bey amca, diye vardı yanına.

— Ne arıyorsun burada, niye geldin?

— Askerlik muayenesine geldik amca.

— Ha, öyle mi, babana gittin mi?

— Gittim amca, epey iyi olmuş. Konuşuyor. Sana da selamı var.

— İyi, aleykümselam. Ne zaman çıkacakmış?

— Söylemediler. Herhalde bir ay daha kalacak.

— Kalsın. İyice düzelsin de öyle çıksın. Sen ne yapıyorsun bakalım? İşler yürüyor mu?

— Yürüyor amca, harmanı kolayladım. Pancarımız da iyi.

— Biliyorum, biliyorum. Sordum ben, iyi çalışıyormuşsun, aferin. Böyle olmalı. Baban çıksın da size bir de traktör alacağız, daha iyi çalışırsın o zaman.

— Sağol amca, onun için candarma yazıldım. Askere biraz geç gideyim de parasını ödeyeyim diye.

— Öyle mi, aferin! Bak akıllılık yapmışsın. Parasını babana ödetme. Kendin öde de, askere öyle git. Gel bakalım garsoon! diye bağırdı.

Arif'e çay ısmarladı. Oturduğu yerde bile gümüşlü bastonuna dayanıyordu. Yeleğinin cebinden saatinin altın kösteği sarkıyordu.

— Ben yakında Ankara'ya gideceğim, dedi. Babanı görürüm, traktör işini de söylerim. Merak etme.

Arif sevindi.

— Sağol amca, dedi. İyi olur. Babam biraz inat ediyor. «Al» diyorum almıyor.

— Gayri yapamaz, dedi Hasan bey. Gevrek gevrek güldü. Yapacağı kalmadı gayri.

Arif sevinmişti. İçinde yeni bir umut ışığı doğmuştu. Bu sefer kesindi artık. Hasan bey kalkıp gittikten sonra demin baktığı mağazanın önüne tekrar gitti. Vitrindeki traktöre bakmaya başladı. Zevk içinde kalıyordu. Anlatılmaz bir sevinç duyuyordu traktörün karşısında. İşte şunun üstüne binecekti. O zaman seyretsindi Arif'i Özeler köyü. Harman mı dayanırdı o zaman, sap mı dayanırdı? Pancar mı dayanırdı? Alimallah altından girip üstünden çıkacaktı hepsinin.

İstasyona geldiğinde köylüleri bağırdılar:

— Nerdesin yahu! Haydi çabuk ol, tren kalkacak, yetişemeyeceksin!

Koşup biletini aldı. Yürümek üzere olan trene güçlükle atlayabildi.

XIII

Arif geceleri tınaz savuruyordu. Rüzgâr çoğu zaman akşamdan sonra çıkıyor, gece yarısına kadar devam ediyordu. Köyün erkekleri hep çalışıyorlardı bu saatlerde. Harmanlardan uzun toz bulutları kalkıyordu. Yaba sesleri, saman sıyırtıları dolduruyordu geceyi. Kırmızımsı deneler samanlardan ayrılıyor, küçük uzun tepeler hallnde yığılıyordu. Samanlar birer tepe gibiydi yakından bakılınca.

— Arif!.. diye söylenerek geldi anası. Yetiversin gayri oğlum. Yat biraz.

— Olur mu ana? dedi Arif. Böyle rüzgâr çıkar mı bir daha? Çekil oradan, üstüne toz gelmesin.

Havaya doğru peşpeşe deneli samanları atmaya devam etti.

Saman tozu içinde kalmıştı her yeri. Ağzının içinde bile tozlar duyuyordu.

— Sen de yarılaş bari, dedi anası. Böyle bir kişiyle harman savrulur mu? Bak herkes üç dört kişl olmuş, öyle savuruyor.

— Olur olur. Yarın da öyle yaparız. Sen şimdi git yat da beni konuşturma!.

Kadın karşılık veremedi. Ay ışığında kıyasıya çalışan oğlunun karaltısına baktı. Üzülüyordu kendi kendine. Eve dönerken mırıldanıyordu: «Öldürecek kendini. Bu yaşta böyle çalışmak olur mu? Öldürecek...»

Arif sabaha doğru tınazın üstüne dikildi. Yabaya dayanarak, bir çeçe, bir samana baktı. Epey ilerletmişti işi. Koca harmanın tınazı nerdeyse yarı olmuştu. Elini boynuna götürerek terli saman tozlarını sildi. Alnını kaşıdı. Yakındaki harmanlara baktı, savurmayı bırakmıştı herkes. Yabayı tınazın doruğuna saplayıp indi. Üstünü başını çırptı. Testiyi dikip ağzını çalkaladı. Sonra kana kana içti. Arabaya tırmanıp ayakkabısıyle urbasiyle yatağa uzanıverdi. Yorgunluktn kemikleri sızlıyordu. Yatmasıyla horlamaya başlaması bir oldu.

O günler köy toza batmıştı. Harmanlar savruluyor, samanlar çekiliyordu. Yollar, meydanlar hep saman rengini almıştı. İnsanların elleri yüzleri, üstlerl başları saman tozları içindeydi. Hayvanlar yerlere yatıp ağnanmışa benziyorlardı. Ağaçların yaprakları, bostanlardaki kavun karpuzlar bile saman tozuna bulanmıştı. Yenen yemeklerde, ekmeklerin üstünde saman tozları vardı. Köyün en kirli zamanıydı şimdi. Hele çocukların elleri yüzleri, üstleri başları tozdan topraktan görünmezdi. Bu iş güç içinde onlarla kim uğraşacaktı, yüzlerine bile bakan olmazdı bu günlerde.

Ertesi gün öğleyin Arif, daha lyi uyuyayım diye caminin gölgesine geldl. Köylü gölgelere serilmiş, uyuyordu. Belki on onbeş kişi vardı. Gece çalışmış, harman savurmuşlardı. Üstleri başları perişandı hepsinin de. Bozuk düzen iş urbaları yağlanmış, kirlenmiş, bazılarının sırt tarafı terden kayış gibi olmuştu. Saçlar sakallar saman tozu içindeydi. Yorgun insanlardı hepsi. Bir yaşlı adam ağzını açmış horluyordu.

— Ali emmii!.. diye bağırdı yanındaki. Yavaş horla yahu. Milleti uyutmadın.

— Hağ?.. diye başını kaldırdı ihtiyar. Sonra homurdanarak arkasını döndü. Sen de git ananın evinde uyu köpoğlusu, dedi.

Arif kendini tutamayıp güldü bu söze. Uçta bir boş yer bu-

lup oraya uzandı. Buranın toprağı nedense serindi. Iyi uyku çekiliyordu.

Köye gelen meyve satıcıları yüklerini hep caminin gölgesine indirirlerdi. Bu mevsimde Özeler'e sık sık meyveciler, üzümcüler gelirdi. Buğdayla arpayla değişirlerdi meyvelerini. Harmanda yeni çıkmış ekin yığılı durunca insanın gözü görmez, tenekelerle, şiniklerle götürüp meyveye değişilirdi.

Bir saat kadar sonra Arif, satıcıların gürültüsüyle uyandı. Yerdeki sepetlerin başına kadınlar, çocuklar yığılmışlardı. Getirdikleri buğdayı tarttırıp karşılığında üzüm alıyorlardı.

Arif doğrulup başını kaşıdı. Yüzünü ekşiterek baktı. Uykusuzluktan başı ağrıyordu. İkindi sıcağı çökmüştü ortalığa. Uyuyanların çoğu kalkıp işe gitmişlerdi. Doğruldu.

— Nasıl veriyorsun üzümü? diyerek vardı üzümcünün yanına.

— Buğdayla bire bir veriyoruz kardaşlık dedi üzümcü.

Civar köylerin birinden gelmişti. Karayağız, ufak tefek bir adamdı. Konuşması Özeler konuşmasına benzemiyordu. Urbaları birbiri üstüne yamalıydı. İlerde iki kara eşek dinelmiş uyukluyorlardı. Uzaktan gelmişlerdi belli ki, yorgundular.

Arif sepetlere baktı. Küçük taneli bir cins kara üzüm doluydu. Bir cingil koparark tadına baktı.

— Çok tatlı üzümüm, dedi satıcı. Şeker gibi dilmit üzümü.

— İyi, dedi Arif. Buğday getireyim de iyilerinden bana da ver.

— Olur olur, getir.

Elleri makine gibi işliyordu. Bekleyen kadınlara boyuna üzüm tartıyordu.

— Dur bacı, diyordu birisine. Sen dur yahu! Üzümü hep deneledin. Onları da Allah kulu yiyecek. Ben tartarım, sen dur hele!

Arif dün savrulmuş buğday yığınına şiniği daldırdı.

— Ne olacak o? diye sordu anası. Buğday kalburluyordu.

— Üzüm alacağım, dedi Arif. Çocuklar bir üzüm yesinler.

Biraz sonra Arif şiniği kara üzümle doldurup geldi. Harmanda arabanın gölgesine doluşup yediler. Yarıya indirdiler şi-

niği hemen. Sıcakta harmanın tozu toprağı içinde, kara üzümler insana bir güzel geliyordu. Tadından hepsinin elleri yapış yapış oldu. Sonra Arif sigara yaktı. Genç yüzünde bir ağırlık, bir yetişkin erkek hali vardı. Tek tek çıkan sarışın sakalları, bıyıkları epey uzamıştılar. Yüzü bakımsızdı. Bugünlerde tıraş olmak, süslenmek kimin aklına gelirdi? Bağrı açık gömleği de kirlenmişti iyice.

— Ooof Allah... dedi Arif. Şu harman bitseydi bir.

— Arkasından pancar var, dedi anası.

— O kolay canım, o zamana kadar traktörü çekeriz. Fazla yevmiyeci tutarız. Siz sökersiniz, ben istasyona taşırım. Beş on günlük iş.

— Söylemesi kolay.

— Elbet kolay. Babam bir gelse... Altımda traktör olduktan sonra pancar neymiş bana?

Arif işleri küçümsüyordu. Traktör olunca pire kadar görünmüyordu gözüne. Her şeyi çabucak yapıveririm sanıyordu. Kavruk yüzüyle gülümsedi:

— Kendi pancarımızı çeker, sonra parasiyle pancar taşırım istasyona. Para kazanırım. Günde on sefer yapsam.

Yüzü parlıyor, gözleri süzülüyordu. Haz içinde kalıyordu traktörü düşünürken.

— Bir alabilseydik şunu canım, dedi.

Ayağa kalktı. Yabaya sarılıp dağılmış tınazı toplamaya başladı. Ter içinde kaldı az sonra.

— Ana! diye doğruldu. Babam gelince sen de söyle de traktörü hemen alalım, olmaz mı? Başka türlü gitmez valla.

— İnşallah, dedi anası. Ama askere gidiverirsin diye korkarım. O zaman biz traktörü ne yaparız?

— Yok, dedi Arif. Candarmaları geç alırlar. Parasını ödemeden gitmem, korkma.

Kendinden emindi. Yeniden çalışmaya başladı. Traktörü düşünürken gücü artıyordu. Her iş kolaydı o zaman.

Bir hafta içinde savurma işlerini de bitirdi. Başkalariyle yardımlaştı. Geceleri dört beş kişi bir olup çalıştılar. Bütün tınazları saman bir tarafa, tahıl bir tarafa ayırdılar. Anasiyle Ümmü de oturup hepsini kalburladılar. Bu arada pazar günlerine

getirip iki kere Ankara'ya gitti, babasını gördü. İyi olmuştu babası. Oturup konuşabiliyordu. Yirmi güne kalmaz çıkabileceğini umuyordu. Yüzü iyice ağarmıştı.

— Geçen gün gene Hasan bey geldi, dedi. Bu sefer çok iyilik etti doğrusu. Traktör işini de söyledi.

Düşünüyor, başını sallıyordu.

— Traktör alacağız sana. Başka türlü olmayacak. Düğün işini gelecek güze bırakırız. Bu yıl nişanı yapalım da... Şu traktör işini bir halledelim önce.

Arif sevincini belli etmemeye çalıştı. Başını eğmişti.

— Pancarın parasını oraya yatırırız. Öküzlerle biraz davar da satarız olmazsa.

— Atları da satsak?

— Yok. Atları şimdi satmak olmaz.

Ağır ağır konuşuyor, başını sallıyordu. Arif odanın beyaz duvarlarına bakındı. İçinde bir şeyler oluyordu. Sevinci anlatılacak gibi değildi. Sanki koca bir bent birdenbire boşalıverecekti. Arif kendisini tutmaya çalışıyordu.

Babasının yanından ayrılınca o gün Ankara'da kendi kendine dolaştı. Bir yer bilmiyordu ama, ayağı nereye giderse yürüdü. Gördüğü dükkaniardan anasına, kardeşlerine urbalık basma aldı, yazma aldı. Asıl Emine'ye bir hediye almayı düşünüyor, ama ne alacağına karar veremiyordu.

— Bayanlara külot, sütyen, külot sütyen!

Bir ses duydu yanıbaşında. Döndü, tablanın içinde ipekli bir şeyler duruyordu. Arif hiç sütyen görmemişti. Birisini alıp baktı. Nasıl kullanılacağına, ne işe yaradığına pek akıl erdirememişti. Evirip çevirdi. İpierine falan baktı.

— Ucuz beylm, dedi satıcı. Yalnız beş lira. Halis naylon.

Arif «köyde bunu takmayı bilmezler» diye düşündü. Sonra öğretmenin karısı aklına geldi. Emine ondan öğrenirdi canım.

— Ver bakalım bundan bir tane, dedi.

Adam alışkın elleriyle hemen bir sütyen sardı.

— Külot da alacaksın, dedi. Bunlar tek satılmaz.

Arif'in acemliğini sezmişti.

— Hangisini alacaksın? diye sordu. Arif birisini evirip çevirdi.

— Aha bunu, dedi.

Traktör işini doğrulamıştı nasıl olsa. Emine'ye beş on liralık şeyi kıyamıyacak değildi ya?

Dönüşte istasyondan köye doğru yürürken türkü söyledi:

«Ankara'da yedim taze meyveyi
Boşuna çiğnemişim yalan dünyayı.»

Kalınlaşmış, düz kaba bir sesi vardı. Duyan olsa gülerdi bu sese. Akşamın serinliğinde dümdüz avaya yayılıyordu. Tenhada bir tuhaftı sesi. Hediyelerini doldurduğu torbayı omuzuna almış, hızlı hızlı yürüyordu. Gülümsüyordu kendi kendine. Traktör alıyordu gayri.

— Bu yolu yayan yürümek yok bundan sonra! diye bağırdı. Yumruğunu sallıyordu. Ananı ağlatacağım senin yol! dedi, ananı ağlatacağım! Görürsün bak!

O akşam Emine'ye aldığı hediyeleri cebine koyup evden çıktı. «Nasıl etmeli de tenhada vermeli?» diye düşünüyordu. Caminin önüne doğru yürürken akşam ezanı okunuyordu. Çeşmeye baktı. Nuri ağa oradaydı. Arkasını dönmüş abdest alıyordu. Görmesin diye oradan hızla yürüyüp geçti. Bir nefeste Emine'lerin evine geldi. Kapı açıktı.

— Şerife hala!.. diye bağırarak girdi içeri.

Emine peydah oldu, uzun boyuyla ortaya dikiliverdi.

— Anam evde yok, diye fısıldadı.

— Daha iyi ya kız, dedi. Bak sana neler getirdim.

Cebindekileri çıkarıp uzattı. Akşam karanlığında Emine'nin kızardığını, şaşırdığını farkediyordu. Hediyelere bakmıyordu bile.

— Emine, dedi, Sürmeli Emine. Ne alıyorum biliyor musun?

— Ne? diye fısıldadı kız.

— Traktör alıyorum kız, traktör! Gözleri parlıyordu heyecandan .

— Yaa? dedi kız.

— Vallahi alıyorum. Göreceksin bak!

Bir yerleri titriyordu. Elini Emine'nin beline attı. Kız şaşkınlığından kaçamadı. Arif bir an dudaklarında Emine'nin sı-

cak, kadife gibi yumuşak yanağını duydu. Nedense, ikisi de titriyorlardı. Sonra kız kurtulup kaçtı.

— Anam gelir şimdi, diye fısıldadı.

Arif kapıdan sıvışıp kayboldu. Sokakta yürürken bile titriyordu.

XIV

Arif samanı çekip samanlığa doldurdu. Çok alsın diye arabanın sandığına tahtalar çakmıştı. Samanı getiriyor önce samanlığın duvarı dibine boşaltıyor, sonra inip yabayla duvardaki delikten içeri atıyordu. Koca samanlığı tavana kadar yığıp doldurdu. Tozdan eli ayağı görünmez olmuştu. Kirpikleri, saçları hep beyaza kesmişti. Anası delikten başını uzatıp baktı.

— Nerdesin Arif? diye sordu.

— Burdayım ana, dedi, görmüyor musun?

İçerisi karanlıktı. Üstelik saman tozu içindeydi. Gözleri oraya alışmadığı için kadın, oğlunu hâlâ göremiyordu.

— Öğretmen geldi, çık hele dışarı, diye bağırdı.

Arif elinde yabasıyla samanların tepesinden aşağı doğru kaydı. Öğretmen kapıda onu bekliyordu.

— Ooo... Ne bu hal be? diye karşıladı Arif'i.

Arif eğilip tükürdü. Sonra beyaz dişlerini göstererek güldü.

— Ne yapayım öğretmenim, içerisi toz.

— Yahu elin yüzün görünmez olmuş?

— Saman aktarıyorum, bir taraf doldu. Kapının yanı boş kaldı. O tarafa deviriyorum.

— İyi iyi. Nasılsın bakalım? Çoktandır görüşemedik.

— Bildiğiniz gibi, dedi Arif. İş çok.

Arif, anasına baktı.

— Öğretmene sandalye getir ana, dedi. Bir de ayran çalka bize.

— Yok yok, ben gidiyorum. Şöyle bir uğrayıverdim. Zahmet etmeyin.

— Zahmet yok öğretmenim. Şu gölgede oturalım biraz.

— Olmaz, sen çalışıyorsun, eylemeyeyim.

— Yok zararı, dedi Arif. Elini salladı. Zati kolayladık. Traktör de sağlama bindi.

— Öyle mi?

Anası bir sandalye getirmişti. Öğretmen, duvarın gölgesine çekerek oturdu. Arif de yanına çömeldi, arkasını duvara verdi.

— Babam razı oldu, dedi Arif. Hastaneden çıkar çıkmaz alacak.

Elini sallıyordu konuşurken. Sevinci sesinden belliydi.

— Yaa?.. dedi öğretmen. Gözün aydın. Demek oldu iş?

— Sağolun, kasabada bir traktör görmüştüm, eğer satılmadıysa onu aldıracağım.

— Oh oh... Haydi hayırlısı.

— Askerlik işini de hallettik. Candarma yazıldım.

— Onu duydum, tebrik ederim. Muhtar anlattı. Candarmaları sahiden geç alırlarsa iyi olmuş. Baban yalnız başına güçlük çekerdi.

Bakır bir tas içinde ayran gelmişti. Arif:

— Hani bardak? diye anasına çıkıştı.

Kadın şaşkınlıkla geri döndü.

— İstemez canım, dedi öğretmen. Bırak, bundan içeriz.

— Halil! diye bağırdı Arif oturduğu yerden.

Halil köy içine doğru gidiyordu. Arif'in sesini duymazdan geldi.

— Halil, Haliiil!

Arkasından koştu.

— Ula, öğretmen var. Seni çağırıyor, gel!

Halil durdu.

— Ne var? diye sordu. Sesi küskündü. Arif yanına gelip boynuna sarıldı.

— Ula arkadaş, dedi, bana niye küsüyorsun? Vallahi benim kabahatım yok bu işde.

— Bırak beni, küs müs değilim, bırak.

— Gel, seni öğretmen çağırıyor.

— Ne yapacakmış?

— Gel yahu, konuşacak herhalde.

Bu sırada öğretmenin de sesl duyuldu. Halil'i çağırıyordu. Arif'in kolunda küskün küskün geldi. Öğretmenin iki yanına oturdular.

— Ne o? diye gülümsedi öğretmen. Dargın mısınız yoksa?

— Yok öğretmenim, dedi Halil. Ne darginlığı? Benim bir kıymatım yok ki, dargın olsak.

— Nasıl yani?

— İşte öyle...

Öğretmen, Arif'e baktı. Arif açıkladı:

— Öğretmenim, dedi, askerlik yoklamasında bir sınıfa ayrılmak istiyorduk. Beni candarma yazdılar onun için darılıyor.

— Sen ne oldun?..

— Piyade...

— İyi ya, dedi öğretmen. Sen en iyi sınıfa ayrılmışsın. Piyadelik eskiden zormuş, ama bugün en kolay.

— Bir şey dediğimiz yok, öğretmenim, dedi Halil. Suratı asıktı.

Bardak gelmişti. Önce öğretmen, sonra Halil'le Arif ayranlarını içtiler. Öğretmen ağır ağır konuştu:

— Öyle küçük şeyler için darılmak olmaz. Siz çocuk değilsiniz artık. Bir yere düşemeyecek olduktan sonra aynı sınıfta da olsanız düşemezsiniz. Hem şimdl belli olmaz o.

İkisi de kafalarını eğlp dinlediler. Uzunca bir sessizlik geçti.

— Hadi Allaha ısmarladık, diyerek kalktı öğretmen. Baban için tekrar geçmiş olsun. Allah kavuştursun.

— Sağol öğretmenim, dedi Arif. Bu yıl bostanlara gidemedik. Mısırlar da olmuş...

Öğretmen kafasını salladı:

— Gideriz daha, dedi. Hele baban gelsin. Hep birlikte gideriz.

— Olur öğretmenim.

Arif ayağa kalkmıştı. Tozlu yüzüyle gülümsedi. Ak dişleri görünüyordu.

— İşlerinizi bitirin bakalım, gideriz elbet... dedi öğretmen. Yürümüştü, köşeyi dönüp kayboldu.

Halil'le Arif yalnız kalmışlardı. Duvar dibine tekrar oturdular. Gölge serindi.

— Ne var ne yok? diye göz kırptı Arif.

— Hiç, dedi Halil. İşin iş, keyfin yerinde...

— Ne keyfi yahu! Harmanı başettim diye seviniyorum. Değilse sevinmek kim, ben kim? Babamın haline baksana.

— Ne var babanın halinde? İyi oldu işte. Daha ne istiyorsun?

— İyi oldu ama... dedi Arif. Ekleyecek bir şey bulamadı. Birden sordu:

— Ayşe'den ne haber?

— Hiç, dedi Halil. Ne haber olsun? Dün çeşmeden gelirken uğrumu bekledi.

— Deme?

— Valla bekledi. Hem de kırk elli adım uzaktan... Atları sulamaya gidiyordum. O da elinde güğüm çeşmeden geliyormuş, ben geçinceye kadar bekledi orada.

— Vay bee... dedi Arif. Başkası var mıydı oralarda?

— Bilmem, yoktu herhalde.

— Eee... Bir şey söylemedin mi yahu?

— Söyleyemedim, diye elini salladı Halil. Pişmanlık içindeydi.

— Deseydin, «Ayşe, yolumu bekledin, beni de bekle.»

— Aha buram tıkandı kaldı ağzına kestiğim.

— Yaa? dedi Arif. Sigara uzattı.

— Neydiyim, dedi Halil. Elini dizine vurdu. Sonradan çok sözler düzdüm ama... orada birini bile söyleyemedim. Yazmasının arasından bana bakıyordu valla.

— Tuh be! diye ayağa kalktı Arif. Beceriksizsin be!

— Neydiyim birader, yapamadım.

Yüzü acılıydı. Arif düşündü kaldı.

— Sen harmanı bitirdin mi? diye sordu.

— Bitirdim, dedi Halil.

— Benim de az kaldı. Yarın hepsi tamam. Seninle bostanlara doğru gidelim. Hem kavun karpuz yeriz, hem de Ayşe'ye bir güzel mektup yazalım, ne dersin ha?

Halil yere bakıp düşündü:

— Olur mu? dedi. Elin kızına mektup yazılır mı? Belki babasının eline geçer. Sonra iş iyice bozulur.

— Niye geçermiş? diye çıkıştı Arif. İyi saklasın, okuyunca vursun ocağa yaksın.

— Nasıl yollayacağız?

— Ondan kolay ne var? dedi Arif. Bizim Ümmü'yle yollarız.

Halil düşünüyor, bir karar veremiyordu.

— Dinine yandığım, dedi. Hatçe abla işin içine girseydi yola koyardı ama...

— Sen boş versene, dedi Arif. Biz işi o kaltağa hiç bırakmayalım. Doğrudan kendisine mektup yazalım. Madem uğrunu beklemiş?

— Bekledi ama, bana baktığını iyice bilmiyorum arkadaş. Görecekler diye bakamadım o tarafa.

— Bakmıştır canım... Uğrunu bekler de hiç bakmaz mı?

— Bilmem ki... Hem belki âdet diye beklemiştir, değil mi ya? Karı milleti erkeklerin uğrunu bekler.

— Yok be, dedi Arif. Adet diye niye beklesin? Yürür geçer, değil mi ya?

— Bilmem, dedi Halil. Başını eğip düşündü.

Arif birden elini dizine vurdu:

— Ah, ben de şu Özeler köyüne karşı bir traktör çekseydim arkadaş, dedi. Kasketini çıkarıp yere vurdu. Şapkadan boru gibi toz çıktı.

— Dur be! diye ayağa kalktı Halil. Amma yaptın ha!

Arif karmakarışık sarışın saçlarının altında tozlu yüzüyle gülüyordu. Kafasında şapkanın yeri belliydi.

— Ne o, gidiyor musun? diye sordu.

— He, dedi Halil. Bizimkiler tahıl yıkıyorlar da, bir bakayım hele.

— Bak bakalım. Ben de şu saman işini bitirivereyim. Sonra bostanlara doğru gezeriz, olmaz mı?

— Olur, dedi Halil.

Ayrıldılar. Arif kasketini başına giydi, tekrar samanlığa girdi.

İki gün sonra köyün harman yerleri hep boşalmıştı. Saman kalıntılarından başka bir şey görünmüyordu oralarda. Köy o

günlerde yeni bir devreye girerdi. Hayvanlar otlaklara dağılır, rahata kavuşurlardı. Köylüler kasabaya giderlerdi. Buğday satılırdı, üst-baş düzülürdü. Alınacaklar alınır, o yıl düğün yapacaklar şimdiden hazırlıklara başlarlardı.

Köylü hep bostanlara dökülürdü o günler. Pancar sökümüne kadar on onbeş gün dinlenilirdi. Çocuklar, akşamlara değin ırmakta yıkanırlardı. Usanmazlardı bir türlü. Bostan tarlalarının kıyılarında yer yer dumanlar tüterdi. Taze mısır kokusu yayılırdı ortalara. Uzaktan şalvarlı, ak başörtülü kızlar görülürdü. Bostanların yeşillikleri içinde dolaşırlar, olgun kavun ararlardı. Çocukların önleri kavun karpuz suyundan hep kirli olurdu. Kocaman başlı ay çiçekleri görünürdü uzaktan. Güneşe doğru sarı sarı eğilirlerdi. Erkekler geceleri bostanda yatarlardı. Bütün gün sesler gelirdi oralardan. Bu günlerde Özeler köyünün bostanları şenlikli olurdu.

— Ana!.. diye içeri bağırdı Arif. Bugün beni aramayın, bostanlara gidiyorum.

— Gelirken kavun karpuz getir, dedi anası... Ben de şimdi Ümmü'yü yollayacaktım.

— Ohooo... dedi Arif. Ben kavun mavun getiremem.

— Ne? Niye getiremezsin?

— Belki akşam geleceğiz be. Gezmeye gidiyoruz biz. Sen gene Ümmü'yü yolla.

Halil'le göz kırpışıp yürüdüler. Bugün iş urbalarını çıkarmış, temizleri giymişlerdi. Dikişleri bozuktu elbiselerinin, ütüleri de kalmamıştı. Halil'in ceketi omuzlarından hafifçe solmuştu. Ama gene de iş içindeki gibi partal değillerdi. Tıraş bile olmuşlardı bugün, kavruk yüzler parlıyordu.

— Şu taraftan gidelim, dedi Halil. Çenesiyle gösterdi.

Caminin altından dolaştılar. Çeşmebaşı tenhaydı. Sular kurnadan oluğa gürültüyle dökülüyordu. Duvarın gölgesinde bir iki yaşlı, oturmuş, konuşuyorlardı. Birisi:

— Ula İzzet ağanın oğluu!.. diye bağırdı. Babandan ne haber, babandan?

— İyi emmi, dedi Arif. Yakında gelecek. Kurtuldu.

— Oh oh, dedi adam. Allah kavuştursun yeğenim.

Arif'le Halil bostanlardan yana yürüdüler. Su arkının üstü-

ne köprü diye uzatılmış ağaçtan geçtiler. Tarlalar hemen başlıyordu. Soluk yeşil karpuz yapraklarının yanında daha koyu görünen kavun tarlalarında yer yer parlak yuvarlaklıklar farkediliyordu. Boy vermiş mısırların uzun yaprakları rüzgar estikçe parlayıp, sönüp duruyorlardı. Tarla sınırlarında söğüt araçları vardı. Yerlere doğru sarkan yapraklarından eğilerek sakınarak geçtiler.

— Ne tarafa gidelim? diye sordu Arif.

— Hele ırmak kıyısına varalım. Sonra Kısığa yukarı yürürüz.

Sigara yaktılar. Arif nefesini boşalttı:

— Ağzına tükürdüğüm, dedi. İnsanın işi gücü olmamalı da hep böyle gezmeli işte.

— Boşver, adamın canı sıkılır.

— Niye sıkılsın yahu? Akşama kadar gezer durursun bostanlarda. Karı kız gözetlersin.

— Canım ne yapacaksın elin karısını kızını gözetleyip de?

— Bakarsın hiç değilse yahu. Ankara'da milletin karısı kızı çıkmış geziyor. Herkes de durmuş bakıyor. Nasıl bir âdetse?

— Bakar bakar arkadaş. Orası Ankara.

— Burası da Özeler köyü be. Aha Ayşe şimdi bostandaysa, sen bakmayacak mısın?

— O başka, ona bakarım.

Arif bir kahkaha attı.

— Gördün mü ya?

— Sahi Kısık'da mı acaba? diye sordu Halil.

— Bakalım, dedi Arif. Bostandaysa ne yapacaksın şimdi, söyle?

— Ne yapılır, hiçbir şey yapmam.

— Ula, yalnız başına bostandaysa, sokul yanına konuş.

Halil sıkılmıştı:

— Olur mu yahu? dedi. Elin kızıyla konuşulur mu? Hem yalnız başına bostana gelmez ki. Yanında babası neyi vardır.

Değirmenin yanından geçtiler. Söğütlerin gölgesinde çocuklar vardı. Çamurlarla oynuyorlardı. Kimisi suyun içindeydi.

— Ne yapıyorsunuz burada? diye çıkıştı Arif.

— Hiç, dedi birisi, oynuyoruz.

— Bizim bostana neyi girmeyin ha, vallahi benzetirim.

Durup Arif'e baktılar. Elleri yüzleri çamur içindeydi. Kara kara köy çocuklarıydı hepsi de.

— Yok emmi, dedi birisi. Girmeyiz.

Irmak kıyısını koğuşturarak giden, tek kişinin geçebileceği dar bir yol vardı. Arka arkaya yürüdüler. Her yeri ot bürümüştü. Irmak kıyısında söğüt dalları, kamışlar birbirine girmişlerdi. Orman gibiydi oralar. Yolun sağ kıyısında bostanlar vardı. Beş altı adım uzakta sarı sarı kavunlar görünüyordu.

— Arif, dedi Halil, gir şurdan bir kavun kopar.

— Sen girsene, dedi Arif.

— Kimin bu bostan?

— Kâmil ağanın.

İlerde bir ahlat ağacının gölgesinde kadınlar görünüyordu. Birisi ağacın dallarına iplerle bağlı bir beşiğe abanmış çocuk emziriyordu. Yüksek otların arasındaki yoldan geçen delikanlıları görmediği için kadın göğsünü saklamamıştı.

— Abovv, diye fısıldayarak eğildi Arif. Halil'e de eğilmesi için işaret etti.

— Ne var? diyerek eğildi Halil.

— Memelere bak be. Kağıt gibi valla.

Halil sakınıp doğrularak baktı.

— Kim o? diye sordu.

— Kâmil ağanın gelini.

Bu sefer Arif doğrulup baktı.

— Kavun gibi valla, diye fısıldadı.

Sonra yola çöküp birbirlerine bakıştılar. Yüzleri terlemişti delikanlıların. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

Arif tekrar doğrulup baktı.

— Vay canına, dedi. Yaman karıymış şu Fadime gelin.

— He, dedi Halil. Kocası da aksi gibi uyuzun biri.

— Aha şimdi burda olmalı şu gelin...

— Şimdi görülür arkadaş, gece olmalı ki...

Arif tekrar baktı.

— Tuh, ağzına tükürdüğüm, dedi. Doğrulmuş, beşiği sallıyor.

Dikilip şaşkın şaşkın baktılar. Sonra yürüdüler çaresiz.

— Halil be, dedi Arif. Arkadaş gir şuradan bir kavun kopar. Kavunlarını bari yiyelim şunların.

Halil eğilerek yoldan saptı. Usulca bir kavun koparıp önüne sakladı.

— Ula iyisini koparmadın.

— Ne diyorsun yahu, bu kavunlar şeker gibidir.

Adam boyu otları devirerek ırmağın kıyısına saptılar. Kamış ve çamur kokuyordu oralar. Bir gölgeye oturdular. Halil siyah kemik saplı çakısını çıkarıp kavunu dilim dilim kesti. İçinin sarı, olgun bir rengi vardı.

— Ula arkadaş, dedi, hatırladın mı? Kasabadaki traktörün rengi aynen böyleydi.

— Haydi oradan. Bu renkte traktör olur mu?

— Sen öyle san..

Arif düşündü. Gözlerini büyüterek söylendi:

— Ne traktördü be?

— Yesene yahu! diye çıkıştı Halil. Şeker gibi kavun valla.

Arif bir dilim aldı. Sularını çenesine akıtarak ısırdı. Sonra yüzünü buruşturdu:

— Hadi be! dedi. Bu da kavun mu? Kâmil ağanın gelini de böyleyse eğer... Elini salladı.

— Boşver, fosmuş...

Kavun dilimini kaldırıp ırmağa attı.

— Atma yahu, nesi var bu kavunun? Ben yiyeceğim.

— Bununla karnını şişirme arkadaş. İştahını bizim bostana sakla. Vallahi lokum gibi kavunlar var bizim bostanda.

— Heh! Kürdün kavunlar gibiydi zere?

— Kürdün bostan kaç para?

— Öyle deme arkadaş. Bu yıl Kürdün bostanı birinciye gelir. Geçen gün caminin önüne bir kavun getirdi. Anam anam... Vallahi ben öyle kavun yememiştim.

— Sahi mi?

— Sahi ya. Hep öyle dedi köyün büyükleri. Görsen kapışıverdiler. Bir küçük dilim zor alabildim.

— Kalk oraya gidelim öyleyse.

Halil kavunu bitirememişti. Öylece ırmağa atıp Arif'in arkasından yürüdü.

— Ama, Kürdün karı bekliyordur ha!

— Beklesin! Gayri bir kavun da mı vermez bize?

— Vermez arkadaş; mal onun değil mi?

— Kim? diye döndü Halil'e. Vallahi onun bostanını dipten temizlerim. Bana Özelerli Arif derler.

Dar yolda arka arkaya yürüyorlardı.

— İzzet ağanın oğlu derler, diye cevap verdi Halil. Ne olacak, arkan güçlü. Yetim değilsin ya benim gibi.

— Az daha biz de yetim oluyorduk arkadaş. Bana da «Sarıyetim» derlerdi gayri. Allah korudu yoksa.

— He... Ver bir sigara bakalım, şerefine.

Sigaraları yaktılar.

— Sen onu bunu ne edeceksin? diye yürüdü Arif. Aha Ayşe'lerin bostana geliyoruz. Kendisi oradaysa yanına varıp konuşacak mısın, onu söyle?

— .....

— Ha? diye geri döndü Arif.

— Yürü yahu, yürü.

— Söylesene, konuşacak mısın?

— Elin kızıyla konuşulur mu arkadaş? Ne derler sonra?

— Ne derlermiş? Varırsın yanına, dersin, «Ayşe, senin için çıra gibi yanıyorum. Benden başkasına varırsan Allahtan bul...»

Halil tıraşlı esmer güzüyle güldü:

— Amma yaptın, dedi. Ben nasıl söyleyeyim onu?

— Söylemezsen işte böyle yanar durursun.

— Ayşe için olduktan sonra yanayım varayım. Yürü sen.

— Valla beceriksizsin be, dedi Arif. Ben olaydım, bak Ayşe'yi şimdiye kadar ne yapardım?

— Ne yapardın? Emine'yi ne yaptın?

— Öptüm be, daha ne yapayım?

— Ket! Yalancı sen de...

— Nabalın boynuma olsun öptüm. Hem de kendi evlerinde.

Halil içini çekti:

— Babam olsa ben de öperdim, dedi.

— Hadi ordan! Baban gelip de kızı sana tutumuverecek, enayi?

— Tutmaz ama, arkadaş, senin gibi sözlü olursun hiç değilse. Sözlü olduktan sonra öpülür elbet.

— Bana bak, sen bu akılla sözlü olsan da öpemezsin.

Halil sıkılmaya başlamıştı. Arif'e de, kendisine de kızıyordu.

— Sus yahu! dedi. Bırak şu öpmeyi möpmeyi.

Yol ırmağın kıvrıntısına uyarak tarlalara doğru dönüyordu. Su yolundan atladılar. Hafız efendinin bostanına gelmişlerdi. Uzun kavak ağaçlarının gölgesinden geçtiler. Kimse yoktu oralarda.

— Bak, dedi Arif. Bostanı görüyor musun?

— Boşver. Hafız efendi buralardadır. Bir yere gizlenmiş bizi gözlüyordur.

Hiçbir şeye dokunmadan geçtiler. Irmağın kıyısında elma ağaçları vardı. Dallarda kırmızı elmalar olmuştu.

Birkaç bostan daha geçtiler. Bir yerde çırılçıplak çocuklar ırmağa girmiş yüzüyorlardı.

— Vay reziller vay! diye bağırdı Arif. İşleri güçleri yok bunların.

— Ne işleri olacak? diye yanıtladı Halil.

— Biz de yıkanalım mı?

— Yok yahu, benim karnım aç. Hele biraz kavun karpuz yiyelim.

Ayşe'lerin bostan görünmüştü. «Kim var?» diye ikisi birden bakmaya başladılar.

— Gel arkadaş, diye fısıldadı Arif. Ayşe orada valla.

— Hani? diyerek ayakları üstünde doğruldu Halil.

— İşte... Şu tarafa bak.

Halil durgunlaşıverdi. Görmüştü Ayşe'yi.

— Ama yanında anası da var.

— Tüh be... Yalnız olsaydı ne iyi olacaktı, değil mi?

— Boşver, dedi Halil. Yürü gidelim.

Yüzü gölgelenmişti. İçli bir çocuktu.

— Ne gitmesi? Şöyle arkın yanına doğru yanaşalım da yakından gör.

Halil sabırsızlandı:

— Yok yok, dedi. Bir gören olur, buralardan gidelim.

— Vallahi olmaz. Korkma, gel benimle.

Kolundan zorla çekti. Söğüt dallarının karaltısına gizlenerek yürüdüler. Arkın kıyısı toprak yığılıydı. Oraya varınca otların üstüne uzandılar.

Ayşe ahlat ağacının gölgesinde taze fasulye kırıyordu. Yazmasının uçlarını arkasına doğru sarkıtmıştı. Kumral, ufak tefek bir kızdı. Hiçbir şeyin farkında değildi. Elleri işliyordu boyuna.

— Anaa! diye incecik sesiyle bağırdı.

Halil'le Arif hemen toprak yığınının arkasına pıstılar.

Kız, anasiyle birşeyler konuştu. Ne dedikleri buradan pek anlaşılmıyordu. Halil heyecandan kızarmıştı.

— Hadi gidelim, diye fısıldadı tekrar.

— Dur yahu, dedi Arif. Acelen ne?

Sonra kafasını uzatıp baktı.

— Bak, dlye fısıldadı Halll'e.

Halil kafasını usulca kaldırıp baktı. Ayşe hemen yakınlarındaki fasulye yarığına eğilmişti. Yaprakların arasında yüzü iyice görülüyordu. Bir de türkü mırıldanıyordu Inceden. Arkasını dönüp tekrar eğildi. Çiçekli basma şalvarının içinde kalçaları gerilip öylece belli oldu.

Arif, Halil'I usulca dürttü.

— Dur be! diye kızdı Halil.

Arif'in de bakmasını kıskanıyordu belli ki.

— Çekil! diye fısıldadı, gidelim hadi!

— Niye? Baksana Işte...

Ayşe doğruldu. Elindekl fasulyeleri sepete koydu. Yazmasını düzeltmek için ellerini başına götürdü. Göğüsleri ortaya çıkmıştı. İşliğinin altında diri diriydiler.

Halil'in burnu terlemiştl. Sonra kız işine eğildi gene.

— Arif, dedi Halil, hadi gidelim yahu. Bir gören olur, Allahaşkına gidelim.

— Neden? Baksana Işte...

— Yok yok, bırak. Gördüm gayri yeter.

Yüzü bir acıyla dertlenmişti. Arif'in bacağından asıldı.

— Amma yaptın, diyerek geldi Arif. Sen göresin diye uğraşıyorum ben.

Halil kararsızlık Içindeydl. Ne yapacağını bilemiyordu.

— Aaah ahl Ben kendimi öldürürüm bu kız Için arkadaş.

Arif, Halil'in yüzüne baktı. Acımıştı arkadaşına. Söyleyecek bir söz bulamıyordu. Söğüt dallarının arkasına pısarak yürüdüler. Irmak kıyısına gelince Halil otların üstüne uzandı. Güneş vurmasın diye elinin tersiyle yüzünü kapatmıştı.

— Yaşamak bana haram, diye söylendi.

— Boşver yahu, dedi Arif. Bu kız nasıl olsa senin. Daha küçük diye vermiyorlar. Baksana bizim Ümmü kadar bir şey.

Halil susmuştu. Yüzündeki elini açmıyordu. Durgunlaşıp kalmıştı birdenbire.

— Kalk, dedi Arif, bizim bostana gidelim. Acıktık.

— Yok, dedi Halil. Sen git. Ben burada kalacağım.

— Olur mu yahu? Ne yapacaksın burada, hadi kalk!

Halil kımıldamıyordu. Öyle ağırlaşmıştı.

Arif söğütlerin arasından köye doğru baktı. Yayvan tepelerin önünde karışık kuruşuk evler görünüyordu. Okulun, caminin kiremitleri güneşten titriyorlardı. Aşağılardan ırmakta yıkanan çocukların sesleri geliyordu.

— Halil! diye seslendi tekrar.

Halil hiç cevap vermedi.

— Halil be!..

— Ne var?

— Gidelim arkadaş, ne yatıyorsun burada?

— .....

— Hani Kısığa kadar yürüyecektik, kalk gayri!

Halil zorlukla doğruldu. Yüzünde bir istekizlik vardı. Bostanlara yukarı yürüdüler.

XV

Akşam yemeğinde kapı vuruldu.

— Kim o? diye çıktı Arif.

— Gel arkadaş, dedi bir ses. Sana bir şey söyleyeceğiz.

Arif lokmasını çiğneyerek sordu:

— Ne söyleyeceksiniz?

— Yemek mi yiyorsun, bitirince dükkana gel. Seni bekliyoruz.

Arif, Hacı'nın arkasından baktı.

— Ne diyeceksiniz yahu?

— Nene gerek, sen dükkana gel.

Arif merak etmişti. Yemekten sonra hemen çıktı. Dükkanın kapısı açıktı.

— Ne o? diye girdi içeri. Hacı:

«Sus» der gidilerden bir işaret yaptı. Arif baktı. Köylülerden birkaç kişi alış-veriş ediyorlardı. Kasabalı yemenici Reşat usta, Yakub'un Ali, bir de akranlardan İdris içerde oturuyorlardı. Onlar da Arif'e «sus» işareti yaptılar. Yüzlerinden bir iş saklamaya çalıştıkları anlaşılıyordu. Arif içeri geçip bir gaz tenekesine oturdu. Alış-veriş eden köylüler çıkınca dükkancı Hasan efendi:

— Arif, seni biz çağırdık, dedi.

— Buyur Hasan ağabi.

— Yarın bostanlara doğru gezmeye gideceğiz de.

İdris ayağa kalktı:

— Yani mideleri bir yıkayacağız arkadaş. Senin anlayacağın...

Arif bir şey anlamadı:

— Ne yapacağız? diye sordu.

— Yani, dedi Hasan efendi, biraz içkimiz var da, gidip içeceğiz.

— Ha... iyi ama Hasan ağabi, benim babam... biliyon ya? Ben gitmesem...

Kasabalı yemenici söze katıldı:

— Yooo, baban iyi olmuş, duyduk. Geçmiş olsun. Sen içmesen bile aramızda bulunacaksın.

— Öyle, dedi Hacı. İtiraz yok. (Ellerini kaldırdı) İzzet emmi gayri iyi oldu. Değilse biz seni zaten çağırmazdık.

— Arif, dedi Hasan efendi, bunu kimse duymayacak. Aramızda bir iş. Ali efendi bizi traktörüyle erkenden uzak bir yere götürecek. Şöyle ırmak kıyısında bir yere.

— Kısık'a. Bent başına...

— Kuzu götüreceğiz. Bostanlardan kavun karpuz koparırız. Burada ben meyve de ayırdım. Biraz da patlıcan, domates falan... Bizim Reşat usta iyi kazan kebabı yaparmış.

Yemenici elini kaldırdı:

— Onu bana bırakın, dedi. Çok güzel yaparım. Harmanları kaldırdınız, çalışmaktan ananız ağladı. Şöyle bir dinlenin gayri ha?...

«Her şey oldu bitti» der gibiydi. Çabuk çabuk konuşuyordu.

İdris ayağa kalktı:

— Arkadaş, dedi, konuşurken her yerini oynatıyordu, eğilip bükülüyordu nedense. Boşuna çabalama. Seni almadan gitmeyiz. Yarın çalıp oynayacağız, anladın ya?

Göbek atar gibi oynama taklidi yaptı. İdris, Özeler'in en iyi oynayan delikanlısıydı. Yüzü pek esmer ve zayıftı. Dudakları bile karaydı. Ama çevik bir bedeni vardı. Oynarken kırılır gibi eğilir bükülürdü. Köyde ona «Çingene İdris» derlerdi.

— Yarın, diye ellerini kaldırdı, kurtlarımızı dökeceğiz, bitti!..

Arif düşündü:

— İyi ama, dedi, bana ayıp olur yahu. Babam...

— Duyulmayacak canım, dedi Hasan efendi. Hem niye ayıp olurmuş? Adam ölümden kurtuldu. Sevinmek asıl senin hakkın.

Hep birden dil döktüler. Arif'i de babasını da sevdiklerini söylediler. «Sen içmesen bile aramızda bulunacaksın» dediler.

Yakub'un Ali:

— Arkadaş, dedi, bu yıl Özeler'de en çok sen çalıştın. Koca İzzet ağanın harmanlarını tek başına kaldırdın. Daha ne istiyorlar? Bir gün eğlenmek hakkındır.

Konuşuldukça Hacı heyecanlanıyordu:

— Tamam tamam, dedi. Ben akşamdan her şeyi hazırlıyorum. Kab-kacak, ekmek... Ne gerekirse hepsini buraya getirlr bırakırım. Sabah erkenden, vızırt...

Yemenici Reşat:

— Şu Özeler köyünde iyi delikanlılar var be, dedi. Çabuk çabuk konuşuyordu. Şunlara bak, hepsi de ateş maaşallah!

İdris bu söze oynayarak cevap verdi. Hep birden gülüştüler.

— Kimler gidecek? diye sordu Arif. Hasan efendi saydı:

— Ben, sen, Reşat usta, Ali efendi, Hacı... Bir de İdris. Altı kişi.

— Halil'i de alsak.

— O kim? dedi Reşat usta. Köyü hemen hep tanırdı.

— Karayetim canım, dediler.

— Ha... Olur, gelsin. Yedi kişi mi oluyoruz o zaman?

— Tamam, yedi kişi. Fazla olmayalım.

— Ben içki içmem, dedi Arif. Yanınızda bulunurum. Masraflara da ortağım, tamam mı?

— Olur olur. Sen içme.

Hemen hazırlığa başladılar.

Sabah dükkanın önünde toplanmışlardı. Traktörün römorkuna doluştular. Arif gene direksiyon başına dikilip Ali'nin omuzundan tutundu.

— Tamam mıyız? diye bağırdı arkaya doğru.

— Dur, dedi birisi. Ula Hacı, unuttuğumuz bir şey varsa karışmam bak!

— Tamam, tamam, her şey tamam...

— Tuz aldın mı?

— Aha bir onu almadım işte, tüüü...

Hep birden gülüştüler. Hasan efendi mahcup, kızgın kafasını sallayarak indi. Dükkandan bir paket tuz alıp geldi.

Sonra yürüdüler. Yol bostanların arasından geçiyordu. Arif ileri doğru bakıyor, yüzünde rüzgarlanan havayla gülümsüyordu. Ali'nin kulağına eğildi:

— Arkadaş, dedi, ben de traktör alıyorum gayri.

— Sahi mi? diye sordu Ali.

— Vallahi alıyorum. Babam razı oldu. Hastaneden çıkınca tamam.

— İyi iyi... Ben zaten biliyordum sizin traktör alacağınızı. Size gerekli canım.

— Ali! diye bağırdılar arkadan. Dur işareti yaptılar. Traktör durdu.

— İnin delikanlılar! dedi Hasan efendi. Şu bostanlardan birer ikişer kavun karpuz seçin. İyilerinden olsun ha!

Halil, İdris, Hacı indiler. Çevredeki bostanlara dağıldılar.

— Sen de in Arif, çabuk!

— Ulaa! diye bir ses geldi uzaktan. Gören olmuştu demek. Delikanlılar ellerini çabuk tuttular. İkişer üçer tane getirmişlerdi. Römorkun bir tarafına yığdılar.

— Ula kuzunun yanına koymayın, dedi Hasan efendi. Kavunlar üstüne yuvarlanır, yazık.

Hacı, ayakları bağlı buzuyu kucaklayıp ön tarafa getirdi. Hemen yürüdüler. Arif'in gözü hep Ali'nin traktör sürüşündeydi. Gaza nasıl basıyor, direksiyonu nasıl çeviriyor, dikkat ediyordu.

Geride Yemenici Reşat kendinden memnundu. Arkasını römorkun tahtasına dayamış, bacağını bacağının üstüne uzatmış, gülümsüyordu.

— Ula, dedi, köyde duyulursa analarınız sizi eve sokmaz ha.

— Kim sokmaz? dedi Hacı. Boş versene sen!

— Asıl seni köye sokmazlar, dedi birisi.

— He, beni içirdi sanırlar. «Delikanlıların ahlakını bozuyor» derler.

Hasan efendi:

— Yok, diye yanıtladı. O sözü benim için derler. Zatî diyorlar, aldırmayın!

— Özeler'in tertemiz gençlerini yoldan çıkarıyoruz ha? Neresi temiz bunların be? Hepsi de analarının iplerini satmışlar. İçinizde rakı içmeyen var mı ulen?

— Ben varım, dedi Halil.

— Ket! diye azarladı Hacı. Bıldır içmedin mi Ahmet ağanın oğlunun düğününde?

— Valla içmedim, dedi Halil. Direndi. İçmedim de yakamdan içeri döktüler.

Hepsi birden gülüştüler.

— İyi haltetmişler, dedi Reşat usta. Sarı Arif içti mi?

— Ona içirdiler, dedi. Sarhoş olduydu.

Halil gülümsedi:

— Ulen Ariiif! diye ön tarafa bağırdı Reşat usta. Ula ayyaşların başı!

Arif arkada konuşulanları duyamıyordu. «Ne var» der gibilerden baktı.

Kısığa gelmişlerdi. Burası ırmak kıyısında gölgelik, tenha bir yerdi. Büyük söğüt ağaçları vardı. Kışın ırmak taşınca söğütlerin dibine mil yığmıştı. Yumuşacıktı oralar. Kuzuyu, sepetleri falan indirdiler. Heybeleri ağaçların çatallarına astılar. Kavun karpuzları ırmağın sığ yerine ısladılar. Kimisi odun toplamak için dağıldı.

Reşat usta gölgeye bağdaş kurup oturmuştu.

— İdriiis! diye seslendi Hasan efendi. Sıva kolları kardaş, kuzuyu sen hallet. Aha Reşat usta da bacaklarını tutuversin. Haydi bakalım, çabuk!

İdris bıçağı çıkarıp oynamaya başladı.

— Çık çıkı, çık çıkı, çık çıkı... yapıyordu ağziyle.

— Yaşa be! dedi Reşat usta. Sen Özeler'in gülüsün be. Kara gül! Getir kuzuyu şuraya!

Hasan efendi kendisi de patlıcanları, domatesleri yıkamak için ırmağa gitti. Biraz sonra ateş yanmıştı, üstüne kazan vurulmuştu. Reşat usta patlıcan doğruyordu. Tuzladı, kazana doldurdu. Kuzunun kaburgalarını ızgara yaptılar. Meyve yıkadılar. Hasan efendi:

— Ule, getirin şişeleri! diye bağırdı.

Halil paçaları sıvayıp ırmağa girdi. Ayaklariyle araştırarak şişeleri çıkardı. Kavun karpuz kestiler. Şişelerin arkasını yumruklayarak tapalarını açtılar. Yanlarına bir tek çay bardağı almışlardı. Sırayla içmeye başladılar. Arif'e gelince sıra atladı. Halil'e zorla içirdiler. Ömrünün ilk kadehiydi. Yüzünü buruşturdu.

— Zehirmiş bu be! diye nefesini bıraktı. İçi yanmıştı hemen.

Sonra İdris'e bağırdılar:

— Hadi bakalım, İdris!

Reşat usta domates bulaşığı ellerini birbirine vurarak bir türkü söylemeye başladı:

«Şu deyusun kızını
Candan ciğerden sevdim.»

İdris'in elleri etten hâlâ kanlıydı. Daha oturduğu yerde oy-

namaya başladı. Esmer, keyifli yüzü kırışıp değişip duruyordu. Eğilip bükülüyor, türlü gösteriler yapıyordu. Oturanlar hep birden el vuruyorlar:

— Hoppa! Humma! Allah! diye tempo tutuyorlardı.

— Ule Özeler'in delikanlıları! diye bağırdı İdris.

Şimdiden sarhoş gibiydi. Ellerini sallıyor, ağzını yüzünü oynatıyordu.

— Anam avradım olsun, dedi. (Nutuk verir gibiydi) Bugün kurtlarımızı dökeceğiz ha! Ulen bana bakın! Özeler'in kızları hep bizim için be! Anladınız mı?

— Heeeyt, yaşa!.. diye bağırdılar birlikte. Neşelenmişlerdi. Hasan efendi:

— Bize yok mu yahu? diye sordu.

— Bizden artarsa sana da var, dedi İdris.

Gene gülüştüler. Arif de neşelenmişti. Bir gürültüdür gidiyordu. Kavun karpuz kestiler. Birini beğenmemişlerdi, kaldırıp öylece ırmağa attılar. Yerine yenisini kestiler. Çay bardağı dolup dolup boşalıyordu. Reşat usta gidip acı biber közledi.

— Ula, dedi dikildiği yerden. Ben Özeler köyünü bunun için severim işte. Gençleri hep efendi çocuklar. Çalışmayı da, yaşamayı da bilirler. Elimde olsa burayı ben kaza yaparım vallahi.

— Beni de kaymakam yap, dedi birisi.

— Aha seni de kaymakam yaptım, dedi o da.

Gülüştüler.

İdris içkiden parlamış yüzüyle doğruldu. Bir elinde dolu bardak vardı. Öbür eliyle bir bıçak tutuyordu.

— Arkadaş, dedi Arif'e. Ya bunu elimden alır içersin, yahut şu bıçağı alır göğsüme saplarsın. İkisinden birini seç!

— Kadehi, kadehi! diye bağırdı öbürleri.

Hasan efendi göz etti:

— Hadi yeğenim, içiver, dedi.

Arif zor durumda kalmıştı.

— Kardaşlar, dedi. Ben sizinle beraberim. «Öl» deyin valla ölürüm. Ama bu sefer beni affedin. Biliyorsunuz babam...

— Olmaz! diye bağırdı İdris. Öyleyse bıçağı al göğsüme sapla. Baban kurtuldu arkadaş, yakında gelecek!

Arif düşündü. Hacı açık şişeyi yakalayıp havaya kaldırdı:

— İzzet emminin kurtulduğu şerefine! diye bağırdı.

— Heeyt! diye hep birden bağırdılar. Kimisi ayağa kalkmıştı. Hasan efendi «çekiver» gibilerden Arif'e işaretler yapıyordu. Arif bulanık, rakı dolu bardağı alıp sonuna kadar içti.

— Hı hı hı! diye titreyerek verdi nefesini. Reşat usta ağzına közlenmiş biber uzattı.

— Ula aferin be! dedi. Yaşa muhtar oğlu be! Yaşa sarı oğlan be... Aferin be...

İyice neşelenmişlerdi. İkinci şişeyi açtılar. Kadeh tekrar elden ele dolaştı. Ocaktaki kazanı indirip ortaya koymuşlardı. Eller kazana girip çıkmaya başladı. Biraz sonra iyice sarhoş oldular. Hacı, Yakub'un Ali, İdris hep birlikte ortaya çıkıp oynamaya başladılar. Arif'i de kaldırdılar zorla. Reşat usta ile Hasan efendi oyunun türküsünü söylüyorlardı. İdris dayanamadı:

— Ula analarını bellediğimin dölleri! dedi. Öyle oynanmaz, şöyle biraz çökü çöküverin be!

Delikanlılar ortayı İdris'e bıraktılar. Hep birden el vurmaya başladılar. İdris canlı, kıvrak bedeniyle eğilip bükülmeye, oynayıp titremeye başladı. Devinimleri türkünün ritmine iyi uyuyordu. Sonra kolundan asılıp Arif'i de ortaya çekti.

Arif oynamak istemiyordu. Hasan efendi de kalktı. Birbirlerinin ellerinden tuttular. Üçü birden oynamaya başladılar. İdris kalça sallıyor, göbek atıyor, türlü rezillikler yapıyordu. Oyuna çok yaraşan vücudiyle gerçekten bir çingeneye benziyordu. Yorulup terleyinceye kadar oynadılar.

— Yaşayın be yaşayın! diye bağırıyorlardı öbürleri.

Yakub'un Ali iyice sarhoş olmuştu. Dolu kadehi havaya kaldırdı:

— Hey arkadaşlar, dedi. Biliyor musunuz, köyümüzde üç traktör oluyor. Yakında Arif de traktör alıyor. Onun şerefine!

Arif gülümsüyordu. İçi bir hoş olmuştu. Deminki kadeh hafifçe kafasını döndürmüştü. Üzüntülerini unutmuştu şu anda. Serin bir gölgede dolaşıyor gibiydi. Sonra dayanamadı, kendisine bakan arkadaşlarına:

— Evet, diye kekeledi. Sesi biraz değişmişti. Ben de traktör alıyorum. Köye bir getirirsem yok mu... Ne diyeyim size?

Ellerini sallıyor, söyleyecek sözcük bulamıyordu.

— Özeler dümdüz! dedi birisi.

Hep birden gülüştüler. Halil paçalarını sıvamış, ırmağın içinde öbür şişeyi arıyordu. Sonra buldu. Kollarını sıvamayı unutmuştu. Dirseklerine kadar ıslanarak şişeyi aldı. Sonra yukarı kaldırarak bağırdı:

— Heeey! dedi.

Hepsi ona doğru baktılar.

— Ben yok mu, ben?..

— Ee, var, dedi birisi. Ne olacak?

— Vallahi ben şu Özeler köyünü yakacağım, kül edeceğim, ama ne çare, içinde siz varsınız...

Gene hep birden gülüştüler.

— Ula köpoğlusu, dedi birisi. Özeler'i yakacağına, İbrahim emminin evini yaksana?

Halil'in isteyip de alamadığı kızın babasını kastediyordu. Gene gülüştüler. Bir taraftan da Hasan efendiye doğru baktılar. Ayşe onun akrabası olurdu. Hasan efendi pişkinliğe vurdu:

— Ah yeğenim, dedi. Ne yapayım? Kız benim değil ki...

— Senin değil ama, akraban Hasan ağabi, dedi Arif. Şu işi yap be!

— Bırakın şimdi öyle şeyleri, dedi Hasan ağabi. Yüzü ciddileşti. Burası onun yeri değil!

Kadehi doldurup dikti. Sonra sırayla yanındakilere uzattı.

Vakit öğle sonu olmuştu. Arif ikide bir dalıyor, kafasındaki bulanıklığın içinde bir şeyler arıyordu. Babasının iyi olduğunu, yakında traktör alacağını belli belirsiz anımsıyor, sevinçinden gülüyordu. Bir hoştu bugün herşey...

— Şu babam bir geliverse, diye söylendi kendi kendine.

— Ula Arif! dedi birisi.

Döndü baktı, Hasan efendiydi.

— Ula ne düşünüyorsun yeğenim? Bu kış düğünü yapıyorsun nasıl olsa!

— Yok Hasan ağabi. Bu kış yapmıyorum. Geleceğe inşallah. Bu yıl traktör alıyoruz gayri.

— Olsun, düğünü de yaparsın.

— Altından kalkamayız Hasan ağabi. Hem düğün, hem traktör ağır kaçar.

— Geç yahu, pancar sağolsun, hepsine yeter.

Reşat usta doğruldu. İçkiden gözleri dönmüştü.

— Ula Sarı oğlan, dedi. Önce düğünü yap. Enayi misin sen? Traktörü sonra alsan da olur.

Kaypak kaypak konuşuyordu.

— Yok, dedi Arif. Önce traktör!

— Ahaa... Önce traktör olur mu be? Önce karı ulan!

Hacı ile Yakub'un Ali uzanmışlardı. Homurdanarak gülüştüler.

— Sen traktörün tadını bilir misin? diye sordu Ali.

Reşat usta ona döndü:

— Sen karının tadını bilir misin?

Yakub'un Ali cevap verdi, ama ağzı dolaşıyor, söyledikleri anlaşılmıyordu. Hepsi de sarhoş olmuşlardı. Kaba şakalar yapıyorlar, birbirine küfrediyorlardı. Sonra alt alta, üst üste boğuşmaya başladılar. Yakub'un Ali'yi tutup zorla ırmağa attılar. Üstü başı ıslanmıştı. Öylece gelip topraklara uzandı. Her yeri çamur oldu. İdris de sızmış, ilerde bir yere uzanmıştı. Hacı kalktı, bacağından asılarak sürükledi. Irmağa götürdü, İdris hiç kendinde değildi. Suların içinde çırpındı durdu.

Reşat ustayla Hasan efendi hâlâ içiyorlardı. Böylece akşamlara kadar eğlendiler. Arif kendisini hiç kaybetmedi. Zaten fazla içmemişti. Bir aralık gözleriyle Halil'i aradı. Ortalarda görünmüyordu. Kalkıp ırmağın akıntı tarafına doğru gitti. Söğütlerin altına baktı.

— Halil! diye bağırdı. Haliiil!.. Ortalığı dinledi. Irmağın kıyısına aşağı koştu. Halil orada yüzükoyun yatmış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

— Halil, diye sarstı. Yüzüstü çevirmeye çalıştı. Halil doğrulup oturdu. Gözleri kan çanağına dönmüştü.

— Ne oluyorsun arkadaş?

— Hiç, dedi Halil hıçkırarak. Bırak beni...

— Olur mu yahu, niye ağlıyorsun? Duyan olsa ne der?

— Ne derlerse desinler, bırak..

Gözlerinden hâlâ yaş akıyordu.

— Yahu ne oldu, bir şey mi var?

— Daha ne olacak, bırak beni.

Arif şaşırmıştı. Bir şey anlayamıyordu.

— Ayşe'ye mi ağlıyorsun? diye sordu.

Halil cevap vermedi. Ellerinin tersiyle gözlerini sildi.

— Amma yaptın, dedi Arif. Delikanlı adam bir kız için ağlar mı? Kalk Allahaşkına. Bir duyan olsa köyün ağzına düşersin.

Halil kendisini tutmaya çalıştı:

— Bana vermezler Ayşe'yi, dedi. Gene ağlamaya başladı. Arif ne yapacağını şaşırmıştı.

— Sus yahu! diye bağırdı. Eşşek gibi verirler, nasıl vermezlermiş? Biz zorla almayı da biliriz. Sen sus hele.

Halil gözlerini sildi.

— Biz yetimiz arkadaş, dedi. Baksana Hasan efendi bile ne dedi?

— Bırak böyle şeyleri. Çocuk musun? Şimdi bir gelen oluverir. Kalk, ırmağa gidelim de yıkan.

Arif, Halil'i zorla soymaya başladı. Küskün küskün kalktı Halil. Soyunup ırmağa girdiler. Hacı da yukardan yüzerek geldi.

Kısık'ta o gün her yerden bir ses duyuluyordu. Herbiri bir yere dağılmıştı. Dükkancı Hasan efendiyle Reşat usta son şişeyi de bitirdiler. Gene de en ayıkları onlardı.

— Ali'ye çok içirdik, dedi Hasan efendi. Giderken traktörü devirmesin?

— Ayıltalım, dedi Reşat usta. Biraz uyusun da, ırmağa bir daha atalım keratayı... O zaman aklı başına gelir.

Gün kavuşurken toplanmaya başladılar. Hasan efendi bağırıp çağırıyor, delikanlıları kollarından çekerek römorka bindiriyordu. Yakub'un Ali perişandı. Irmağa tekrar attılar. Başını suya sokup çıkardılar.

— Durun yahu, diyordu yalpalayarak, ben sarhoş değilim. Aklım başımda. Bırakın!..

Ama söyledikleri birbirine karışıyor, kafası sallanıp duruyordu. Hasan efendi çıkıştı:

— Ula Ali! Traktörü kullanabilecek misin?

— Tabii kullanırım! Siz ne sandınız beni?

Ama yardım etmeden traktöre çıkamadı. Kendisini tutamıyordu bir türlü. Kafası bir tarafa, gövdesi öbür tarafa akıyordu. Arif arkasına dikilip omuzlarından tuttu.

— Hadi motoru çalıştır, diye Ali'nin kulağına bağırdı. Ali ellerini ayaklarını oynattı. Ama sırayı şaşırmıştı, traktör çalışmadı. Tekrar uğraştı, gene çalıştıramadı.

— Eyvah, dedi Arif, şimdi ne yapacağız? Hiç kendinde değil bu.

Hasan efendi römorkun üstünde ayağa kalktı:

— Bilmem, dedi, çaresiz kalmışlardı. Sonra aşağı inip traktörün yanına geldi:

— Ulan Ali, Ali! diye sarstı arkasından.

— Durun yahu, dedi Ali. Ben sarhoş falan değilim!

Küfür ediyor, söyleniyor, traktörü işletmeye çalışıyordu. Sonunda «pat pat pat» yaptı traktör. Sonra birden yürüyüverdi. Ansızın bir çıkış yapmıştı. Dükkancı Hasan efendi az daha traktörün altında kalacaktı. Ama fırlayıp kurtuldu. Traktör yürüdü, ama Ali direksiyonu kullanamıyordu. Boş bir tarlanın içinde rastgele yürüyor, dönüp duruyordu. Yol solda kalmıştı. Ali'nin yola mola baktığı yoktu. Römorktakiler hep ayağa kalkmışlar, telaşlanmışlardı. Arif:

— Ali frene bas! diye bağırdı.

Traktör yavaşladı, sonra durdu. Motor kendi kendine çalışıyordu. Ali kafasını direksiyona dayamıştı. Hasan efendi arkadan koşarak geldi:

— Ne oldu yahu? diye sordu telaşla.

— Hasan ağabi, dedi Arif. Siz bunu römorka alın. Kendisinde değil. Ben traktörü ağır ağır köye götürürüm. Motor işledikten sonra kolay...

— Yapabilir misin?

— Yaparım herhalde. Ağır giderim.

Arkadan Halil de gelmişti. Ali'yi kucaklayıp indirdiler. Götürüp römorkun ortasına yatırdılar. Arif «euzu»yu çekip direksiyona yapıştı.

— Tamam mı? diye sordu arkaya.

— Tamam ama dikkat et, dediler.

— Korkmayın, ağır giderim.

— Ulan Sarı oğlan! diye bağırdı yemenici Reşat. Yapma be yeğenim, başımıza iş açarsın...

Doğrusu Arif de kendine pek güvenemiyordu. Reşat ustaya cevap vermedi. Motor kendi kendine çalışıyordu. Arif sağ ayağını usulca uzattı. Marş pedalına ağır ağır bastı. Traktör yürüyüverdi. Arif direksiyonu çevirdi. Fazla çevirmişti galiba, motor birden dönmüştü. Direksiyonu ters tarafa çevirdi. Traktör bu sefer de o tarafa döndü. Arif sonunda ortayı buldu, yola soktu. Yol, tarlaların kıyısında araba tekerleklerine göre açılmış iki paralel çizgi halinde küçük zigzaglar yaparak gidiyordu. Arif onlara uyamıyordu ama, yoldan da pek sapmıyordu. Motor hep aynı cins gürültüyle çalışıyordu. Ağır ağır gidiyordu işte.

— Yaşa Ariiif! diye bağırıyorlardı arkadan.

Arif kan-ter içinde kalmıştı. Traktörün koltuğunda iğne üstünde oturur gibi oturuyor, farkında olmadan direksiyonun demirini sıktıkça sıkıyordu. Pür dikkat kesilmişti. Direksiyonu bazan tersine çeviriyordu. Yol sağa doğru kıvrılıyorsa, traktör sola doğru gidiyordu. Arif direksiyonu hemen ters büküyor, bu sefer yolun öbür tarafına çıkıyordu. Çok ağır gittikleri için arkadakiler rahatlamışlardı. Zaten arazi düzdü, korkulacak bir tehlike olamazdı. Gereksiz zigzaglara, sarsıntılara hep birden gülmeye başladılar.

Arif biraz sonra azcık deney sahibi olmuştu. Kendisini fazla sıktığını anladı. Nefesini vererek rahatladı biraz. Heyecandan arkadakilerin bağırıp çağırmalarını duyamıyordu bile. Şimdi yolun kıvrıntılarına daha iyi uymaya başladı. Gaz pedalındaki ayağını biraz daha fazla bastı. Gürültüyle birlikte hız da biraz arttı.

Dükkancı Hasan efendi bağırdı:

— Ariiif, ağır git yeğenim, ağır git! Varacağımız yer Özeler değil mi, ağır git!

Arif ayağını gaz pedalından azıcık kaldırdı. Hız da biraz gevşedi. O biçim gitmeye başladılar. Yolun tümseklerinden falan sakınamadığı için, traktör fazla sarsılıyordu. Arif dikkat ediyor, gayret harcıyordu. Yüzü kızarmıştı, ter içindeydi.

Yolda bir iki kişi durup baktılar. Motorun böyle ağır gitmesine şaşmışlardı. Arif'in sürdüğünü görünce gülümsediler. Sonra koşup römorkun arkasına tırmandılar. Ali'yi oraya serilmiş yatar görünce birisi sordu,

— Ali hasta mı? Nereden geliyorsunuz siz?

— Hasta, dediler, öyle hasta işte.

Gülüştüler. Adam şaşmıştı. Bir şey anlayamıyordu.

Öbürleri daha fazla güldüler.

Hava kararmak üzereydi. Arif lambaları yakmayı bilmiyordu. Karşısındaki düğmeleri kurcalamayı düşündü ama, ellerini direksiyondan çekemiyordu. Traktör dönüverir sanıyordu. Öylece köyün önüne geldiler. Arkadakiler boyuna gülüyor, konuşuyorlardı.

— Yaşa Ariiif! diye bağırdılar gene. Arif bunu duydu. Bir an geriye doğru gülümsedi. Öbürleri büsbütün coştular. Hep birden bağırıp çağırmaya başladılar. Arif heyecan içinde kalmıştı. Traktörü caminin önüne doğru sürdü, yolu mahsustan değiştirdi.

— Haaa, dedi arkadakiler, Emine'lerin evin yanından geçecek, kendisini gösterecek. Vay kerata vay!

Arif o telaş içinde dik oturmayı akıl etti. Traktörün iskemlesi üstünde doğruldu. Emine'lerin evi önünden geçerken göz ucuyla o tarafa acele bir bakış attı. Kimse yoktu oralarda.

— Ağzına kestiğim, dedi içinden.

Caminin önünde köylüler oturuyorlardı. Hep birden bakıştılar. Bazıları Arif için:

— Ooo! dediler, bâyâ öğrenmiş be!

Emine'nin babası da oradaydı.

— Vay köpoğlusu, diyerek gülümsedi. Daha almadan sürmeyi öğrendi.

Önlerinden ağır ağır geçtiler. Bir yerde sokak daralıyordu. Tam orada bir samanlığın köşesinden dönmek gerekiyordu. Arif bir an ne yapacağını düşündü. Ama geç kalmıştı. Direksiyonu çevirdi. Traktör köşeyi beceriksiz bir şekilde döndü, ama virajı römorka göre hesap etmemişti.

— Ula ula ula, diye bağırdılar arkadan. İki üç kişi birden atladılar. Römorkun arkası «küt» diye samanlığın köşesine vur-

du. Bir iki kerpiç düştü oradan. Arkadakiler hep birden gülüştüler. Arif korkuyla geri dönüp baktı.

— Dayan, dediler, dayan! Yok bir şey, olur o kadar.

Arif önüne dönüp sürdü. Kalbi atıyor, boğulacak gibi oluyordu. Düz yol dururken traktörü oradaki bir kütüğün üstünden sürdü. Küçük bir yokuşu çıkıp indiler. Sarsıntı içinde gülüşüyorlardı. Sonunda Ali'lerin evin önüne gelebildiler. Arif ne yapacağını düşündü. Duvara vurmamak için ta uzakta ayağını gaz pedalından kaldırdı. Öbür ayağını bastı.

«Zınk» diye durdu traktör. Epey uzakta durmuşlardı. Römorktakiler bağırışarak, gülüşerek, indiler.

Arif sıkıntı içinde kasketini çıkarıp başını kaşıdı. O da gülümseyerek aşağı atladı. Traktör ağırdan çalışıyordu.

— Ula motoru durdursana, diye bağırdılar arkadan.

Arif düşündü:

— Durdurmayı bilmem ki, dedi. Öbürleri kahkahalarını koyverdiler. Köy ayağa kalkmıştı. Oraya bir kalabalık toplandı.

— Eee, ne olacak şimdi? diye sordu Hasan efendi. Arif «bilmem» diye omuzlarını kaldırdı. Ali'nin anası dışarı fırlamıştı:

— Ali'ye bir şey mi oldu yoksa? diye sızlanıyordu.

— Yok hala, dedi Hasan efendi. Bir şey olsa biz böyle güler miyiz?

Koluna girerek Ali'yi eve götürdüler. Römorktaki eşyaları boşalttılar.

Hasan efendi bağırdı:

— Ula Arif, dedi, Mehmet ağayı bul da motoru durdursun yeğenim. Böyle çalışıp duracak mı bu meret?

Arif, Mehmet ağayı bulmaya gitti. Arkasından hep gülüşüyorlardı.

— Allah Allah, dedi birisi. Ta Kısık'tan getirdi de, motoru durdurmayı bilmiyor be...

O gece bir türlü uyuyamadı Arif. Traktör sürmenin tadı içinde kalmıştı. Gülümseyip duruyordu. Benliğini traktör hevesi sarmıştı iyice. Bazan kendisini direksiyon başında gibi düşünüyordu. Ellerini sıkıyordu bunun için. Traktörün sarsıntısı, altın-

daki yaylı iskemlenin kımıltısı öylece içindeydi. Haz alıyordu bunları düşünürken.

Arif'in traktör sürdüğü, Ali'nin traktörünü ta Kısık'tan köye getirdiği köyde hemen duyulmuştu. Emine de duymuştu muhakkak. Keşke bir de motoru durdurmayı bilseydi. Ayıp kaçmıştı canım. Bu kadarcığı beceremememek... Bir de samanlığa çarpması iyi olmamıştı. Ta Kısık'tan sür getir de, sonra samanlığa çarp... Kötü olmuştu gerçekten. Kimbilir ne diyordu herkes?

XVI

Delikanlıların Kısık'ta rakı içmeleri köyde iyi karşılanmamıştı. Köyün büyükleri, Hafız efendi falan, caminin gölgesinde akşamlara kadar bağırıp çağırıyorlardı. Hele dükkancı Hasan efendiyle yemenici Reşat ustaya çok kötü söylüyorlardı.

İki gün önce muhtar, Reşat ustaya bağırıp çağırmıştı. Hasan efendiye pek diş geçiremediği için, olan hırsını ondan almıştı.

— Sen gençlerin ahlakını bozacaksın, köye hiç gelme arkadaş! demişti. Ben başka yamacı bulurum. Zati yaptığın yamalar da bir şeye benzemiyor. Üstelik köyü bozuyorsun sen!

Reşat usta sararmış, çabuk çabuk:

— Asıl sizin köyünüz beni bozuyor, ben onlara zorla «için» demedim ki, diye karşılık vermişti.

Sonra Reşat usta örsü çekici toplayıp gitti. Adamı caminin gölgesinde çalışamaz etmişlerdi.

Hasan efendi pişkindi. Böyle sözleri çok duymuştu o. Bir gün balon gibi söner giderdi böylesi sözler. Hiç aldırmadı. Zati dükkanından dışarı pek çıkmazdı. Haber getirenlere:

— Söylesinler dursunlar, diyordu. Ne olacaksa...

Arif'le Halil dükkandan çıktılar.

— Hiç aldırmayın lan! diye tembih etti arkalarından, duymazdan geliverin. Söyler söyler susarlar.

Halil'le Arif kafaları sallayıp yürüdüler.

— Arkadaş, diye fısıldadı Arif, en çok benim için ayıp oldu vallahi. Neden dersen, babamın hastalığı üzerine bu iş...

— Sen içmedin ki, niye ayıp olsun?

— İçmedim ama, «İzzet ağanın oğlu da varmış» der çıkarlar.

— İçmiş olsaydın, traktörü nasıl getirecektin?

— Elin adamı öyle demez ki.

— Gel, dedi Arif. Halil'i kolundan çekti. Caminin önündekilere görünmeyelim. Gene başlarlar söylenmeye.

Köyün öbür tarafına saptılar. Evlerin arkasını dolanarak okul binasına geldiler. Bugün, bostanlara gezmeye gideceklerdi. Öğretmeni de götürelim diye düşünüyorlardı.

Arif kapıyı vurdu. Karısı çıktı. Üstünde kavuniçi renginde bir elbise vardı. Arif kasabada gördüğü traktörü anımsayıverdi. «Rengi böyleydi işte» diye düşündü.

— Şey, dedi, abla, öğretmen evde mi?

Kadın gidince Arif bir an daldı. Kasabadaki traktörü düşündü. Belirsiz bir duyguyla etleri sızladı. Kafasında bir şeyler dolaşıp duruyordu, gaz pedalı, direksiyon. Sarsıntı, «pat pat pat» sesleri.

— Ne o, buyurun? diyerek çıktı öğretmen.

— Bostana gidiyoruz da... Siz de gelir misiniz diye uğradık.

Öğretmen gülümsedi:

— Gezelim, dedi sonra yüzlerine baktı. Ne yaptınız siz geçen gün? diye sordu.

Delikanlılar cevap veremediler. Utanmışlardı. Birbirlerine bakıştılar.

— Öğretmenim, dedi Halil, Arif içmedi valla.

— Sen? diye sordu öğretmen.

O sustu. Öğretmen gülümsüyordu.

— İçeri gelin, dedi. Biraz oturalım da sonra giderlz.

Delikanlılar çekiniyorlardı.

— Gelin canım, olta falan alalım da ırmaktan balık tutarız.

Girdiler. Öğretmen odanın pencerelerini açmıştı. İçeri sabah serinliği geliyordu. Sandalyeleriyle, orta masasıyle temiz bir odaydı. Bir köşede kitap dolabı vardı.

— Demek öyle, dedi öğretmen. İyi eğlendiniz mi bari?

Arif:

— Benim için ayıp oldu öğretmenim, dedi. Gitmeyecektim ama zorladılar.

— Neden gitmeyeceksin? Arkadaşlarından ayrılman olmazdı.

Halil'e bakarak gülümsedi:

— İhtiyarlar biraz söylendiler ama, aldırmayın, olur böyle şeyler.

— Benim babam hasta olduğu için...

— Ee, sen içmemişsin. Traktörü de sen getirmişsin üstelik.

Arif kızardı:

— Evet, dedi, getirdim.

— Aferin. İşi ilerlettin.

Gülüştüler. Delikanlılar rahatlamıştı. İyi adamdı şu öğretmen. Köyde kimse bu işi böyle karşılamamıştı.

Karısı çay getirdi. Birer bardak içtiler.

— Babam bir gelseydi öğretmenim, dedi Arif. Traktöre hevesim öyle arttı ki. Geceleri bile onu düşünüyorum. Hiç aklımdan çıkmıyor.

Öğretmen gülümsedi:

— Hele o gün Ali'nin traktörünü sürdükten sonra, ha?

— Evet, dedi Arif.

— Yakında gelir, üzülme. Gayri sen de traktör sahibi oldun demektir. Öyle bil.

Öğretmen oltaları aldı. İplerini falan düzeltip hazırladılar. Sonra çıktılar dışarı, konuşarak yürüyorlardı.

— Demek, diye sordu öğretmen, Ali uzandı da kalkmayıverdi ha? Çok mu içmişti?

— Yok öğretmenim, çok da içmedi ama nedense en çok o sarhoş oldu.

— Sen de oldun mu Halil? diye sordu öğretmen. Halil utandı, başını arkaya çevirdi:

— Yok vallahi, dedi.

Arif kıs kıs gülüyordu. Halil ona bakıp «sus» işareti yaptı. «Ağladığımı sakın söyleme» demek istiyordu.

Arktan geçtiler.

— Neler söylemişler öğretmenim, dedi Arif. Tefe koyup çalmışlar bizi.

— Aldırmayın, dedi öğretmen.

— Hele bir Hafız efendi var, adamın üstüne üstüne gelir gayri. Elin içkisine ne karışır bilmem ki?

— Ee, köyün imamı. O öyle şeyleri kendi görevi kabul ediyor.

— İmamıysa girsin camiye, namazını kıldırsın.

— Hiç sevmiyorum o adamı, dedi Halil. Durup dururken gelir adama çatar. Geçenlerde cami'nin gölgesinde biraz serinleyelim dedik. «Ne oturuyorsun burada, çalışsana» diye tutturdu. Diyecektim, «Emmi, sana ne? Sen kendi işine karış.» Hadi susayım dedim, benden büyük...

Öğretmen gülümsedi:

— Yok, dedi, yapmayın. Ne de olsa köyün imamı. «İyi, peki» falan deyin, idare edin. Eskiler yenileri öyle kolay beğenmezler.

Arkın kıyısında yürüyorlardı. Söğüt ağaçlarının gölgelerinde bostan bekleyen çocuklar vardı. Küme küme olmuş oturuyorlardı. Elleri ayakları çamur içindeydi hepsinin de. Öğretmeni görünce kalkıp selam veriyorlardı. Öğretmen yanlarından gülümseyerek geçiyordu.

— Bu keratalar, dedi Arif, sizi görünce kuzu oluyorlar öğretmenim. Akşamlara kadar buralarda yapmadık yaramazlık komuyorlar.

— Ne yapıyorlar? diye sordu öğretmen.

— Ne yapacaklar, boğuşurlar, kavun karpuz çalarlar, ırmağa girerler...

— Demek onlar sizin kadar olamamışlar daha?

Halil'le Arif birbirlerine bakıp gülüştüler.

— İşte böyle, dedi öğretmen. Kimse kendinden küçüğü beğenemez.

Arif dudaklarını ısırarak güldü. Bostanların kıyısında yürüyorlardı. Su yollarından atladılar. Yemyeşildi her yer. Yaşlı bir kadın:

— Öğretmen efendi! diye bağırdı, buyur kavun ye, buyur!

— Sağol, dedi öğretmen, elini sallayıp selamladı.

Arif'lerin bostana gelmişlerdi.

— Ooo! dedi öğretmen. Maşallah bu yıl bostanınız güzel.

— Fena değil, dedi Arif. Yiyecek kadar var. Pancarımız daha iyi.

İlerdeki geniş, yeşil tarlayı gösterdi. Irmağın bütün kıvrıntısı içinde yeşillik göz alabildiğine uzanıyordu. Öğretmen baktı:

— Traktör orada yatıyor ha? diye sordu.

— Evet, diye gülümsedi Arif.

Ahlat ağacının gölgesinde oturdular. Oraları ot bürümüştü. İlerde ırmak bulana bulana akıyordu. Öğretmen, oltaları hazırlamaya başladı. Arif iki uzun söğüt değneği kesti. Sonra otların arasından küçük kurbağa tuttular. Şakalaşıyorlar, gülüşüyorlardı. Üç arkadaş gibiydiler.

— Burada balık var mı? diye sordu öğretmen.

— Olmaz mı öğretmenim, dedi Arif. Yayın balığı bile var burada.

— Atma! Burada yayın balığı olmaz.

— Vallahi var öğretmenim. Geçen yıl biz tuttuk. Öyle büyüktü ki, valla köye eşekle zor götürdük.

— Hadi bakalım öyleyse, dedi öğretmen.

Oltaları suya salladılar. Gözlerini değneklerin ucuna dikip beklemeye başladılar. İpler oynayıp duruyor, ama balık falan çıkmıyordu. Uzun zaman beklediler. Gözleri büyümüştü baka baka. Değneklerin ucunu çift görmeye başlamışlardı.

— Ben ateş yakayım, diye kalktı Arif. Halil sen de karpuz seç hadi.

Öğretmen doğruldu:

— Durun, dedi, aceleniz ne? Bir eşek yüklü balık çıkaralım da, sonra yaparız o işleri.

Güldüler. Arif mahçup olarak ırmağa baktı.

— Hadi be ırmak, dedi, benim yüzümü kara çıkarma bugün.

Sonra söğüt ağaçlarının arasına girip kuru odun toplamaya başladı. Köklerden kırdı. Ahlat ağacının ilersine ateş yaktı. Çatırdıyla tutuştu kuru odunlar. Sonra bostana girip taze mısır koparmaya başladı. Kucağını doldurdu iyice. Arif'i görünce öğretmen ırmak kıyısından bağırdı:

— Arif, bana seksen mısır kızart yeter, fazla istemem!

— Bana da doksan mısır, dedi Halil. Şakalaşıyorlardı.

— İyi valla, dedi Arif, siz bostanı kurutacaksınız.

Ateş köz olmaya başlamıştı. Arif mısırları soydu. Köklerine birer değnek sokup ateşe doğru uzattı. Gözlerine duman kaçıyordu. Çevire çevire kızarttı mısırları. Kızaranları alıp soğumasın diye tekrar yeşil kabuklarına sarıyordu. İştah açıcı bir koku yayılmıştı ortalığa. Közlere yenilerini koydu. Sonra kızarmış mısırları getirip öğretmene, Halil'e uzattı.

— Eyvallah, dedi öğretmen. Ama hakketmedik. Bir tane bile balık tutamadık daha. Anlaşılan sen buranın balıklarını hep tutup bitirmişsin.

— Değnekleri suyun kıyısına saplayıverin, balık kendi kendine tutulur.

— Ha öyle mi? Bir eşek yükü balığı sen öyle mi tuttun? Öğretsene şunun kolayını Arif?

Gülüşerek, söyleşerek kızarmış mısırlarını yediler. Sonra Arif közlerin üstüne yenilerini dizdi. Mısır faslı bitince kavun karpuz seçmek için bostana daldılar. Karpuzlara «tık tık» fiske vuruyorlar, tok ses çıkaranını arıyorlardı. Kavunların diplerini elleriyle yokluyor, yumuşamışsa ağırlığını kontrol ediyorlardı.

— Tamam, diye bağırdı öğretmen. Ben çok iyi bir karpuz buldum.

Halil:

— Bu ondan da güzel, öğretmenim, diyerek elindeki karpuzu gösterdi.

Arif de iki tane kavun koparmıştı. Ahlat ağacının gölgesine oturdular. Karpuzları soğusun diye kesip gölgeye bıraktılar. Kan gibi kırmızıydı karpuzlar, sulu suluydular. Arif birisinin göbeğini çıkararak öğretmene uzattı.

— Eyvallah, dedi öğretmen. Halil'in karpuzu gerçekten güzelmiş.

— Elbet, diye öğündü Halil. Biz çiftçiyiz öğretmenim, iyi karpuzu biz bilmeyeceğiz de kim bilecek? Esmer yüzü parlıyordu.

— Etme Halil, dedi Arif, sen ne anlarsın karpuzdan? Bak şimdi benim kavunlara...

Birisine bıçağı daldırıp uzunlamasına çektl. Olgun olgun yarıldı kavun. İki başından sular aktı.

— Nasıl? diye sordu Arif.

— Dur bakalım, kes hele.

— Dur'u mur'u yok. İyi kavun böyle yarılır bak...

Bıçağı tekrar çekip dilimi kaldırdı. Ballı bir içi vardı kavunun. Sulu ve olgundu.

— İyi, dedi öğretmen. Yüzünden belll, iyl kavun.

Arif övündü:

— O bundan da güzel çıkacak, göreceksiniz. Bıçağın ucuyla öbür kavunu gösteriyordu. Onu da kesip dillmledl. Seçtiğl kavunlarla övünüyordu. Sarışın iri yüzü mutluluk içindeydi.

Kavun karpuzları da yediler. Konuşup gülüşüyorlardı. Neşellydiler üçü de. İkindiye kadar oralarda kaldılar. Sonra:

— Tamam, dedi öğretmen, gidelim artık. Bugün de akşamı ettik demektir.

Arif ikl kavun daha kopardı.

— Bunlar da ablaya öğretmenim, dedi. Onun da hakkı var.

Halil'le birer tane kucakladılar. Arif bir şey söylemek istiyor, bir türlü söyleyemiyordu. Sonunda yutkundu:

— Öğretmenim, dedi, bugün ablanın üstünde bir elbise vardı ya?.

— Evet!

— Kasabada gördüğüm traktörün rengine benziyordu.

Hep birden gülüştüler.

— Öğretmenim, dedi Halil, bu «traktör» diye aklını bozdu. Siz Bakırköy'e bir mektup yazın da, şimdiden buna yer ayırsınlar.

Tekrar güldüler.

— Hadi oradan, diye yanıtladı Arif. Nasıl olsa alacağım. Biraz gecikti işte.

Okula gelmişlerdi. Kavunları eve bırakıp öğretmenden ayrıldılar.

— Ne iyi adam yahu, dedi Halil. Bizimle arkadaş gibi konuşuyor.

— He, ya. Adamın gözü.

Sigara yaktılar. Ne yapacaklarını, nereye gideceklerini bilemiyorlardı. İş güç olmayınca köyde zaman geçirmek zordu.

— Gel, dedi Arif. Halil'in kolundan çekti. Acıktık...

Arifgile geldiler. Anası evde yoktu. Ümmü sedire uzanmış, yatıyordu.

— Kalk kız! diye bağırdı. Ne yatıyorsun eşşek gibi?

Ümmü sıçrayıp kalktı. Saçını başını düzeltti şaşkınlıkla. Kapıdan dışarı çıkarken Arif bağırdı:

— Anam nerde?

— Şerife halagile gitti.

— Hee, dedi Halil, Emine'lere gitmiş. Daha ne istersin ulen?

Arif, Halil'e bakıp gülümsedi. Kızgınlığı geçmişti birden.

— Gülersln.. Peşin parayı gördün de gülersin.

Arif kapıdan bağırdı:

— Ümmü! Bize yoğurt ekmek getir!

— Olur, dedi kız dışardan.

Bazlama ekmeklerini yoğurda banarak yediler. Sonra sedire uzandılar biraz. Arif yattığı yerde traktörü düşündü.

— Bir gelseydl şu babam, diye söylendi.

— Ne olacak? dedi Halil.

— Traktörü hemen çekeceğim valla.

— Seni traktör işl kemlriyor, beni de Ayşe'nin işi, dedi Halil.

Acı acı gülüştüler.

Akşamdan sonra Arif ağıl dönüşünde köy içine çıktı. Ömründe bir kez traktör sürmüştü, tadı içinde kalmıştı. O yuvarlak direksiyon demiri, ayağını bastığı gaz pedalı belleğinde dönüp gezlnip duruyordu. Karanlıkta sigarasından nefes çekti. Sigaranın ışığında çenesi ışıdı.

Ne tarafa gideceğini bilemiyordu. Birkaç evin penceresinde ışık vardı. Hiçbir şey düşünmeden ağır ağır yürüdü. İçinde sıcak, belirsiz bir ağrı dolaşıyordu. Durup çevreye baktı. Ne yapmalıydı şimdi? Gidip eve yatsa hiç uykusu yoktu. Islıkla bir türkü söylemeye başladı. Bir evin önünden geçerken köpek ürüdü. Arif aldırmadı. Köpek arkasından epeyce geldi.

— Oşt! diye yere eğildi Arif. Taş atıyor gibi elini salladı. Köpek kaçıp uzaklaştı. Evin kapısında ürümeye başladı.

Yürüdü oradan. Islık çalmayı sürdürdü. Köyün öte ucuna kadar gitti. Emine'lerin evin önünden geçerken başını kaldırıp üst kata baktı. Bir pencerede ışık yanıyordu. Konuşma sesleri geliyordu oradan. Arif duvarın dibine dikilip dinledi. Emine'nin küçük kardeşinin sesiydi. Ağlama sesleri çıkarıyor, bir şeyler istiyordu. Sonra kalın sesiyle babası onu azarladı. Çocuk sustu. Arif üst kata doğru bakıp gülümsedi.

Ses kesilince yürüdü. Köyün yukarısına doğru gittl. Gece epey ilerlemlştl. Ses seda yoktu köyün içerisinde. Karanlıktaki ev karaltılarına baktı. Sonra döndü, Mehmet ağanın evin önünden geçti. Traktör ortada görünmüyordu. Demek lçeri çekmişlerdi. Şöyle bir görmek istiyordu. Yakub'un Ali'nin eve doğru yürüdü. Uzakta bir pencerede hâlâ ışık yanıyordu.

Ali'nin traktörü evin önündeydi. Bu günlerde iş olmadığı için iyice duvarın dibine yanaştırmıştı. Arif ileri gerl bakındı, kimseler yoktu. Usulca yanaştı. Elini bir tekerln lastiğine dokundurdu. Sonra tutunarak motorun önüne geçti. Mazot kokuyordu motor.

— Hey gidi! diye söylendl içinden. Bir de benim olsaydı senin gibi...

Durup düşündü. Sonra tırmanıp üstüne çıktı. İki eliyle direksiyona yapıştı. Yaylı iskemleye usulca oturdu. Yaydan bir gıcırtı çıktı ama duyan olmamıştı. Nasıl işletileceğini anımsamaya çalıştı. Kontak açılacaktı. Vites kolu oynatılarak bire alınacaktı. Sonra şu taraftaki ayağıyla pedallara basılacaktı. Motor çalışıncaya değin marşa dayanılacaktı. Yürüyünce yolun uygun yerlerinde vites ikiye, üçe alınabilirdi. Ama onu şimdilik beceremiyordu. Gaz pedalına bastıkça hız artacaktı.

İçinden «pat pat pat» sesleri geçirerek direksiyonu sağa sola çevirmeye başladı. Evlerin arkasından, sokaklardan döne döne koşturmak amma güzel olurdu be? Arif heyecanlandı, kendini unuttu. Haz içindeydi.

O sırada bir kapı açıldı. Arif durdu. Başını çevirip baktı. Ali'lerin kapısında ak donlu biri merdivenleri iniyordu. Mahsustan pısarak lniyor gibi geldi Arif'e. Duymuş olmalıydılar. Bu-

raya geliyordu. Arif düşündü, kendisini bu saatte traktörün üstünde görürlerse ayıp olurdu. Köye yayılırdı hemen. Birden aşağı atladı. Karanlıktaki adam «ne oluyor?» diyerek durup baktı. Traktörden atlayanın kim olduğunu anlamaya çalıştı.

— Kim o? diye sordu.

Arif yürümüştü bile. Cevap vermedi. Bu saatte elin traktörünü kurcalamak olur iş değildi. Duyulursa rezil olurdu. Birden koşmaya başladı oradan. Ak donlu adam bir kötülük sezinlemişti. Var gücüyle:

— Hırsız vaaar! diye bağırdı. Arif koşarken anladı, Ali'nin sesiydi bu. İş çok çirkine varmıştı. Dönüp de, «bağırma yahu, benim» dese bile artık olmazdı. Var gücüyle koşuyordu. All de arkasından geliyordu. Arif evlerin avlularından atladı, yolunu sapıtıp, karanlıklara daldı. Yakub'un Ali gecelik kıyafetiyle ortalarda kalmıştı, ne yapacağını bilemiyordu. Bağırıp çağırıyordu boyuna. Komşulardan uyananlar, dışarılara fırlayanlar oldu. Köpekler havlamaya başladılar. Köyde bir kıpırdanmadır gitti. Bir kaç kişi fener yakıp Ali'nin yanına geldiler. Ne çalınabileceğini anlamaya çalıştılar. Ali motoru çalıştırdı, tamamdı her şey. Bir bozukluk falan yoktu.

Arif uzaktan sesleri duyuyordu. Evlerin duvarlarında kımıldanıp duran lamba ışıklarına baktı. Heyecandan kalbi atıyordu. Köyün alt tarafını dolaştı. Telaşsız olmaya çalışıyordu. Ama hâlâ kötü kötü soluyordu. Pis bir tehlike atlatmıştı. Duyulsaydı ne olurdu? Evlerin, samanlıkların karaltısından geçerek kendi evlerine geldi. Olanlara gülümsedi kendi kendine. Tutulsaydı hırsız falan sanmazlardı ama, böylesine traktör hevesi köyde gülünç karşılanırdı. El yüzüne bakamaz olurdu sonra. Kalbinin atışı bir türlü durmuyordu. «Az daha köye rezil oluyorduk» diye söylendi kendi kendine. Karanlıkta yüzü sararmıştı. Usulca açtı evin kapısını.

— Ne o Arif, diye sordu anası hemen. Nerdeydin sen?

Uyumamıştı demek.

— Hiç, dedi Arif. Gezdik.

Dikkat etmesine karşın sesi iyi çıkmamıştı.

— Niye öyle soluyorsun?

Arif kendisine bu kadar dikkat edilmesinden rahatsız oldu:

— Allah Allah, solumamıza da karışıyorsun gayri?

Anası çabukça kalkıp lamba yaktı. Işığı tutup baktı oğlunun yüzüne. Merak etmişti.

— Söylesene, yüzün niye sarı öyle?

Arif arkasını dönüp soyunmaya başladı.

— Yok bir şey.

Anası arkada dikildi kaldı.

— Birisiyle kavga mı ettin yoksa?

— Yok yahu, dedi Arif. Kimlnle kavga edecekmişim?

Köyün içinden hâlâ sesler geliyordu. Arif biliyordu orada ne konuşulduğunu. Yattı ama rahat edemedi. Tekrar dışarı çıkıp bakmak istiyordu. Ama anası büsbütün meraklanırdı şimdi. Vazgeçtl. Yattığı yerden iç çekerek:

— Ana be, dedi. Babam bir gelseydi...

Ellerini ensesine kilitledi. Kadın dikilmiş hâlâ oğluna bakıyordu. Yüzünden bir şey keşfetmeye çalışıyor gibiydi. Arif rahatsız oldu.

— Ne bakıyorsun yüzüme ana? diye çıkıştı.

— Bilmem, dedi kadın. Sen dışarda bir şey yaptın herhalde?

— Allah Allah! dedi Arif. Ben ne yaparmışım dışarda?

Anası usulca ışığı söndürüp yattı.

XVII

Günler geçiyordu. Yaz bitmek üzereydi. Köyde pancar sökümü başlamıştı. Yeni bir canlılık sarmıştı herkesi. Sabahları erkenden arabalarla erkek kadın tarlalara taşınılıyor, akşamlara kadar çalışılıyor, pancar sökülüyordu. Tarlaların ortasında öbek öbek pancar harmanları yığılmıştı. Yaşlılardan birisi bu yığınların başına dikiliyor, teker teker alıp çamurlarını temizliyor, sonra elindeki kocaman bir bıçakla yapraklarını kesiyor, kökleri bir tarafa, yeşil yaprakları başka tarafa ayırıyordu. İlerde ırgatlar sıraya dizilmişler, ellerinde pancar sökmeye mahsus bir çeşit dirgeni toprağa saplıyorlar, eğiliyorlar, doğruluyorlar; çalışıp duruyorlardı. Delik deşik ediliyordu pancar tarlaları.

Sonra pancar yüklü arabalar istasyon yoluna düşüyorlardı. Bazan on-on beş araba arka arkaya dizilip giderlerdi. Her yer pancar olup çıkmıştı. İnsanların elleri, arabaların tahtaları hep pancar kokuyordu. Arif'in canı sıkkındı. Suratını asıyor:

— Arabayla baş mı olur bu deyyusun malı? diye söyleniyordu. Şuna bak dağlar gibi yığıldı!

Anası:

— Sus oğlum, dedi, nazar değer. Yavaş yavaş çek işte. Acelen ne?

Yedi sekiz tane günlükçü kadın tutmuşlardı. Anasiyle onlar söküyorlar, içlerinden yaşlıca birisi temizliyordu. Arif arabayı «çok alsın» diye istif ederek dolduruyor, üste gelen pancarları güzelce diziyor, sonra isteksizce istasyonun yolunu tutuyordu.

Harmandan daha zor geliyordu bu iş. İstasyon bir buçuk saat çekiyordu. İyi yol değildi. Güz yağmurları başlamıştı, toprak yol çamurdu. Bir haftadır taşıdığı halde tarlada daha elli tondan fazla pancar vardı. Hiç başlanmamış gibi duruyordu orada. Tarlanın kıyısında tepe gibi yığılıydı. Arif gördükçe irkiliyor, pancar kokusundan iğreniyordu.

Arabayı doldurunca yığına bir daha baktı. Hiç eksilmemiş gibiydi. Arabasına da, pancarına da küfrederek, tekmeleyip basıp gitmek geçti içinden. Kendini zor tuttu. Geçen yıl pancarları bu kadar fazla değildi. Üstelik iki arabayla çekmişlerdi. Gene de çekim işinin nasıl uzun sürdüğünü, nasıl bıkıp usandığını hâlâ anımsıyordu. Bu yıl ne yapacaktı? Düşüncesi buraya gelince içine karanlık bir sıkıntı doluyordu. Traktörün pancara yetişmesini bunun için istemişti. Ama babası hastaneden bir türlü çıkamıyordu. O gelmeden traktör almaya da olanak yoktu.

— Allah, dedi, Allah! Hırs içinde arabaya bindi.

— Arif, diye seslendi anası, Allahaşkına böyle etme. Adamın burnundan getirme şunu. El nasıl çekip duruyorsa sen de öyle çek işte.

— Elinki böyle mi be! diye çıkıştı Arif.

— Böyle ya, niye böyle değilmiş? Baban gelinceye kadar

sabret oğlum. Üzüp durma beni. Baban gelsin de ne edecekse etsin.

— Gelmez olsun, dedi Arif. Ne dediğinin ayırımında değildi. Sinirinden sapsarı olmuştu. Öylesine canı sıkılıyordu.

Hayvanları kamçıladı. Atlar çamurlu tarlayı zor söküyorlardı. Bütün güçleriyle asılıyorlar, burunlarından soluk fışkırtıyorlardı. Tarlaların toprağında ince demir tekerler bir karış batıyordu. Arif bağırıp çağırıyor, atları kamçılıyordu. Hırsından arabanın üstünde bazan ayağa kalkıyor, bazan yere atlayıp tekerlerden asılıyordu. Asıl yola çıkıncaya kadar uğraşıp didiniyorlar, büyük zorluk çekiyorlardı. Köyün önüne gelince asıl yola giriliyordu. O zaman Arif, arabanın ön tarafına oturuyor, sigara yakıyordu. Siniri yatışıyordu biraz.

— Dâh! dedi hayvanlara. İlerilere doğru baktı. Özeler'in pancar arabaları tesbihin taneleri gibi yola dizilmişlerdi. Ağır giden uzun bir marşandiz trenine benziyorlardı uzaktan. Öyle arka arkaya idiler.

Havalar iyice serinlemişti, yollar ıslaktı. Gökte güz bulutları geziniyordu. Arif usanıyor, taşınacak daha dünya kadar pancarları olduğunu anımsadıkça içi karışıyor, üstüne bir bitkinlik geliyordu. Hasta oluyordu düşünürken.

— Bu böyle baş mı olur yahu! diye söylendi. «Traktör olsa, şimdi, günde sekiz sefer yap, beş altı günde bitir at. Bu ne böyle be!»

Tekrar sigara yaktı.

— Ağzına tükürdüğümün yazgısı, dedi. Bana pancarı da arabayla taşıtıyorsun ha?

Eliyle arabadaki pancarlara dokundu. Diri diriydiler. Sivri tarafları aşağı gelecek biçimde dizilmişlerdi. Kocaman kocamandılar. Yollar pancar kokuyordu.

Arif'in üstü başı çamur içindeydi. Ayakkabıları çamurdan görünmüyordu. Giysi falan düşündüğü yoktu bugünlerde. Keten iş urbaları zaten iyice ağarmış yıpranmışlardı. Pancardan sonra bunları giymezdi artık. Yeter ki şu pancar bir bitsin. Paçalarındaki çamurları oğuşturarak silkeledi. Ayaklarını arabanın okuna sildi.

— Ule Ariiif! diye bir ses geldi arkadan.

Dönüp baktı. Geriye doğru üçüncü arabadan «çingene İdris» çağırıyordu.

— Nasıl gidiyor işler, nasıl? diye sordu.

— İyi, dedi Arif. Omuzlarını silkeledi.

— Maaşallah senin traktör iki ton pancar götürüyor be!

Arkasından bir kahkaha attı. Öbür arabadakiler de güldüler.

Köyde Arif'lerin traktör alacağı söylenip duruyor ama bir türlü gerçekleşmemesi artık eğlence konusu olmaya başlıyordu.

Arif kızmamaya çalıştı.

— Bir gün o da olur arkadaş! diye bağırdı geriye.

— Benim pancarı da çeker misin? diye sordu İdris.

Sesi cıvıktı, alay ediyordu. Arif yutkundu. Kötü bir şey söylememek için kendini tuttu. Akranlarındandı, arkadaşı sayılırdı. Ama bazan böyle cıvıklık yapardı bu İdris. Hiç karşılık vermedi. Atlarına «dâh» dedi.

— Ariiif! diye bağırdı İdris gene.

Arif cevap vermedi.

— Ula uyuyor musun?

— Uyuyacağım ama bırakmıyorsun, dedi.

İdris kahkahayla güldü bu söze. Can sıkıntısından oluyordu bütün bunlar. O sırada bir gürültü duyuldu. Mehmet ağanın traktörü pancar yüklemiş istasyona gidiyordu. Dört beş arabadan fazla pancar yüklü römorku sürükleyerek yanlarından hızla geçti gitti. Havaya mazot kokusu yaydı. Sesi gittikçe azalarak birkaç dakika sonra ilerdeki arabaların önüne geçip kayboldu. Gene sessizlik çöktü ortalığa. Tekerlerin sıyırtısından, atların soluğundan başka bir şey işitilmiyordu.

— Ariiif! diye bağırdı gene İdris.

Arif yanıt vermemek için dişlerini sıktı. Sessizlikten İdris'in sesi boru gibi ötüyordu. Arabaların üstünde köylülerin kimisi uyukluyor, kimisi sigara içiyordu. Herkes kendisini yola vermişti.

— Ula Ariiif!..

— Ananınki, diye bağırdı Arif.

Birkaç kişi gülüştüler. İdris bozulmuştu.

— Benim anam senin anan arkadaş, diye bağırdı arkadan.

— Yok! dedi Arif. Senin anan Fatma kadın!

— Öyleyse senin anan da Havva kadın...

— Sus gayri, dedi Arif. Gelmeyeyim yanına bak?

İyice sinirlenmişti. Geriye kötü kötü baktı.

— Gelsen ne yaparsın be! dedi İdris. Ben seni adam sanırdım. Anamı ne karıştırıyorsun ortaya?

— Eee... Susun gayri! diye azarladı büyüklerden birisi. Dayanamayacaksanız niye şaka yaparsınız veletler?

— Sürtünüyor dayı baksana, dedi Arif.

İdris susmuştu. Sessiz, sıkıntılı bir yolculuk başladı. Arif kendi içinde sinirlendi, uğraştı durdu. Kimseye belli etmeden kendini yiyordu. Tarlada pancar bitecek gibi değildi. Bu atlarla çabuk çabuk dönmek olanaksızdı. Babası hastaneden bir türlü çıkıp gelemiyordu. Traktör alamadıkları için köylü kendisiyle alay etmeye başlamıştı. Arif ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemiyordu.

Kimseyle konuşmak istemiyor, herkes kendisine alay ederek bakıyor gibi geliyordu.

İstasyona yaklaşmışlardı. Nuri ağa boş traktörle döndü. Selam bile vermeden gürültüler içinde yanlarından hızla geçti. Arif kendi kendine:

— Dürzü! diye söylendi. Traktöre binince adam oldu. Selam bile vermiyor.

İstasyona vardılar. Her yer pancar arabasiyle doluydu. Çevre köylerden de pek çok gelen olmuştu. Pancarı sırayla tartıp alıyorlardı. Bunca arabanın pancarı iki baskül kantarı bekliyordu. Bir saatte ancak sıra gelirdi. Arif ileri, geri bakındı. Kafasının içinde tarlada bekleyen pancar yığını dolanıp duruyordu. Sıkıntıdan her yanı kaşınmaya başladı.

— Tüh be! dedi kendi kendine. Söyleyecek başka şey bulamıyordu. Yüzünü kırıştırıp baktı.

Arabanın üstünde bekliyor, sigara üstüne sigara yakıyordu. Öndeki araba yürüdükçe kendisi de arabayı biraz yürütüyordu. Öğleye doğru kantarın yanına yanaşabildi. Beklemekten, can sıkıntısından pestile dönmüştü.

— Haydi kımılda biraz! diye çıkıştı kantarın başındaki

adam. Arif kötü kötü baktı ona. Sonra şeker şirketinin iki işçisiyle birlikte arabayı çabukça boşalttılar. Tartıldı. Arif, adına kesilen 685 kiloluk makbuzu alıp cebine koydu.

— Efendi, dedi kızarak, biz burada böyle beklersek tarladaki pancar çürür. Ben şimdiye bir daha dönerdim.

Adam elini salladı:

— Hadi hadi, çek arabanı!

Bıkkın, kaba bir sesi vardı.

Arif yutkundu. Kendini zor tuttu. Sinir içinde arabasını çekti. Kantara arkadaki araba yanaştı.

Boşalan arabalar köyün yolunu tuttular. Arif sigara yaktı. Yüzünde bitkinlik çizgileri belirmişti. Atlara sinirlenerek küfretti. Böylesi çalışmanın tad alacak bir yanı yoktu. Kafasında bir çare arıyor, yapacak hiçbir şey bulamıyordu. Kendi kendisiyle kavga eder gibi uğraşıp duruyordu. Arabanın üstünde sanki erimiş küçülmüştü. Geniş ovanın ortasındaki yol git git bitmiyordu. Sinir bozmak için birebirdi bu yollar. İnsan gittiğini bile anlayamıyordu ki...

— Ööff, diye söylendi. Şu pancarın bittiğini bir görürsem kurban keseceğim, kurban! Ne bu bel

Peşpeşe yürüyen arabaların üstünde, herkes kendi içine çekilmişti. Konuşmak için öne arkaya bağırmak gerekiyordu. Bu bitkinlik içinde kimse bunu göze alamıyor, herkes susuyordu. Kimisi önüne eğilmiş, sigarasını içiyor, kimisi uyukluyordu. Atlar kendi bildiklerine yürüyorlardı. Can sıkan bir yolculuktu bu.

«Şimdi altımda traktör olsa» diye düşündü Arif. «Ben böyle mi olurum? Dirilir, canlanırım alimallah. O zaman benim için çalışmak ne ki?»

Böyle düşünüyordu. Deli gibi bunalıyordu kendi kendine.

Yarı yere varmadan Mehmet ağanın traktörü tekrar göründü. Homurtular içinde yaklaştı. Koca römork ağzına kadar pancar doluydu. Titreyerek gidiyordu pancarlar. Mehmet ağa, gözleri hep ilerde direksiyonu kıvırdı, yolun sağına saptı. Yanlarından geçerken elini kaldırarak selam verdi. Karşılığını bile almaya zaman kalmadan hızla geçip gitti oradan.

— Deyyus! diye söylendi Arif. Acelen ne? Doğru dürüst selamını al da öyle geç!

Boş arabaları geçince Mehmet ağa tekrar yola girdi. Gürültüsü gittikçe uzaklaşıp hafifledi. Arabalar hâlâ oldukları yerde sayıklıyor gibiydiler.

— Biz enayiyiz be! dedi Arif, enayiyiz!

Atları kamçıladı. Can sıkıntısı bir yerlerini kemirip duruyordu.

Bir saat kadar sonra köyün önündeydiler. Caminin yanında oturanlar vardı. Arabalara bakıp konuşuyorlardı aralarında. Arif onlara sinirlendi.

— İşsiz pezevenkler, dedi. Keyifleri yerinde, ne olacak!

Tarlalara saptırdı arabayı. Tekerler çamura battı. Atlar direnmeye, gayret harcamaya başladılar. Arabayı su yollarından geçirip kendi tarlalarına getirdi. Küçük bir ev gibi yığılmıştı pancar. Görünce Arif'in yüzü gerildi. Atları yığının kıyısına yaklaştırdı. Arabayı doldurmaya başladı. Sonra üstüne çıkıp dizdi. Çok alsın diye bir kıyıdan başlayıp dize dize doldurdu. İnip arabaya tekrar pancar attı. Pancarlar irî iriydiler, doldurmak boşaltmak kolay oluyordu. Bir hamlede bitiyordu hemen.

Anası azık torbasını getirdi.

— Karnını doyur da git oğlum, dedi.

Arif kızdı bu söze.

— İstemem, dedi, acıkmadım!

Sesi sertti. Anası oğlunun asık suratına baktı. Nasıl davranacağını bilemiyordu.

— Acıkmadım olur mu, gün ikindiye devrildi?

Arif karşılık vermeden arabaya tırmandı. Sinirli olduğu arkadan bakınca bile belli oluyordu. Kadın bir şey söyleyemedi. Üzüldü kaldı kendi kendine.

Arif üçüncü seferden yatsı zamanı döndü. Hayvanlar terlemişler, iyice yorulmuşlardı. Arabayı evin önünde durdurup atları çözdü. Anası koşumların toplanmasına yardım etti. Atları ahıra çektiler. Arif sabahtan beri bir şey yememişti. Elinin yüzünün çamurunu yıkamadan sofraya çöktü. Kadın sessizce bakıyordu oğluna. Bir yıl içinde nasıl değişmişti Arif. Yüzü çalışmış, yıpranmış bir erkek yüzü olmuştu. Bıyıkları uzamaya baş-

lamıştı. Kocaman elleri kantarma kayışlarından kirlenmiş, biçimlerini kaybetmişti. Hiç farkına varmadan bu kirli ellerle ekmekleri koparıyordu.

— Günlükçüler gene gelecek mi? diye sordu anasına.

— Gelecekler, dedi kadın.

— İyi de pancarı çürütürüz sonra. Kolay mı onu taşımak?

Anası bir yumuşaktı. Ne derse uyabilecek durumdaydı.

— Söktürmeyelim istersen, dedi.

— Söktür. Traktörle taşıtacağım. Başka çare yok.

Anası baktı:

— Baban ne der acaba? diye sordu.

— Ne derse desin, o kadar pancarı çürütellm ml?

Şaşkınlık, perişanlık içindeydiler.

Yemekten sonra Arif atları sulayıp yemlemek için dışarı çıktı. Yağmur yağıyordu. «Yollar çamur olacak» diye düşündü. Yüreği sızladı yeniden. Veç vakit Yakub'un Ali'ye gidip konuştu.

— Kendi pancarım var arkadaş, dedi Ali. Mazot kalmamıştı, gittim getirdim. Allah izin verirse yarın kendi pancarımı taşıyacağım.

— Seninki bitince bizimkini taşı olmaz mı? diye yalvardı Arif.

— Yollar çamur olmazsa taşırım. Ama Mehmet ağayla tonunu sekiz liradan taşıyalım diye konuştuk. Muhtar da beş liradan fazlaya taşıtmam diyor. Bu iş bir çözümlensin ki ona göre düşünelim.

— Abooov! dedi Arif. Tonuna sekiz lira çok fazla All.

— Ne yapalım arkadaş? Çamurda kolay değil. Bak yağmur da başladı. Malıma düşmanlığım yok benim. Bu çamur motoru öldürür.

Böyle dedi Ali. Arif karanlıkta yürürken adımlarını şaşırıyordu. Hiçbir şey düşünemez olmuştu sıkıntıdan. Başına, boynuna düşen yağmur taneleri beynine düşüyormuş gibi yakıyordu onu.

Mehmet ağaya koştu. Yatmışlardı. Kapısını yumruklayıp uyandırdı.

— Çekemem yeğenim, dedi Mehmet ağa. Tonuna on lira

versen çekemem. Zati kendi pancarım var. Yollar kuruyunca onu çekeceğim.

Arif eve koştu. Sıkıntıdan ağlamaklı olmuştu. Yağmur devam edeceğe benziyordu. Anasıyla eski çulları palaları falan çıkardılar. Arif atların birisine bindi. Bu çulları tarlaya götürdü. Pancar çürümesin diye karanlıkta el yardamiyle yığının üstünü örttü. Terliyor, bunalıyordu. Kahrediyordu kendi kendine.

O gece uyuyamadı. Birkaç kere dışarı çıkıp yağmura baktı. Sabaha kadar sürmüştü yağmur. Her yer çamura kesmişti. Ortalık iyice serindi. Kış kokusu vardı havada.

Arabayı koşup tarlalara sürdü. Tekerler toprağa batıyordu.

— Allah, dedi, Allah! Sen yardım et!

Bunalıyordu. Üzüntüden yüzünün çizgileri değişmişti. Boş arabayı pancar tarlasına zorla geçirebildi. Her yer diz boyu çamur olmuştu. Pancarı doldurup arabaya tırmandı. Asıl sorun şimdi başlayacaktı. «Bismillâh» çekip atları kamçıladı. Hayvanlar ileri yekindiler. Olağanüstü bir güç harcıyorlardı. Damarları şişiyor, burunlarından soluk fışkırtıyorlardı. Dolu arabayı on adım sürükleyebildiler. Arif inip tekerlere baktı. Diz boyu çamurlara batmıştı. Atların karınları şişip şişip iniyordu. Biraz soluk aldırıp tekrar «dâh» dedi. Bir eliyle kantarma kayışlarını sallıyor, öbür eliyle arabadan asılıyordu. Bir yandan da boyuna atlara bağırıyordu. Elli altmış adım daha gidebildiler. Arif durup çevreye bakındı. Kimseler görünmüyordu. Bugün fazla çamur diye kendisinden başka araba koşan olmamıştı. Hayvanlara tekrar «dâh» dedi. Zavallılar dolu arabaya olan güçleriyle asılıyorlar, kafalarını sallaya sallaya yürütüyorlar, burunlarından soluk fışkırtıyorlardı. İki yüz metre gitmeden kan-ter içinde kalmışlardı. Sağrıları, karınlarının altı köpüklenmişti. Durup biraz daha nefes aldılar. Arif'in paçaları, ayakkabıları hep çamura batmıştı. Bastığı yere bakmıyordu bile. Arabanın açtığı izlere batıp çıkıyor, atların ayaklarından üstüne başına sulu çamurlar sıçrıyordu.

Arif ön tarafa gitti, atlara baktı. Soluk alışlarını seyretti. Acımıştı. Zavallılar titriyorlardı. Eliyle yelelerini okşadı.

— Az kaldı yavrular, az kaldı... diye söylendi. Şu tarlaları bir çıkalım, gerisi kolay. Hadi!

Bir eliyle tekerden asılıp atları tekrar sıkıştırdı. Deminki yumuşaklığını bir anda unutmuştu. Kolunu sallıyor, kantarma kayışlarını atlara vuruyor, bar bar bağırıyordu. Araba hızla gitti gitti, sonra suların göllendiği bir yere saplanıp kaldı. Arif kızdı, tekerlerden asıldı. Atlara bağırıp çağırdı. Fakat pancar dolu araba leş gibi ağırdı. Bir türlü çıkmıyordu çamurlardan. Atların gayreti hep boşa gitti.

Arif durup düşündü. Arabanın önüne arkasına baktı. Tekerler yarı yerlerine kadar çamura saplanmışlardı. Atlar çatlayacak gibiydiler. Arif bir çare arıyordu. Arabanın sandığına yaslanıp düşündü. İri sarışın yüzü hiddetten kıpkırmızıydı. Alnında bir damar şişmiş bir türlü inmiyordu.

— Tüh ağzına!.. diye söylendi. Sesi titriyordu. Kantarma kayışlarını topladı. Sağ eliyle kamçıyı kaldırdı:

— Dââââhl.. diye bağırırken kamçıyı olanca gücüyle vurdu, bir daha vurdu. Tekrar vurdu. Atlar yükleniyorlar, arabayı çıkarmaya çalışıyorlar, son güçlerini harcıyorlardı. Fakat pancar arabası bataktan çıkmıyordu. Sonra atlar kamçıya dayanamadılar, ikisi birden çifte atmaya başladılr. Arif hırsındn deli gibi olmuştu. Nerdeyse ağlayacaktı. Sesi ta boğazından geliyordu.

Durup çevreye baktı. Araba buradan bir kurtulsa, gayri rahat gidebllecekti. «Ne yapmalı?» diye düşündü. Atların körük gibi şişip inen karınlarına baktı. Kantarma kayışını arabanın tahtasına bağlayarak atların önüne geçti. Çamura girmişti ama, aldırmıyordu. İki eliyle atların dizginlerinden yapıştı. «Dâh!» diye bağırarak, çekmeye başladı. Atlar bir kere daha var güçleriyle atıldılar. Sıcak nefesleri Arif'in yüzünü yalıyordu. Çabalıyorlar, ön bacakları ile şaha kalkıyorlar, fakat arabayı kımıldatamıyorlardı. Arif:

— Aaah, ah! diye nefesini bıraktı. Hiddeti gelip boğazına tıkanmıştı. Ellerini kalçasına dayayıp çaresizlik içinde kaldı. Tarlada tonlarca pancar bekliyordu. Yağmur mevsimi başlamıştı. Traktörlerden umut yoktu. Şimdi ne yapmalıydı?

— Kendi traktörüm olsaydı, dedi, ben bu pancarı çoktan taşıyıp bitirmiştim bile. Ah bu babam, ah!

Hırstan titriyordu. Pancarı buraya boşaltmaktan başka ça-

re yoktu. Arabaya tırmandı. Teker teker aşağıya ilerdeki çamursuz yere atmaya başladı. Hiddetten boğulacak gibi bunalıyordu. Böylesi çalışma öldürücü bir çalışmaydı. Genç yüzü sıkıntıdan kavrulup gitmişti.

Araba boşalınca, kayışlara asılıp atları sıkıştırdı. Atlar boş arabayı oradan zorlukla çekip çıkardılar. Zavallıların yorgunluktan etleri titriyordu. Bacakları, karınlarının altı hep çamura batmıştı.

Sonra arabayı döndürüp yerdeki pancarın yarısını doldurdu. Tarlaların bittiği yere bırakıp geri geldi. İkinci seferde öbür yarısını götürdü. Tarlaları çıkınca, demin yere boşalttığı pancarı da arabanın üstüne doldurdu. Bir araba pancar için tarlaları çıkıncaya kadar iki sefer yapmak, çok zaman almıştı. Öğlen olmuş, hâlâ köyün önündeydi. Elini salladı:

— Ohoooo!.. Bizim pancar böyle taşınacak da bitecek. Vay babam vay!..

Bitkinlik içinde İstasyon yoluna düştü.

O gün akşama doğru tekrar yağmur yağdı. Köyde Arif'ten başka pancar taşıyan yoktu. Kimisi bitirmişti zati. Az pancarı vardı onların. Kimisi de «nasıl olsa az kaldı, onu da sonra çekerim» deyip işi bırakmış, pancar yığınlarını çulla çuvalla örtüp köye dönmüştü. Traktörler de içeri çekilmişti.

Arif yağmur yaş demeden pancar taşımayı sürdürdü. Her araba için tarlaları çıkıncaya değin iki sefer yapıyordu. Böyle olunca çok zaman kaybediyor, istasyona günde iki sefer yapmak zorunda kalıyordu.

İstasyondaki alıcı memur «pancarın çok çamurlu, üstelik ıslak» diyerek zorluk çıkarıyor, her arabada fire düşüyordu. Arif bir de ona kızıyordu arada.

XVIII

Bir hafta kadar sonraydı. Arif'in emmisi akrabaları hep ilgilendiler. Eve kadar gelip Arif'le konuştular.

— Kendini bu kadar üzme, dedi emmisi. Havalar hep böyle gidecek değil ya? Aha yarın, öbürgün açar. Benim de tarla-

da çekilecek pancarım var. Bu çamurda atları da, kendini de öldüreceksin, vazgeç.

Arif kafasını önüne eğip somurttu. Karşılık vermiyordu.

— Sen zati söz dinlemezsin! diye çıkıştı emmisi. Komşu ne yapıyorsa sen de öyle yap diyoruz. Sicim gibi yağmurun altında pancar taşınmaz. Allahın günü bitmedi ya?

Anası ağlamaklı, bitkin sesiyle ekledi:

— Ben de böyle diyorum, söz dinlemiyor bu oğlan. Ekmekten aştan kesildi. Gece gündüz buğuz ediyor kendine. Şuna bakın, tazıya döndü.

Arif sinirli sinirli baktı anasına.

— Eline bir şey geçmez ki gelin, dedi emmisi. İş olacağına varır. Yarın bakarsın hava açar. Herkes pancar çekecek. Acelesi ne bu oğlanın? Bizimkiler bitti de onunki kaldıysa eşşek değiliz ya koşarız arabamızı, yardım ederiz... Bir sürü hısım akrabayız şu köyde. Daha olmazsa veririz parasını da traktörlere çektiririz. Hele havalar açsın, aceleniz ne?

Arada Arif'e bakıyordu. O hiç dinlemiyor gibiydi bu sözleri. Suratını asıyor, rahatsızlanıyordu. «Şu boş sözler bitse» der gibi bir tavrı vardı. Hayvaniara arpa vermek için kalktı, ahıra gitti.

Ertesi sabah arabayı tekrar koştu. «Havanın düzeleceği müzeleceği yok» diye düşünüyordu. Ne taşıyabilirse kârdı.

Sökülmüş pancar yığınını iyice eritti. Gele gide tarlaların içindeki yolu bozduğundan bir araba pancarı asıl yola artık üç arabada çıkarabiliyordu. Ölesiye çalışıyordu akşamiara kadar. Çok fazla arpa yedirdiği halde atlar da zayıflamışlardı.

O günün son seferinde Arif babasını istasyonda bekler buldu. Trenden inmiş, köye giden bir araba aramış, bulamayınca pancar alıcıların yanına gelip oturmuştu. Kantar başındaki memur:

— Aha, demişti, sizin köyden Arif diye bir çocuk pancar çekiyor, biraz sonra gelir...

Arif, babasını görünce arabadan atladı. Kucaklaştılar. Onbeş gün kadar önce görüştükleri halde Arif babasını zor tanıdı. Zayıflamış, bir şehirli gibi beyazlaşmıştı.

— Oğlum, diye fısıldadı babası, ne olmuşsun sen böyle? Çok zebillik çekmişsin anlaşılan.

Sesi hasta sesi gibi cılızladı.

— Nasıl çocuklar falan? diye sordu.

— İyiler, dedi Arif. Yalnız pancar... pancar...

Babası işi anlamıştı:

— Buğuz etme, dedi, biliyorum. Sabahleyln kasabada bizim köylülere rastladım da anlattılar. Sen buğuz etme, çektiririz.

Bitkindl. Kesik kesik konuşuyordu. Titriyor gibi geldi Arif'e.

— Baba sen şuraya otur. Ben pancarı teslim edeyim de gidelim.

Heybenin üstüne oturttu. Bir çocuk gibi cansızdı babası.

Biraz sonra arabanın üstündeydiler. Akşam kararıyordu.

— Arlf, dedi babası. Arabayı ağır sür oğlum. Fazla titremesin. Benim için iyi değil.

Arif, babasına baktı. Bambaşka bir adam gibl geldi ona. Zayıf, bitkin. Gene de sevinmişti. Omuzundan bir yük kalkıvermiş gibi hafifledi. Başında babası bulunsun da pancar mancar ne olursa olsundu.

— Oh... dedi, oh... Çok şükür!..

Babası beyazlaşmış dudaklariyle gülümsedl.

— Çok şükür oğlum, dedi, kurtuldum. Bu sefer tam kurtuldum. Gayri biliyorum ne edeceğimi. Demek pancar bitmedi? Çok zebillik çekmişsin belli halinden.

— Yirmi tona yakın çektlm, baba. Ama yarısından çoğu daha sökülmedi bile. Bir yirmi ton kadar da sökülmüş var, tarlada bekliyor. Çürümesin diye üstünü çulla örttüm. Gene de ıslandı. Onu bari teslim edeyim diye çabalıyorum.

— Duydum. Köyde senden başka pancar taşıyan yokmuş. Kendini bu kadar üzmeseydin. Doğru değil.

— Bizim çok da onun için baba.

— Olsun, dedi babası. Elini salladı. Hasan bey kamyon gönderecek. Tonunu beş liradan taşıyacaklar. Hele yollar bir kurusun.

— Ooo çok iyi, dedi Arif.

Sevinmişti. Pancar çıkalı beri ilk olarak rahatladı. Bütün

sıkıntısı dağılıverdi. Babanın değerini kendi içinde bir daha duydu. Sevgiyle baktı babasına. Kucaklıyası geldi.

— Kasabada duydum, dedi babası, traktör sahipleri tonuna sekiz lira isterlermiş. Pahalı. Hasan beyle konuştum, bir kamyoncu çağırttı, pazarlık ettik. Biz haber gönderince hemen gelecek. Sen üzülme...

— Sağol baba, dedi Arif, sağol. Bu çok iyi işte.

— Nurl ağa nasıl? diye sordu babası.

— İyi, dedi Arif.

— Çoluk çocuğu da iyiler mi?

— İyiler.

İkisi de sustular. Arif atlara baktı. Babasının ne düşündüğünü biliyordu. Gülümsedi kendi kendine. Emine'yl çoktandır görmemişti. İçinden sıcak bir şeyler geçti.

— Traktör de alacağız. Hasan beyle gidip baktık. Hazırda yok ama, yakında İstanbul'dan gelecekmiş. Adımızı falan yazdırdık. Hasan bey kefil oluyor. Pancar parasını oraya yatıracağız, öyle görünüyor.

Arif heyecan içinde dinledi. Akşam karanlığında babasının yüzüne bakarken kendisini zor tuttu.

— Oh! dedi, yaşasın! Daha bir şeyler söyleyecekti. Söz bulamadı.

— Bana çalışmak yasak gayri, dedi babası. Neler çektim neler... Gene seksen beş liralık ilaç aldım. Aha heybede duruyor. Hastanede yuttuğum ilâçlar, yediğim iğneler ayrı...

Arif traktörü düşünüyordu.

— Gayri çalışma, dedi. Sırtüstü yat. Altında traktör olduktan sonra ben hepsinin hakkından gelirim.

Arif'in içinde bir şeyler oluyordu. Ilık sularda yüzüyordu sanki. Öyle rahatlamıştı birden. Atları kamçılayacaktı. Babasının tembihini anımsayıp vazgeçti. Bir şeyler yapmak için kımıldandı arabada.

— Hasan bey seni çok sevmiş, dedi babası. «Yetişmiş, adam olmuş» dedi senin için.

Arif gülümsedi. Sonra bir şeyler hatırlamış gibi:

— Ona da borcumuz var, dedi. Doktora ne kadar vermiş öğrendin mi?

— Öğrendim. Beş yüz. Artarsa pancar parasından alacak. «Artmazsa sonra verirsin» dedi. Çok iyi adam. Bu sefer bize büyük iyilik etti doğrusu.

Arif düşünmüştü.

— Evet, dedi, aboov! diye ekledi. Doktor demek beş yüz lira almış ha?..

— Helal olsun oğlum! Bana canımı bağışladı. Helal olsun. Çok derin doktormuş, öyle diyorlar.

— Helal olsun! dedi Arif de.

Köye geldiklerinde hava iyice kararmıştı.

— Anaaa! diye bağırdı Arif arabadan. Babam geldi, babam!

Evde bir kaynaşma oldu. Uyuyan çocuklar yataktan fırladılar. Karanlıkta bir gürültüdür koptu. Arif babasını kucaklayarak arabadan indirdi. Çevresini çocuklar almıştı. Hepsi birden ağlaşıyor, dövünüyorlardı. Arif'in de gözünden yaş geldi. Gürültüyü duyan komşular doluştular. Beş dakika içinde düğün evi gibi oldu Arif'lerin evi. «Geçmiş olsun»a gelenlerin çoğu oturacak yer bulamıyorlardı.

Arif atları ahıra çekti. Kavruk yüzüne bir mutluluk yayılmıştı. Arabadaki heybeyi sırtlayıp kapıdan içeri bıraktı. Ama girip oturacak yer kalmamıştı. Çoğu ayaktaydı içerdekilerin. Komşular akrabalar doldurmuşlardı. «Geçmiş olsun» diyen, «gözün aydın» diyen birbirine karışmıştı. Arif'in anası yaşlı gözleriyle kapının dibine çökmüş, yazmasının ucuyla gözlerini kuruluyor, bir tuhaf aciyle sallanıp duruyordu.

— Çok şükür, diyordu, çok şükür... Bu çocuklarla ben ne yapardım? Çok şükür Allahıma.

İzzet ağa sedirin köşesine oturmuş, zayıf sarak yüzüyle gülümsemeye çalışıyor, ellerini sallayarak bitkin konuşuyordu. Soranlara kesik kesik karşılıklar veriyordu.

Şerife hala girdi içeri.

— Geçmiş olsun İzzet ağa, diye yanına gitti. Geçmiş olsun, korkuttun bizi.

Arkasında Emine de vardı. Uzun, uyumlu yapısı ile diz çöküp İzzet ağanın elini öptü.

Eliyle yer gösterdi, Şerife hala oturdu. Emine anasının ar-

kasına dikildi. Yazmasının ucuyla ağzını sarmıştı. Lamba ışığında ak yüzü, kara gözleri görünüyordu. İçerdekiler bir an hep ona baktılar. Şerife hala, İzzet ağaya göstermeye getirmişti belli ki.

Arif, üstü başı kirli olduğu için Emine'leri görür görmez dışarı sıvıştı.

Biraz sonra yatsı camisi dağılınca köyün erkekleri geldiler. Nuri ağa:

— Dışarı çıkın da ağayı biraz da biz görelim yahu! diye kapıya dineldi. Kadınlar çocuklar toparlanıp dışarı çıktılar. Şerife halayla Emine de bir kıyıdan çıkıp gittiler.

— Eee... Geçmiş olsun bakalım İzzet! dedi Nuri ağa. Azraili kapıdan kovdun ha! Allah gecinden versin.

— Cümleten, dedi İzzet ağa, sağolasın.

— Nasılsın bakalım, iyi misin?

— Düzeldim, şükürler olsun.

— Oh oh... Çok şükür, çok şükür.

Sonra Hafız efendi geldi, Arif'in emmisi geldi. Öteki komşular, akrabalar hep doluştular eve, İzzet ağaya «geçmiş olsun» dediler.

O gün, ertesi gün Arif'lerin evde bir bayram havası vardı. İşi falan unutmuşlardı. Hepsi de sevinmişler, hafifleyivermişlerdi. Arif'in anası:

— Çok şükür Allah'ıma diye dua ediyordu. Otursun köşesine de, ne derse onu yapalım. Üç günde şaşırıp kaldık evde ayol.

Havalar da güneşli gitti. Yollar kurumaya başlamıştı. Arif'in anası tekrar köyü dolaştı. Günlükçü kadınları toplayıp yeniden pancar sökümüne gittiler. Arif de arabayı koştu.

Babası dinlene dinlene caminin önüne gidip oturuyordu. «Yollar biraz daha kurusun hele» dedi. «Siz işinize bakın şimdilik.»

Pancar tarlalarında yeni bir kımıltı başlamıştı. Arabalar uzun katarlar halinde istasyon yoluna dökülmüşler, pancar taşıyorlardı. İzzet ağa kalktı, bastonuna dayana dayana pancar tarlasına gitti. Sökülmüş pancar harmanını, sökülmeyen yerle-

ri, tarla yolunu kontrol etti. Yağmur ihtimali var mı diye havaya baktı.

— Arif! dedi oğluna, oldu olacak. Çöz arabayı da sen davara git. İyisinden bir kısır koyun seç. Götür Hasan beye. Kamyonu göndersin. Kendin bin gel. Çektirelim de bitsin şu pancar işi.

Arif babasının dediğini yaptı. Ertesi gün kasabaya gitti. Hasan bey akşamdan kamyoncuyu çağırtıp konuştu. Kamyoncu bazı koşullar ileri sürdü.

— Kamyon ne tarlada, ne istasyonda hiç beklemeyecek, dedi. Doldurma boşaltma işi çabuk olacak. Bunun için yanıma üç kişi isterim.

— Peki, dedi Arif.

İş bitinceye kadar şoförün yemesi içmesi de Arif'lerden olacaktı. Ertesi gün kuşluk zamanı kamyon horultular içinde gelip Arif'lerin evin önünde durdu. Eski, çok kullanılmış bir kamyondu. Lastikleri iyice yıpranmıştı. Şoför üstü başı kirli, köylü kılıklı bir adamdı.

Hemen işe başladılar. İlk seferde tarlaların çamurunda hayli uğraştılar. Toprak kurumamıştı. Kamyon batıyordu. Bazı yerlere odunlar, mısır calazları yığdılar. Bozuk yerleri düzelttiler. Sonra düzgün seferler başladı. Kamyona yetiştirebilmek için pancar söken günlükçüleri çoğalttılar. Bir taraftan sökülüyor, öbür taraftan taşınıyordu. İş hızla ilerledi. Kamyon bir seferde beş altı araba pancarı kaldırıp götürüyordu. Arif bakıyor, kendi kendine gülümsüyordu.

— İşte böyle taşınır bu mübarek, diyordu. Neydi o öyle, iğneyle kuyu kazar gibi?

Yollarda Özeler'in arabalarını koyup koyup geçiyorlardı. Arif kamyonun üstünden her arabaya el sallıyordu. Haz içindeydi. İstasyonda kantar tenha ise pancarı hemen tarttırıyorlar, kalabalıksa bir köşeye çabucak boşaltıp geri dönüyorlardı. Her gün tartılmamış koca bir harman yığıyorlardı oraya. Onu da gece lamba ışığında tartıyorlardı. Arif bütün çektiklerini unutmuştu. İşin böyle ilerlemesine çok memnun oluyordu.

Dördüncü gün öğleyin pancar bitti. İzzet ağa işleri oturduğu yerden idare ediyordu.

— Nasıl? dedi Arif'e. Şimdi rahatladın mı?

— Elbet, diye yanıt verdi. Rahatlanmaz mı?

Çamurlu yüzüyle gülümsedi. Sonra oturup bütün makbuzlardaki rakamları topladılar. Kamyonun ne kadar taşıdığını hesap ettiler. Şoför de yardım etti. Akşama kadar uğraştılar bu işle. Arif'in taşıdığı ile birlikte pancarları seksen altı ton gelmişti.

— Topla makbuzları, dedi babası, mendiline sar. Yarın götür de parayı çek. Kaybedeyim falan deme!

— Kaybedilir mi baba, dedi Arif. Hiç mi aklımız yok gayri?

Arif makbuzları mendiline çıkın yaptı. Koca bir paket olmuştu. Ertesi gün kamyonla kasabaya gitti. Şoförün yanında oturuyordu, çıkını kucağında tutuyordu. İkide bir dışarılara bakıyor, kendi kendine gülümsüyordu. Şoföre sigara uzattı.

— Kaç lira bu kamyonlar? diye sordu.

— Ne o? dedi şoför, kamyon mu alacaksın?

— Belli olmaz, belki alırız.

— Hani traktör alıyordunuz?

— Onu da alırız canım.

— Yok, dede, dedi şoför. Vites değiştirip kamyonun hızını arttırdı. Arif kahkahayla güldü bu söze.

— Bu da iyi ama, diye karşıladı, bize yaramaz canım. Çift sürmez, harman dövmez. Ne yapalım biz bunu?

Şoför sustu. Pek konuşkan bir adam değildi.

Doğruca Şeker Şirketi binasının önüne vardılar. Arif parayı çekti. Kasanın gişesinde yeşil banknotları bir daha saydı. Sonra arkasında bekleyen şoföre borcunu ödedi. Geri kalan yüzlükler ellilikler tomarını mendiline sarıp koynuna yerleştirdi. Tüyleri uzamış, bakımsız yüzü kızarmıştı. Şeker Şirketi'nin kasa dairesinden çıkarken kasketini üstüne başına vurarak çırptı. Özeler köyünün tozları beton binanın içinde uçuştular.

Kapıdan çıkarken Arif eliyle koynundaki kabarıklığı bir daha yokladı. Kendi kendine gülümsüyordu. «Traktör koynumda» diye düşündü. Bilgiç bilgiç kafasını salladı. Şoförden ayrılınca ne olur ne olmaz diye hemen kendi köylülerini buldu. Onlar nereye gittilerse bu da birlikte gitti. Koynundaki çıkını sık sık

yokluyordu. Para eksilmesin diye hiç alış-veriş etmedi. Akşam treniyle köye döndüler.

Yolda takılıyorlardı:

— Ula, dedi birisi, ben senin yerinde olsam, gider İstanbul'da yerim o parayı. Hep sen kazandın onu. Yaz altı ay eşek gibi çalıştın.

— Traktör alacağız ağa, dedi Arif. Değilse ben de öyle yapardım valla.

— Ula bir çıkar da şuna bakalım hele.

— Yok, dedi Arif, yaklaşmayın. Parayla şaka olmaz arkadaş!

XIX

Arif traktör bekliyordu «Şu Özeler köyüne karşı kendisini gösterecekti» sonunda. Bir hafta önce babası parayı alıp kasabaya gitmişti. Sessiz bir heyecan içindeydi Arif. Gidiyor geliyor, bir yerlerde duramıyordu. Gözleri hep kasaba yolundaydı. Bir motor sesi duysa hemen dışarı fırlıyordu. Köyün öbür traktörlerini görünce kalbinin atışları yavaşlayıp hafifliyordu. Sabırsızlık içindeydi. Nerde kalmıştı bu babası?.. Kasabada ne yapıyordu acaba? Bir türlü dönmüyordu.

Güzlük çiftler çıkmıştı. Köylü hep çift sürüyordu. Arif'in içinden bir işe yapışmak gelmiyordu. Kapıp koyvermişti kendini. Köy içinde başıboş dolaşıyor, gelip caminin önünde oturuyordu. Kendi kendine sıkılıyor, zaman geçiremiyordu bir türlü.

— Ne o Arif? diye bir ses duydu.

Baktı, öğretmen okulun bahçe duvarından başını uzatmış, kendisine bakıyordu.

— Ne yapıyorsun orada? diye sordu tekrar.

— Hiç, diye ayağa kalktı, oturuyordum.

— Niye yalnız oturuyorsun?

Arif o tarafa yürüdü:

— Ne yapayım öğretmenim, dedi. Köyde kimse yok.

— Eee, herkes çift sürüyor, sen niye boş duruyorsun?

— Traktör gelince süreceğim.

— Canım, şimdilik sürekosan daha iyi değil mi? Hem canın sıkılmaz.

— Bilmem ki, ne yapsam? Babamdan bir haber yok. Boşuna bekleyip duruyorum.

— Sen git atları koş. Bir taraftan çiftini sür. Traktör gelirse onunla devam edersiniz. Gelmeyiverirse zararlı çıkma.

— Niye gelmesin öğretmenim?

— Canım, olur ya, belki gecikir. Belki hazırda yoktur.

Arif başını kaşıdı. Öğretmenin derse girme zamanı gelmişti. Düdüğünü öttürüp öğrencilerini içeri aldı. Okulun bahçesi tenhalaşıverdi.

— Bak, dedi öğretmen giderken, herkes çalışıyor. Ben de çalışmaya gidiyorum. Sen istersen boş dur.

Arif orada yalnız kalakaldı. Ne yapacağını bilemiyordu. Ama düşündükçe öğretmene hak verdi. Böyle boş durmak insanın canını sıkıyordu. Eve yürüdü. Çifte başlamalıydı en iyisi.

Ama yarı yolda caydı. Tekrar atların arkasına düşmek zoruna gidiyordu.

— Geç yahu, diye ellerini salladı, traktör gelince herkesin sürdüğünü ben bir günde sürer bitiririm. Boş ver şu atları gayri.

Eve geldi.

— Ana! diye girdi içeri. Babamdan bir haber yok mu?

— Yok, dedi anası. Hamur yoğuruyordu. Kolları dirseklerine kadar hamur içindeydi. Nerde kaldı bilmem ki? Motor mudur nedir, alamayacaksa düğünü yapsak bari.

— Ne düğünü?

— Ne düğünü olur ulen? Senin düğünü. Ben bu yaşta daha hamur mu yoğuracağım böyle?

— Vıst! yaptı Arif. Traktör almadan yağma yok!

Anası hamurlu elleri havada kalakaldı:

— Sen bana hiç acımaz mısın? diye sordu.

— Acırım.

— Acırsan evlen de, beni biraz kurtar oğlum.

— Onun da sırası var ana. Ama önce traktör.

— O zaman da askere gidersin. Düğün işi uzar da uzar. Mürüvvetini göremeyecek miyim senin.

Arif aldırmadı. Böyle şeyleri konuşmaktan hoşlanmıyordu. Gidip samanlığın yanındaki pulluğu hazırlamaya başladı. «Çifte gitmeli» diye düşünüyordu. Nerdeyse kış gelmişti. Daha bir karış bile yer sürmemişti bu yıl.

Derken o gün babasından bir haber aldılar. Hazırda traktör yokmuş. İstanbul'dan gelecek diye bekliyorlarmış. Arif durmasın, çift sürsünmüş. İş biraz uzayacağa benziyormuş.

— Hay Allah kahretsin, diye söylendi Arif. Ne bu benim çilem?

Ertesi gün pulluğu koşup Tekkeönündeki tarlanın bir kıyısından başladı. Toprak tavlıydı. Yumuşacıktı. Kolaylıkla yarılıyordu. Arif gözlerini pulluk bıçağının önüne dikmiş, derin batsın diye pulluğun sapına yükleniyor, bir taraftan atları sıkıştırıyordu. Sarışın alnında bir damar şişip inip duruyordu.

Arif tarlanın öbür başına gelince kantarma kayışlarına asılarak atları çevirdi. Kıyıda yetmiş seksen adım kadar gittikten sonra atları bu sefer tarlanın ortasına doğru döndürüp pulluğu toprağa tekrar sapladı. Bugün bu iki çizgi arasında kalan kısmı sürecekti. Çizgileri gittikçe birbirine yaklaştıracak şekilde içten içe sürmeye başladı. Biraz sonra kendisini iyice işe vermişti. Boyuna rahatsız eden düşünceler, endişeler kafasından yavaş yavaş silinmişti. Böyle durumda, çalışmak insana iyi geliyordu. Boş gezip de sıkılıp durmaktan daha rahattı.

Derinlerden çıkıp öbür yana devrilen ıslak toprak bir hoş kokuyordu. Yumuşak yumuşaktı ayağının altında. Pulluğun bıçağı sayır sayır ilerliyor, ıslak topraklar Arif'in gözü önünden ağır akan bir sel gibi akıyordu. İçine bir çeşit karanlık çökmüştü. Hiçbir şey düşünmez olmuştu artık. Atların solukları pulluk bıçağının sıyırtısı, ıslak toprak kokusu... Her şey bundan ibaretti. Arif kendini öylesine işe vermişti. Genç yüzünde ter damlacıkları vardı. Köşeyi dönünce pulluğu toprağa tekrar sapladı.

Öğleye doğru paralel sürülmüş iki kısım birbirine epey yaklaşmıştı. Bir gayretle birleştirilebilecekti. Toprak tavlı olduğundan iş çabuk ilerliyordu. Arif atlara baktı. Sırtları buğulanıyordu. Terden kararmışlardı. Pulluktan çözdü onları. Arabaya bağlayıp üstlerine çullarını örttü. Kendisi de arabaya uzan-

dı biraz. «Keşke bir haftadır hep çift sürseydim» diye düşündü. Şimdiye bu tarlayı bitirmiş olurdu.

Gökyüzüne baktı. Bulutlar yükselmişlerdi. Gene de kar havası vardı ortalıkta. Allah bilir ya bu kış erken gelecekti. Bari biraz ekebilseydi.

Arabanın üstünde doğrulup uzaklara bakındı. Dört tarafında sürülmüş, sürülecek tarlalar uzanıyordu. Geniş, yayvan bir ekenekti burası. Köy epey uzakta, tepelerin önünde belli belirsiz görünüyordu. Uzak, yakın tarlaların ortalarında başka çift sürenler vardı. Kımıldanıp duruyorlardı kendi başlarına. Bazı sürülmüş tarlalar genişti. Onlar işi iyice ilerietmişlerdi demek. Bazıları geçen yıldan terk edilmiş tarlaları ikileyip ekiyorlardı. Bu tarafta Arif'lerin de vardı ekilecek yerleri. O tarafa doğru baktı.

— Bu tarlayı bitirince orayı ekmeli, diye söylendi.

Azık torbasını çıkardı.

— Bir haftalık iş canım, dedi kendi kendine. Şu traktör bir gelse. Kendimizinkini bitirdikten sonra başkasına da çift sürer, biraz para kazanırdık. Gelmedi ağzına tükürdüğüm.

Sabırsız bir bekleyiş içindeydi. Anımsadıkça içinde bir yer yara gibi sızlıyordu. Fazla uzamıştı bu iş.

Haşlanmış yumurtayla ekmek yedi. İkisi de kuru olduğundan zor yutuyordu, arabadaki testiden su içti.

Aklına bir şey gelmiş gibi kafasını salladı.

— Traktör sürmeyi iyice öğrenmeli, dedi. Değilse, kimi yeri sürülür, kimi yeri yoz kalır. Bir şeye benzemez. Direksiyonu iki kullanmalı. «O zaman gece de çalışırım» diye düşündü. Herkesin sekiz on günde sürdüğünü bir gün içinde sürer atarım. Toprak her zaman böyle tavlı olmaz. Yüksekkaş'taki tarlaları bitirip hemen İnlerin önüne başlamalı. Sonra da sıra sulu tarlalara gelir. Onları şimdi sürüp baharda ekmek daha iyi. Pancar yerini de nadas etmek gerek.

— Ah! diye söylendi, şu traktör bir geliverse. Nerde kaldı bilmem ki?

Atları koşup tekrar çifte başladı. İkindiye yakın iki parçayı kavuşturup bitirdi. Yarın süreceği yeri çizgiledi. «Hadi başlamış olayım» diyerek birkaç sefer de gidip geldi. Toprak çift

sürmeye hazırdı. Arif'in hoşuna gidiyordu. Pulluğu bırakamıyordu bir türlü.

Biraz sonra acı bir akşam soğuğu çıkmıştı. Omuzlarının üşüdüğünü duydu. Tarlalara baktı. Herkes bırakmıştı çifti. Kimisi arabasını koşup yola düşmüştü bile. Birisi bağırdı:

— Hadi Ariiiif! Gidelim gayri, hadi.

Arif pulluğu tarlaya yatırdı. Arabayı koşup yola doğru sürdü. Demin bağıranın arkasından yetişti.

— Uğurlar ola! dedi arkadan.

— Eyvallah! dedi adam. Bugün çok soğuk be! Allah âlem kar yağacak herhalde.

— Soğuk, dedi Arif. Belki yağar. Sigara yaktı.

Arabanın üstüne büzülüp omuzlarına atların çulunu örttü. Bozkırın ortasında düz, usandırıcı bir yoldu, Tekkeönü yolu. Arif gözlerini arabanın okuna indirdi. Kendisini yola verdi. Çok yakında bu yolları doludizgin geçecekti. Motorun üstünde olduktan sonra bu yollar hiç koyar mıydı adama? Köyün arabalarını geçip geçip gidecekti. Çifti en sonra bıraktığı halde köye ilk varan kendisi olacaktı. Amma güzel işti be? Bütün Özeler köyü Arif'in traktörünü dinleyecekti gayri.

Kulaklarında değirmen sesine benzeyen gürül gürül bir ses duyuyordu. İçi kabarıyor, boynunda bir damar coşkuyla atıyordu. Sigarasından bir nefes daha çekti.

— Yüzdük yüzdük kuyruğuna getirdik, dedi. Şunun üstüne de bir binseydik gayri...

Arabanın önünde kendi kendine, memnunlukla gülümsedi. Bir başka «tad» vardı içinde.

Köye girerken uzaktan evlerinin önüne baktı. Babası gelmiş miydi acaba? Arabayı durdurmadan bağırdı:

— Ümmüüüü!

Kardeşi kapıya çıktı.

— Babam geldi mi, babam?

— Yok, dedi Ümmü.

Arif kızdı. Kafasında bir cam bardak kırıldı sanki. Kayışları çözerken atlara sinirlendi durdu.

Birkaç gün çift sürdü. Her akşam eve sabırsızlık içinde dönüyor, fakat babasını kasabadan gelmemiş buluyordu. Hırçın-

laşıyor, bir tuhaf sinirli oluyordu o zaman. Ne oluyordu böyle? Yoksa babası oralarda hasta mı olmuştu gene?

— Ana! dedi. Ben kasabaya gideceğim. Niye gelmez bu babam yahu?

— Ne bileyim, dedi anası. Traktör beklermiş. Alınca gelir elbet.

Arif o gün gene çifte gitti. İçinde bir isteksizlik vardı. Havalar soğumuştu iyice. Harman yerleri sabah erken kar yağmış gibi kırağı altında kalıyordu. Çift sürme işi iyice tatsızlaşmıştı. O gün bir sıkıntı içinde çalıştı. Delikanlı yüzünde karamsarlık vardı. İki çizgiyi kavuşturamadan bıraktı işi. Arabayı koşup köye döndü. Babası gene gelmemişti. Bir haber de göndermiyordu nedense.

Ertesi gün ince ince kar yağmaya başladı. Gayri çift sürülmezdi. Arif boş durunca daha çok sıkılıyordu. İkide bir dışarı çıkıyor, kafasını kaldırıp havaya bakıyordu. Ne yapacağını bilemez olmuştu.

— Tüh!.. diye söyleniyor, başka söz bulamıyordu.

— Ne oluyorsun sen! diye çıkıştı anası. Kendini ne üzüp duruyorsun böyle? Tatlı canına yazık değil mi?

— Şu babam yahu, dedi Arif.

— Baban çalı dibinde değil ya? Ne olur babana? Hasta falan olsaydı bir haber yollardı elbet.

— Onu demiyorum be!

— Ne diyorsun ya?

— Traktörü alıp gelemedi!

İyi ki kar fazla sürmemişti. Birkaç santim bir şey yağıp durdu. Dümdüz Özeler ovası uzaktan beyaz bir çarşaf gibi görünüyordu. Ertesi gün bu çarşaf yer yer delindi. İkindiye doğru da büsbütün kalktı. Köylü işi gücü bırakmıştı. Kış günlerinin tembelliği başlamıştı.

Arif'in babası kasabadan bomboş döndü. Arif'in yüreğine inecekti az daha.

— Ne oldu? diye sordu aceleyle.

— Hiç, dedi babası. Hazırda yok. Geliyor mellyor diye beni bu kadar bekletti dürzüler. Kasabada geze geze usandım. Baktım olacak gibi değil, ben de bıraktım geldim.

Arif nefesini bıraktı:

— Ee, almayacak mıyız?

Babası Arif'in heyecanına güldü:

— Alacağız be oğlum, dedi. Adımızı falan yazdırdık. Gelince bize haber verecekler. Önce bize ayıracaklar zatl.

— Allah Allah, dedi Arif.

— Bu gelecek olanlar iyi motorlarmış. Bozulmak falan bilmezlermiş. Ama pahalıymış deyyusun malları. Bakalım paramız yetecek mi?

— Yetmezse öküzleri satarız baba!

— Baharda ne yapacağız? O zaman da taksit verilecek.

— O zaman kolay, dedi Arif.

— He, kolay!

— Kolay elbet. Parasiyle çift sürer, çıkarırım ben onu.

Babası elini salladı:

— Sen elin işinden bir şey umma oğlum. O mazot parasını bile korutmaz. Bu işin sonu iyi olmayacak ya, hadi bakalım. Allahtan hayırlısı. Römork mu diyorlar ne diyorlar? Ondan vardı, Hasan bey «bunsuz olmaz» dedi. Bir tane ayırttık. Üstüne adımızı bile yazdılar. O gâvurun malı da çok pahalı. Bakalım nasıl ödeyeceğiz.

Arif dinleyince biraz açılmıştı.

— Römork da mı taksitle? diye sordu.

— He ya, taksitle. Nasıl ödeyeceksek?..

— Öderiz, kolay. Olmazsa atları da satarız.

— İyi! dedi babası, davarları da satalım! Küllükde bulduk biz bu malı!

Sinirlenmişti. Zayıf yüzü titriyordu.

— Hiçbir şey satamam! diye bağırdı. Çalışır, kendin ödersin.

— Peki baba, dedi Arif. Ne kızıyorsun? Sen bir kere al da bak, ben nasıl çalışıyorum.

Babası sustu. Küskün bir hali vardı.

Anası kapıda dikilmiş, ikisine bakıyordu. Yüzü endişeliydi.

— Arif'im, diyerek geldi oğluna. Yalvarıyordu. Gel şu motor işinden vazgeç. Bu yıl düğünü yapalım.

— Yaa! diye bağırdı Arif. Bana onu mu söylemek istiyor-

dunuz? Yaz altı ay beni bunun için mi çalıştırdınız? Vallahi ateşe verir yakarım bu evi!

Çok kızmıştı. Kapıyı yıkacak gibi çarpıp çıktı.

İzzet ağayla karısı birbirlerine bakakaldılar. Tek söz bulup konuşamıyorlardı. Bitkindiler ikisi de.

— Niye söyledin? dedi İzzet ağa. Almaya alacağız biz bu traktörü...

Yeniden hasta gibi olmuştu. Sesi incecik çıkıyordu. Fazla dayanamadı, arkasındaki yastıklara yaslanıp başını duvara dayadı. Karısı odanın ortasında öylece dikilip kalmıştı. Kocasına endişeyle baktı.

Arif o gece eve gelmedi. Anası telaşlanmıştı. Komşuları, akrabaları kapı kapı dolaşıp Arif'i sordu. «Yok» diyorlardı hep. Bütün gece bunaldılar, uyuyamadılar bir türlü.

— Sana ne be kadın! diyordu kocası. Sen ne karışırsın alınacağa alınmayacağa? Ben sana sordum mu traktör alalım mı diye? Başıma iş açacaksın be!..

Kadın yaptığına bin pişman, dışarı çıkıyor, içeri giriyor, şaşkın şaşkın dolaşıp duruyordu.

Arif sabahleyin hiçbir şey olmamış gibi çıkıp geldi.

— Ana acıktım, diye girdi içeri. Anası ile babası şaşkınlıklarını belli etmemeye çalıştılar. Ama Arif onların bütün gece nasıl üzüldüklerini biliyordu. Babasının rahatsızlığını düşünerek çabuk dönmüştü. Yoksa bu sefer onları bus bus bunaltacaktı.

Arif sofraya oturdu. Babası sedirin köşesine yaslanmış sigara içiyordu. Yüzü karanlıktı. Arif anlamamazlığa geldi. Tarhana çorbasına ekmeği doğrayıp kaşıkladı. Sessiz bir şeyler oluyordu evde. Anası sobaya odun doldurdu. İkide bir dönüp kocasına bakıyordu.

— İstasyona gidecek araba var mı? diye sordu babası.

— Ne olacak? dedi Arif.

— Ben öğlen treniyle kasabaya gideyim. Sen de arkadan öküzleri sür gel. Pazara çekip satalım. Yollarda pek sıkıştırma. Zayıflamasınlar. Ağır ağır sür...

— Peki, dedi Arif. İstasyona gidecek araba sormak için köy içine çıktı.

XX

Ertesi gün kasabanın hayvan pazarında öküzleri sattılar. Babası anlaşılmaz bir bitkinlik içindeydi. Fazla pazarlık yapamadan bir alıcıyla helallaşıverdi. Yüzünde «ne olursa olsun» der gibi bir anlam vardı. Bunun nedenini Arif çok geç anladı. Para sayılırken babasının eli titriyordu. Yüzüne baktı, acılıydı yüzü. Arif bir tuhaf oldu. Mal satmanın güçlüğünü duydu ilk olarak. Babası acısını belli etmemeye çalışıyordu. Arif'in yedeğinde tuttuğu öküzlere arkasını dönmüştü, hiç bakmıyordu o tarafa.

Traktör yüzünden oluyordu bütün bunlar. Arif içlendi. Babasına acımıştı. Kendi hevesi yüzünden nelere katlanıyordu adam. Öküzlere baktı, onlar her şeyden habersizdiler. Kulaklarını sallayıp, sineklenip duruyorlardı. Arif'in gözleri sızladı. Artık kendilerinin değildi bu öküzler.

— Hadi Arif, dedi babası, yürü gidelim.

Öküzlere bakmıyordu. Bu, Arif'e daha çok dokundu. Bugüne kadar bilmediği bir duyguyu yaşıyordu şimdi. Öküzlerin iplerini yeni sahibine uzatıp babasının arkasından yürüdü. Kırışık, zayıf ensesine bakıyor, gözlerini oradan alamıyordu. Kasabanın sokakları kalabalıktı. Kimse kimseye bakmıyordu. Herkes kendi hayındaydı. Babası yürüdü yürüdü, hayvan pazarından uzaklaştılar. Sonra bir kahvenin önünde durdu. Yorulmuş gibiydi.

— Şurada biraz dinlenelim, dedi.

İçeri girip pencerenin dibindeki masaya oturdular. Yüzünde bitkinlik vardı babasının. Gözlerini bir noktadan alamıyor, sigarasını sık sık çekiyordu. Arif nedenini iyi anlıyor ama, babasiyle konuşmaya cesaret edemiyordu. Orada bir epey oturdular.

— Kalk, dedi babası, traktörü bir soralım. Gelmiş mi gelmemiş mi, anlayalım bakalım. Şunu bir alsaydık da kurtulsaydık.

Arif, babasının arkasından yürüdü. Heyecanları soğumuş kalmıştı. Tarım araçları satış mağazasının kapısından girdiler. İki üç adam birden:

— Buyurun, dediler.

En gençleri Arif'i tanımıştı.

— Haa, dedi, sen İzzet ağanın oğlu musun?

— Evet, dedi Arif. Daha önce de bakmıştım ya?

— Anladım, dedi delikanlı. Traktörler geliyor. Dün tel aldık. İstanbul'dan trenle hareket ettirilmiş. Size bugün yarın teslim edeceğiz. Yalnız pek çok traktör almak isteyen var. Buralardan ayrılmayın.

— Hele şükür, dedi İzzet ağa. Arif de heyecanlanmıştı. Ne yapacağını bilemedi birden.

— Buyurun oturun, dedi adam. Sandalye uzattı. Sobanın yanına karşılıklı oturdular. Sevinçten Arif'in yüzü parlamıştı.

Mağazada başka alıcılar da vardı. Çeşitli tarım araçlarına bakıyorlar, pulluk falan alıyorlardı. Arif'le babası yalnız kaldılar. Traktörden başka her çeşit araç vardı mağazada.

— Bize traktör pulluğu da gerek, dedi babası. Evdeki işe yaramaz gayri.

Arif yutkundu. «Onu da almayalım» diyecekti, diyemedi. Sustu. Kalkıp pulluklara baktılar. Çift bıçaklı büyük pulluklar vardı. Mağazanın adamlarından birisi:

— Buyurun, diyerek yanlarına geldi. Size bunlardan bir tane verelim. Traktör olunca pulluğu da olacak elbet.

— Biz de onun için bakıyoruz, dedi İzzet ağa. Kaç lira bunların parası?

— Şu çift bıçaklılar ikiyüz doksan lira. Ötekiler üçyüz elli lira...

— Aha şuna ikiyüz versek olmaz mı?

Adam gülümsedi:

— Olmaz, dedi, bunların pazarlığı yok. Fiyatları kesindir. Paralarını da peşin alırız.

Arif'in babası düşündü. Kafasında birtakım hesaplar yaptı. Pulluğu çevirip bıçaklarına falan baktılar.

— Ne diyorsun? diye sordu Arif'e.

— Ben bilmem, dedi Arif. Boynunu büktü. Sen bilirsin gayri.

Bir tane çift bıçaklı pulluk aldılar. Yağlı boyalıydı, hiç kullanılmamıştı..

— Sen römorku görmedin, dedi babası. Kucakla bakalım pulluğu, üstüne atalım. Bu da orada dursun.

Arif kaldırmaya çalıştı. Mağazanın adamlarından birisiyle elleştiler, arka kapıdan çıkarıp hangarda bekleyen römorkun üstüne bıraktılar. Arif çevresini dolaşıp baktı. Tahtasının bir yerine tebeşirle İZZET SUNGUR yazmışlardı. Kırmızı boyalı, yepyeni bir römorktu. Gülümsedi Arif. Üstüne bir daha tırmandı. Çıkmak için merdiveni bile vardı.

Babası Arif'e bakıyordu.

— Beğendin mi? diye sordu.

— Beğenilmez mi? dedi Arif. Parlamış yüzüyle gülümsedi. İçine bir sevinç yayılıvermişti. Ne yapacağını bilemiyordu. İndi, tekrar ön tarafına dolanıp baktı. Her tarafı boyalıydı. Tekerleri taksi tekerlerine benziyordu. Lastikleri yesyeniydi.

— Hadi gidelim gayri, dedi babası. Yarın ondan da usanırsın.

— Klm? diye sordu Arif. Bunlardan usanılır mı? Hele traktörü de önüne takalım da...

— Görürüz, dedi babası.

— Görürüz, diye kafasını salladı. Arif römorktan zorla ayrılıp babasının yanına geldi. Mağazanın arka kapısından girerlerken dönüp hangardaki römorka bir daha baktı.

Kasabanın ucuz otellerinden birisinde kalıyorlardı. Alt katta otelin kahvesi vardı. Gelip oturdular. İstanbul'dan gelecek traktörü bekliyorlardı. Zaman geçmiyordu bir türlü. Arif sabırsızlık içindeydi.

İstasyonda bir tren sesi duyuldu. Galiba İstanbul yönünden geliyordu. Ön tarafta yapılar bulunduğundan, buradan iyi görülemezdi.

— Git bak bakalım, dedi babası, gelen tren İstanbul'dan mı geliyor? Yük treniyse vagonlarda traktör var mı, bir göz at.

Arif koştu. İstasyona çıkan yokuşu bir anda tırmandı. Hava soğuk olduğu halde istasyon epey kalabalıktı. Tren yolcu treniydi. İnenler binenler birbirine karışmıştı. Arif geri dönecekti, gözüne köylüleri ilişiverdi.

— Hasan ağabi! diye sokuldu. Hoş geldiniz.

— Ooo! dedi Hasan efendi. Hoş bulduk. Sen ne arıyorsun burada?

— Traktör alıyoruz ya? İstanbul'dan bugün gelecekmiş.

— Eee?

— Ona baktım.

Hasan efendi güldü.

— Ula traktör bu trenle mi gelecek?

— Yok canım. Marşandiz mi diye bakmaya gelmiştim.

— Ha! dedi Hasan efendi.

— Hadi gidelim öyleyse.

— Gidelim. Karayetim de vardı ona bakıyorum.

— Bizim Halil mi? Arif sevinmişti. «Ula Halil» diye bağırdı. Halil, Arif'i görünce yanına doğru geldi.

— Ula arkadaş, ben de seni arayacaktım, dedi. İyi ki buluştuk. Omuzlarındaki heybelerle Arif'lerin kaldığı otele gittiler.

— Sizi köye traktörle götüreceğim, dedi Arif.

— Aldınız mı?

— Aha İstanbul'dan bugün geliyor.

— Ehe! dedi Halil. İşin iş, hadi bakalım.

Otele geldiler, yatak ayırttılar. Arif yerinde duramıyordu. Halil'in kolundan asıldı:

— Gel arkadaş, dedi. Gidelim de bizim römorku bir gör.

Babasiyle Hasan efendiyi otelde bırakıp çıktılar. Tarım araçları satış mağazasının kapısından girip arkadaki hangara geçtiler.

— Bak oku! dedi Arif.

Halil römorkun sandığındaki İZZET SUNGUR'u okudu. Hayran hayran baktı:

— Hayırlı olsun arkadaş, dedi.

Birden içlenmiş gibiydi. Arif yüzünden onun ne düşündüğünü anladı:

— Arkadaş, dedi, gayri sana da bana da ölüm yok. Ayşe'yi bunun üstüne attık mı yallah!

— O belli olmaz, dedi Halil. Gidelim hadi.

Mağazadan çıktılar. Arif'in sevinci de soğumuştu. Caddede Halil'in kolundan asıldı.

— Gel arkadaş, dedi, Ayşe'ye bir hediye alalım. Ben Ummü'yle yollarım.

— Yok, dedi Halil, istemez.

— Niye be, gel sen!

— Yok yok...

Arif kızdı:

— Gel diyorum! Paran yoksa ben veririm.

— Param var arkadaş. Ama elin kızına hediye yollanır mı?

— Yollanır. Gel hele.

Kolundan tutup zorla çekti. Halil teslim olmuş gibiydi. Bir tuhafiye dükkanına girdiler. İpekli başörtüsü istediler. Kırmızı, yeşilli, türlü renklisi vardı. Hangisini alacaklarını şaşırmışlardı. Arif iki tanesini seçti.

— Şu Ayşe'ye olsun, dedi. Şu da Emine'ye...

Bir şişe de kolonya aldılar. Halil'in karayağız yüzü büsbütün kararmıştı. Hediyeleri yollamaktan şimdiden korkuyordu. Dükkandan çıkarken:

— Ula arkadaş, dedi. Ayşe'ye hediye yolladığım duyulursa, el ne der?

— Sen karışma, dedi Arif. Ben yollayacağım.

Bir tren düdüğü ötmüştü.

— Gel, diye kolundan çekti Halil'in.

— Nereye yahu bu soğukta? Dur...

— Hele yürü, çabuk?

İstasyona geldiler. Yolcu treniydi. Ankara'dan geliyordu. Geri döndüler. Halil bir şey anlamamıştı.

— Niye geldik, niye gidiyoruz arkadaş? diye sordu.

— Hiç, dedi Arif. Gezdik şöyle.

Akşam olmuştu. Dışarıda hafiften kar yağıyordu. Kasabanın sokakları tenhalaşmıştı. Adamakıllı soğuk vardı. Arif'in babası camiden gelince ucuz olsun diye otel odasında zeytin ekmek yediler. Birer çay içtiler.

Yatma zamanı gene bir tren sesi duyuldu. Arif helâya gidiyormuş gibi dışarı çıktı. Bir koşu istasyona vardı. Paltosu olmadığı için üşüyordu. Kar hâlâ durmamıştı. İstasyon tenhaydı. Arif binanın köşesini dönüp sabırsızlıkla baktı. Yük treniydi. Hem de İstanbul'dan gelmişti. Arif heyecanlandı. «Traktör yük-

lü vagon var mı?» diye trenin gerisine doğru hızlı hızlı yürüdü. Çok uzundu marşandiz. En arkadaki üç açık vagonda yeni traktörler yüklüydü. Arif yutkundu. Çabuk çabuk soluyordu. Nefesi tıkanacak gibiydi. Oraya dikilip bakmaya başladı. Soğuğu falan unutmuştu. Tren manevra yapacak, traktör yüklü vagonları bırakacaktı. Böyle düşünüyordu. Baş tarafta demiryolu memurlarının gelip gittikleri görünüyordu. Lokomotiften kısa bir düdük geldi. Sonra duman fışkırtma sesleri duyuldu. Derken vagonlar ağır ağır yürüdüler. Arif gözlerini traktörden ayıramıyordu. Tren şimdi durup geri gelecekti. Ama durmadı. Gittikçe daha hızlandı. Açık vagonların üstündeki traktörler Arif'in önünden geçerek Ankara'ya doğru gittiler. Arif arkalarından baktı kaldı.

— Tüh... ağzına tükürdüğüm, dedi. Elini salladı. İstasyonda kendinden başka kimse kalmamıştı. Soğuktan titrediğini duydu. Ellerini cebine sokup otele doğru yürüdü. Odanın kapısını usulca açtı.

— Nerdeydin? diye sordu babası yattığı yerden.

— Hiç, dedi Arif, kahvedeydim.

— Paltomu üstüme örtüver. Üşüyorum.

Arif askılıktaki paltoyu babasının üstüne örttü. Sonra isteksiz sıkıntılı yattı. Sabırsızlanıyor, canı sıkılıyordu. Soğuk yatağın içinde büzüldü, uzun zaman uyuyamadı. «Şu traktör gelseydi» diye düşünüyordu içinden.

Sabah erkenden uyandı. Babası namaza gitmişti. Giyinip doğruca İstasyona koştu. Kıyı bir rayda traktör yüklü üç tane açık vagon duruyordu. Arif önce gözlerine inanamadı. Sonra:

— Yaşa! diye bağırdı birden. Yüzüne kan doldu. Otele doğru koşmaya başladı. Boynunun damarları atıyordu. Babası namazdan dönmemişti. Halil'in yattığı odaya koştu:

— Halil! diye bağırdı, kalk! Ne yatıyorsun daha, kalk hele!

— Ne var? diye başını kaldırdı Halil. İyice uyanamamıştı.

— Traktör geldi, kalk!

Odadaki öbür müşteriler de uyandılar. Yüzlerinden köylü oldukları anlaşılıyordu. Birisi kızdı:

— Kim o bağıran yahu! dedi. Ananızın evi mi burası?

Arif bozulmuştu. Fısıldayarak konuşmaya başladı:

— Halil, bizim traktör geldi. Kalk hele...

— Dur yahu. Erkenden ne bu acelen?

— Duru muru yok arkadaş. Kalk alacaklarını al da, bugün köye döneceğiz, hadi!

Halil yatağın içinde doğrulup gözlerini uğuşturdu. İç gömleğinin açık göğsünde dün Ayşe için aldıkları başörtüsü görünüyordu.

— O ne? diye sordu Arif.

Halil birden anımsayıp başörtüsünü saklamaya çalıştı. Ayşe'ye aldığı hediyeleri koynunda geceletmişti. Arif güldü bu işe.

— Ah seni ah! dedi kafasını sallayarak.

Halil utanmıştı, arkasını dönüp tekrar yattı.

Arif ne yapacağını bilemiyordu. «Hadi gel gayri» diyerek odadan çıktı. Babası camiden gelmemişti. Merdivenleri inip camiye doğru yürüdü. Sokakta rastladı babasına. Sabahın soğuğunda paltosuna sarınmış geliyordu. Karşısına ansızın birisi dikilince şaşaladı.

— Traktörler geldi baba, dedi Arif.

— Nerede? diye sordu babası. Şaşkınlığını yenmeye çalıştı.

— İstasyonda. Üç tane açık vagon var, traktör yüklü.

— İyi bari. Hele şükür. Kar yağacağa benziyor. Bastırmadan köye bir varsaydık.

Tarım araçları satış mağazasının karşısına gelen bir kahvede beklemeye başladılar. Pencerenin önüne oturmuşlardı.

Arif sabırsızlanıyor, acelesinden dişlerini sıkıp duruyordu. Daha açılmayacağını bildiği halde gözlerini mağazanın kapısından alamıyordu.

— Bu kasabalılar da, diye söylendi, amma geç kalkıyorlar be?

Dışarda gene ağır ağır kar yağmaya başlamıştı. Gelip geçenler gittikçe çoğalıyordu. Bazılarının ellerinde, şemsiyeleri vardı. Biraz sonra öğrenciler geçmeye başladılar. Çantalı, paltolu, elleri yüzleri akpak kasaba çocuklarıydı bunlar. Güle oynaya yürüyorlardı. Büyüklerin başlarında ortaokul şapkaları vardı. Yetişkin kız öğrenciler geçiyordu. Arif birisinin yüzünü Emi-

ne'ye benzetti. «Allah Allah» diye düşündü, «gelinlik kızlar daha okuyorlar be...»

Sonra kar birden fazlalaştı. Camların arkasında kelebek gibi iri taneler dökülüyordu.

— Bu kötü, dedi babası. Kar böyle yağarsa kötü...

— Durur herhalde. Asıl kışa daha çok var.

— Niye? diye sordu babası. Kışın içindeyiz işte. Baksana sabahın soğuğuna?

Sonra mağazanın açıldığını gördüler. İkisi birden kalktılar hemen. Arif heyecanlanıyordu. Babasının arkasından mağazaya girdi. Adam uykulu gözleriyle neye uğradığını şaşırmıştı.

— Traktörler istasyona geldi, dedi Arif.

Mağazanın adamı anlamamış gibi soğukkanlıydı. Paltosunun düğmelerini ağır ağır çözdü.

— Ne biliyorsun? diye sordu.

Arif'in babası karşılık verdi:

— Oğlan istasyonda görmüş, dedi.

— Ne görmüş?

— Traktörleri canım.

Arif atıldı:

— Peşpeşe üç tane açık vagon durdurmuşlar, üçü de traktör yüklü.

— Marşandize mi bağlı?

— Yok, ayırmışlar.

Adam dudağını büktü.

— Belki bizimkilerdir, dedi. Belki de Ankara'ya gidecektir.

Arif az daha «Ankara'ya gidecekler akşam gitti» diyecekti, vazgeçti.

— Vagonlar bir kenara çekilmiş, dedi.

— Bizimkilerse biraz sonra istasyondan bildirirler, gider teslim alırız. Acele etmeyin hele.

— Kar yağıyor da, dedi babası. Bir an önce köye varalım istiyoruz.

— Ohooo! dedi adam. Kar mar bizim işimizi değiştirmez, baba. Onun bir sürü işi var. Hemen «al, ver» olmaz ki bu!

— İyi ya, dedi İzzet ağa, bekleyelim.

Çıkıp kahvede beklediler. Arif sabırsızlanıyor, burnundan

soluyor, ne yapacağını bilemiyordu. İstasyona bir daha bakıp geldi. Traktörler orada bekliyorlardı. Hepsi de aynı tip, turuncu renkte yeni traktörlerdi. Arif içlerinden birisini seçemiyor, hepsine de ayrı ayrı gülümseyerek bakıyordu.

Epey zaman olmuştu. İzzet ağa kalktı, Hasan beye gitti.

— Ağabey, dedi, sana çok eziyet ettik ama... Traktörler gelmiş. Şunu bir an önce alsak da biz köye dönsek. Kar atıştırıp durur...

— Alalım İzzet, dedi Hasan bey. Deve tüyü paltosunu giydi, eline gümüşlü bastonunu aldı. Evden çıktılar. Bastonun ucunu sallaya sallaya konuşuyordu. Özeler'in İzzet ağası onun yanında zayıf, silik, gölge gibi kalıyordu. Mağazanın kapısından girerken:

— Buyur Hasan bey, buyur, diye karşıladılar.

— Hadi bakalım, dedi Hasan bey, şu bizim işi çabuk yapıverin.

Geçip sobanın başındaki sandalyeye oturdu. Mağazanın adamlarından birisi istasyona gitti. Öbürü senetlerle falan uğraştı. Pullar yapıştırılıp üstünü İzzet ağayla Hasan beye imza ettirdiler. Trafik amirliğine yazı yazıldı. İzzet ağa Arif'le iki sefer Belediyeye gidip geldi. Muamele ilerledi. İki şoför yanlarında yardımcılarıyle istasyona gittiler. Traktörleri vagonlardan indirip mağazanın hangarına getirdiler. Yepyeni traktörler caddelerden geçerken herkes durup bakıyordu. Hiçbir taraflarında leke yoktu, gürül gürül çalışıyorlardı. Sonra Arif'le babası tekrar emniyete gittiler. Bir sürü sorulara cevap verdiler orada. İşlemler uzadıkça uzuyordu. Arif bunlardan bir şey anlamıyor, tuhaf bir sağırlık içinde bakınıyor, işin sonunu bekliyordu. Kim konuşursa kafasını o tarafa çeviriyordu. Trafikten bazı şeyler tembih ettiler. Arif onları iyi dinledi.

— Şoför yerine «yok» yazıyoruz. Sonra ehliyetli bir şoför tutarsınız, yahut kendiniz kullanacaksanız gelir bizden ehliyet alırsınız, anladınız mı? dediler.

— Anladık, dedi babası. Arif de «anladık» diye başını salladı.

— Şoförlük ehliyeti almadan kullanırsanız mahkemeye veririz!.. Cezalanırsınız.

— Peki, dedi İzzet ağa. İyice yorulmuştu. Sonra Trafikten numaralı bir plaka verdiler. «87» yazılıydı plakada. Arif plakayı aldı, elinde evirip çevirdi. Mağazaya gelince şoförlerden birisi bu plakayı römorka en yakın traktöre vidaladı.

— Aha bu sizin, dedi mağazanın satıcısı. Hadi hayırlısı olsun...

— Eyvallah, dediler Arif'le babası.

Arif traktöre baktı. Sarışın yüzü kıpkırmızıydı. Tavrında hemen işe başlayacakmış gibi bir duruş vardı. Traktörün yanından ayrılamıyordu. Babası içerde parayı saydı. Helallaştılar. Vakit ikindiyi bulmuştu.

— Hadi İzzet! dedi Hasan bey. Yolcu yolunda gerek yavrum, bekleyip durmayın, yürüyün!

Mağazadan bir şoför verdiler. «Birkaç gün kal, kullanmasını iyice öğret» diye tembih ettiler.

— Peki, dedi şoför.

Orta yaşlı bir adamdı. Sırtında deri bir gocuk vardı.

— Bir bidon gaz alın, dedi İzzet ağaya. Gazla çalışır bu. Köyde gazı nereden bulacaksınız?

Son parayı verip bir bidon da gaz aldılar, römorka yüklediler. Arif koşup Halil'i buldu.

— Hadi gidiyoruz, dedi. Traktörü çektik, çabuk!

— Yaa? diye sordu Halil.

— Ya'sı ma'sı yok arkadaş. Sırtlan heybeni, yürü!

Hasan efendiyle Halil işlerini bitirmişler Arif'gili bekliyorlardı zaten. Heybeleri sırtlanıp otelin merdivenlerini indiler. Arif acelesinden ne yapacağını bilemiyordu.

— Ula Halil, diye kulağına fısıldadı.

— Ne var? dedi Halil.

— Anam avradım olsun, bundan sonra...

— Eee?

Arif sonunu tamamlayamadı; Hasan efendi dönmüş, kendilerine bakıyordu.

— İşte öyle... diye elini salladı Arif.

Şoför traktörü yanaştırıp römorka bağlamıştı. Gitmeye hazırdılar. Bir taraftan kar yağıyordu.

— Hadin bakalım, dedi şoför. Tamam mı?

Römorka doluşmuşlardı.

— Tamamız, tamam...

Traktör gürültüyle hangarın arka kapısından çıktı. Hasan bey bastonunu salladı:

— Hadi hayırlısı olsun! diye bağırdı.

— Eyvallah, dedi İzzet ağa, sonra içinden dualar mırıldanmaya başladı. Arif gaz bidonuna oturmuş, iki yana gülümsüyordu. Traktörün koca tekerleri karlara izler bırakarak yürüdü. Sokakları döndüler. Çarşıdan geçtiler. Görenler hep durup bakıyorlardı. Yepyeni, turuncu renkli koca traktör öylesine göz alıcıydı. Gürültüsü geçtiği yerleri titretiyordu. Arif oturduğu yerde kımıldanıyor, kendi kendine bir şeyler yapıyordu. Yanındakileri unutmuş gibiydi. İri sarışın yüzüne düşen iri kar tanelerinin hiç ayırımında değildi. Arkadan şoföre bakıyor, kıvanç duyuyordu.

— Hele şükür Allah! diye babasına doğru eğildi.

— İyi de, dedi babası, sigara param kalmadı cebimde.

Hasan efendiyle Halil bu söze gülüştüler.

Arif aldırmadı.

— Kazanırız baba, diye yanıtladı. Korkma sen!

Kavga eder gibi yumruğunu sallıyordu.

Traktör kasabanın kıyı mahallelerinden hızla çıktı. Koşu yapar gibi gidiyordu. Kış akşamı ortalığa erkenden inmişti. Hava kararmaya başlayacaktı nerdeyse. Kırlar kar altındaydı. Yol gelen geçen araba izlerinden belli oluyordu. Gene de şoför motoru yavaşlattı.

— Yolu iyi bilmiyorum, dedi. Biriniz yanıma gelin.

Arif hemen aşağıya atlayıp motoru tırmandı. Sevincinden hiç tanımadığı adamı nerdeyse kucaklayacaktı.

— Nasıl ağabi motor? diye sordu.

— Ooo, dedi şoför, çok güzel. Traktörlerin kralıdır bu!

— Bunu ben süreceğim ağabi.

— Şansın varmış. Ben bu marka traktörü çok severim. Kamyon gibi hızı vardır meretin. Şuna bak hele!

Gaza bastı. Traktör düz yolda deli gibi koşuyordu. Sevinçten Arif'in bağırası geliyordu.

— Haliiil! dedi geriye.

Halil arkadan gülümsedi. Yanında Arif'in babası paltosuna büzülmüş, sıkı durmaya çalışıyordu.

— Bu tarafa ağabi, dedi Arif. Traktör o tarafa döndü. Karları yara yara ilerliyordu. Hafif bir inişi hızla indiler. Akşamın donukluğunda, araba izleri pek belli değildi. Şoför farları yaktı. Karların üstü aydınlanıverdi. Bir düğmeye basarak arka lambayı da yaktı. Arif'in babası aydınlıktan kamaşan gözlerini elleriyle kapattı.

— Vay gâvurun yaptığı vay! diye söylendi. Ne bu be!

Halil güldü bu söze.

— İzzet emmi, sizin traktör köydekilerin ikisinden de iyi ha!

Hasan efendi onayladı bunu.

— Elbet iyi, dedi. Onlar ne ki?

Traktörün keskin ışığı altında kar daha çok yağıyormuş gibi görünüyordu. Motorun düzgün gürültüsü sessiz kırları şenlendirmişti. Höyüktepenin yanından geçerken ışığın önünde bir tavşan belirdi. Yolu sıçraya sıçraya geçti.

— Ulee! diyerek çömeldi İzzet ağa, tavşan için «uğursuz» derler yahu.

— Yok be İzzet ağa, dedi Hasan efendi. Arabaların önünden her zaman geçer bilmez misin? Ne olur ondan, aldırma.

Traktör ovayı hızla geçti. Kar biraz hafiflemişti. Bu gidişle yatsı olmadan köye varacaklardı. Arif, şoförün yanıbaşına dikilmiş, bir eliyle onun omuzundan yapışmıştı. Başını kaldırıp uzaklara doğru baktı. Farların ışığı karlı ovayı delip geçiyor, tâ uzak tepeleri aydınlatıyordu. Şapkasını az geriye doğru itti. Yüzü haz içindeydi.

— Sürmeyi hiç bilmiyor musun? diye sordu şoför.

— Yok ağabi, dedi Arif, hiç bilmiyorum. Bir kere azıcık bir şey sürdüm ama, vites falan değiştirmedim. Durmasını, çalıştırmasını da iyice bilmiyorum.

— Onlar kolay. Ben sana hepsini öğretirim.

— Yaşa ağabi. Ben de sana bir rakı içiririm valla.

— İyi, diye gülümsedi şoför.

Bir ara hafifleyen kar tekrar fazlalaştı. Motorun ışığında

yağan karlardan başka bir şey görünmez oldu. Ama köye de iyice yaklaşmışlardı.

— Bu kar zarar verir mi? diye sordu Arif.

— Yok canım. Bu kadarcıktan anlamaz. Yere fazla yığılırsa dingillere değer, o zaman kötü olur.

— Aldırma öyleyse.

— Köye daha çok mu?

— Yok, dedi Arif, aha bu ovanın bitiminde. Kar yağmasaydı ışıkları görürdük.

Biraz sonra köyün önündeydiler.

— Vay be! dedi Arif. Gündüz olaydı ah... Millet bize bakacaktı.

Köyün alt yanından gürültüyle girdiler. Farların ışığı okulun duvarlarını aydınlattı. Öğretmen pencereden gelen ışığı anlamıştı, hemen dışarı fırladı. Terlikleriyle karlara basa basa yolun üzerine çıktı. «Durun bakalım» diye elini kaldırdı. Traktör yavaşladı.

— Hayırlı olsun! diye bağırdı öğretmen. Köyde ilk «hayırlı olsun» diyen kendisi olduğu için memnundu.

— Sağolun öğretmenim, diye güldü Arif.

— Baban nerede, baban?

İzzet ağa römorkun üstünde şaka olsun diye saklanıyordu. Öğretmen onun yanına geldi.

— Demek aldınız ha İzzet ağa! dedi.

— Aldık, dedi İzzet ağa. Aldık işte ne olacaksa.

— Senl seni... dedl arkasından. Alacaktın da oğlanı neden bu kadar üzdün? Yerden bir topak kar alıp İzzet ağaya attı.

Traktör bir evin köşesinl döndü. Sonra Arif'lerin evin önündeki meydanda durdu. Farlar evin penceresine tam karşıdan vuruyordu. Oda keskin blr ışıkla aydınlanmıştı. Çoluk çocuk dışarı fırladılar. Şoför farları söndürüp motoru durdurdu. Arif'in anası karanlıkta traktörün kocaman karaltısına baktı.

— Amanın, dedi. Ağzını başka tarafa çevirseniz. Üstüme geliyor gibi oldu.

— Korkma ana, dedi Arif. Traktörün üstünden yere atladı.

İzzet ağa «çok şükür gelebildik» diyerek indi aşağı. Ha-

san efendiyle Halil de indiler. Komşulardan gelenler olmuştu. Karanlıkta traktörün sağına soluna baktılar. «Hayırlı olsun» dediler.

— Gece nerede kalacak bu? diye sordu şoför. Burada kalacaksa üstünde çul falan örtelim de ıslanmasın.

İzzet ağa düşündü:

— Onun yeri var ama, dedi. Şimdi hazır değil. Odun yığılı. Yarın boşaltır, temizleriz. Bu gece burada kalsa olur, değil mi?

— Elbet olur, üstünü örttükten sonra niye olmasın?

Arif atıldı:

— Ben yerini şimdi hazırlarım.

— Uzun iş oğlum, dedi babası. Araba falan hep orada. Arkasında da odun yığılı. Yarın yaparsın o işi.

— Beş dakikada yaparım baba? Siz hele girin içeri.

Babası Arif'e ters ters baktı. Bu yorgunluğun üstüne şimdi çalışmak akıl kârı mı? Ama şoförün yanında bir şey söylemek olmayacaktı. Arif anasından fener istedi. Ahıra kürek almaya gitti.

İzzet ağayla şoför ayaklarının karını silkip içeri girdiler. Soba yanıyordu. Şoför direksiyonda üşüyen ellerini sobaya uzattı.

— Maaşallah, dedi, senin oğlan çok pek hevesli bu işe.

— Ne diyorsun, ne diyorsun, diye elini salladı İzzet ağa. «Traktör» diye başımın etini yedi. Aldık bakalım ne olacaksa.

— İyi iyi. Hevesli olması iyidir.

— İyi ama sevindirik oldu baksana. Şimdi odun boşaltılır mı bu gece vakti?

Şoför gülümsedi:

— Bu hevesle iyi çalışır. Çok eker, çok kaldırırsınız.

— Bilmem ne yapacak? Tekrar elini salladı.

Sobanın üstüne çaydanlık konmuştu. Bir taraftan sofra hazırlanıyordu. Şoförle İzzet ağa karşılıklı oturmuş sigara içiyorlardı. Tam sofraya oturacaklardı Arif geldi, eli yüzü ter içindeydi.

— Tamam, dedi. Traktörün yerini hazırladım. Kar da fazlalaştı dışarda. Yerine sokalım da ıslanmasın.

— Hele yemeği yiyelim de koyarsınız, dedi babası.

Arif, şoförün yüzüne baktı.

— Yemeği sonra yiyelim, diye kalktı şoför.

İzzet ağa sofra başında oturdu kaldı.

Dışardan motor sesi geliyordu. Şoförle Arif uğraştılar, traktörü samanlığın yanındaki hangarımsı yere yanaştırdılar. Arkasını çevirip geri geri yürüterek yerine yerleştirdiler. Römorku da iterek yanına soktular. Arif bununla da rahat edemedi, çullarla güzelce üstlerini örttü. Yanından ayrılası gelmiyordu. Kanı tutuşuyordu traktörle uğraşırken.

At arabasıyla odunlar, yağan karın altında kalmışlardı.

— Tüh! diye tükürdü Arif onlara. Sonra içeri girdi.

XXI

Arif o gece karmakarışık uyudu. Uykusunda bile seviniyordu. Traktörü vardı artık. Hem de köyün en güzel, en yeni traktörüydü. Römorku da yeniydi. Harmanlar, pancarlar Arif'e vız gelirdi bundan sonra. Köyde herkes «Arif'in traktörü» diyecekti. Çiftte, pancarda işleri herkesten önce yürütecekti. Hele harmanda arkaya iki üç döğeni birden koştu mu... Saplara duman attıracaktı alimallah!

Yatakta yarı uykulu yarı uyanık gülümsüyordu. Ah, bir yaz gelseydi şimdi. Ekinler biçilseydi şöyle. Yahut pancarlar sökülüp tarlanın kıyısına yığılsaydı. O zaman görsünlerdi Arif'i..

Bir aralık kendisini düş görüyor sandı. Gözlerini açıp baktı. «Biz traktör aldık mı?» diye sordu kendine. Sonra anımsadı herşeyi. Doğrulup baktı. Yanıbaşındaki yatakta şoför yatıyordu. Onu uyandırmamaya çalışarak pencereye gitti. Dışarda kar aydınlığı vardı. Yerler bembeyazdı. Ceketini omuzuna alıp usulca kapıyı açtı. El yordamıyla merdivenleri indi. Dışarda hâlâ kar yağıyordu. Arif ayağına bir ayakkabı geçirip samanlığın önüne kadar gitti. Çıplak bacaklarına soğuk karlar değiyordu. Çok kar yağmıştı. Neredeyse dizlerine gelecekti. Traktörü koydukları hangara gelip karanlıkta baktı. Eliyle yokladı. Çulların altında soğuk soğuk duruyordu. Arif kendi kendine gülümsedi.

Sonra karlara bata çıka geri döndü. Sevincinden yutkunuyor, ne yapacağını bilemiyordu.

Odaya gelip usulca yattı. Özeler'in üçüncü traktörü kendisinindi işte. Yarın köyde hemen duyulacaktı. Neler diyeceklerdi kimbilir? Emine'yi düşündü. «Yarın hediyelerini yollayayım,» dedi kendi kendine. «En iyisi kendim götürüp vereyim. Hem traktör işini söylerim. O da sevinsin iyice.»

Bir türlü uyuyamıyordu. Pencereye gidip bir daha baktı. Hâlâ sabah olmuyordu.

— Vay canına, dedi. Arif. Ne uzun geceymiş bu?

Gelip yatağına yattı. Döndü. Uyuyamıyordu, tekrar döndü. Uzun uzun traktörü düşündü. İçinde sıcak birşeyler dolaşıp duruyordu. Sevinci bastırılacak gibi değildi.

Gözlerini açtı; oda biraz ışımış gibiydi. Kalkıp pencereye gitti hemen.

— Abooov, dedi, kendi kendine. Çok kar yağmıştı. Karşı evlerin toprak çatıları üzerinde kalın birer örtü vardı. Kocaman yumaklar halinde hâlâ yağıyordu. Arif şaşırdı. Nasıl kardı bu böyle? Çabukça urbalarını giyip merdivenleri indi. Alt katın aralığı karanlıktı. El yordamiyle kapıyı açtı; her yer dümdüz olmuştu.

— Allah Allah! dedi şaşırarak.

Yarım metreden fazla kar yağmıştı. Duracağa da pek benzemiyordu. Karlara bata çıka yürüdü. Bacakları yarı yerlerine kadar kara batıyordu. Bu karda traktör çalışır mıydı acaba? Bugün şöyle dolaşamayacaklar mıydı köyde? Amma işti be? Traktörü dün getir, bugün hiç çalıştırama... Olur muydu bu? Arif bir yol düşünmeye çalıştı. Ne yapılabilirdi şimdi?

— Tüh ağzına tükürdüğüm, dedi kendi kendine. Gökyüzüne baktı. Yüzüne kocaman kar taneleri düştü. Yüzünü sildi. «Bugünü mü buldun be mubarek» diye söylendi. Karların içinden çıkıp eve girdi. Ayaklarını yere vurarak çırptı. Neşesi kaçmıştı. Bugün sürmesini öğrenemezse, üstüne binip dolaşmazsa neye yarardı bu iş?

Merdivenin yanına gelince yukarı çıkmaktan vazgeçti. Orada ne yapacaktı sanki? Uyuyacak değildi ya bundan sonra.

Bir kararsızlık içindeydi. Aklına bir şey gelmiş gibi tekrar dışarı çıktı.

«Kürek nerde acaba?» diye düşündü. Şu meydanın karını kürüyemez miydi? Harman sürer gibi traktörü meydanda döndürürler, Arif de sürmeyl öğrenirdi. Yoksa bunca karın içinde traktör yürüyemezdi. Neredeyse ön tekerleri gömülürdü. Şoför kalkınca, «şimdi olmaz» diyecekti, «bu karda yürüyemez». Ama meydanın karını kürür bir kıyıya yığarsa, o zaman söyleyecek söz bulamazdı.

Arif düşündü. Ama koca meydanın diz boyu karı nasıl kürünürdü? Hem duyan olsa ne derdi buna?

— Ne derse desinler, dedl Arif. Kar şimdi yumuşaktır, kolay açılır.

Ahıra gittl. Gübre yığdıkları köşeye baktı. Kibrit yakıp küreği aldı. Hayvanlar kulaklarını dikip ürkek ürkek baktılar. Arif içinde karşı gelinmez bir güç buluyordu. «Sabaha kalmaz o meydanı açarım» diye söylendi.

Omuzunda kürekle çıktı dışarıya. Karların içine daldı. Bata çıka yürüyordu. Gerideki ayağını karlardan çıkarıp ileri doğru atarak yürüyebiliyordu. Amma çok yağmıştı be! Bir gecede ortalık dümdüz olmuştu.

Evin önünden geçen yolun kıyısına kadar vardı. «Buraya açsam yeter mi acaba?» diye düşündü. Alacakaranlıkta gözleriyle ölçüp biçti. Büyükçe bir harman yerinden daha genişti burası. Traktör harmanda döndüğüne göre, burada haydi haydi dönerdi.

Küreği daldırdı. Karları yola, aşağı kürümeye başladı. Taze karlar kepek gibi yumuşak ve hafiftiler. Arif'in vargücüyle savurduğu küreğin önünde kolaylıkla gidip ileri yığılıyordu. Beş on dakika içinde bir oda kadar yeri açılmıştı. Ama iş gittikçe zorlaşacaktı. Kürüdüğü karlar şimdiden bir adam boyu yığılmıştı. Meydanın karını buraya kadar getirmek için birkaç kere kürekleyip devirmek, buraya getirince de tekrar en üste atmak gerekecekti. Arif durup baktı. Buradan traktörün yanına kadar kırk, elli adım vardı. Oradan da evin önüne doğru göz gezdirdi. Alan epey genişti.

Küreği tekrar daldırdı. Çekerken yüzü zorlanıyor, ceketin

altında pazuları şişiyordu. Biraz sonra sıcak sıcak terlemeye başladı. Ceketini çıkarıp karların üstüne bıraktı. İşe yeniden girişti. Ortalık iyiyen iyiye ışımıştı. Evden babasının öksürük sesi geliyordu. Şimdi görürse gene kızar, söylenirdi. Ona görünmese daha iyi olacaktı. Küreği sallarken göz ucuyle kapıyı kollamaya başladı. Biraz sonra kapı açıldı. Arif hemen eğilip, karları açtığı yere gizlendi. Babası uzun uzun öksürdü, baktı, kendi kendine bir şeyler söylendi. Arif'i göremiyordu. Alacakaranlıkta buradaki yığılı kar görülemezdi. Arif terli sırtını soğuk yere yaslayıp bekledi. Babası namaz kılmak için içeri girip kapıyı örttü. Arif doğrulup bir daha baktı. Sonra yeniden işe koyuldu.

Herkes kalkmadan şu işi bitireyim diye olan gücünü harcıyordu. Karları kürüdü, kürüdü... Bir saat kadar durmadan çalıştı. Ezan okunmadığı halde köy uyanmaya başlamıştı. Hoca bu karda camiye gelip ezanı okuyamamıştı demek. İlerdeki evlerden sesler geliyordu.

— Vay mubarek vay! diyordu birisi. Amma yağmış be! Bir gecede her yeri düzlemiş.

— Akşamdan belliydi zati, dedi başka birisi.

Arif alanı epey genişletmişti. Traktörün yanına varmaya birkaç adım bir şey kalmıştı. Doğrulup terli yüzüyle baktı. Kendisini gören yoktu henüz. Yeni bir gayretle eğilip tekrar girişti. Küreği çabuk çabuk sallıyordu. Küçük bir oda kadar yerin karını birkaç adım ileriye atıyor, sonra oradan gene birkaç adım uzağa deviriyordu. Böylece açılmış yerin karşısına kadar getirip yığılmış karların üstüne fırlatıyordu. Kar küründükçe sıkışıyor, gittikçe ağırlaşıyordu. Meydanın kıyısında küçük bir tepe gibi yığılmıştı karlar.

Kapı açıldı. Arif bir an şaşaladı. Ne yapacağını düşündü. Görünmeme olanağı yoktu artık. Ortalık iyice ışımıştı. Arif «görmezden geleyim» diye düşündü. Küreği sallamaya devam etti.

Arif'in anası kapının önünde dikilip baktı. Aklında hiçbir şey yoktu. Yağan kara şaşmıştı. Arif'i görünce durdu:

— Ne yapıyorsun, Arif? diye sordu.

Arif duymazdan geldi. Karşılık bulamıyordu. Anasına kızdı içinden. «Yıkıl git be! Sana ne?» diyecekti az daha, kendisini tuttu.

— Ariiif!

— Ne var? dedi Arif.

— Ne yapıyorsun orada?

— Buranın karını açıyorum, görmüyor musun?

— Ne olacak açınca?

Arif sıkıntıyla elini salladı. Alnındaki terler birden akmaya başladı.

— Git oradan be ana, dedi. Tekrar işine eğildi. Söyleyemiyordu işte. Küreği deli gibi sallıyordu. Yüzü sinirli olduğu zamanlarda böyle kızarırdı.

Arif'in anası bir şey anlamadı, baktı kaldı.

Sonra tekrar kapının açıldığı duyuldu. Babası «dışarda ne konuşuyorlar» diye merak edip çıkmıştı. Arif bir göz attı, babasını görünce arkasını dönüp küreğe dayandı. «Şimdi ne diyecek?» diye bekliyordu.

— Ne oluyor? diye sordu babası.

— Bilmem, dedi kadın. Oranın karını açıyor baksana.

Babası Arif'e doğru baktı. Ne yaptığını anlamaya çalıştı.

— Ne yapıyorsun orada? diye sordu.

— Hiç, deyip döndü Arif. Üstünün başının karını silkti. İşi bitmiş gibi davrandı.

— Hiç mi? O karı niye kürüdün öyle?

İzzet ağa anlamıştı işi. Gözlerini küçülterek baktı:

— Bre oğlum, dedi, oradaki karın traktöre ne zararı var? Sabah sabah aklını mı kaçırdın sen? Üşürsün, gel içeri hadi!

— Gellyorum, siz girin, dedi Arif.

Küskün bir duruşu vardı. Açtığı alana baktı. Açılacak yerle karşılaştırdı, hemen hemen yarı olmuştu iş. Ama bundan sonrası zor olacaktı. Şimdi karların daha uzak yere taşınması gerekiyordu. Samanlığın önüne yığıvermek olmazdı. Arif yere vurarak ayakkaplarını temizledi. Mendiliyle yüzünü sildi. Omuzlarına yağan karları çırptı. Bulutların ışımasından gün doğduğu anlaşılıyordu.

Küreği karlara saplayıp eve geldi. Soba kütür kütür yanıyordu. Babası sedirin köşesindeki yerine oturmuştu.

— Niye açıyorsun oranın karını? diye sordu tekrar.

Arif sıkılıyordu:

— Hiç, dedi, traktör bu karda yürüyemez diye.

— Eee?

— Şoför sürmeyi öğretecek ya!

Babası kızdı:

— Ule oğlum, el adama ne der? «Sevindirik olmuş» der. Allahın karı kürekle açılır da orada traktör sürülür mü? Deli misin sen?

— İyi, dedi Arif. Bıraktık işte!

Çocuklar da kalkmışlardı. Şaşkın şaşkın bakıyorlardı ağabeylerine.

— Hadi, dedi babaları. Kaldırın şu yatakları. Konuk uyanır neredeyse. Sobanın üstüne çaydanlığı koyun kaynasın.

Arif pencerenin önüne oturdu. Karlara bakıyordu. Nerden yağmıştı bugün bu kar? Şimdi ne güzel bineceklerdi traktöre, sürmeyi öğrenecekti. Vites değiştirmeyi, direksiyonu, motoru çalıştırıp durdurmayı. Hatta başka şeyler de öğrenmeye çalışacaktı, söküp takmayı falan...

Arif, babasına baktı. Sanki ne olurdu oradaki karları küreüse? Kötülük bunun neresindeydi? Yorulacak olan kendisiydi, kimi ilgilendirirdi bu?

— Ben hayvanların yemini vereyim, diyerek kalktı.

Ne olursa olsundu. Sobanın başında tembel tembel oturamayacaktı. Kürüyüp temizleyecekti o karı. İçinden böyle geliyordu.

Doğruca ahıra gitti. İneklerin yemliklerine saman doldurdu. Atların arpasını verdi. Kendiliğinden acele ediyordu. Sonra karlara bata çıka traktörün bulunduğu yere geldi. Evin penceresine baktı, buradan kimse görünmüyordu. Usulca küreği aldı. Demin açtığı yeri daha da genişletecek şekilde karları kürümeye başladı. Hırsızlık ediyormuş gibi çekingendi. Babasının görmesini istemiyordu. Ses çıkarmasın diye küreğin ucunu yere çarptırmamaya çalışıyordu. Koca bir alanın karını harman gibi yığdı. Onu öylece bırakıp ikinci bir harman yığmaya başladı. Sonra bunları devire devire götürmeye geldi sıra.

Kendini unutmuş kıyasıya çalışıyordu. Küreği karlara saplayıp kocaman topakları beş altı metre uzağa fırlatıyordu. Her savuruşta sarışın yüzüne kan doluyordu. Öyle sıkıyordu ken-

dini. Biraz sonra iki yığını da ta kenara ulaştırdı, büyük kar tepesinin üstüne attı. Orası öyle yığılmıştı ki, dibinden bakınca arkadaki evler görünmüyordu.

Arif alanın ortasına dönüp tekrar kar kürümeye başladı. Bu seferki yığınları daha büyük yapacaktı. Meydan iyice açılmıştı. Kalan bölüm Arif'in gözünde pek küçük görünüyordu artık.

— Allah Allah, diye mırıldandı babası. Pencereden dışarı baktı. Sonra parmağıyla cama vurdu. Arif kızarmış yüzüyle doğruldu. Boğulacak gibi nefes alıyordu.

«Gelmiyorum!» der gibi elini salladı. Sinirlenmişti iyice. İşine bu kadar karışmasınlardı canım.

Çevreye bakındı, bu karda kim dışarı çıkacak da kendisinin ne yaptığını görecekti? Babası cama bir daha vurdu. Arif duymazdan geldi. Küreği karlara saplayıp tekrar kürümeye başladı. Kocaman bir yığını önüne katmış, devire devire götürüyordu. Kıyıdaki yığının üstüne atınca doğrulup eliyle kızarmış yüzünü sildi. Boynundan, başından buğular çıkıyordu. Kapının önünden Ümmü bağırdı:

— Babam seni çağırıyor ağabi! dedi.

— Ne yapacak? diye çıkıştı Arif. Az kaldı, geliyorum.

Tekrar işine eğildi.

Akşamdan beri yağan kar biraz hafiflemişti. Arif'in açtığı yerleri tekrar örtmüştü ama, üç dört santim bir şeydi, traktör o kadarını dinlemez, çiğner geçerdi.

Arif büyük bir yığın daha yaptı. Alanın kıyısına doğru sürmeye başladı. Ümmü kapıda hâlâ bekliyordu. Babası ile ağabeyisi arasında ne yapacağını şaşırmış kalmıştı. Çekinerek tekrar sordu:

— Ağabi, gelmeyecek misin?

Arif kızgın doğruldu:

— Defol be! diye bağırdı.

Ümmü içeri girdi. Ağabeyisinin ne dediğini anlatınca babası burnundan soludu.

— Köye rezil olacak eşşek oğlu eşşek! diye söylendi.

Karısı söze karıştı:

— Aman herif. Sen de pek üstüne varma. Ne edecekse etsin...

— El adama ne der yahu! diye bağırdı İzzet ağa. Allahın karı açılır da orada traktör sürülür mü? Akıl mı bu?

Kadın karşılık bulamadı. İzzet ağa «cık cık cık» diyerek kafasını iki yana salladı.

Bu sırada şoför kalkmış merdivenleri inmişti. Oturma odasından gelen sese kulak kabarttı. Ne oluyordu acaba? Kapıyı vurup girdi.

— Buyur şoför efendi, dedi İzzet ağa. Kusura bakma, bu bizim oğlan aklını kaçırdı iyice.

— Ne oldu ki?

İzzet ağa şoförü pencerenin önüne çekip gösterdi:

— Ooo! dedi şoför. Ne kadar kar yağmış yahu!

— Yağdı ya, çok yağdı. Dün gelmeseymişiz traktör bir ay kasabada kalacakmış. Bu kar kolay kolay kalkmaz.

— Kalkmaz, dedi şoför. Gözü dışardaydı. Arif ne yapıyor orada? diye sordu.

— Sana onu diyeceğim işte. Meydanın karını açıyor. Traktör sürecekmiş orada.

— Traktör mü sürecekmiş?

— He. Senden sürmeyi öğrenecek yal

— İyi ama, dedi şoför, o kadarcık yerde olur mu?

Eğilip tekrar baktı:

— Boyuna dönülecek.

— He. Harman sürer gibi. «Gel içeri» diyoruz, gelmiyor köpoğlusu.

Şoför sedire oturdu.

— Yahu uzun iş o, dedi. Koca meydanın karı açılır mı? Değer mi bu kadar zahmete?

— Ne bileyim işte. Traktör diye aklını kaçırdı bu oğlan!

Şoför şaşkınlığını yenememişti. Kalkıp dışarı çıktı. Evin köşesine kadar yürüdü.

— Ne yapıyorsun Arif? diye sordu.

Arif doğrulup baktı.

— Hiç ağabi, dedi, şuranın karını açıyorum. Bugün traktörü süreriz biraz.

Şoför kendisini tutamayarak güldü:

— Bırak be aslanım, dedi. Kendini niye bu kadar zora soktun?

Arif açtığı yere baktı:

— Olsun ağabi. Yumuşacık kar, aha şimdi bitiririm.

Ceketini çıkarmıştı. Burnundan terler akıyordu. Küreği kar topaklarına batırdı, tekrar çalışmaya başladı. Şoför bir zaman durup Arif'in çalışmasını seyretti. Gülmeden edemiyordu. Traktör hevesi delikanlıya neler yaptırıyordu böyle. Arif devire devire götürdüğü büyük bir kar yığınını küreyip kıyıdaki tümseklerin üstüne attı. Karları küçük bir ev gibi yığmıştı oraya.

— Aferim, aferim.. Çalışkan çocuksun sen.

Bir taraftan gülümsüyordu. Kapıyı açıp eve girdi.

— İzzet ağa, kaç dönüm tarlan var? diye sordu.

— Üç yüz dönüm kadar. Niye sordun?

— Senin bu oğlan traktörle bütün köyün tarlasını sürer eker. Gayretli çocuk.

İzzet ağa gülümsedi:

— Ne bildin?

— Ne bildin! var mı yahu! Deli gibi çalışıyor baksana. Koca alanın karını bir kişi nasıl açar? Söylesem inanmazlar.

İzzet ağa memnundu.

— Bakma sen, dedi. Traktörün hevesine çalışıyor işte.

Oğlunun çalışkan olduğunu açıkça söylemek istemiyordu nedense. Belki «nazar değer» diye çekiniyordu.

Sofra kurulmuştu. Ümmü bardaklara çay doldurdu.

— Git karı, dedi İzzet ağa, oğlanı çağır da ekmeğini yesin, git!

— O sonra yer, siz buyurun hele, dedi kadın. Kocası çenesiyle «git» işareti yaptı tekrar. Kadın dışarı çıktı.

— Ariiif! diye bağırdı kapıdan. Hadi gel de yemeğinizi yiyin oğlum, seni bekliyorlar.

— Ben yemeyeceğim, dedi Arif.

— Olur mu ulen? Konuk bekliyor, hadi!

Arif kızmıştı. «Git be!» der gibi elini salladı. Kadın söylenerek girdi içeri. Bu sefer babası kapıya çıktı.

— Buraya gel ulen! diye bağırdı. Kızgındı sesi.

— Ben yemeyeceğim, dedi Arif.

— Gel buraya diyorum! Başımı belaya sokma şimdi! Deyusun oğlu seni!

Konuğa duyurmamaya çalışıyordu. Arif küreği kara sapladı. Deminki izlere basarak karlardan çıktı. Pantolonu beline kadar ıslanmıştı.

— Milleti üstümüze güldüreceksin, dedi kızarak. Arif babasının önünden geçerken yüzü yorgunluktan sararmıştı. Üst kata çıkıp pantalonunu değiştirdi. Arkasından anası da gelmişti.

— Hadi Arif'im, diye yalvardı. Çayınızı için de ne edeceksen et. Misafirin yanında niye böyle yapıyorsun?

Arif sinirden dudaklarını çektirerek ısırdı:

— Her şeyime karışıyorsunuz be, dedi. Çalışan benim, size ne?

Sofraya otururlarken babası Arif'e yan yan baktı. Konuk şoför gülümsüyordu.

— Ne yapsın oğlan İzzet ağa? dedi. Maşallah hevesli. Belki gece de uyumadı bunun için.

— Köylüyü üstümüze güldürecek, dedi babası.

— Neden güleceklermiş? diye sordu Arif. Artık sabrı taşmıştı.

— Gülerler ya. Sen bu köylüyü biliyor musun? Adamı maytaba alıverirler.

— Bir sen biliyorsun köylüyü. Biz hiç bilmiyoruz.

Dargın gibiydi. Konuşmadan çayını içti. Ama alanın karını açmaktan cayacak değildi. «Şimdi gider Halil'i de çağırırım» diye düşündü. «Yarım saatte kürür atarız.»

Sofradan kalkıp doğruca kapıya yürüdü. Babası arkasından baktı. «Fazla varmayayım şunun üstüne» dedi kendi kendine.

Arif karlara bata çıka Halilgile gitti. Sokağa ilk çıkan kendisi olmuştu belli ki. Hiç iz yoktu yollarda. Karların yüzü çarşaf gibi düzgü.

— Hadi arkadaş! dedi Halil'e. Gayret ikimize düştü.

— Ne olacak? diye sordu Halil.

— Bizim evin önündeki karı kürüyeceğiz.

— Sonra?

— Sonrasını sorup durma işte, yürü

— Söyle canım, niye kürüyoruz karı?

— Traktör karda yürüyemez.

Halil şaşalamıştı. Ne demek istediğini anlayamıyordu.

— Ne olacak, dedi, yürüyemezse?

— Ohoo... Daha anlamadın mı ne olacağını? Ben sürmeyi öğreneceğim yakın!

Halil, Arif'in yüzüne dikkatle baktı:

— Bu karda ivedin ne arkadaş? diye sordu. Kar açılsın hele.

Arif kızmıştı:

— Bu kar ne zaman açılır be? Bir ayda kalkmaz bu kar. O zamana kadar bir daha yağar. Sen küreğini al da gel hele.

Halil durgundu. Aklı ermemişti bu işe. Bunlar meydanın karını açacaklar, Arif de orada traktör sürecek. Biraz tuhaftı bu.

— Ben zaten açtım, dedi Arif. Az bir yer kaldı. Hadi gidelim, kürüyüverelim şunu.

— Ama arkadaş, kürekle kar açılır da orada traktör sürülür mü?

Arif kızdı:

— Peki, dedi. Senin arkadaşlığın bu kadarmış, anladık!

Geri dönüp karların içine yürüdü.

— Arif! diye bağırdı Halil arkasından. Ariif! Ariif!

Arif durmadı. Karlara bata çıka gitti. Sinirinden dişleri birbirine vuruyordu. «Bir daha konuşmayayım şu Karayetimle!» diye düşündü yürürken. Gelip küreğin sapına yapıştı. Başladı gene karları devirmeye. Siniri çalışmasını daha da artırdı. Küreği hoyratça sallıyordu. Yarım saat içinde kan-ter içinde kaldı.

Karşı evde birisi pencereden Arif'e bakıyordu. Camı açıp sordu:

— Ne o Arif, dedi. Ne yapıyorsun öyle?

— Hiç! dedi Arif. «Sana ne?» diyecekti az daha. Öyle kızdı. «Amma adamlar yahu, ben gelip sizden bir şey soruyor muyum? Size ne benim ne yaptığımdan?»

Adam bir şey anlamadan bakıp kaldı.

Arif işini sürdürdü. Başını kaldırmadan çalışıyordu. Son kar harmanını da önüne kattı. Devire devire götürüp kıyıya yığdı.

Koca alan dümdüz olmuştu. Karla elini yüzünü yıkadı. Elleri titriyordu.

Bu sırada babasıyle şoför dışarı çıkmışlardı. Evin köşesine gelip Arif'e baktılar.

— Allah akıl versin, dedi babası. Şu işe bak, deli misin nesin?

— He, dedi Arif. Deliyim...

Konuk şoför gülümsedi:

— Aferim aferim, tamam olmuş. Traktör burada rahat rahat çalışır. Hadi biraz dinlen de sürmeyi öğreteyim sana.

— Yorulmadım ki ağabi, dedi. İstersen hemen başlayalım.

Şoför, Arif'in babasına baktı. İzzet ağa başını sallıyordu:

— Sen «kasabaya kadar bu karı aç» de açar bu.

— He açar, dedi Arif.

Şoför gidip traktörü çalıştırdı. Sonra usulca meydanın ortasına sürdü. «Pat pat pat!» yaptırdı motoru. Ses tüm köye yayıldı, evlerin üstünde bir uğultu gibi dolaştı.

— Gel, dedi Arif'e. Arif küreği duvara dayayıp hemen traktöre tırmandı. Şoför motoru durdurup tekrar çalıştırdı. Nasıl çalıştırdığını anlattı Arif'e. Sonra çalıştırdı. Durdurup direksiyon başına Arif'i oturttu. Traktörü bu kez de o çalıştırdı. Arif heyecanlanmıştı.

— Dur ağabi, dedi. Durduralım da ben bir daha çalıştırayım bakalım.

— Peki, dedi şoför. Durdurdular. Arif kendisi çalıştırdı.

Sonra direksiyon başına şoför geçti. Anlatarak, tarif ederek traktörü yürüttü. Samanlığın önünden eve doğru döndürdü. Alanın çevresini ağır ağır dolaştırdı. Nasıl yürüttüğünü, nasıl durdurduğunu anlattı. Arif'e de tekrar ettirdi. Sonra direksiyon başına onu oturttu. Arif çabukça kavrıyordu. Tüm dikkatini toplamıştı.

İzzet ağa kıyıda ellerini arkasına bağlamış bakıyordu. Arif'e kızgınlığı falan kalmamıştı. Yüzü kendiliğinden yumuşamıştı.

Biraz sonra Arif traktörü kendisi yürüttü, şoförün yardımı olmadan meydanda dolaştırmaya başladı. Hem yürüyorlar, hem de şoför, Arif'e başka şeyler anlatıyordu. Vites kolunu itiyor, geri çekiyor, ayaklarını gösteriyordu. Her devinimde motorun

sesi değişiyordu. Gürültü bazan yükseliyor, «tak tak tak» halini alıyor, bazan da rahatlıyor, uğultuya benziyordu. Bir hızlanan, bir yavaşlayan traktörün üstünde Arif dikkatini araçlardan alamıyor, terlemiş yüzüyle şoförü dinliyordu.

Gürültüyü duyan komşular pencerelerden bakmaya başladılar. Biraz sonra karı dizleyerek gelenler oldu. Çoluk çocuk oraya doluştu. Kısa zamanda Arif'lerin eve doğru ince bir cılga yol açıldı. «Hayırlı olsun» demek için bu yola düşenler gittikçe çoğaldı.

— Ne bu kış günü yahu? dedi birisi. Aklınızı mı oynattınız siz?

— Ne yapalım, dedi İzzet ağa, oğlan «sürmeyi ille bugün öğreneceğim» diye tutturdu.

— Eee! diye sordu adam, bu meydanın karını kim açtı böyle?

— Arif açtı.

Adam baktı. Alanı enine boyuna gözleriyle ölçtü.

— Kendisi mi açtı burayı? diye sordu.

— He! dedi İzzet ağa.

Adam anlayamamıştı.

— Ne zaman açtı? diye tekrar sordu.

— Sabahtan kalkıp açmış.

O sırada traktörün sesi yükseldi.

— Vay canına, dedi adam. Desene Arif'in kendisi bir traktör!

Bu söze oradakiler hep gülüştüler.

— Hem de Sarı Traktör! dedi yanındaki.

— Ula Sarı Traktööör! diye bağırdı gençlerden birisi.

Arif bir şey anlamadan kalabalığa baktı. Ne konuşulduğunu anlamıyordu. Kahkahayla gülüyordu oradakiler. Arif de onlara bakıp sarı sarı güldü.

— Sarı Traktör, Sarı Traktör! diye bağıranlar oldu.

Biraz sonra Halil de geldi. Pantolonunun cebinde taşıdığı ipekli başörtüsünü eliyle sıkıştırıp duruyordu. Demin Arif'i kırdığına pişman olmuştu. Onu Ayşe'ye ancak Arif yollayabilirdi.

Kalabalığa yaklaştı. Gülenlerden birisinin koluna dokundu:

— Ne gülüyorsunuz? diye sordu.

— Sarı Traktöre gülüyoruz, dedi adam.

— Kim Sarı Traktör?

— Arif be!

Halil şaşkın şaşkın baktı. Sonra o da gülmeye başladı.

— Ula Sarı Traktör!.. diye seslendi.

Arif baksaydı cebindeki ipekli başörtüyü gösterecekti. Ne demek istediğini anlardı o. Ama kendi hayındaydı, Halil'e bakmıyordu.

1957 - Turhal